

Liber III. Epistola XLIX.

mitoris imperium patienter excipere: nexus insuper: carcerem: minas & uerba. Volucres
 coelo uagas cōtra primæuam naturæ suæ legem: humanam societatem antepone re liberta-
 ti: uitam in uinculis agere: operto capite: præreptoq; etiam patriæ natalis aspectu: famem
 suam nutritoris arbitrio moderari: de illius manibus cibum sumere: uocem iubentis agno-
 scere: clamoribus obedire: ire ad emittentis arbitrium & reuerti: opimasq; prædas non sibi
 sed domino reportare. De piscibus mihi tale (quod meminero) legi: nisi q; delphines ne-
 scio qua humano generi familiaritate coniunctos ferunt: Vnde & Arionem quendam ter-
 go huius piscis insidentem per tumidos fluctus maris euasisse historica (seu potius) fabulo-
 sa narratio est: Vectorem ipsum fidibus canentem faciunt: quò nauigationi facilior fides
 sit mulcente auras musica & nauigium subleuante. Visum est enim fabulam non admitti
 nisi color mendacio quæreretur: gubernaculum: malus: uela: remi deerant: pro his omnib;
 unius musicæ suauitas subrogata est. Sed quorsum hæc tam peregrina percōtaberis? Vt
 intelligas me ingenium tuum summis inserere: qui non homines: nō feras aut uolucres: sed
 ac aquaticum hoc animal educatū inter fontes & flumina: escam de scopulis eliciens: cōtactu
 ac sermone: in amicitia pellexisti. Redijt equidem ad me sui immemor: tui memor cū multa
 de domino: multa de amicis quærerem: nil nisi de Lelio respondebat. Illius formam: illius
 mortes: illius linguam: illius deniq; domicilium atq; habitum admirari. Illum mihi quasi
 incognitum ruralibus & terricrepis uerbis extollere: de illo mihi sæpe licet interruptenti lō-
 gissimas narrationes texere. Cuncq; sæpe Terentianum illud obijcerē: Hui mihi illum lau-
 das: Ille eo magis ab exordio cuncta retexere. Quid plura? Intellexi ilico te tuis artibus me-
 um mihi uillicum abstulisse: nec indolui fateor: nec inuidi: sed obstupui plus te una hora q;
 me toto decennio potuisse. Mirum est nisi tu colloquijs tuis aliquid etiā magicæ artis imis-
 ceas. Nunc igitur captus amore tui cum his litteris iteq; ad te redit simp & per te dominicæ
 interuentionis auxiliū sperans: per quod amicū suum de quo pridie tibi scripsi: iam extre-
 mis fortunæ laqueis artatū expediat: nisi iudicis animo (qđ iam ab initio uerebar) ad sup-
 plicium obstinato non sit precibus locuf. Fama enim est eum dolore simul & inuidia deliba-
 ti uirginei floris insanire: ad quem ipse sitiēter (ut memorant) aspirabat: indignantem gra-
 utter: plus in amoris regno pauperis blanditias: q; suas ineptas diuitias ualuisse. Quod si
 accidat ut obstructis auribus uerba fundant: dño tamen partus erit integer misericordiæ
 suæ: tibi beniuolentiæ tuæ fructus. Iste quoq; agrestis amicitia suæ debitum me opitulāte
 persoluerit: Ille autem amator infœlix: si aliter esse non potest: amoris sui dulcedinem (qđ
 multi fecerūt) mortis acerbitate pensabit. Hunc sane quo nam humilium amicoꝝ loco nu-
 meres: tuum erit: Ipse te dominoꝝ suoꝝ inter primos numerat: aliquātoq; mihi de tuā gra-
 tia iam qđ de ueteris amici uita uidetur sollicitior. Itaq; ut se tibi prorsus insinuet: & allego-
 rico munusculo: animum suum suauissime tibi deditum ostendat. Liquoris omnium mol-
 lissimi olei uasculum tibi affert: quod spōte sua: & (ut aiunt) uirginitate seruata: nullo præ-
 mente defluxit e baccis arborum nostrarū: quæ in collibus istis sunt: ubi posthabitis Athe-
 nis repertricem oleæ Mineruam habitare dicerem: nisi eam iam pridem Ianuensi littore: ad
 portum Veneris atq; hericem collocassem in Africæ meæ libris. Vale.

C Arion delphi-
ne uectus

D

Eiusdē Francisci Petrarchæ de reb; familiarib;: Liber Quartus incipit.

Francisci Petrarchæ ad Ioannē Colūna: uentosum quendā montem in Gallia
 describentis: Epistola XLIX.

Ltissimum regionis huius montem quem non immerito uentosum uocant:
 hodierno die sola uidendi insignem loci altitudinem: cupiditate ductus ascē-
 di. Multis iter hoc annis in animo fuerat: Ab infantia enim his in locis ut no-
 sti fato res hominum uersante: uersatus sum. Mons autem hic late undiq; cō-
 spectus fere semper in oculis est: cœpit impetus tandem aliquādo facere qđ
 quotidie faciebam: præcipue postq; relegenti pridie res Romanas: apud Litiuum forte ille
 mihi locus occurrerat: ubi Philippus Macedonum rex: is qui cum populo Romano bel-
 lum gessit: Hemum montem Thessalicum conscendit: e cuius uertice duo maria uideri: Ha-
 driaticum & Euxinum famæ crediderat: Vero ne an falso satis comperti nihil habeo: qđ
 mons a nostro orbe semotus & scriptorum dissensio dubiam rem facit. Ne cūctos euoluā:
 Pomponius Mela: cosmographus: sic esse nihil hæsitās refert: Titus Lilius: falsam famam

A

E 3

B
Cōcordiā eti/
am inter cha/
ros rarā esse

C

D

E
Naturā rebus
humano inge/
nio auferri nō
posse

opinatur. Mihi si tam prompta montis illius experiētia esset quā huius fuit: diu dubium esse
nō sinerem. Ceterum ut illo omisso: ad hunc mōtem ueniam: excusabile uisum est in iuue/
ne priuato: quod in rege sene non carpitur. Sed de socio cogitanti (mirum dictu) uix amico/
rum quisquē omni ex parte idoneus uidebatur: adeo etiam inter charos exactissima illa uo/
luntatum omnium morumque concordia rara est. Hic segnior: ille uigilantior: hic tardior: il/
le celerior: hic mœstior: ille lætior: denique hic stultior: prudentior ille quā uellem: huius silen/
tium: illius procacitas: huius pondus ac pinguedo: illius macies atque imbecillitas terrebatur:
huius frigida incuriositas: illius ardēs occupatio dehortabatur: quæ quāquā grauiā: tolerā/
ter domi (omnia enim suffert charitas: & nullum pondus recusat amicitia) ueh: hæc eadem
fiunt in itinere grauiora. Itaque delicatus animus honestaque delectationis appetēs: circum/
spiciensque librabat singula sine ulla quidem amicitia læsione: tacitus quicquid proposito ite/
neri præuidebat molestum fieri posse damnabat. Quid putas: tandē ad domestica uertor
auxilia: Germanoque meo unico minori natu: quem probe nosti: rem aperio: nil poterat lætu/
us audire: gratulatur quod apud me amici simul ac fratris teneat locū. Statuta die digressi do/
mo: Malaufanam uenimus ad uesperam: locus est in radicibus montis uersus in boream:
illic unum diem morati: Hodie tandem cum singulis famulis montem ascendimus: non si/
ne multa difficultate: Est enim prærupta & pene inaccessibleis saxosæ telluris moles: Sed be/
ne a poeta dictum ē: Labor omnia uincit improbus. Dies longa: blandus aer: animorum ui/
gor: corporum robur ac dexteritas: & (si qua sunt eiusmodi) euntibus aderant: sola nobis
obstabat natura loci. Pastorem exactæ ætatis inter cōuexa montis inuenimus: qui nos ab
ascensu retrahere multis uerbis enixus est: dicens se ante annos quinquaginta eodem iuue/
nilis ardoris impetu supremum in uerticem ascendisse: nihilque inde retulisse præter poenitē/
tiam & laborem: corpusque & amictum lacerum saxis ac uepribus: nec unquam ante illud tē/
pus: aut postea auditum apud eos quenquam ausum esse similia. Hæc illo uociferante: nobis ut
sunt animi iuuenū monitoribus increduli crescebat ex prohibitione cupiditas. Itaque senex
ubi animaduertit se nequicquam niti: aliquantulum progressus: inter rupes arduum callem digi/
to nobis ostendit: multa monens multaque iam digressis a tergo ingeminans. Dimisso penes
illum si quid uestium aut rei cuiuspiam impedimento esset: soli dumtaxat ascensui accingi/
mur alacresque conscendimus: Sed (ut fere fit) ingentem conatum uelox fatigatio subsequitur.
Non procul inde igitur quadam in rupe subsistimus. Inde iterum digressi: prouehimur: sed
lentius: & præsertim ego montanum iter gressu iam modestiore carpebam: & frater cōpen/
diaria quidem uia per ipsius iuga montis ad altiora tēdebat: ego mollior ad ima uergebam.
Reuocantique & iter rectius designanti: respondebam sperare me alterius lateris faciliorem
aditum: nec horrere longiorem uiam: per quam planius incederem: hanc excusationem igitur
nauia prætendebam: aliquidque iam excelsa tenentibus: per ualles errabam cum nihilo mitior
alunde pateret accessus: sed & uia cresceret & inutilis labor ingrauesceret. Interea cum iam
tædio cōfectum perplexi pigeret erroris: penitus alta petere disposui: cunctaque orientem fra/
trem & longo refectum accubitu: fessus & anxius attigissem: aliquandiu æquis passibus in/
cessimus. Vix dum collem illum reliqueramus: & ecce prioris anfractus oblitus iterum ad
inferiora desicior: atque iterum peragratis uallibus dum uiarum facilem longitudinē sector:
in longam difficultatem incido: differebam nempe ascendendi molestiam: sed ingenio hu/
mano rerum natura non tollitur: Nec fieri potest: ut corporeum aliquid ad alta descendēdo
perueniat. Quid multa? Nō sine fratris risu: hoc indignanti mihi: ter aut amplius inter pau/
cas horas contigit. Sic sæpe delusus: quadam in ualle confedi. Illic a corporeis ad incorpo/
rea uolucris cogitatione transiliens: his aut talibus meis compellabam uerbis: Quod
totiens hodie in ascensu montis huius expertus es: id scito & tibi accidere & multis accedē/
tibus ad beatam uitam: sed iccirco tam facile ab hominibus non perpendi: quod corporis
motus in aperto sunt: animorum uero inuisibiles & occulti. Equidem uita quam beatam
dicimus: celso loco sita est: Arta (ut aiunt) ad illā ducit uia: multi quoque colles intereminēt:
& de uirtute in uirtutem præclaris gradibus ambulandum est. In summo finis est omnium
& uia terminus: ad quem peregrinatio nostra disponitur. Eo peruenire uolunt omnes: sed
(ut ait Naso) Velle parum est: cupias ut re potiaris oportet. Tu certe: nisi (ut in multis) in
hoc quoque te fallis: non solum uis sed etiam cupis. Quid ergo te retinet: Nimirum nihil ali/
ud: nisi per terrenas & infimas uoluptates planior: & ut prima fronte uidef expeditior uia:

Liber III. Epistola XLIX.

Verumtamen ubi multum erraueris: aut sub pōdere male dilati laboris: ad ipsius te beatæ
 uix culmen oportet ascendere: aut in conuallibus peccatorum tuorum segnem procumbe-
 re: & si (quod ominari horreo) ibi te tenebræ & umbra mortis inueherint: æternam noctem
 in perpetuis cruciatib⁹ agere. Hæc mihi cogitatio: incredibile dictū est: quātum ad ea quæ
 restabant: & animum & corpus erexerit: Atq; utinam uel sic animo peragam iter illud: cui
 diebus & noctibus suspiro: sicut superatis tandem difficultatibus hodiernum iter corpore/
 is pedibus peregi. Ac nescio an nō longē facilius esse debeat: quod per ipsum animum agi/
 lem & immortalē sine ullo locali motu in icū trepidantis oculi fieri potest: q̄ quod suc/
 cessu temporis per moribundi & caduci corporis obsequium ac sub graui membroꝝ: fasce
 gerendū est. Collis est oīm suprem⁹ quem syluestres filiōlū uocāt: cur ignoro: nisi quod per
 antiphrasim: ut quædā alia dici: suspicor: Videtur enim uere pater omniū uicinorū mon/
 tium. Illius in uertice planicies parua est: Illic demum fessi cōquieuius. Et quoniam au/
 disti quænam ascendētis impetus ascenderint curæ: Audi pater & reliqua: & unam pre/
 cor horam tuam relegendis unius diei mei ac̄tibus tribue. Primum omnium spiritu quo/
 dam aeris insolito & spectaculo liberiore permotus: stupenti simulis steti: Respicio: nubes
 erant sub pedib⁹. Iamq; mihi minus ineredibiles facti sunt Arhos & Olympus: dum quod
 de illis audieram & legeram: in minoris famæ monte conspicio. Dirigo de hinc oculorum
 radios ad partes Italicas: quo magis inclināt animus: Alpes ipse rigentes ac niuosa: per
 quas ferus ille quondam hostis Romani nominis transiuit: aceto (si famæ credimus) saxa
 perrumpens iuxta mihi uisæ sunt: cum tamē magno distent interuallo. Suspirauī fateor ad
 Italicum aerem: animo potius q̄ oculis apparentem atq; inextimabilis me ardor inuasit:
 & amicum & patriam reuidendi: ita tamen ut interim in utroq; nondū uirilis affectus mol/
 licem increparem: q̄uis excusatio utrobq; nō deforet magnorum testium sulca præsidio.
 Occupauit inde animum noua cogitatio atq; a locis traduxit ad tempora. Dicebam enim
 ad meipsum: Hodie decimus annus completur ex quo puerilibus studijs dimissis Bononi/
 am excessisti: & o deus immortalis: o immutabilis sapientia: quot & quantas morum tuo/
 rum mutationes hoc medium tempus uidit: Infinita prætereo: nondum enim in portu sum
 ut securus præteritarum meminerim procellarum: Tempus forsan ueniet quando eodem
 quæ gesta sunt ordine uniuersa percurrā: præfatus illud Augustini tui: Recordari uolo trā/
 actas fœditates meas: & carnales corruptiōnes animæ meæ: non qd̄ eas amem: sed ut amē
 te deus me⁹. Mihi quidem multum adhuc ambigui molestiq; negocij superest: quod ama/
 re solebam: iam non amo: mentior: Amo sed uerecundius: sed tristius. Iam tandem uerum
 dixi. Sic est enim: amo sed quod non amare amem quod odisse cupiam: Amo tamen: sed
 inuitus: sed coactus: sed mœstus & Ingens: Et in meipso uersiculi illius famosissimi senten/
 tiam miser experior. Adero si potero: si non inuitus amabo. Nondum mihi tertius annus
 effluxit ex quo uoluntas illa peruersa & nequam quæ me totum habebat: & in aula cordis
 mei sola sine contradictore regnabat: cœpit aliam habere rebellem & reluctātem sibi: inter
 quas iam dudum in campis cogitationum mearum de utriusq; hominis imperio laborio/
 sissima & anceps etiā nunc pugna cōseritur. Sic per exactum decēnium cogitatione uolue/
 bar. Hinc iam curas meas in anteriora mittebam & quærebam ex me ipse: Si tibi forte cō/
 tingeret: per alia duo lustra uolatilem hanc uitam producere: tantumq; pro rata temporis
 ad uirtutem accedere: quātum hoc biennio per congressum nouæ contra ueterem uolunta/
 tis ab obstinatione pristina recessisti: Nōne tunc posses: & si nō certus at saltem sperās qua/
 dragesimo ætatis anno mortem oppetere: & illud residuum uitæ in senium abeuntis: æqua
 mente negligere: Hæc atq; his similes cogitationes in pectore meo recursabant pater. De
 prouectu meo gaudebam: imperfectum meum flebam: & mutabilitatem cōmunem huma/
 norum actuum miserebar: & quem in locum: quam ob causam uenisset quodāmodo ui/
 debar oblitus: donec ut omissis curis quibus alter locus esset oportunior respicerem: & ui/
 derem quæ uisus adueneram. Instare enim tempus abeundi: q̄ inclinaret iam sol: & um/
 bra montis excresceret admonitus: & uelut expergefactus: uerto me in tergum: ad occiden/
 tem respiciens: Limes ille Galliarum & Hispaniæ pyreneus uertex inde non cernitur: nulli/
 us quem sciam obicis interuentu: sed sola fragilitate mortalis uisus. Lugdunensis autem
 prouinciæ montes ad dexteram: ad læuam uero Massiliæ fretum: & quod aquas mortuas
 uerberat aliquod dierum spacio distantia præclarissime uidebantur: Rhodanus ipse sub
 oculis nostris erat. Quæ dum mirarer singula & nunc terrenum aliquid saperem: nunc ex/

F
G
H
I
K

emplo corporis animū ad altiora subueherē: uisum est mihi confessionū Augustini librum
 charitatis tuæ munus inspicerē: quē & conditoris & donatoris in memoriā seruo: habeoq;
 semper in manibus pugillare opusculum: perexigui uoluminis sed infinitæ dulcedinis: ap-
 rio lecturus: quicquid occurreret: quid enim nisi pium & deuotum posset occurrere? Forte
 autem decimus illius operis liber oblatuſ est. Frater expectans per os meum ab Augustino
 aliquid audire intentis auribus stabat: deum testor: ipsumq; qui aderat: q; ubi primum de-
 fixi oculos: scriptū erat: Et eunt homines admirari alta montium: & ingentes fluctus maris
 & latissimos lapsus fluminum & oceani ambitum & gyros syderum & relinquunt seipſos:
 Obstupui fateor: audiendiq; audum fratrem rogās ne mihi molestus eſſet: librum clausi:
 iratus mihimet quod nunc etiam terrestria mirarer: qui iam pridem ab ipsis gentium philo-
 sophis discere debuissē: nihil præter animum eſſe mirabile: cui magno nihil est magnum.
 Tunc uero montem satis uidisse contentus: in meipſum interiores oculos reflexi: & ex illa
 hora non fuit qui me loquentē audiret: donec ad ima peruenimus. Satis mihi negocij uer-
 bum illud attulerat: nec opinari poteram id fortuito contigiſſe: sed quicquid ibi legeram
 mihi & non alteri dictum rebar: recolens quod idem de seipſo suspicatus olim eſſet Augu-
 stinus: quando in lectione codicis apostolici (ut ipse refert) primum sibi illud occurrit: Non
 in comestationibus & ebrietatibus: non in cubilibus & impudicijs: non in contentione
 & æmulatione: sed induite dominum Iesum Christum: & carnis prouidentiam ne feceritis
 in concupiscentijs ueſtris. Quod iam ante Antonio acciderat: quando audito euāgelio ubi
 scriptum est: Si uis perfectus eſſe: uade & uende omnia tua quæcunq; habes & da pauperi-
 bus: & ueni sequere me: & habebis thesaurum in cœlis: ueluti propter se hæc eſſet scriptura
 recitata (ut scriptorum rerum eius Athanasius ait) ad se dominicum traxit imperium. Et
 sicut Antonius his auditis aliud non quæsiuit: & sicut Augustinus his lectis ulterius non
 processit: Sic & mihi in paucis uerbis quæ præmiſi: totius lectionis terminus fuit in silētio:
 cogitanti quāta mortalibus consilij eſſet inopia: qua nobilissima sui parte neglecta diffun-
 dantur in plurima: & inanibus spectaculis euaneſcant: quod intus inueniri poterat quærē-
 tes extrinsecus admirantiq; nobilitatem animi nostri: nisi sponte degenerans: ab originis
 suæ primordijs aberrasset: & quæ sibi dederat in honorem deus: ipse in opprobrium con-
 uertisset. Quotiens putas illo die rediens & in tergum uersus cacumen mōtis aspexi: & uix
 unius cubiti altitudo uisa est præ altitudine contemplationis humanæ: si quis eam non in
 lutum terrenæ fœditatis immergeret. Illud quoq; per singulos passus occurrebat: Si tantū
 sudoris ac laboris: ut corpus cœlo paululum proximū fieret subire non piguit: quæ crux:
 quis carcer: quis aculeus deberet terrere animum appropinquante deo: turgidumq; cactu-
 men insolentiæ: & mortalia fata calcantem & hoc quoto cuiq; accidet: ut ab hac semita: uel
 durarum metu rerum: uel mollium cupidine nō diuertat: O nimium fœlix: si quis usq; eſt:
 De illo sensisse arbitrer poetam: Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas: A t̄q; met' mor-
 tis & inexorabile fatum Subiecit pedibus strepitumq; acherontis auari. O quanto studio
 laborandum eſſet: non ut altiorem terram: sed ut elatos terrenis impulsibus appetitus
 sub pedibus haberemus. Hos inter nudosi pectoris motus sine sensu scrupulosi tramitis ad
 illud hospitium rusticum: unde ante lucem moueram p̄funda nocte remeauit: & luna per
 nox gratum obsequium præstabat euntibus. Interim ergo dum famulos apparādæ cœnæ
 studium exercet: solus ego in partem domus abdītam perrexi: hæc tibi raptim & ex tempo-
 re scripturus: Ne si distulissē pro uarietate locorū mutatis forſan affectibus scribēdi pro-
 positum deserueret. Vide itaq; pater amātissime: q̄ nihil in me oculis tuis occultum uelim:
 qui tibi nedum uniuersam uitam meam: sed cogitatus singulos tam diligenter aperio: pro
 quibus ora quæſo: ut tam diu uagi & instabiles: aliquando subsistant: & inutiliter per mul-
 ta iactati: ad unū bonū uex certū stabile se conuertant. Vale.

Fran. Pet. ad Dionysiu suū: Illi q; ad Robertū regē uocat' accesserit cōgratu-
 lantis: multa quoq; de diuitiarū contemptu deq; beatæ uitæ desiderio ac de lau-
 dibus regis cōmemorantis: Ep̄la L.

A n Il dulcius audierant aures meæ: postq; uocem tuam audire desierunt: q; q; ad regē
 uocatus accesseris. Rationem inquis expecto. Nō possum breuiter: Itaq; lon-
 gius incipiam. Optauit aliquando tibi genitrix longitudinem dierum innumera-

Liber III. Epistola L.

bilibus periculis & calamitatibus obiectam: Aliquando diuitias humanarum mentium non mediocrem laqueum ac funestam sarcinam libertatis: Aliquando formam corporis deformitatis animæ plarumq; materiam. Quid de sodalibus: quid de nutricula tua dicar? Muliercularum omnium una lex est: inepta cupiunt: ridenda formidant. De patre libet altera credere. Optauerit ergo filio: quod ait Satyricus: Eloquium & famam Demosthenis aut Ciceronis: quæ quanti sæpe periculi plena sint: utriusq; exitus est testis. Multis & inanimibus uel tuis uel aliorum pro te uotis fatigata sunt aures dei. Horum tibi aliquid anxie non opto: Quare? Quia stultum est uahementer appetere: quod potest pessimo fine concludi: Illud bonum tibi cupio quod mihi: beatam uitam ad quam multi suspirant: pauci perueniunt. Est enim salebrosum iter atq; angustum & difficile: & amœna ac prona circum deuia. Est autem ut in sagittando: sic in alia qualibet operatione mortalium: aberrare per facile: signum attingere is demum artificij finis est. Iccirco difficilior: quia ad illum una tantummodo: ad errorem innumerabiles sunt uia. Hanc sane quam dico beatam quam ingeniosissimis atq; doctissimis uiris forte aliter uisum sit: in hoc corporis ergastulo mereri quidem utcumq; potest labor humanus & sperare: amplecti autem ac tenere non potest. Hoc ergo studio decurritur: finis est ubi quiescit intentio. Neq; nobis hoc solis peruasum est. Quid enim aliud Cicero sentiebat: ubi ait: q; hæc uita uia est in cœlum: habet tamē interdum illi æternæ quiddam hæc mortalis uita simillimum: ut & si beata nondum sit (id em̄ beatum est dumtaxat cui nihil ualet accedere) iam tamen humanas miseras longe infra se uideat: & in imo stans adhuc supernæ foelicitatis luce resplēdeat. Hoc sanæ nō diuitiæ præstant: non insanientis uulgi plausus: non potentia: non uoluptas: sed uirtutum comitatus: atq; animi trāquillitas: ad quam adipiscendam diuersum fortasse alijs uidebitur: Sed quārum opinio mea fert: nihil æque adiuuat: ac nobilium ingeniorum familiaritas & clarorum uirorum conuersatio. Cernis (ut arbitror) quid intendam: dicam tamen expressius. Quis in græcia clarior Themistocles: ut ait Tullius. Ego fidentissime: Quis in Italia: immo uero quis in Europa clarior Roberto? In quo sæpe cogitans soleo non tam diadema: q; meres: neq; tam regnum q; animum admirari. Illum ego uere regem dixerim qui non subditos modo sed seipsum regit ac frenat: qui exercet in passiones suas imperium: quæ sunt animo rebelles: illum si cesserit oppræssuræ: ut nulla est quidem clarior uictoria q; seipsum uincere: sic nullum regnum altius q; seipsum regere. Quomodo ille mihi rex erit in quem regnat ambitio: quomodo inuictus quem sternit aduersitas: quomodo seren⁹ quem mœror obnubilat: quomodo magnanim⁹ quem minimarum etiam rerum pauor exanimat? Et (ut fulgida uirtutum nomina taceamus) quis mihi liberum dicet eum: qui cupidinum uariarum iugo præmitur multiplici: Infra omnia ista descendam: qua fronte hominem dicimus quem scimus ex homine nihil præter nudam effigiem retinere: bæluarum moribus deformem: & læuorum animantium feritate terribilem: Mira ergo: licet publica dementia: Regē eum dicere qui nec rex nec liber: & sæpe ne homo quidem sit. Magnum est regem esse: per exiguum regem dici. Rariores sunt reges q; uulgus existimat: Non est titulus iste uulgaris: minus gemmarum atq; eboris scepra consumerent: si soli reges illa portarent. Veri reges intra se gerūt: quod eos uenerabiles facit: semotis licet satellitibus & abiectis insignibus reges sunt. Cæteros cultus exterior facit horribiles: Robertus uere inclytus & uere rex est: qui q; sit imperiosus in seipsum: exempla inauditæ patientiæ & moderationis indicant de quib⁹ alter forte dicendi locus fuerit: Q; uero late regnet in alios: dissonantes lingua & moribus populi: & disiunctissimi regionum fines ostendunt. Seneca tuus in quadam Tragœdia: quid regem faciat & quid non faciat egregie recollegit his uersibus: Regem non faciunt opes: nō uestis Tyriæ color: non frontis nota regiæ: non auro nitidæ trabes: Rex est qui posuit metus & diri mala pectoris. Neclonge post: Mens regnum bona possidet: nil ullis opus est equis: nil armis & inertibus telis quæ procul ingerit Parthus cum simulat fugas. Admotis nihil est opus: Vrbes sternere machinis longe saxa rotantibus. Rex est qui metu it nihil: hæc ille. Ad hunc itaq; regem (ut principio conueniat finis) uocatus iuisti: quod ut ille iuberet: & ut tu pareres: quid aliud q; studiorum summa conformitas fecit: Ille quidem quārum curis suis solamen ascuerit dicerem: si apud alium loquerer: Tibi certe ad interni hominis pacem: quam uti sæpe querebaris Tuscarum rerum fragor impulerat: qua compendiosius pergeres non erat. Congratulor ergo seu prudentiæ seu fortunæ tuæ: & uo-

Diuitiæ hūanæ mētis sunt sarcinæ

B

Quare ad uirtutes q; ad uirtia difficilior sit uia

C

Roberti regis laudes

D

Quis iure dicatur Rex

E

em quæ tunc mihi fuit in ore: aliquanto nunc fidentius repeto. Vbi enim fama primum: deinde per litteras tuas accepi te Florentia digressum esse Neapolim: & mecum & cum amicis dixi: Dionysius noster ad tranquillitatem animi magnis passibus contendit: & ad beatam uitam rectum iter ingressus est. De me autem sic habe: breui te consequar. Nosti enim quid de laurea cogito: quæ singula librans præter ipsum de quo loquimur regem: nulli omnino mortalium debere constitui: si tanti fuero ut uocer: bene est: Alioquin fingam nescio quid audisse: uel epistolæ suæ sensum quam ipse mihi summa hominis incogniti & familiarissima dignatione transmisit: quasi dubitans in eam potissimum partem traham ut uocatus uidear. Et regio quidem stilo quiddam modo plæbeum reddidi: fulgore attonitus nec æquis ingenij uiribus & lyra: ut aiunt: longe impari. Vale.

Francisci Petrarchæ ad Robertum Siciliæ regem: quæ mortem neptis tam constantiter laudauerit admirantis: nonnulla etiam de animæ immortalitate: multa autem de regis laudibus interserentis:

Epistola LI.

A

Ræstrinxit oculos meos fulgor insolitus: felix calamus uisus est: cui talia crederentur. Quid primum mirer: Eximiam breuitatem: an maiestatem sententiarum: an diuinam eloquij uenustatem: Nunquid rex indytle (fateor) credidi: rem tantam dici

posse tam breuiter: tam grauiter: tam ornate: nec iam tale aliquid ex humanis ingenijs expectabam. Equidem ut constaret te corda hominum in manibus habere: quo tota illustrium oratorum suspirat intentio: legentis animum tam uarijs affectibus impulisti: ut sine luctamine: in omnem partem stili tui uestigia sequeretur uolubilitate mirabili. Ecce enim in prima sobrijs fronte sermonis: dum summam humanæ miseræ acerrimasque molestias laborum & necessitatem mortis acerbissimam tractim ex radice labe ramis ac frondibus obrepentem magnificentissime deplorasses: mouebar usque adeo: ut crebro inter legendum suspirans: & ineluctabili sorte perterritus: totumque hoc nomen hominis perosus: pene nec natus esse: nec unquam nasciturus optauerim. Actum erat & mihi iam tranquillitas omnis exciderat: nisi quæ lætale uulnus infixerat manus: eadem mox remedium attulisset. Sensi unum & repentini mœroris & consolationis artificem. Nec unquam certius quid eloquentia possit agnoueram: tam potenter enim paucorum ope uerborum sub immortalis animæ futuræque reparatiōis obtentu: agrum atque labantem animum erexisti: ut gaudio mihi fuerit genitum esse mortalem. Nam quid beatius excogitari potest: quam exutum ueste corporea: & de compedibus istis explicitum: ad illam diem exactis temporum curriculis puenire: quæ nos absorpta morte immortalitatem induat: reparans indissolubiliter ac reformans putrem & semesam tincis:

B

Opinio philosophorum de immortalitate animæ.

atque undique fluentem tunicam carnis nostræ: Quam spem & si philosophorum gentiliū nullus attigerit: uetustissima tamen est immortalitatis opinio: nec nostris solum: sed illis etiam probata quibus Christi nomen inauditum est. Præter Epicurum enim: & nescio quot ex illo infami grege: mortalem esse animam: nemo est qui neget. De qua re (ut Pherecydæ primum apud Syrios sententiæ huius auctorem: discipulumque Pherecydis Pythagoræ totamque pythagoream familiam: & Socratem omnesque Socraticos præteream) Plato ipse summus uir: clarissimum uolumen ædidi: quo Vtricensis Cato moriturus: suprema illa nocte sua pro consiliario usus perhibetur: ut ad contemptum uitæ huius animosior: & ad amorē decretæ mortis accederet: Quam sententiā postea Marcus Cicero: & in Tusculano suo: & in septimo reipublicæ diuino genere orationis asseruit. Nec non & in dialogo Lelij: qui de amicitia uera est: & in eo libro: qui Cato maior inscribitur: defensionem continens senectutis: Alijsque præterea tam multis in locis attigit: ut ualde mihi quidem sollicitus uideatur: ne quem ueritas tam comperta prætereat. Sed cui hæc insipiens loquor: Profecto non modo regum nostri temporis: sed philosophorum regi. Ignosce autem quæso: sic hæcenus me dicendi calor euexit: ut regium dogma: cui plurimum me debere fateor: non amplecterer solum: sed testibus adhibitis confirmare: quod ita mihi animus affecit: ut securus iam ac spei plenè formidatum genibus diem mortis expectem. Hunc diem transuecta neptis tua: quæ finis epistolæ canit ac prædicat: inuidiosa potius: ut mihi quidem uidetur: quam miserabili sorte defungitur. Quis enim ab ipso ætatis & formæ flore subtracta sit: publica fere totius orbis querimonia

Libet III. Epistola LII. LIII.

multisq; præcipue populorum utriusq; regni: & unde ortum & in quod translatū illud raris
 & eximium decus erat lachrymis ac lamentis: Ipsa tamen foelix est: non solum q; ad æter/
 nã uitã delicias per horrificum illud mortis limen ingressa est: sed etiam quod tu eam nobis
 lissimo elogio omnib; sæculis illustrasti: Quis enim mortuam: imo uero quis non glorios/
 sissime uiuentem dicere audebit: quã de^o in cœlo: tu in terris uiuere uoluisti: O in quã foelix
 mulier: o iterum foelix: quã pro una temporali uita eademq; breui & incerta: & mille semp/
 casibus exposita: duas æternitates (ut ita dixerim) consecuta est: quor; altera am cœlesti: al/
 ram tereno regi: Illam christo debeat: hanc Roberto. Ingentia duo munera a munificētissi/
 mis largitoribus accipiens: eo foelicior uideri debet: q; in cœlo & in terra gratiam dignissi/
 mis relatura est: Plurimum enim ex psona tribuentis muneribus ipsis accedit: multum in/
 terest a quo beneficium acceperis: & cui proinde sis obnoxius. Sane quã sitam illi cœlitus
 immortalitatis cōditionem beatissimamq; uitã mutationem sileo: ne ineffabilia p̄sequē/
 tem dēstituant uires: quanta demū gloria est quam tu sibi supremis laudib; peperisti: Cer/
 te dū illud tuū siue epigramma: siue epitaphium dici maus: quod æternã māsurg esse cōn/
 fido: nup defunctã neptis memoriam celebrabit: semper illa tecum: & cum clarissimis om/
 nis æui nominibus uiuet. Erunt qui mortem immaturam & iacturam modici temporis tā/
 li cupiant cōpensasse panægyrico: quiq; quod de Achille dixisse fertur Alexāder Macedo:
 suspirantes dicant o fortunata quã talem præconem tuã uirtutis inuenisti: Sed iam metu
 ne prolixitas in fastidium uergat: elegantissima quoq; breuitas tua ne longi^o uager admo/
 uuit. Subsistã igitur deum orans: cunctosq; cœlicolas ut serenitatem tuam geminis tā bel/
 lorum q; studioq; laureis ornatam diu iubeant in statu foelicissimo florere. Vale.

C
 Multū mune/
 ribus ex pso/
 na tribuentis
 accedere

D

Francisci Petrarchæ ad T.M. Illū Romæ an ne Parisij assumendã sibi laureã
 putet cum utrimq; litteris accerfetur consulentis: Epistola LII.

a Ncipiti in biuio sum: Nec quo potissimum uertar scio. Mira quidem sed breuis hi/
 storia est: hodierno die: hora ferme tertia: litteræ senatus mihi reddita sunt: in qbus
 obnixè admodum: & multis persuasionebus ad percipiendam lauream poeticã Ro/
 mam uocor. Eodem hoc ipso die circa horam decimam: super eadem re ab illustri uiro Ro/
 berto studij Parisiē. Cancellario: conciuæ meo mihiq; & rebus meis amicissimo: nūncius
 cum litteris ad me uenit. Ille me exquisitissimis rationibus: ut eam Parisium hortat. Quis
 unq; oro te euetor; tale aliquid: hos inter scopulos diuinasset: Et sane quia res pene incre/
 dibilis uidetur: utramq; epistolam illæsis signis ad te misi. Hæc ad oriētem: hæc ad occidē/
 tem uocat. Videbis q; ualidis hinc atq; illinc argumētis præmor. Scio quidem in rebus hu/
 manis fere oibus nihil solidi inesse: magna ni fallor in parte curarum actuumq; nostrorum
 umbris eludimur. Tamen ut est animus iuuenū gloriã appetentior q; uirtutis: cur non ego
 quoniam apud te familiariter gloriandi præstas audaciam: tam hoc mihi gloriosum rear:
 q; sibi olim potentissimus Africæ regum Siphax: quod uno eodēq; tempore duar; toto or/
 be maximar; urbium: Romæ atq; Carthaginis in amicitiam uocaretur: Nimirum id reg/
 no eius atq; opibus tribuebatur: hoc mihi. Itaq; illum inter aurum ac gemmas: superbo so/
 lio subnixum & armatis stipatum satellitibus sui supplices repperere: Me soliuagum mane
 in syluis: fero autem in pratis Sorgiæ ripis obambulantē inuenerūt mei. Mihi honor offer/
 tur: ab illo auxilium poscebatur. Sed quoniam laticia inimica consilio est: fateor ut lætus
 euentu: sic dubius animi sum. Vrget enim hinc nouitatis gratia: hinc reuerentia uetustatis:
 hinc amicus: hinc patria. Vnū ab altera lauce præponderat: quod rex Sículus in Italia est:
 quem e cunctis mortalibus: æquiore animo ingenij iudicem pati possum. Curar; mearum
 fluctus uides: tu quem ad earum gubernacula manus porrigere nō puidit: fluctuantē aĩm
 consilio tuo reges. Vale.

A
 Humanas res
 nihil solidi ha
 bere

B

Laticia consi/
 lio inimica est

Francisci Pet. ad T.M. optimm consilium illius de assumenda laurea se ex/
 ecuturum asserentis: Epistola LIII.

c Onsilium tuum non tantum suscipio: sed amplector: magnificum est enim tuãq;
 sapientia & humanitate dignissimum. Nec me terret q; patriã sis amicus: es enim
 amicior ueritati. Ibo quo iubes: si quis electionem forte mirabitur: rationes pri/
 mum: deinde etiã nomen tuum mirantibus obijciam: Sæpe auctoritas pro ratione
 suscipitur. Id modo negotij restat: quibus me uerbis excusam Roberto meo: ut non ipse

A

tantum cui nobiscum facile conueniat: sed illa quoque ingens uniuersitas: si forte res in lucem uenerit: factum sibi satis existimet: Sed de his coram latius. Audio enim ipsum aduētare eo proposito ut me Parisiū trahat: quod si ita est: res inter præsentes transigetur. Ad id sane quod in fine litterarum tuarum ex me quæris: donec diu rem cum animo meo tractem: nisi fabulam texere uoluero: respondere aliquid non possum: Peregrina historia meis moribus est: & quod me huic interrogationi alienissimum facit: prorsus diuersæ me interim exercuerunt cura: Verumque est illud Salustianum: Vbi intenderis ingenium ualet. Prætetea anti qua res est: & a memoria mea multorum annorum spatio remota. Itaque ut ait Plautus: Longa dies animū incertat meum. Sed de hoc etiam præsens loquar. Vale.

Fran. Pet. ad T. M. eundem quod Romam sit petitur pro adipiscenda laurea quo uel die eam in Capitolio sit assumpturus certiore reddetis: Epistola LIII.

A Ortuna insidias non hodie primum intelligere incipio: Non inuadit nos tantum illa: sed spargit ac separat: ne latis scilicet & aduersis in rebus alter alteri solatio sit.

Norat illa: quanta olim meum cor uereret cura: quibus ad plenum mederi te præter nemo poterat. Tunc ergo mirum in modum conquisitis causis: te in illo pectoris mei æstu refrigerium unicum auertum ab Arcto rediens inueni. Itaque tametsi Romam tuam propriam & communem omnium: mihi uero ante omnes semper: tunc autem & seipsam propter gemino desiderio exoptatam patriam petisses: tamen consequendi difficultas: moestum atque deiectum animum habebat: ut cum ubique exul mihi sine te uidear: tum præsertim anxius atque amore ardens & Romam tibi inuiderem & te Romæ: quo in statu: eadem illa iuuenile animum frenante fortuna: pauci anni quibus abinuiem: sic distracti uiximus multorum apud me uicem sæculorum tenuerunt. Veni tandem (ut uidisti) hyeme bello pelagoque tonantibus. Omnes nempe difficultates fregit amor: Vtque ait Maro: Vicit iter durum pietas: dumque suum uenerabile ac prædulce obiectum quærunt oculi: nulla maris fastidia stomachus: talium licet impatientissimus natura: nullam brumæ terræque duriciem corpus: nullas periculorum minas animus sensit. Sic ad te enim totus totaque mente pergebam: ut te unum cogitans præsentia non uiderem: te inuento nulla mihi longe uia memoria superesset. Ecce autem nunc eundem illa laqueum: aliorum licet obuertit: ut me Romam petente te Valconia & occidui littoris extrema possideant: & tum maxime distrahamur: dum maxime te præsentem cuperem: omnis meæ gloriæ summum decus: Sed sic eunt fere uota mortalium: ut quæ uahementius cupiunt ægrius assequantur. Cæterum ut meliore tui parte illic in tempore præsentis sis: scito me laureæ delphicæ cupidine: quæ olim clarorum Cæsarium & sacrorum uatum singulare & præcipuum uotum fuit: nunc uel spernitur uel nescitur: mihi sane noctes plurimas insomnes fecit: & de qua sæpe multa tecum egi: quanquam cum me tantillum: certatim duæ maximæ urbes exposcerent: Roma atque Parisius. Altera mundi caput & urbium regina: nutrix altera nostri temporis studiorum: post uarias deliberationes: ad extremum non alibi quam Romæ: super cineribus antiquorum uatum: inque illorum sede percipere: ingenti ante alios fratre tuo suafore & consultore disposui: hoc ipso die iter aggredi: In quo plusculum temporis exigitur. Adeundus enim rex: uideam Parthenope: inde iter erit Romam. Illic aliquot dierum moram uideo: denique nisi fallit extimatio: pascale die: ad. vj. Idus Aprilis in Capitolio res agetur. Quæris quo hic labor: hoc studium: hæc cura. An doctiorem: an meliorem factura sit lanrea: Notiorem forte & plurimum inuidiæ expositum: Scientiæ autem & uirtutis sedes est animus: Ibi que non in frondosis ramis auicularum more nidificant. Quorsum igitur hic frondium apparatus: Quid respondeam quæris: Quid putas: nisi illud sapientis Hebræorum: Vanitas uanitatū & omnia uanitas: sed sic sunt mores hominum. Tu Vale: & fauenti oro ades animo.

Fran. Pet. ad Robertum Siciliæ regem: Illi quod laurea se dignum aestimauerit gratias referentis: atque quo ritu eam Romæ susceperit ostendens: contra ueterum etiam laudatores præsentia contemnentes inuehentis: Epistola LV.

A Vantum tibi liberalium & honestarum artium studia deberent: regum decus: quare te quoque regem industria fecisti: aliquando (nisi fallor) tempore regni diademate clariorem: olim modo notum erat. Nouo nup bñficio desertas pierides obligasti: quibus hoc meum quantum lucumque est ingenium solenniter consecrasti. Ad hæc & urbem Romam & obsoletum Capitolij palatium in sperato gaudio & insuetis frondibus decorasti. Parua res fortasse dixerit quæspia: sed profecto nouitate conspicua: & populi Romani plausu ac iucunditate precebris. Laureæ morem non intermissum more

Liber III. Epistola LVI.

tot sæculis: sed ibi iam prorsus obliuioni traditū: alijs multū diuersis curis ac studijs in re publica uigentibus: nostra ætate renouatum te duce: me milite. Scio quædam & per Italiã & apud exterarum nationum ingenia clarissima: quæ nihil ab hoc proposito: nisi defuetudo lōgior & semper suspecta rerum nouitas arcebat: Ea deiceps postq̃ in meo capite periculum fecere: breui cōsecutura & Romanas lauros certantibus studijs decerpitura confido. Quis em̃ metuat Roberto auspice cunctantis animi signa conuelleret: Iuuabit in hac acie primū esse: in qua esse ultimū non inglorium reor. Ego quidem non inficior: tanto impar oneri fueram: nisi mihi fauor tuus: uires atq̃ aios addidisset. Atq̃ utinā diem festum ornare serenissimæ frontis tuæ præsentia potuisses: quod profecto (ut ipse dicere solebas) nisi ætas nō sineret nequaquā maiestas regia uetuisset. Senti quidē multis indicijs Augusti Cæsaris quosdam mores tibi admodum probari: Atq̃ illum imprimis: q̃ Flacco libertino homini & qui prius aduersarj partium fuisset: tam non placatū modo: sed beniuolum familiarēq̃ se præbuit: & Maronis sui ingenio delectatus: plæbeiam originem non despexit: Præclare: Quid enim minus regum q̃ in his quos aut uirtus aut ingenium cōmendat: dum & uera nobilitas non desit: & nobilitate ipse possit: suffragia aduenticiæ nobilitatis exquirere? Nec sum nescius quid aduersus hoc litteratores nostri temporis respondeant: superbum & segne genus hominū Maronē & Flaccū sepultos esse nequicq̃ modo de his magnifica uerba iactari: excellentes olim uiros perijisse tolerabiles nuper & (ut fit) in imo facem substituisse. Quid dicāt & quid cogitent noui: neq̃ passim obluatur: Videtur enim mihi unū Plauti dictū: nō tam illi ætati quæ uix eius rei gustum cœperat conuenire q̃ huic nostræ. Ea inquit tēpestate flos poetarum fuit: qui hinc abierunt in cōmunem locum. Hoc profecto nos dignius lamentamur: tunc enim nondum uenerant quos abijisse cōqueritur: Iniquissima uero horum intentio est. Neq̃ enim id agunt ut interitum scientiarum desceant: quas extinctas ac sepultas cupiunt: sed ut coætaneos suos quos imitari nequeunt: desperatione deterreant. Sane illos desperatio sua retrahat: nos impellat: & unde illis frenum ac uincula: nobis impetus ac stimuli accesserint: ut studeamus fieri: qualem illi nullum opinantur: nisi quem antiquitas illustrauit. Rari sunt fateor: pauci sunt: sed aliqui sunt: quid autem uetat ex paucis fieri: si omnes raritas ipsa terrerit? Breui quidem non pauci erūt sed nulli. Enitatur: speremus: dabitur forsitan ad ista pertingere. Maro ipse ait: Possunt quia posse uidentur: & nos (mihi crede) poterimus si nos posse crediderimus. Quid enim putas: Plautus ecce suā desit ætatem. Ennij forte seu Neuij mortem dolens: ipsorū quoq̃ Maronis ac Flacci ætas: nō æquatantis ingenijs fuit: Quorū alter diuini spiritus poeta dum uixit: æmulatorum bellis sine fine uexatus: ut alienorum operum deflorator carpitur. Alteri uitio dat quod uisus esset antiquos parcius admirari. Fuit hoc eritq̃ perpetuum: ut ueneratio uetustatem: præsentia commitetur iuidia. Tibi uero regum optime: nec minus philosophorum ac poetarum maxime (ut ex te didici) illud eiusdem principis altius insedit: quod Tranquillus ait: Ingenia sæculi sui omnibus modis fouit: & tu modis omnibus sæculi tui foues ingenia: eisq̃ humanitate & clauentia tua faues: Expertus loquor: recitantes & benigne & patienter audis. Nec tantum carmina & historias: sed & orationes & dialogos. Componi tamē aliquid de te nisi & serio & a præstantissimis offenderis. In omnibus his Augustum imitatus: auersatus autem illos qui cuncta fastidiunt: nisi quibus precium fecit impossibilitas consequendi. His tuis moribus: hac facilitate animi: cum multi sæpe: tum ego nuper hortatus sum: singulari quadam & sine meritis fortuna. Neq̃ hic (ut dixi) substitisset regia dignatio: si aut remotior senectus: aut Roma propinquior fuisset: Verum hic maiestatis tuæ nuncius qui pro te omnibus interfuit: quid nobis uel Roma uel inde digressis: seu gaudij seu periculi acciderit: uiua uoce narrabit. De reliquo autem nouissimi uerbi tui: ut ad te q̃ primum redeam sine intermissione memiuero: testor deum nō tam aulæ regię splendore captus q̃ ingenij. Alias quidem q̃ quæ sperari a regibus solent ex te diuitias expecto: Precor autem ut annos uita tuæ proroget: & te demum ab hoc folio mortali ad æternum transferat is apud quem fons uitæ est. Vale.

B

C

D

Veneratio uetustatē: iuidia præsentia commitatur

Fran. Pet. ad Barbatū Sulmoneñ. regiū secretariū: Illū quo tēpore laureã Romæ magno cū populū fauore assumpserit: certificantis: Ep̃la LVI.

Dibus aprilis: Anno ætatis huius ultimæ: Millesimo trecetesimo q̃dragesimo primo: in capitolio Romæ: magna ppli frequētia & ingēti gaudio pactū ē qd̃ nudiuſter

A

tius de me Rex apud Neapolim decreuerat: Vrsus anguillarum comes ac senator: præalti uir ingenij regio iudicio pbatum laureis frondibus insigniuit. Manus regia defuit: sed non auctoritas nec maiestas: Illa non mihi soli sed omnibus præfens fuit. Defuerunt oculi tui atque aures: animus enim assidue mecum est: defuit magnanimus Ioannes quem a rege transmissum & miro studio festinatem præter Ananiam exceperere hemicorum insidiarum: quas cum euasisse gaudeo: licet expectatus in tempore non adesset. Cætera supra spem & supra fidem successisse noueris. At ut recenti experimeto cognoscerem: quæ semper lætis iuncta sint tristitia: uix moenia urbis egressi: ego cum his qui me terra & pelago secuti erant: in latronum armatas manus incidimus: e quibus ut liberati & Romam redire compulsi fuimus: quatuorque ibi ob hanc causam populi motus: & ut die postero certiori armatorum fulti præsidio discessimus: ac cæteros uia casus si explicare temptaui: longa erit historia: Cuncta igitur ex latore præsentium cognosces. Vale.

Francisci Petrarchæ ad Ioannem Colunam: Illi quæ lauream adeptus sit: & quæ Parmenses a tyrannide liberati sint significantis: Epistola LVII.

Oma rediens: diutius exoptata lauream meam compos: & uelut uictor laureati cognomen referens: quod gauisuro tibi uerecunde nunciatum uelim: hodierno die quæ tibi ad gaudium quoque significo: ductu & auspicijs amicorum tuorum de Corrigia: Parmam unde (ut scis) arcebamur ingressus sum. Hoc eodem die sibi ipsi restitutam urbem pulso hinc præsidio tyrannorum. In quam repente mutata rerum facies: atque incredibili gaudio liberatae plæbis: pax: libertas & iusticia rediere. Hic ergo precibus eorum uictus quibus ueniam tuam accessuram ipsi sperant: & ego non dubito astatem agere in animum induxi. Iurant enim se præsentia mea admodum egere: quod indulgentiam non necessitatis esse certum est. Cui enim usui in hoc statu rerum sim? Non ego urbanis strepitibus: sed syluestribus siluestrijs delector: non legum aut armorum curis: sed solitudini & ocio natus sum. Ipsi quidem uoti mei conscij: miram mihi quietem pollicentur: cum fragor hic & ardor læticiæ gestientis: assiduitate tepuerit: quicquid erit mos gerendus fuit benigne precantibus. Hyemis initio me uidebis: ita dico: nisi uel tibi citius uel fortunæ serius placuerit. Vale.

Fran. Pet. ad Peregrinum Messanen. Thomæ Messanen. obitum deplorantis: simulque illi epigramma ut supra defuncti sepulchrum effigat destinantis:

Epistola LVIII.

Rauissimam querelam Epistolæ finibus non contentam: differre compulsum sum: non est usitatum animi mei uulnus aut uulgato medicamine releuandum. Altius in præcordia descendit: obseruauit enim nocendi locum ac tempus & toto pondere ferox incubuit fortuna: Thomamque meum nunquam mihi sine lachrymis nominandum eximio flore raræ indolis: fructus uberrimos & magna rerum incrementa pollicitum: primo (ut sic dixerim) ætatis uere præripuit. Cuius immaturo obitu (ipse mihi fateor) mortalia cuncta uiluerunt. Video quanta rerum nostrarum firmitas: quid mihi nunc sperandum sit exemplo coniunctissimi fratris admoneor. Vna ætas erat: Idem animus: Summa studiorum paritas: Incredibilis identitas uoluntatum. Vnum eramus: Vno calle gradiebamur: unum terminum petebamus: unus labor: una spes: una erat intentio: unus utinam finis esset. Hanc acerbissimam fati uim: deslere mecum: & profundissimo simul uulnere meo: paria si possum adhibere remedia: meque ipsum meis litteris & iusto uolumine consolari propositum est mihi. Fecit hoc primus in morte dilectissimæ filiarum: Marcus Cicero: diuino ille quidem & inaccessibili quodam stilo. Fecit idem multis post sæculis in morte fratris Ambrosius. Tæptare libet modo pro occupatiões liceat quod in amici morte possit stilus humilior. Interim epigramma quod postulas uidum fletu: accipe: placet ut super sepulchri lapidem breue carmen: & super amici corpus dolor meus emineat. Vale.

Indolis atque animi foelicem cernite thomam

Quæ rapuit fati præcipitata dies.

Hunc dederat mundo tellus uicina peloro.

Abstulit hæc eadem munus auara suum.

Florentemque noua iuuenem uirtute repente

Succidit misero mors inimica mihi.

An ne igitur grates referam pro munere tanto?

Carmibus siculum litus ad astra ferens:

An ne gemam potius simul indignemque rapinam

Flebo: Nihil miseris dulcius est gemitu.

Liber III. Epistola LIX. LX.

Francisci Pet. ad Iacobum Messanensem: Thomæ Messanen. obitū grauitate tulisse contestantis: Epistola LIX.

Ost Thomam meum fateor mori uolui nec potui, Speravi: sed elusus sum. Nec igitur
p
noro quid si hoc audiat: resposurus sit Anneus Seneca. Frustra scz optari qd in
manu positū nostra sit. Ego uero in multis hominis ingeniū probās: ab eodem ta-
men in multis & præsertim in hac præcipiti ac temeraria opinione dissentio: quā nō solum
nostris: sed philosophorū quoq; gentiliū testimonijs & auctoritate cōuincere: non operosa
disputatio esset: sed modo non id agimus. Igitur ut ad rem ueniā: in foelicissimis rumoribus
affecto & optima mei parte amissa: uitam sine illo uere solitariam atq; anxiam perolo: per-
uoluntaria febris affuit: qua duce lætus usq; ad ipsū limen mortis accessi: sed cum transire
uellem in foribus scriptum erat: Noli adhuc: nō dum uenit hora tua: continui gradū & re-
pulsus inde: mœstus ad uitam redij. Atq; ita sum: ut facile cernentibus appareat: me inuitū
uiuere. Viuo tamen: qd oēs metuūt: solus sperans & dolorē meū breuitate consolor. Scio
em̄ qd mihi cū morte foedus: qd cū carne cōmeritium. Vtinā sic mihi quantulūcunq; uitæ
supereat: cōtingat agere ut oibus horis in promptu: & (ut dici solet) in numero habere qd
debeo: sitq; quod ait Psalmista: Anima mea in manibus meis semper. Vale.

Fran. Pet. ad Ioannē Colūnæ: illum ut mortem Iacobi fratris fortī animo ferat hortantis. Epistola LX.

Rget dolor: hortatur charitas ut scribā aliquid: sola desperatio pfectus dehortat.
v
Credo em̄ recentissimū adhuc animi tui uulnus talibus auxilijs nō egere. Vincet
dolor: uincet amor: cedet despatio. In sitæ deuotionis imperio damnatū sapius &
abiectum reuertor ad calamū. Sic em̄ & si nihil amplius tantisper euaporabit iste qui me
intus urit & prægrauat calamitosæ mentis affectus: atq; utinam mœrori tuo non intem-
pestiuus & inoportunus consolator accesserim. Scio irrisos a Tiberio principe Ilienſium le-
gatos: quibus cum ad eum consolandū in morte filij aliquanto serius uenissent: mandatis
expositis respondit: Et se illoꝝ uicē dolere qd egregiū ciuem Hectorem amisissent: Sed non
ea tibi mens est neq; hi mores: notissima tua est pietas: peruulgata humanitas: non in tuos
modo: sed in omēs. Itaq; nō sum nescius: quot gemitus iam fortassis uel animi uirtute cō-
præssos uel tractu temporis parump; abstersos hoc sim suscitaturus alloquio. Nunq; etem̄
casum tuū uerbis extenuare temptabo. Illud potius fatebor: nullū ex oibus quos ego qui-
dem uiderim: de quib; audierim aut legerim: plus unius morte fratris amisisse. Vide quā-
tum lachrymis indulgeo: & qd latū suspirijs iter pando: dū extirpandis si dabitur: toti; mor-
bi radicibus sum intentus: Fluant interim quacunq; libet dum meminert: iisdē mox tra-
mitibus obstruſis: non licere amplius niti: & (qui luctuosa; mentiū mos est) alias atq; ali-
as dolori rimulas conquirere. Magnā igit; imprimis quandam & insignem iacturam acci-
disse tibi uideo: talis & tam dilecti fratris interitu: Verum tunc ego infinitam & inextima-
bilem iudicarem: quando mors illum extinxisset: & nō spacio modici temporis separasset.
Atqui dum hic fuerat: quantulam uitæ suæ particulam sub oculis tuis egit: Computa oro
tempora (quod auidissime faciunt amantes) & ab ultima repetens infantia usq; ad hāc æta-
tem memori animo percurrere: Iam ille procul a patria genitus & sub illo gloriosissimo patris
exilio productus in lucem: primos uagitus ædidit in terra Iōginqua: spectataq; indolis pu-
er tenerioris uitæ annos: uel sine te: uel si tecum egit: ea tamen erat amboꝝ ætas: quæ nec ue-
ri iudicij capax est: & solidi amoris fundamenta non recipit. Ita uel semper eatenus absens
fuit: uel absenti simillimus. Mox ubi adolescentiæ fines attigit: incredibili quodam amore
litterarum: quarum haud temere quisq; fuit appetētior: nunc per Italiā: nunc per Galli-
as longe lateq; peregrinatus est. Ita dum anhelās ac per diuersa terrarum generosam sitim
satagens extinguere: omnibus ferme studiorum fontibus immergitur: usq; ad uirilem æta-
tem spontaneū ipse sibi indixit exiliū: post hæc sola uirtutis admiratione facillime dispēsan-
te: ante annos ad episcopatū est puectus: quē sic gessit: ut tantū uix nō altiori folio sedētem
cernere cūctos bonos puderet: præter eū ipsum qui ab oi ambitiois aut auariciæ ardore li-
berrim; & sorte sua lætus: episcopale gradū insigniter honestabat: atq; altiore non modo
non optabat ascensum: quin potius detestabatur atq; oderat: & uelut præcipiti; sedem ill-
supremæ fortunæ fastigium perhorrebat. Cuius rei cum toti; uitæ tenor atq; unus semper
secretioris textus eloqui;: in quo celsum illum ac tranquillum animum uidebamus: tū præ-
cipue testis est grauitatis ac modestiæ cōtemptusq; terrenar; res; plena epistola quā manu

A
Frustra opta-
ri qd i manu
nostra sitū est.

B

A

Callida Tibe-
rij principis re-
sponſio legat;
Ilienſibus.

B

C ppria nouissimis uitæ suæ temporibus ad te scripsit. Quæq; dū relego: nunq; sine iucundis lachrymis facio. Est em̄ apud me quem illius & custodia & responso dignum credidisti. Nūc etiam & præsentem spectare & uiuas uoces audire mihi uideor. Nec magnopere ulla requirere philosophorū scholas: tam plene ibi paucissimis v̄bis absoluit: quæ ad sobrietatē ptinent & ad beatam uitam: Atq; inter cætera miæ dictū: cum de eo attollendo altius assidue ageretur: religiosissimo iureiurando interposito affirmat: se supra q̄ credi posset rebus suis esse contentū: nec ullo pacto altius ascensurū: & in q̄ tūc erat statu mori se nō sperare tantum sed optare. Ascendisset autē uel inuitus: quo eum & sanguinis claritas & merita trahebant: nisi olim quæ mentes curialium possidet: obstitisset inuidia: & nunc postq̄ ea iā gloria ac uirtuti cesserat: uirētissima iuuentutis cursum medio calle mors obuia præuertisset. Sed ad ordinem reuertor. Factus episcopus cōmissi muneris exactissimā curam habens: te q̄ primum relicto: ad sedem propriam maturauit. Nec eum tanta reꝝ locorumq; mutatio exterruit: Inter Romanas opes ac delicias enutritus: ad pyreneos saltus: serenissima fronte & æquissimo animo transiuit. Ita ut aduentu eius: non tam sua: q̄ locorū facies mutata: nec tam ipse in Vasconiam q̄ Vasconia omnis in Italiam transisse uideretur: qd̄ iter ego secum egi: & me fœlicem recordatio sola facit: dum memini & mansuetudinem in ea fortuna & humilitatem in illis tot naturæ dotibus & honestatem in ea specie corporis admirādam. Deniq; dum in animū redit illa cerimonia: omnium iugis integritas: atq; illa iuuenis pontificis optanda potius senibus q̄ speranda grauitas (Sicubi errantem audieris: interrūpe: toto quidem illo tempore Germanū amantissimū nō uidisti) At inde rediens substitit fortasse usurus aliquando fratris optatissimo conuictu. Sperasse quidem id illum reor: nam optasse certus sum: sed ea quæ actus hominū dispensat domina prohibuit fortuna. Siquidem & domus & patriæ laboribus ac uocibus excitatus: Romam coact⁹ est petere: quo & ego qui tunc longe aberam: ipsum (ut scis) dulciter euocātem: te uix tandem pmittente secut⁹ sum. Credo id agente deo: ut geminæ uirtutis mirator ac testis pace belloq; illius prouidentissimi pectoris consilijs interessem. Septennio in patriam exacto ea pietate: eaq; animi constantia: ut reliquias suarū illum unicū seruatorem Roma recognoscat: & q̄ in cineres non tota corruerit: illius etiam nunc cineribus se debere fateatur: ad conspectū tuū nouissime remeauit. Neq; amplius substitit q̄ ut tibi supremū Ave simul & Vale diceret. Ilico enī & desertæ sedis uiduitatē miseratus: & solitudinis audius: quā diuturnis populorū cōcurfibus cōpensare decreuerat: aliquando sibipsi uicturus qui patriæ uixerat & amicis: Rursus ad episcopatum suum sese contulit: ubi multa cum honestate degēs: & sicut antea cæterorū: sic tūc sibipsius uictor: uitam suam deo & hominibus exemplariter cōmendauit. Anno ibi tādē uix peracto: iuuenis admodum ab huius uitæ tempestatibus ad quietis portum & ad fœliciora regna transfatus est. Recognosce mecum singula pater optime: nec de germano colloquio pigeat cum illo qui in fratre tuo decus suum sibi præreptum luget: & tamen (qd̄ in fantibus prolapsis nutrices solent) post tam grauem casum animo suo mœrētī hæc uerborum adminicula qualiacunq; conquirat: Recense mecum igitur fraternæ uitæ tempus uersum: ætatis illum angustissimam portiunculam tecum exegisse teq; germanam eius dulcedinem semper in transitu & uix summis (ut aiunt) labijs degustasse fateberis: & si hæc nus absentem non luxisti: iam tandem lugere desinito. Ego tamē hinc intelligo & scio: fecit enim me talium expertum: crebra mortis iniuria: scio quid mihi nunc in silentio uulneratus & ulcerosus animus respondet. Tu ne mihi mortis & absentia parem conditionē argumentaris: Atqui absentem reuidere cum desiderio sperabam: Vbinam degeret nouerā: assiduisq; rumoribus onus solabar absentia: Nunc uero & solamen illud: & spes omnis intercidit. Mihi autē fateor nihil omnino morte similius q̄ absentia uideretur: nisi in morte certiora quædam solatia reperirem. Vtraq; quidem corpore segregat: animo neutra dissiugit: uerum suspendit absentia & semp̄ anxias mentes habet: quibus mors oēm supuacua curam demit. Quis em̄ fratres absentes præsertim uꝝ amicos habere & securus esse poterit: nisi qui casuum humanorū omnino nescius: fortunæ uim atq; inconstantia non attendit: De se alij uiderint: Ego quidem ex quo hic sum: nunq; meorū litteras nisi tremēs & pallidas ac cepi: & postq̄ omnes bene ualere nunciatū est: adhuc curis nō exoneror. Quis eū me certū facit: ne dum per alpes ac maria ad manus meas scripta peruenerint: aliquid forsā incidērit aduersi (qd̄ in ictu oculi fieri solet) nec pudebit apud te familiariter gloriari multum me in hoc temporis ac studij posuisse: ut aduersus repentinos casus armatū ac præparatū aim

Mētes curialium iuidia possidet

D

E

Mors etiā solatio nō caret.

F

haberem: utq; ad id si quo modo possem peruenirem: quod ait Seneca: Sapiēs scit sibi oīa restare: quicquid factū est: dicit sciebā: Ego ꝑo cū in alijs innumerabilibus: tum in hoc præcipue sentio me nec esse sapientem: q; usq; ad hoc tēpus hanc unā sarcinā prorsus deponere nullo studio ualuerim. Istā sollicitudinē tibi mors eripuisse debuit: & (nisi magnitudie animi tui fallor) eripuit. Scis ubi frater tuus est: & qualiter sibi est: Neq; iam status sui ueritatem solitam pertimescis: si iusticia: si fides: si pietas: si charitas uā sternit ad superos. Si terrenis laqueis expedita mens liberiore sursum tollitur uolatu: si bonis & bene creatis spiritibus sedes ultima & æterna cœlum est: illuc fratrem tuū ascendisse confidimus: & si qua eum mortalitatis nostræ contagia (qđ profecto nō suspicor) retardassent: in uia est & iam solutus atq; alacer festinat ad patriam. Cæterum ubicūq; est: sæpe ad te oculos reflectit oratq; ne foelicissimam profectiōē eius gemitibus tuis impedias. Nec te uidendi fratris desiderium torquere debet: Videbis eum suo tēpore multo augustiorem solito: multoq; lætiorē. Quid ni: cum ego adhuc eū uidere non desperem: Alioquin fateor incōsolabiliter angerer. Quis enim mihi catholico q̄uis peccatori spem negauerit: quā gentiles homines habuisse comperio: Intelligis quid uelim. De Catone loquor & Socrate: quorum in hac parte sententias annotare non attinet: quas multo tibi notiores arbitror esse q̄ mihi. Non igitur mors auferre: sed differre potuit fraterni uultus aspectum: quem licet in perpetuum abstulisset: non tamen immoderati luctus uiro digna esset occasio: Nam siue illum deslet uitæ laboribus ac periculis liberatum: & uide oro ne inuidetiæ potius dici possint q̄ compassiōis lachrymæ: Siue te ipsum tanto præsidio spoliatum: & dulcissimo iucundissimoq; comite in medio peregrinatiōis huius calle desertum dicis: Et uera quidem: sed nequa q̄ sufficiens causa est: ut egregios animos propriæ calamitatis afflictione desiciat. Accedit q; damni tui memoria: quotiens ante oculos mentis redit: totiens diuinæ liberalitatis admoneat: æquissimum est: Ingrat⁹ enim est qui ablati memor: obliuiscitur accepti. Proinde ubi animū pupugit: acerbata illa cogitatio: heu qualem fratrem amisit: leniat illa iucūdi⁹: O quātum fratrem habui: immo uero quātum fratrem habeo & in æternum habeo: licet ille donec sibi simul & mihi & patriæ & mundo necessarium fuit: breuem hic moram traxerit: Dum uero sibi uni expeditius esse cœpit: ab his malis separari: eripuerit illum deus: ei scilicet consulens & non nobis: Immo forsan & nobis. Quis enim sufficit abditas & imperscrutabiles diuinæ præscientiæ causas aut exitus contemplari: dicente (nisi fallor) Apostolo: Sēsūm domini quis nouit: aut quis consiliarius eius fuit: Quis nam hominū iudicare audeat: an cuiūq; merite alterius deploranti: nō satis proprie dici possit qđ in tabellis reddito respōso: patri olim in morte filij dictum est tribus his uersiculis: Ignaris homines in uita mentibus errant: Erynous potitur fatorum numine læto: Sic fuit utilius extingui ipsiq; tibiq;. Calcitrat aduersus stimulum humana temeritas: & impellentī fato superbiæ suæ cornibus obluatur: ne quicq; nisi ut grauius uicta succumbat. Quid enim ego nunc de uotis inanib⁹: de gaudio: aut querelis hominum loquar: Latet alte ueritas abscondita: caliginosa nube circumcludimur: casu regimur: cæci cæcis ducibus innitimur: nec quid optandum: metuendum ue nobis sit per umbram carnis agnoscimus: bonis nostris ingemiscimus: miserijs exultamus: si ne delectu flemus ac ridemus. Suā quisq; sententiā sequat: Mihi erroꝝ maximus uideē: q; non libere nos & nostra deo committimus: q; aliquam in nostris consilijs spem habemus totiens decepti: q; tanto huius caduci corporis amore detinemur: ut uix aut æquanimiter hinc exire ualeamus: aut nostros exeuntes aspicere: quasi ad nihil aliud nati simus: q; ut inter mūdi fluctus & ludibria fortunæ perpetuo turbine iactandæ carnis nostræ tenacissimo limo ac sordibus hæreamus: quod profecto non accideret cogitantibus uotorum nostrorū multiforme periculum. Breuis est equidem imprimis uita & fugacissimum uitæ tempus: Rerum humanarum inquietum aduersis flatibus & procellosum pelagus: Rari & uix hominibus accessibiles portus: scopuli undiq; innumerabiles: Inter quos difficilis & prorsus ambigua nauigatio est. Iam uix uni contingit ex millibus: ut integer enataret: sic nos fortunæ imperium exercet in omnes gradus hominum pari iure crassantis. Ita in quiduis obuium cymba fragilis nostræ mortalitatis alliditur. Et possum⁹ inter hæc nobis: aut nostris longiusculam uitam: Immo (ut uerius dicam) longius periculum optare: Fingatur aliquis tam benigno sydere: tam propitia fortuna: tam deniq; fauēte deo: iter hoc ingressus: ut nihil ei possit asperum molestumq; contingere: Rem impossibilem & inauditam sæculis fingi iubeo. Nec ideo tamen q̄uis periculum absit: aberit metus. Et iccirco fortasse non infœ-

G

H

Vitæ hūanæ uarij fluctus

I

F

ficius nec incōsulti⁹ foret: modo nostri esset arbitrij: Sicut in æquore suspecto nautæ solæ
 circumspecti clauū flectere: diuq; ante solis occasum uela submittere: sic in uita portum per
 tere: & adhuc florenti ætate atq; animo uirenti & ualētibus membris mori prius q̄ per
 uentum sit: quo saltem uita longior perducit ad ultimas scilicet angustias senectutis. Inter
 quas artati quidam & uixisse dolent & mori metuūt: & totiens uotis exoptatū tempus; ac
 cusant: Deniq; quid uelint & quid nolint nesciunt: tanta est discordia. Hæc & his similia co
 gitantes abstinere decet: ne decretum cœleste: seu mortis festinantiam accusemus: Alioquin
 pro nobisipsis tantūmodo conqueri uidebimur & affligi. Ego enim non dubito: sacræ me
 moriæ fratrem tuū: nec plus uixisse q̄ necesse sibi fuerit: nec minus & oportuno tempore reuo
 catum. Et si multis inter quos mihi misero diu anteq̄ uellemus: aut suspicaremur: absceffe
 rit: Piget opinari in te: ne dicam cōsolari: illos mollissimos plabeiaꝝ gentium affectus: Vt
 quid tam longe positum mors abstulit: quare patrio caruit sepulchro: cur uidere nō cōtin
 git experātem: qualia apud poetam etiam ille uir fortis: sed nimis semper pronus ad lachry
 mas: uideretur lamētari: Te amice nequiuī cōspicere: & patria decedēs ponere terra. Vulgar
 ta non ingeram: nec quāta sit terræ totius exiguitas: geometricis demonstrationibus nitar
 ostēdere: q̄ undecūq; digresso: una est ad cœlum uia: q̄ nō solum omē solū forti patria est:
 sed omne homini natale solū. Quis em̄ ista non nouit: Illud potius dicam: utrūq; consulto
 diuinam statuisse prouidentia: primū scilicet: ut duabus longe licet imparibus urbibus: ab
 eo dum uixit singulariter exornatis: ambæ quidē defunctū uiriliter partirent: & Roma sui
 ciuis perpetuam & imortalem famā: Lomberiensis ecclesia ueneranda pōtificis ossa serua
 ret. Nullum (nisi fallor augurio) celebriorem titulū oībus sæculis habitura: si tamē id illū
 propriū ac perpetuū permiseris. Audio enim te de trāsferendis Romam reliquijs cogitare:
 q̄ nec suadere nec dissuadere ppositū est: Ne illū aut urbi i q̄ ciuis: aut ecclæ i qua Cano
 nicus sum inuidisse uidear. Scdm̄ ut uno ex nobis astante: qui abeuntis amplexus super
 maq; uerba perciperet: ceteroꝝ luminibus parceretur: quoniā sicut experimento deprehē
 sum est: mitiora sunt aurīū q̄ oculoꝝ uulnera. Longior sum in hoc sermone q̄ oportet: tēq;
 contra oēs insultus armis longe ualidioribus instructū: nihil in eo q̄ laudes præter fidem
 reperturæ spero. Sit uero iam finis: Conquiescāt gemitus: arescant lachrymæ: sileant lamē
 ta: Noli fratrem tuū mortuū extimare: uiuūt em̄: at nos quotidie morimur nec sentimus: &
 uel mortem o cæcitas: ueræ uitæ principiū formidamus. Vt uiuens itaq; nō luctibus: sed co
 gitationibus tuis & colloquijs intersit: prohibe in aula tua illud pusillanime silentiū: quod
 plariq; in luctuosis domibus obseruant defūctoꝝ nomen ceu triste aliquid abhorrentes:
 Immo uero nunc resonet gloriosum illud nomen: & late ramos porrecturæ apud te radices
 agat: præsertim quia inuidiæ nebulam: quæ excelsos uiros libēter insequitur: sepulchra nō
 metuūt: & si multos quos domus ac forum odiosos & obscuros fecerat claros & amabiles
 bustum fecit. Quid de hoc sperem: cuius & sua uisissima semper & præclarissima fuit uita: Et
 (si quid superlatiuo altius) mors quoq; præclarior. Ille etiam obscuro uulgaris abusus quē
 in multis: sed in Romanis meis præcipue notauī atq; interdum castigauī: a limine tuo pro
 cul exulet. Solent em̄ nullum defunctum nominare sine præfatiōe miseriæ. Ille infœlix: ille
 male ominatus: Et subdunt tandem ipsum inexpletum nomen: uix primis syllabis intelle
 ctis. At uero germanus tuus fœliciter hic uixit: fœlicius hinc abiit: nunc alibi uiuit fœlicissi
 me: & ideo pleno ore proferendus est. Apud Lucanū moriētis Pompeij uerbum est: Nō sit
 morte miser: eleganter: Alioquin omnes qui nati sunt miseri: quicq; omnibus sæculis nascē
 tur. Postremo unū hoc iterū & iterū admoneo: quosdam uiros egregios quorum nomina
 tibi inculcanda non credidi: nulla re amplius laudatos q̄ q̄ suoꝝ mortes forti aīo tulerūt:
 Qd̄ tibi eo studiosi⁹ aduertendū est: quoniā si circumspicis: uidebis actus tuos in exemplū
 trahi: te in eminenti specula collocatum: atq; in te omniū oculos esse defixos: hoc tibi labor
 iosum dec⁹ & amplissimi generis maiestas & retroactæ uitæ moderatio pepere. Vale.

Francisci Petrarchæ ad Lelium suum: apud eum de repentino Iacobi Colū
 næ obitu conquerentis: Ep̄la LXI.

A
 Iacobi Colū
 næ laudes.

Imis uiximus Leli charissime. Moriendū fuerat anteq̄ præriperet nobis deus ber
 nignissimum dñm & indulgētissimū patrē nostꝝ: utilē mundo: nobis necessariū:
 patriæ gloriosum: longæui patris baculum: solamen sororꝝ: fratꝝ læticiam: ami
 corꝝ spem: hostiūq; terrorē: morꝝ specimen: uirtutū templū: honestatis imaginem: litterarū

hospitem: studiorum amatorem: ingeniorum præconē ac extimatorem rectissimū meritorum: Nulli inuidum: inuidiosum claris uiris omnibus: pium: mitem: modestū: sobriū: affabilem: constantem: fortem: iustum: largum: munificum: magnanimū: circūspectum. Hei mihi laudans deficio: nec inuenio quid tantis uirtutibus dignum loquar: aut amore decipior aut ætate hac præradiantem & conspicuam cleri lucem festinatæ nubes mortis obduxit: cuius nuncio accepto: quāta me miseræ circumfuderit eclipsis: sensit cor meum: testes sunt oculi mei. Verū post parētis & fratrum lachrymas: nullas uberores arbitror esse quā tuas: Hoc mihi & animi tui māsueto suggerit & uetusta deuotio: in qua hæreditario iure succedēs: & paternis finibus non contentus longe lateq̄ processeras. Heu quotiens: quantaq̄ dulcedine cogitabam diem illum: quem proximū opinabar: quo scilicet mitissimus eius litteris obsecutus: & ab Apœnino in Pyreneum transgressus exoptatissimo eius cōspectui: improuisus assisterem: eiq̄ & Romanā lauream: quā uertici meo licet indignus imprimo: quæq̄ iam ante uel auditu solo: quantæ sibi iucunditatis e longinquo materiam præmisisset: elegantissimū manus & ingenij sui carmen indicat. Insuper & noua Africæ meæ fundamenta: duo parna quidem: sed deuota munuscula uenerabundus offerrem: præuertit omnipotentis desiderium meum: nec dignus fui tam lætum & tam fœlicem diem cernere. Quid uero nūc cōsilij capiam: quid de me ipso statuam: quid agam: Sæpe mecum hæc cum lachrymis loquor: Quo ire paras infœlix: Is quem petebas abiit: quem sequeris: Aulam ne fratris fœlicem & tanto splendore uideatam: An bustum ubi sepultæ sunt spes tuæ: Utrobiq̄ mortuæ: Parū ne tibi mœroris attulit casus: nisi gemitibus tuis obuiam pergas: Et uel hinc te mœrentum agmini mœstus immisceas: uel illinc superbī pontificis barbaricas deosculeris manus: Sic sū donec tu litteris & affectui meo uela feceris & cōsilij uagū firmaueris. Vale.

B

Francisci Petrarchæ ad Senutū Florentinū: Illi suos familiares describentis:

Eūq̄ si fieri potest ut meliores adinueniat deprecantis: Ep̄la LXII.

Ria mihi seruorum paria: siue (ut modestius loquar) humilium amicorū: siue (ut uerius: familiarium hostium domi sunt: Primum quidem sic affectum: ut alterius nimia simplicitas: alterius sit periculosa calliditas. Secundum sic: ut hūc pueritia: hunc senectus reddat iutilem. Tertium uero sic: ut huius furor: illius torpor odiosus sit: Et iuxta illud Socraticum a Cicerone relatum in epistolis: Alter frenis: alter calcaribus egeat: Ego autem has inter contrarietates: castigato olim: nunc spectator sedeo. Nec eorum propositum mirari satis possum: qui seruorum turbas ceu gloriosum aliquid aspiciunt & obliuideri semper ab his quos pascunt: hoc est a domesticis suffossoribus delectantur. Indigentia tibi meam inotuisse sufficit: puto non expectas ut deprecer: sicubi forsitan in humiliori fortuna se ostenderent animus: ætas: mores: ab extremis æquo spacio distantes: scito hominū: cui non dicam excellenter: sed tolerabiliter ista contigerint: non mihi seruum esse posse sed focium: sed amicum: sed dominū: Vereor tamē ne phœnicis inquisitionem tibi cōmississe uidear: quā nō nisi quingentesimo anno renasci solitam ac toto orbe unicā ferunt: & nobis in occidente positis incognitam. Vale.

A

B

Phœnix quin-
gētesimo āno
renascit̄

Francisci Petrarchæ ad T. M. illum & q̄ de antiquis scriptoribus non recte sentiat: & q̄ nimis inutiliter sibi gloriā quærat reprehēdentis: Ep̄la LXIII.

Ictu difficile est quātum aures meas uulgari fessas strepitu: epistola tua bis terq̄ redlecta permulserit: quæ quāq̄ tibi uerbosa uideretur (ut ex sine cognoui) Ego tamen in ea nil præter breuiloquium accusaui. Itaq̄ cōminationem illam ultimam q̄ deinceps compendiosior sis futurus: inuitus aspexi: mallem prolixior esses: ut libet tamen: tu pater: non te mihi: sed me tibi morem gerere dignum est. Sed ita ne totum in tua manu positum erit: An ignoras: q̄ sæpe consilio dissimilis est euentus: Audies forte quod uel silentij uuidum loqui cogat. Vis quod minitari uideor: iam nūc rebus impleam: Testor imprimis eandē me de te opinionem gerere quā de Aristotele Macrobius: seu illam amor seu ueritas genuerit: uix te aliquid ignorare posse arbitror. Si quid autem uero aduersum tibi excidit: aut minus præuidisse: aut (quod de eodem ait idem) luisse te suspicor. Nempe quod de Hieronymo scribis: te illum sacrorū doctorū ex numero prætulisse: haud nouū est mihi. Vetus est iam & late cognitum hoc iudicium tuum. Equidem frustra de comparatiuis litiges: ubi ad superlatiua peruētum est: falli non potes: Optimum ac maximum erit: quicquid elegeris: licet de hac re inter amicū tuū claræ memoriæ Lomberiensem episcopum Iacobum &

A

me crebro disceptatū esse meminerim . Illo per uestigia tua semper uno ore Hieronymum:
 me uero Augustinū inter scriptores catholicos præferēte. Et sane si neq̄ ueritatē neq̄ te ue-
 rear offendere: dicam pater qđ sentio: Cum multa: uaria & luminosa sint sydera: ut sit hic
 Iuppiter: hic Arctur⁹: hic Lucifer: Sol ecclesiæ Augustin⁹ est. Sed hæc (ut dixi) haud magni
 momenti fecerim: qm̄ & electio tuta est: & libera debent esse iudicia. At quod sequi: te in-
 ter morales Valerium præferre quis non stupeat: si tamen serio perseveranterq̄ dictum est
 & non iocandi temptandiq̄ aior: Si em̄ Valerius primus est: quotus quæso Plato est: quo-
 tus Aristoteles: quotus Cicero: quotus Anneus Seneca: quem in hac re magni quidem ex-
 timatores omnibus prætulerūt: Nisi illud forte Platonem ac Tulliū excludit: qđ in episto-
 la tuæ parte perlectum noui mihi stuporis causa fuit: Vbi nescio quid cogitās illos poetas
 esse: & poetarū choris annumerari oportere dixisti. Qđ si loquēdo cōsequi potes: plus ege-
 ris fortasse q̄ putas . Secundo Apolline & plaudentibus musis magnos duos incolas um-
 brosis Parnasi collibus addideris. At quid oro te mouit: ut id opinareris aut diceres: cum
 Tullius in prioribus libris summ⁹ orator: in ultimis philosophus illustris appareat: Sicut
 autem ubiq̄ Virgilius poeta: sic Tullius nusq̄: quoniam ut in declamationibus legim⁹ Vir-
 giliū illa fœlicitas ingenij oratione soluta reliquit: Ciceronem eloquentia sua in carmini-
 bus destituit. De Platone quid dicam: qui maximorū hoīm consensu: philosophiæ meruit
 principatum: Cum Cicero & Augustinus & alij q̄ plures in omni sermone: ubi Aristotelē
 ceteris philosophis præferunt: Platonem semper excipiant. Non intelligo quid Platonem
 faciat poetam: nisi unum forte Panætij uerbū a Tullio relatum: qui Homerū philosophorū
 illum uocat: quod nihil est aliud q̄ philosophorū principem: ac talem inter eos qualis inter
 poetas est Homerus. Alioquin quid ipsi Tullio dicemus: qui in epistolis ad Atticum quo-
 dam loco Platonem suum deum uocat: omnibus quidem modis id agunt: ut Platoni diui-
 nitatem ingenij attribuant: hinc & Homeri: & quod est expressius dei nomē. Proinde sum-
 pra hinc occasione: mira dulcedine loquendi de rebus incognitis in tractatum poetarum to-
 tus immergeris: quis: qua ætate sit genitus: quem quisq̄ stili modum: quod poetādi genus:
 quem famæ gradum teneat: lōgum est singula persequi: tam multa nunq̄ alijs audita: nos
 omnes discendi auidos: facūdis tuis litteris docuisti: Quod si interfari aliquid nō mihi sed
 professioni meæ pmittitur: miror quid ita tibi Neuij Plautiq̄ nomē ignotum est: ut quasi
 barbaricum nescio quid locutū putes: q̄ eos litteris ad te meis inserui: & ausum (ut ait Flac-
 cus) personam formare nouam: tacita licet admiratione castiget. A deo scrupulose enim in
 hac inquisitione uersaris ut nihil restet: nisi temeritatem meam condemnare: in scenam no-
 ua & peregrina nomina producentem. Frenasti tamen impetum: & tandem ignorantia tuā
 culpāre maluisti. Urbane quidem ac modeste. Cæterum aliud uerba sonant: aliud clamat
 (nisi fallor) intentio: prorsus mirabile: cum tam familiarem habere Terentium uidearis: Il-
 le enim iam statim a principio in ipsius Andriæ proœmio: & Neuij & Plauti: una cum En-
 nio: eodem meminit uersiculo. In Eunuchō & Neuij itidem & Plauti. In Adelphis: Plauti
 solius mentionem fecit. Eorundem quoq̄ simul meminit Cicero in senectute: & Aulus Gel-
 lius in noctibus Atticis: ubi amboꝝ epigrammata describit sermone uetustissimo. Sed quid
 ago: Quis em̄ quæso unq̄ poetriæ nomen absq̄ illorum nominibus audiuit: Itaq̄ stupo-
 rem tuum stupeo: & cum bona uenia pater obsecro: ne in manus alienas ista perueniāt: quo
 enim clarior fama est tua: eo sibi studiosius consulendum est. Mecum quidem non aliter q̄
 tecum omnia loqui potes: & (quod secum docti faciunt) mutare ac retractare quæ dixeris.
 At postq̄ in uulgus dicta pueuerint: ea demum facultas eripitur & multorum iudicia sub-
 eunda sunt. Ego epistolā tuā ad te sub fida custodia remitto: & hanc illi alligatam mitto:
 cuius exemplum apud me manebit: non ob aliam causam: nisi ut si quid ad huc respondē-
 dum duxeris: dum uerba uerbis confero: memoriam nō fatigem. Vnū præterea noui & ex-
 otici dogmatis inducis: utar em̄ plena libertate: quādo semel non coepisse nō possum. Assē-
 ris Ennium & Statiū Papinium coætaneos fuisse. Quis te oro pater in hāc chronographi-
 am ipulit: quis a te nūc ista poscebat: Atqui exactius hoc inquirere: Inuenies Ennium sub
 Africano maiore: Statium aliquot sæculis interiectis: sub Domiciano principe floruisse.
 Habes quibus (nisi fallor) & respondere uelis & tam breuiter ut putabas nō possis: Vnum
 adderem: si bona fide ueniam dares: quod olim dum in Vasconia partibus adolescēs age-
 rem uerecunde quidem: ut illam ætatem decuit: tibi scripsisse recolo: cū uulgaribus scriptis
 tuis offenderer: quæ ad eum cuius supra memini Iacobū de Columna interdū ea tēpestare

B

C

Iudiciū de Pla-
tone

D

E

Quo tpe En-
nius & Stati⁹
floruerint

Liber III. Epistola LXIII.

mittebas: cuius me amor sicut in eas terras traxerat: sic in Aethiopiã traxisset. Sed tũc pe/ ne pueriliter: ut qui uix dum ferula manũ subduxeram: temp⁹ est ut iam uirilis oratio mea sit: Ita tamẽ ut dixi: si tu ueniam dederis. Quid ais: Rides puto: bene habet: ueniã tribuisti. Audi ergo pater & uide & inclina aurem tuam: ne qua externa auris iterueniat: Tibi enim loquor & te re: tuarẽ iudicem statuo: quã accusare uideor alijs accusantibus defensurus: Nec tamen ignarus: nimis acrimoniosam & insolentem filij ad patrem epistolam reprehensuriam uideri: sed amor audaciam excuset. Ita enim mihi clarẽ nomen: non popularis aure suffragio: sed uirtute contingat: ut ab ineunte ætate singularis quãdam mihi tui nois cura fuit: Hęc me loqui cogit: ne si ego tacuerim: idem ab alijs audias: uel (quod metuẽdũ magis est) tacito iudicio lacereris: & quidam iniqui re: arbitri amplissimũ ingeniũ tuũ: ex his quibus ludens te includis: peregrinã facultatis angustijs metiant. Animaduerti enim te in scriptis tuis: omni studio ut appareas niti: Hinc ille discursus per ignota uolumina: ut ex singulis aliquid decerpens: rebus tuis interferas: Plaudunt tibi discipuli: & omniscium uocant innumerabiliũ aucto: nois attoniti: quasi omniũ quo: titulos tenes: & noticiã sis adeptus. Docti autẽ facile discernunt: quid cuiusq; propriũ: quid alienũ sit: & rursus quid mutuum: quid precariũ: quid furtiuũ: quid e medio haustum: quid a praterente delibatum. Memoriam ostentare puerilis est gloria uiro: ut ait Seneca: captare flosculos turpe est: quippe quem fructu deceat gaudere: non floribus: Tu uero in hac ætatis parte uenerabilis: & in tua professione clarissimus: imo (ut non semp pungã: sed interdum ungam) solus sine exemplo nostri temporis: earũ quibus es deditus litterarũ princeps: nescio quo iuuenili animo: dimissis finibus tuis i alienis pratis ociosus & uagus inclinata iam die: interlegendis flosculis tempus teris. Placet ignota temptare: ubi sæpe uiam non inueniens: aut uageris aut corruas: placet illo: sequi uestigia: qui scientiam quasi mercimoniũ aliquod ante fores explicant: cum interim uacua domus sit. Certe tutum est: ad id potius niti: ut sis aliquid plus uidearis: operosa semper & periculosa iactantia est. Adde qd cũ magnus uideri uoles: innumerabilia incident: quã te non modo ueram ad mẽsuram redigent: sed infra etiam contrahent. Vni ingenio satis est: unip studij gloriã mereri. Qui multarũ titulis artium superbiũt: aut diuini homines sunt aut impudentes aut insani. Quis uspiam aut gracorũ aut nostrorũ id præsumpsisse memoratur: Nouus mos: noua temeritas: gloriosas inscriptiões præ se ferunt: propter quas: ut ait Plinius: uadimoniũ deserui possit. At cum intraueris: dii deaq; qd nihil in medio inuenies. Tu igitur (ut iam tandem sileam) si quid mihi credis: esto tuis finibus contentus. Noli illos imitari: qui omnia pollicent: nihil præstãt: faciuntq; ut omnia cõtractando: atq; (ut ait Comicus) intelligendo nihil intelligãt. Gracũ uetus & salutare pro uerbium est: Quam quisq; nouit artem in hac se exerceat. Vale.

F

G
Opofa & periculosa semper iactantia est

Francisci Petrarchæ ad eundẽ T. M. cõcertationẽ in superiori eplã cũ eodẽ habitam latius extendentis: Eplã LXIII.

Ic est ut putabam: Libertas iram peperit: ueritas odiũ: admonitio fastidium. Sed quid agam: Verba non redeunt: Blandior fuissẽ si te blanditijs delectari crederem: Immo uero sæuior: & hunc ipsum affectum in uiro forti foemineum: liberius arguissẽ: Nunc quoniã (ut uideo) amicitia inimica libertas est: forte consultius agerẽ si tacerẽ: sed id quoq; permetuo. Est ubi silentiũ bilem mouet: loquar ergo ne rursus offendam: sed tam breuiter ut coactum noueris. Primum ego te iudicem feci omnium quã dixi aut dicam: tu sententiam breuem fers: errasse me in quibusdã: in multis: in oibus. Gaudeo equidem me potius errasse qd te: eo qd apparentior est ois in luce deformitas: & error in sene desperatior: Sed tamẽ est aliqd: qd amplius requiram. Ades ergo: ad tribunal tuũ prouoco. Nullis assessoribus opus est: sol⁹ sede tu. Hieronymũ præfers Augustino: Hoc sciebam: sed eam quã affers iudicij rationẽ: profiteor me non intelligere. Quid enim quãso sibi uult qd ais: nõ te illum propterea prætulisse: quia sit maior: sed quia fructuosior ecclesie: quod in quodam opere tuo probasse te dicis: disputatione longissima: quã uellẽ litteris inseruisses: sed profecto uel nuncio pepercisti uel epistolã. Quod tamen ad huiusce rei probationẽ præcipuum erat addidisti: hoc scilicet Augustini ipsi⁹ auctoritate cõcludi: Sed an ignoras qd in generali sermone: persona loquentis excipitur: Quid uero inquis si Augustini aperta confessio est sibi Hieronymum præferentis: Quis non uidet quid ad hæc dici debeat: Hoc inquã unum est in quo illius sacratissimã animã testimonio non starem: cui insitum scio: ut de alijs gloriose: de se autem humiliter & loquatur & sentiat. Ego quidem fructuosi laboris

A

Iudicium de hieronymo & Augustino
B

F 3

Liber III. Epistola LXV.

C
D
E
 palmam in ecclesia Augustino dabam: haud pertinaciter tamen: uelut is qui nec opinioni nec sectae: nec homini usque adeo sum addictus: ut abire non possim ueritate comperta. Hoc apud Marcum Tullium: hoc apud ipsum patrem Augustinum didici: quod ipse apud eundem Tullium se didicisse non negat. Nam apud Horatium Flaccum: nullius iurare in uerba magistri puer ualde didiceram. Quanti autem ista sint: ipse non dissimulas: qui hac defensionis parte deserta: mox ad aliam euadis: dicens omnibus excussis omnino nihil esse quod te in hanc opinionem traxerit: nisi indignam quandam & singularem erga Hieronymum in gratitudinem Italarum: hoc est illud unicum patrocinium causae tuae. Hoc est inquam illud mihi nulla ex parte intellectum intelligibile argumētum. Quanam enim haec ingratitude est: Sumus fateor non erga sanctos tantum: sed erga sanctorum dominum ingrati. Quam Hieronymo singularior: quam ceteris querimoniae causa est: Aut quamnam potius Italarum culpa quam hominum: cum nec ipse Italus origine: & saepius in oriente uersatus sit. Versa te pater hac illac: ratio (ut arbitror) non erit sufficiens probare quod intendis: nisi forte qui rationis uice fungitur: instinctus animi taciturnus & pia magis quam ex amussim trutinata deuotio. Verum ista praeteruehor: Tam sacra enim nomina disputatiunculis peccatoris obsoleuerunt: ac quodammodo prophanari: sacrilegio simillimum reor: Itaque tacere iam de his consultius fuerit: Nam preciosarum rerum confricatio atque collisio periculosa est. Ad Platonem ac Ciceronem transeo: quos tu ob duas fabulas morum doctrina: & (ut de altera Macrobius testatur) tripartitae philosophiae integritate perfectas: ac procul ab omni metrorum lege in medijs politicarum: ac rerum publicarum libris insertas: poetas facere niteris. Frustra Macrobius idem amicos excusat aduersus insultantes: non debere fabulam a philosopho confingi. Ego quidem gratulor: & hos & Aristotelem & Senecam & Varronem (si fieri possit) in agmine poetarum cernere: quod forte non ineptius de horum quolibet: quam de Platone & Tullio dici possit: Nam & Aristoteles poetriam de poetis: & Varro Satyrarum libros addidit: Seneca autem Tragedias: quae apud poetas profecto: uel primum uel primo proximum locum tenent. Sed cur quae, so non & histriones fecisti: quoniam aliquid forsitan in uita ludicrum dixerunt aut fecerunt: Praesertim Tullius cuius tam multa quae risum moueant: scripta sunt in Saturnalibus: cum & Tyton libertus eius de patroni iocis librum scripserit. Cur non piscatores aut remiges: aut tale aliquid? Quia forsitan aut hami iactu: aut remi tractu in solitudine positi: animi relaxarunt: Vis ne tu mihi Castrensem morem scholis inferre: ut sicut unum duellum torquatos atque coruinos fecit: sic una oratio poetam faciat: Perseuerantia requiritur. Vnus actus habitum non inducit. Haec haecenus. Nam de Ennio ac Statio in ultima epistola nulla mentio erat: Credo annoque numero in digitos reduxisti. Postremo ad illum longum atque continuum orationis tuae textum ubi omnibus modis efficere studeas: ut iniuste monuisse uidear: quod ingenio tuo nihil imperuim sit: Nihil aliud dixerim: nisi quod bene tibi est: si hanc de rebus tuis opinionem habes: O te tuo qualicumque iudicio felicem: O utinam hanc me artem & docere possis & doceas: qua talia ipse mihi de me nouerim conflare iudicia. Nescio enim an melius sit interdum de errore gaudere quam semper de ueritate dolere. Ad id uero quod me uelut iuratae militiae desertorem arguis: quoniam cum maxime florere inciperem: studium iuris Bononiamque dimiserim: expedita responsio est: quis tibi & ciuitatem illam & studium singulariter illustranti: mimes ut arbitror placitura. Quoniam itaque satis exagitaui: id totum sileo: quo factum meum tueri soleo: Fuit enim haec mihi quaestio saepe cum multis: praecipue cum Oldrato Laudensi iuriconsulto: nostra aetate clarissimo: Hoc unum est: quod salua concordia dici potest: Nihil enim contra naturam bene sit: Solitudinis amatorem illa me genuit non fori. Denique sic habeto: me aut nihil unquam proinde fecisse: quod magis puto: aut si quicquam hoc imprimis non audeo dicere sapienter: sed feliciter factum est: & quod Bononiam uidi & quod non inhaesi. Vale.

Fran. Pet. ad T. M. sumptus pro facultatibus temperandos: potiusque animi frugalitatem quam corporis gloriam appetendam esse contendentis: Epistola LXV.

A
d
 Electari te lautius non miror: paucorum haec domus: pestis olim hospita: nunc omnium iugis incola est: nisi quae paupertas limen obstruit. Qua in re non natura paucis longe iucundius uictura quam nimis: sed consuetudo multum: multoque magis peccat imitatio. Quis enim tam frenatae modestiae est: cuius non interdum oculos auertat uicini sumptus nitor ac gloria? Sed utile consilium est Plautini senis in Aulularia: Pro re nitorem & gloriam pro copia. Cuius si meminissent homines: & profusis sumptibus: & ini

quis lucris clauderetur uia: & multo tranquillius uiueretur: Nunc cæcitatem cupiditas inuexit: & frenum rationis fregit impetus uoluntatis. Tu autem oro quātum potes enitere ut rationis propriæ sectator: potius quā alienæ libidinis æmulator appareas. Fuge exempla pestifera: nimis malorum dociles animos habemus. Magister unus uoluptatis magno in populo satis est: Cito luxuriæ dat terga frugalitas: nisi cogitationū nostrarū aciem ratio inuicta firmauerit: docens sequi uera bona: fucata cōtemnere. Quid nunc uicini tui purpureū latus atq; intermicantes crebra laspide digitulos miraris? Phalerata foelicitas est: exue hominem: infœlicissimū non negabis. Latet sub auro calamitas: & (quod extremum mali genus arbitror) inuidiosus simul & miser est. Concludam aliter quā concludit Plautus Epidicū suum. Hic inquit is est homo qui libertatē malicia inuenit sua: imo uero hic: malicia opes: potentiam & regum amicitias inuenit: se suamq; libertatem perdidit: Habeat sibi sine inuidia multa illa & uulgi iudicio permagna: tu tuis bonis eoq; præcipue quod ille p̄didit: foelix ac contentus uiuito. Vale.

fran. Pet. ad T. M. illum q̄ obscœno muliercujā amore teneatur iocose comiterq; reprehendentis: Epistola LXVI.

Ibi quidem amicus: non moribus tuis sum. Quid autē de te mihi deq; tota tua re familiari uideatur: quoniam rogas: uerissime atq; breuissime pro me Plautus absoluet: non nisi singulis uerbis ad singula. Primum nō mihi placet amor tuus: animæ pondus infaustum: obscœno igne perureris. Quæro autem exte (ut Plautinus seruus in *Asinaria*) Num sum? est hæc mulier quā amplexaris? Si cur quæserim interrogas: quia oculi tui semp̄ lachrymantes sunt: hæc tibi. Mulierculis tuis hoc unū quod in ea Comœdia cui Curgulio nomen est legisse potes. Mulieres duas peiores esse quā unam. Seruo autem illud eiusdem poetæ in *Epidico*: Nimis doctus ille ad malefaciendum: Hoc ex me addito: Nimis tu facilis ad credendum: nimis pronus ad obsequendum. Hæc amice si falsa sunt: dictū meum argue: sin uera: mores tuos corrige. Vale.

Francisci Petrarchæ ad T. M. uerecundam confessionem erroris proprii: emendatoris uitæ optimam spem habere affirmantis: Epistola LXVII.

Quod obiectum ab amico crimen non negas: facis ingenue. Magnam emendationis uitæ spem præfert erroris proprii uerecunda confessio. Quod autem de seruo tuo taces: caute quidem: quippe quem accusare non potes. At quæ mulierculas tuas excusas: urbanitatis ineptæ uel cæci iudicij dixerim: tu uideris quid de illis sentiendum putes: quarum alteram optimam: alteram tolerabilem dicis. Ego illud Plauti in *Aulularia* uero propinquius reos: Optimam foeminā nullā esse: alia licet alia peior sit. Vale.

Eiusdē Francisci Petrarchæ de Rebus familiaribus: Liber Quintus incipit.

Francisci Petrarchæ ad Barbatum Sulmonensem: obitum Roberti regis Siculi uahementer se dolere insinuantis: Epistola LXVIII.

Quod uerebar accidit: quod timebam patior: in dolorem metus: uota in gemitum abiire. Non multo antequam prælagirem: deseruit nos inclytus ille rex noster: Cuius & si matura ætas esset: tamē peracerba mors est. Et heu me miserū Barbate optime: quæ uereor: ne illa quoq; prælagia cōfirmet euentus: quæ mihi suggerit anxius & malorum suorum semp̄ nimis certus uates animus meus. Ita me reginæ iunioris nouiq; regis adolescentia: Ita me reginæ alterius ætas ac propositum: Ita me tandem territant aulicorum ingenia & mores. Mendax hic utinam sim propheta. Sed agnos duos multorum custodiae luminum creditos uideo: regnumq; sine rege. Nam quid ego eum qui ab alio regitur regem dicam: multorumq; sauitiæ expositū: Itaque si quo die Plato rebus humanis excessit: sol cœlo cecidisse uisus est: Quid illo moriente uideatur: qui & Plato alter ingenio fuit: & regum nulli aut sapientia secundus: aut gloria: cuius præterea mors tam multis hinc inde periculis uitam fecit: Secundet hæc omnipotens deus & sollicitudinem meam: piam magis quā necessariam: rebus probet. At ut alijs cuncta supra spem eueniant: & metus iste superuacuus fuerit: Mihi tamē amice quis consulat: aut quis medebitur dolori meo: Cui de cætero uigilabo: cui quantulumcunq; hoc ingenium aut studium cōsecrabo: Quis spes collapsas eriget? Quis torpētē animum excitabit? Duos ingenij duces habui: utrunq; mihi annus hic abstulit: & de altero quidem nuper dum ad huc esset in Italia: utrobique confortē fletus idoneum quarēs: nostro cū Lelio quæstus sum:

De hoc hodie tecum queror: querarq; dum uixero: & qui solari alios interdum soleo: nunc qua me ipsum ratione uel oratione consolari non inuenio. Hinc ergo consolandi desperatio: hinc flendi pudor: hinc ad utrumlibet stili diffidentia: Sed super omnia ilico te uidēdi spes: silentium iubet: parebo tecum propediem fletur⁹ ex cōmodo: Hæc interea tibi flens ad fontem Sorgiæ dictabam: notum procellarū animi mei portum: quo heri ad uesperā sol⁹ fugi: cum mane Rhodani ad ripā: rumor mœstissim⁹ inuenisset. Vale.

Francisci Petrarchæ ad Ioannē Colūnæ: Illi pro multis in se collatis beneficijs gratias reddētis: nōnullaq; parit̄ ab eo sibi exhibita cōmemorātis: Epist. LXIX

A

Ratias ago: cum pro alijs multis: tum pro eo q̄ quotiēs Romā peto: totiēs uber/ g rimo tuarū litterarū favore præuenior. Agnosco insidias amoris tui: neq; em̄ ut homo: sed ut angelus excipior. Nihil impigrius est amāte. Nunq̄ tam iugi aquilone sum uect⁹: ut imparatum aliquid offenderim. Mirarer magis: nisi tuis de me iudicijs assueuissē. Consuetudo enim longior & rerū miracula extenuat & dolores lenit & minuit uoluptates. Quis autem enumerare sufficiat: quibus tu me per omnem uitam honorificentissimis decretis honestaueris: Quænam illa ex æquo prope: cum sis dominus: conuersationis comitas: Quænam libertas hominis sub maioris arbitrio degētis: Quænam secretorum participatio: Quænam prærogatiua: quis honor: quāta dignatio: Recordari dulce est: renarrare longissimum. Vnum ex mille referam: quod immo radicātū pectori & medullis inhæsisse miraberis: Meministi dum graui olim: inter quosdam tuorū exorto odio: ad arma peruentum esset: & tu iusta indignatione flāmatu: ut pro tribunali sedens: familiam cōuocasset ac dicendæ ueritatis iusiurandum oibus detulisset. Iurassetq; etiam Agapitus Lunensis episcopus germanus tuus: atq; ego iam dextram porrigerem: tu in medio irarū impetu: cōdicem euangelicam retraxisti: teq; cunctis audientibus simplici uerbo meo contentum esse dixisti: cuius ne aut poenituisse te: aut impræmeditata facti benignitas uideretur: cū sæpe similes casus acciderint iurantibus cunctis nunq̄ me iurare es passus. Quid hoc iudicio tanti patris illustrius: Quāti uolunt auarū & gēmas extiment auari: hoc extimare non poterūt: Renouasti in me pater omnium optime Xenocratis philosophi antiquū decus: cuius in epistolis ad Atticum mentionem facit Cicero: qui cum testimoniū dicturus iurare scdm̄ leges teneret: ea sibi ab Atheniensibus spectata fidei credentibus remissa necessitas fuit. Hoc in quā in me renouasti: nisi qd̄ illi maturo æui: id adolescētī mihi: quodq; illi semel accidit: tu mihi perpetuum fecisti: Et putas me posse talium obliuisci: Ingens erit historia: si similia cōplecti uelim: nec tempus patitur nec loc⁹. Magnanimi patris tui uocem audio: extra muros urbis: me licet inuitum profecutus⁹ aduenit. Hodierno die apud Præneste suū hospitabor: ibi me clarissimus ex filio suus: ex fratre tuus nepos expectat. Vale.

B

Fran. Pet. ad Ioannē Columnæ: Illi de sua Romam Neapolimq; uersus prouectione narrantis: quidq; sibi in uia contigerit exponentis: Robertum etiā quendam ualde detestantis: Epist. LXX.

A

T fidem frangerem: & tibi utile: & mihi prope necessarium fuit. Pollicitus me maritimo itinere profecturus: nō aliam ob causam nisi quia uulgo iam persuasum est: expeditius ac citi⁹ iri pelago q̄ terris: nauim conscenderā apud Niceam uari: quæ prima Italicarū urbium ab occasu est: & ad Meneci portum cœlo iam stellate perueneram. Irasci tacitus illic die postero inuiti mansimus: sæpe nequicq; retentato abitu. Postridie accipiti tempestate funem soluimus: & die toto iactati fluctibus: ad Mauriti portū uix interpesta nocte peruenimus. Itaq; castrū ingredi non fuit: littoreū hospitium: nauticum cubile sortitus: cœnam ut fames cōdiret: somnum ut lassitudini deberem ibi indignari altius & ludos maris agnoscere. Quid multa: Varijs per noctem cōsilijs agitat: ad auroram statui præferre terrestrem duriciem æquoreæ seruituti. Itaq; familia & impedimentis omnibus in nauim reimpositis: ipse uno solo comitatus in littore substiti: & fauit fortuna cōsilio. Inter ligusticos scopulos: casu nescio quo Theutoni equi uenales aderāt impigri atq; præualidi: quibus ego raptim cōparatis ppositū iter egi. Neq; tū p̄sus nauigatiōis fastidio imunis. Est inter Pisanos ad præsens & Mediolani dñm bellū ingēs magis (ut uides) de aiorū fascib⁹ q̄ de terrarū finib⁹ se præbete materia. Late em̄ cōfinia discreuerat Apœnin⁹ ut cōtemnat antiq⁹ Padi limes. Sed supbia frenū nescit & nullis terminis est cōtenta cupiditas: Dū recto tramite p̄fici uellē: haud p̄cul Lauētia: exercit⁹ ambo cōstiterāt: Tyrāno grauius urgēte:

B

Liber V. Epistola LXX.

cōtra Pisanis Mutronem suū summa uiuentibus: Coactus sum apud Hericem mari itere
 me credere: & coruū scopulum ingentem a colore nominatū ac rupem cādidam & macre
 ostia ac lunam olim famosam potentemq; : nunc nudum & inane nomen præteruectus:
 nocte cōcubui apud ipsum Mutronem: in Pisanog; castris expositus per terram absq; insi
 gni impedimēto reliquū uia feci. Nō prosequor ubi cōnauerim atq; cubuerim: quid qua
 libet in parte uiderim audierim ue: ad extrema festino: Per Pisas relicta ad læuam Florētia
 Senas: atq; inde Perusum ueni: Inde Tudertum ubi a Clara uallensibus tuis magno cum
 gaudio exceptus per Narniam ipsis ducibus: Romam ingredior quarto nonas Octobris:
 & iam bona pars noctis erat. Ita me hoc tempore nocturnum uiatorem festinatio præcep
 sedit: Visum est tamē magnanimū patrem tuū prius q̄ me quieti traderem: inuisere: Deus
 bone: que maiestas hominis: quæ uox: quæ frons: quæ facies: quis habitus: quæ in illa æta
 te uis animi: quod corporis robur: Iuliu Cæsare aut Africanum spectare mihi uisus sum:
 nisi quia utroq; multum iste longæuior: & tamen idem prorsus aspectu qui ante septenniū
 erat: dum eum Romæ iterum dimisi: uel qui ante annos. xij. dum eum apud Auinionem
 Rhodani primū uidi: mirū & pene incredibile: uir unus Roma senescente non senescit. Pau
 ca tibi (Nam seminudum & iam in cubiculum euntem illum repereram) de te tuisq; rebus
 affectu patrio percontatus est. Cætera in diem posterum reieci: Illum diem a ma
 ne ad uesperam secum egi: cuius ne una quidem hora in silentio acta est. Sed de reliquis co
 ram: Mirum immodū exhilaratus est aduentu meo: sperans (ut aiebat) amicos uestros per
 industriam meam finē carceris ac miseræ reperturos: quā senis spem: falsam esse doleo. Ne
 enim te longius traham: Roma digressus: Neapolim ueni: Reginas adij & Reginarū cōsilio
 interfui: Propudor quale monstrum: Auferat ab Italico cœlo deus genus hoc pestis: Puta
 bam Christum apud Memphim & Babylonem Moxhamq; contemni: Cōpatior tibi mea
 nobilis Parthenope: Veretū harum quælibet facta es. Nulla pietas: nulla ueritas: nulla fi
 des: horrendum tripes animal: nudis pedibus: aperto capite: paupertate superbum: marci
 dum delitijs uidi: Homunculū uulsum ac rubicundum: obesum clunibus inopi uix pallio cō
 tectum & bonam corporis partem de industria retegentem: atq; in hoc habitu non solū tu
 os sed Romani quoq; pontificis affatus: uelut ex alta sanctitatis suæ specula insolentissime
 contemnentem: nec miratus sum: radicatum in auro superbiam secum fert. Multum enim
 (ut omnium fama est) arca eius & toga dissentiant: Ac ne sacrum nomen ignores: Rober
 tus dicitur: In illius Roberti serenissimi nuper regis locum: quod unum dec^o ætatis nostræ
 fuerat: æternum dedec^o Robertus iste surrexit. Iam minus incredibile putabo e sepulchi ho
 minis medulla nasci posse serpentem: quoniam a sepulchro regio: aspis hæc furda profilu
 it: O superū pudor: quis nam solium tuum inuasit regum optime: Sed hæc fortunæ fides
 est: res humanas uertit pariter & euertit. Non fuit satis mūdo solem abstulisse: nisi atras in
 super tenebras attulisset: & erepto rege unico: nō alter qualibet uirtute inferior succederet:
 sed hæc atrox & immitis bælua. Siccine nos aspicias astrorum rector: Hic tanto regi succes
 sit
 for idoneus: Hic post Dionysios Agathoclemq; & Phalaridem cunctis obscœnior & clam
 licet immanior fato debitor: restabat aula Siculæ (ut Macrobij uerbo utar) inclamētissim^o
 incubator: qui miro genere tyrannidis: non diadema: non purpuram: non arma: sed squa
 lidum palliastrū induit: eoq; non totus ut dixi: sed dimidius obuolutus: nec tam senio cur
 uus q̄ hypocrisis: nec tam eloquio frat^o q̄ silentio & graui supercilio per reginarū aulas dis
 currit: & bacillo innixus humiliores proterit: iusticiam calcit: quicquid diuini aut humani
 iuris est: pollut: q̄ quasi nouus Tiphys: alterq; Palinurus: fluitātis cymbæ clauū regit. Ci
 to (si quid mihi credis) ingenti naufragio peritura. Multi enim sunt tales & fere omnes præ
 ter unū Cauallicensis ecclesiæ præfulem Philippum: qui solus pro deferta iusticia partes fa
 cit. Sed qd faciat agn^o unicus in rāto luporū agmine: qd faciat nisi q̄ primū fugiat si possit &
 ouile suū repetat: qd ipsum meditari arbitror: sed miseratiōe regni labentis & ultimæ obse
 crationis regiarū memoria: ceu geminis cōpedib^o detinet. Interim q̄tū i maleuada aulicorū
 acie: sana uox uni^o audiri potest dei & hoīm iplorās fidē: obstrepit iniquissimis consilijs: &
 auctoritate sua retūdit multorū ipudentiā eludēs sapiētia: fortunā & humeros pprios sub
 mittēs publicæ ruina: quā differre poterit: mutare nō poterit. Atq; utinā nō & eū parit in
 uoluat. A deo em̄ inclinata res est: ut iā de humanis auxilijs nihil sperē: præsertim Roberto
 supstite: qui tum pfidiæ principatu: tum nouitate habitus primū inter monstra curiæ pro
 meruit & nomē & locū. Tu uero reprehensione nō carebis: nisi de singul^o quæ alijs secretiori
 bus ad te lris lati^o scripsi: Romanū pōtificē certiorē feceris. Vnū illi meis x̄bis i fine dicito:

C

Fortuna hūa
 nas res uertit
 parit & euer
 tit

D

E Siquidem reuerētius ut opinor accepisset exhortationes Apostolicae sedis sarrhacena Suffis aut Damascus quā christiana Neapolis: quod nisi sanctitatis ueneratio phiberet: adderem Ciceronianū illud: iure quidem plectimur: Nisi enim multorum impunita scelera tulissemus: nunquā ad unū tanta licentia peruenisset. Verū ego dū uerborū spumis indignantem stomachum releuare studeo: uereor ne tibi quā bilem mouerim: quā si nulli rei profutura est & praeter indignari nil reliquū nobis: hinc illorum temeritas: hinc patientia uestra fecit. Quid iuuat indignitatem rerum aequare uelle sermonibus: quod nec Cicero ipse possit nec Demosthenes: & si forte successerit auctori suo tantū damnosum sic ingenium quo scribenti potius animi tranquillitas quā scelerum impunitas fontibus auferatur. Ita quā finem uerbis imponere cōsiliū est: Ter nisi fallor aut quater ipsum carceris limen ingressus: Capuane castrum dicitur: Amicos tuos uidi: nil nisi de te sperantes: quoniam iusticiam sibi suam in qua summū praesidium esse debuerat: damnosam hactenus experti sunt: & profecto periculosissimum est sub iniusto iudice iustam causam fouere. Accedit quod nullus misero capitalior hostis est quā qui fortunae suae spolijs superbus incedit: Siquidem de medio tolli cupit: cui quandoque repetendae rationis esse possit occasio. Ita semper auariciae uicina crudelitas: obseruatumque est unde insignis patrimonij iactura prouenerit: inde quoque uitae periculum peruenire. Dura fors hominis: cui nec tuto pauperem esse: nec diuitem denuo fieri licet. Id si ulli unquam: amicis modo tuis accidit (de captiuorum enim praeda nemo non partem rapuit) quando autē aliena libertati aut saluti fauebunt: rapacissimi praedones: quae cum propria paupertate coniuncta esse uideatur. Itaque nihil habuisse securius. Sed ita se res habet: damnis grauibus acres inimicitias quaesiere. Vidi eos in compedibus: O rem indignam: o instabilem ac praecipitē fortunae rotam. Caeterum ut nihil illa captiuitate deformius: sic captiuorum animis nihil excelsius. Saluo te spem optimam rerū suarū habet: ego quod sperem nihil habeo: nisi aliqua uis maior interuenerit. Si enim consilij clementiam expectant: actum est: squalore carceris confunduntur. Regina senior coniunx olim regis nunc miserrima uidua: mise retur ut dicit: nihil amplius se posse confirmans. Cleopatra cum Ptolemaeo suo misereri possent: si Photinus Achillesque permitterent. Ego haec uideo: quo aetate ne dici quidem opus est. Sed quid agam patendum est: & quis responsi certus: responsum tamē etiā nūc iussus expecto. Vale.

Fran. Pet. ad Ioannem Columnae: Illi quae admiratione digna Baijs & Puteolis uiderit significantis: Epistola LXXI.

A **m** Os mihi tuus olim notus: nil ignorare potes aequo animo. Ita generosum spiritum inexplibilis noscendi cupiditas exagitat. Gessi uoluntati tuae morem: quoties Arcton: aut occasum circumire fortuna me uoluit mea. Nūc mihi diuersum iter peragenti mens: eadem est: Idem parendi propositum: Atque aduentus quidem mei summā uiarumque casus: & quae deinceps in captiuorum tuorum negocijs apud Neapolim gesta sunt: quae ue in reliquum spes supersit audisti: Audi nunc reliqua: quibus ut irarū nihil: sic delectationis plusculum inerit. Siquidem expectatōdis inutilis ac diuturnae tadio affectus: Garganū montē Brundusijque portū: atque illum omnem superi maris tractum lustrare decreueram: non magis illa uidendi quā ista linquendi desiderio: quod tamen regina seniore dissuadente cōpescui: & longioris peregrinationis impetum: ad proximiora certe & mirabiliora conuerti. Qui si forte hinc digresso & illa inuisere: anni tempus nō negauerit: laborem ipse meū solabor: quod quis eorum pro quibus ueneram nihil fecerim: multa tamen quae non putabam uiderim: sed de illius ingenti fere totius Italiae ambitu ad te rediens uita non deferente corā loquar. Visa hactenus: quoniam hac citius uia in noticiam tuam uentura sunt scriptis praeferenda commisi. Baias ego clarissimis uiris Ioanne Barrhili: & Barbato meo comitatibus uidi: Nulla mihi latior dies & amicorum comitatu & uarietate rerum illustrium: & uicina multorum trifidum dierum: uidimus illum hybernis mēsis peramœnum sinum: quem sol aestiuus (nisi fallor) infestat. Nihil enim praeter opinionem habeo. Nunquā me hic aetas reperit: tertius annus est ex quo huc primū saeuente aquilone: hyeme media delatus sum: quo praesertim tempore: iter aequoreum seruitus magna est: Itaque de multis quae optabam nihil cominus spectare licuit. Caeterum breuissimo rerum gustu tunc incensum animum: & iam antea ab adolescentia calentem hodie demū uoti compotem feci. Vidi loca a Virgilio: & (quod maxime mireris) ab Homero multum ante descripta. Vir Grauius antiquissimus atque doctissimus: & nulli secundus ingenio insignem: & qualem res exigebat: locum nusquam inueniens: ab

Italia mutuat⁹ est. Vidi Auerni & Lucrini lacus: Acherontis quoq; stagnantes aquas: piscinā infœlicis nati sœuitia Auguste: Caij Caligulæ superbum olim: nunc obrutum undis iter: & Iulij Cæsaris iniectum pelago frenum. Vidi Sibyllæ patriam ac domum: & horrificum illud specus: stultis irremeabile doctioribus inaccessum. Vidi Phalernū mōtem famo-
 so palmitē conspicuum: & hic aridam tellurem morbis salutare fumum perpetuo exhalan-
 tem: illic cinerum globos & feruentes scatebras ahenei instar undantis: confuso murmure
 eructantem. Vidi rupes undiq; liquorem saluberrimū stillantes: & cūctis olim morborum
 generibus: omniparentis naturæ munera adhibita: post medicorū inuidia (ut memorant)
 confusa balnea: Ad quæ tamen nunc etiam e finitimis urbibus ingēs omnis sexus ætatiscq;
 cōcurfus est. Vidi nō cryptam modo quæ Neapolitana dicitur: cuius ad Lucilium scribēs
 meminit Anneus Seneca: sed passim perforatos montes atq; suspensos testudinibus mar-
 moreis eximio candore fulgentib⁹: & insculptas imagines: quis latex: cui corporis parti fa-
 ueat manu apposita designantes. In stuporem me non magis facies locorum q̄ labor arti-
 ficum coegit. Iam minus miror Romana mœnia: Romanas arces: Romana palatia: quādo
 tam procul a patria (q̄uis excellentibus uiris ubiq; sit patria) Romanorum ducum similis
 cura protenditur: quibus ultra centesimum lapidem esse: quasi suburbanæ fuerāt hybernæ
 delitiæ. Aestiuas enī Tybur præstabat: & fucinus & frōdētes Apœnini ualles & Cymini cū
 monte lac⁹ (ut ait Maro) & aprici Umbriæ recessus: & umbrosi colles Tusculi: & ex re dictū
 algidū: & uiui fontes & lucida flumina: hybernas Anthiū: Anxur: Phormiæ: Caieta: Nea-
 polis: Nulla tamen amœnior: nulla frequentior q̄ Baiarum statio: quod & scriptorum il-
 lius æui fides: & ingentes murorum reliquiæ testantur. Et si non sim nescius: fuisse magis
 hoc humanæ uoluptati q̄ Romanæ sœueritari dignum domicilium. Ideoq; & Marius na-
 tura uir asperior: & Pompei⁹: & Cæsar humanis moribus altiores: in montibus ædificasse
 laudantur. Vnde quod decuit: non immergi sed subducti effœminantibus animos mūditijs
 nauticum strepitum: & Baianas ex alto despicerēt uoluptates. Scipio autem African⁹: uir
 incomparabilis: & cui in uirtute omnia: nullum cum uoluptate cōmertium: consilio reliquæ
 uitæ simillimo: non tam ex alto despiciere q̄ prorsus non aspicere decreuit hunc locum suis
 artibus aduersū. Extra prospectū igit secessit & Literni q̄ Baijs habitare maluit: quā uil-
 lulam hinc non abesse scio: nilq; auidius spectassem: si quo duce in loca tāto habitatore no-
 bilita penetrare posuissem. Cum multa sane mirabilia deus ille fecerit: qui facit mirabilia
 magna solus: nihil tamen homine mirabilius in terris fecit. Super omnia ergo quæ uel iste
 dies mihi ostendit: uel tibi hæc ostendet epistola: Puteolanæ mulieris animi ac corporis in-
 signe robur fuerit: Mariam uocāt. Singulare illi seruata uirginitatis decus: lugis inter ui-
 ros eosq; sapius armatos conuersatio: Nulli unq; tamen (ut constantissima omnium opi-
 nio est) uel ioco uel serio rigida mulieris ardentata uirginitas: metu magis (ut memorant)
 q̄ reuerentia prohibente. Corpus illi militare magis q̄ uirgineum: uires corporeæ probatis
 militibus optandæ: rara & insueta dexteritas: Virens ætas: habitus ac studiū uiri fortis: nō
 telas illa: sed tela: nō acus & specula: sed arcus & spicula meditatur. Nō illā oscula & proter
 ui dētis lasciuia uestigia: sed uulnera cicatricescq; nobilitāt: præcipua armorū cura est: anim⁹
 ferri mortiscq; cōtēptor: Bellū cū finitimis hæreditariū gerit: q̄ multi iā ultro citroq; periere.
 Interdū sola: sæpe paucl comitata manū cū hoste cōseruit: ubiq; ad hūc diē: uictis præcep-
 s i præliū ruere: læta discedere: aiose hostē aggredi: caute insidias texere: famē: sitim: frig⁹: æstū:
 somnū: lassitudinē: incredibili patiētia pferre: sub diuo pnox & sub armis agere: Humi req-
 escere: herbosum cespitem uel substratum clypeū in delitijs habere. Inter tam continuos la-
 bores multum breui tempore mutata est. Quantulum est enim quod me Romā ac Neapo-
 lim ad regem Siculum iuuenilis studium gloriæ attraxit: profectio quā tunc inermem uide-
 ram: hodie armata: & armatis septa cum ad me salutandum accessisset miratus sum: & ue-
 lut ignoto uiro salutem reddidi: donec risu eius & comitum monitu præsius intuitus: uix
 tandem sub casside toruā & incultam uirginem recognoui. Multa de illa fabulis similia nar-
 rant: Ego q̄ uidi referā. Cōueniant e diuersis mūdi ptibus uiri fortes & armorū exercitio
 durati: quos alio tendētes: illic fortuna deposuerat: auditaq; mulieris fama experiendū uires
 cupiditas inceserat. Itaq; magno cōsensu oīm in arcē puteolanā ascēdim⁹: sola erat & ante
 tēpli fores nescio qd cogitās obābulabat aduētū nrō nihil mota ē. Instam⁹ orare ut uiriū su-
 arū aliq; nobis expimentū præbeat. Illa diu excusata: brachij ualitudiē tandē graue saxū:
 ac ferreā trabē iussit afferri: quā cū in mediū picisset: ut tolleret atq; expirenē hortata est.

C

D

Vires Mariae
puteolanæ re-
censentur

E

F

Quid multar Lōga ibi (ut inter pares contentio) & magno res acta certamine spectatrice quidem illa & singulorum uires in silentio extimante. Postremo facili iactu adeo se superiorem approbavit: ut reliquos stupor ingens: me etiam pudor inuaderet. Denique ita inde discessum est: ut uix oculis fidem dantes subesse aliquid praestygij putaremus. Fama est Robertum summum illum & uirum & regem his quondam littoribus magna classe praenauigantem: permotum talis foeminae miraculo uidendi gratia substituisse Puteolis: quod ideo apud me ueri faciem non habet: quia in tanta uicinitate terrarum euocaturus illam fuisse uideatur. Sed fortassis aliam ob causam cum illuc applicuisset rem nouam spectare uoluit ardens & noscendi cupidum illud ingenium. Verum huiusce rei fides: ut ceterarum quas auditui credimus: penes narratores maneat: mihi quidem foeminae huius aspectus credibiliora efficit: quaecumque non modo de amaenibus & famoso illo quondam regno foemineo: sed etiam quae de bellatricibus Italis uirginibus traduntur duce Camilla: cuius inter cunctas celebre nomen est. Quid enim in multis opinari prohibet quod in una: nisi uidissem essem forsitan ad credendum segnior. Et illa quidem uetus non procul hinc priuerni: scilicet tempore Iliacae ruinae: haec recentior Camilla Puteolis nostris temporibus orta est: quam tibi iterum litterulis meis testatam esse uolui. Vale.

Francisci Petrarcae ad Ioannem Columna: tempestatem quam apud Neapolim omnium ingentissimam uiderat: exponentis: Epistola LXXII.

Non signem tempestatem describens Satyricus: ut multa paucis clauderet: poeticam tempestatem surrexisse ait. Quid enim breuius: Quid expressius: Nihil iracundius: coelum aut pelagus potest quod non aequet uerbis ac superet poetae stilus: Et (ne manifesta in re superuacuis utar) Homericam tempestatem nosti & allisum scopulo ducere: atque omnem Capharei montis insultum: quem imitati nostri poetae: aquarum montes ad sidera sustulerunt. Nihil sane uel pingi eloquio: uel animo fingi potest: quod non externa dies impleuerit: immo procul excesserit: singulare quoddam: & omnibus saeculis inauditum malum. Itaque Homerus Graiam: Aetoliam Maro: Lucanus Epirensis: Alij alias tempestates canant: Mihi si unquam uacuum tempus erit: Neapolitana tempestatem carminis materiam abunde tribuet: quamquam non Neapolitana tantum: sed totius superi atque inferi maris: & uniuersalis quodammodo tempestatem (ut opinantur) fuerit: mihi Neapolitana est: quia me Neapoli graues moras agentem repperit. Sane quantum inter praesentis temporis angustias & festinationem nuncij loqui datum: hoc tibi persuade nihil unquam horribilius: nihil concitatus uisum esse: Praeuenerat quidem mirum dictu instans mali fama: religioso quodam Episcopo astrorumque curioso: e uicina quadam insula aliquod ante diebus periculum nunciante: sed ut fere nunquam coniecturis ad uerum penetrant: non maritimum sed terrestrem motum praedixerat: ruituramque Neapolim ad septimum Kalendas decembris: Millesimo trecentesimo quadragesimo tertio: & usque adeo miris cuncta terroribus impleuerat: ut magna pars populi peccatorum poenitentiae: & sub mortem mutando uitae statui intenta: omne aliud negotium abijceret. Multis contra uanos metus irradientibus: eoque magis quam per eos dies: non paruus quibusdam tempestatibus in die erratum: & tota uaticinij fides absumpta uidebatur. Ego nec spei plenus nec timoris: ut ad neutrum prelapsus: sic ad utrumlibet pronus eram: sed pronior ad timorem. Nam & fere hoc in rebus est: ut segnius sperata quam formidata: pueniant: & multas eo tempore caeli minas audieram ac uideram: quae gelidis in regionibus habitare solito monstri instar hyemali frigore in metum ac pene in religionem uerterent. Quid plura: Nox aderat: quam lux suspecta sequebatur: trepidula foeminae turba periculi potius quam pudoris memor: per uicos platearumque discurrebat: atque ad ubera praestis infantibus supplex & lachrymosa templorum liminibus obuersari. Trepidatione igitur publica permotus: prima uespera domum redij: Solito quidem tranquillius coelum erat: qua fiducia qui mecum sunt maturius in cubiculum concesserant: mihi expectare uisum est: contemplaturo qua luna fronte occumberet: Erat autem (nisi fallor) septima. Institi igitur ad occasum spectantibus fenestris: donec eam obuolutam nymbis & moesta facie: ante medium noctis: proximus mons abscedit. Tum demum: & ego lectulum meum: dilatatum soporem excepturus ingredior: Vix dum totus obdormieram: cum repente horribili fragore: non tantum fenestrae: sed murus ipse: saxea testudine solidus ab imis fundamentis impulsus tremuit: & nocturnum lumem: sopito mihi uigilare solitum extinguere: excutimur stratis: & in locum somni uicinae motus mortis ingreditur. Ecce autem dum inter tenebras: alter alterque quaerit: & beneficio dirae lucis ostendit trepidum.

Segnius sperata quam formidata pueniunt.

Liber V. Epistola LXXII.

dis inuicem nos uocibus cohortamur: Religiosi uiri quorū in aedibus habitam⁹: & sanctis/ simus eorū prior quem honoris causa nomino: Dauid: qui ex more ad nocturnas Christi laudes surgebant: repentino malo territi: crucibusq; ac sanctorū reliquijs armati: & alta uo/ ce dei misericordiam implorantes: thalamum ubi ego eram: praelatis facibus irrumpunt. Re/ uixi tantisper: omnes inde ad ecclesiam pergimus: ibiq; effusi multis cum gemitibus perno/ ctamus: cum iam iam affuturū finem & ruitura circum omnia crederemus. Longius eam si omnem illius infernā noctis horrorem uerbis amplecti uelim: Et quous longe cætera uerum/ sistat: ueri tamen fidem transcendet oratio: quis imber: qui uenti: quæ fulmina: quis cœli fragor: quis terrarū tremor: quis mugitus pelagi: quis hominū ululatus: Cum in hoc statu quasi magicis cantaminibus geminato noctis spacio: ad auroram uix tandem uenissemus & diei uicinitas magis coniectura animi quā lucis indicio appareret: amicti sacerdotes sacra altaribus instaurant: & nos cœlum nōdum intueri ausi: in uida & nuda circum tellure pro/ sternimur. Cæterū cum haud iam dubia licet nocti simillima dies esset: & omnis repente cla/ mor hominū superiore urbis parte siluisset: sed de littorea regione magis magisq; crebrēfce/ ret: neq; percontando quid rei esset appareret: desperatione (ut fit) in audaciam uersa: eqs ascendimus & ad portum uisuri: morituriq; descendimus. Dijs boni quando unq; tale ali/ quid auditū est: Decrepti nauarū rem sine exemplo asserunt: In ipso portus medio foedū ac triste naufragium: sparsos æquore miseros: & uicinā terram manibus prendere molien/ tes: unda saxis impegerrat: & ceu totidem tenera oua disiecerat: totum elisis & adhuc pal/ pitantibus refertum cadaueribus litus erat. Huic cerebrū: illi præcordia fluebant. Hæc in/ ter tantus uiroꝝ strepitus: tantaq; mulierū eiulatio: ut maris cœliq; fragorem uincerēt. Ace/ debat ædium ruina: quæ multas funditus uiolentior fluctus euertit: cui nullus die illo li/ mes: nulla uel humanæ manus reuerētia: uel naturæ statutos fines & littora consueta trās/ cenderat: & tam moles illa ingens studio hominū aggesta quæ obiectu lateꝝ (ut ait Maro) portum efficit quā omnis uicina mari regio undis obruta: & ubi planum siccis pedibus iter fuerat: periculosa nauigatio facta erat. Mille illic uel eo amplius Neapolitani equites uelut ad exequias patriæ conuenerant. Et ego turbæ immixtus iam parcius timere cœperā tanta cum acie periturus: dum nouus repente clamor tollitur: locus ipse in quo stabamus: fluctu subter penetrante domitus ruebat: eripuimus nos in æditioꝝ locum. Non erat oculos in altum mittere. Iratam Iouis ac Meptuni faciem mortalis acies nō ferebat. Mille inter Ca/ preas atq; Neapolim fluitabant undarū montes. Nō ceruleum: aut (quod in magnis tem/ pestatib⁹ solet) nigrū: sed canum horrifico spumarū candore fretum cernebat. Regina inte/ rim iunior: nuda pedes & inculca comas & cum ea foemineū ingens agmen expugnata peri/ culis uerecundia regia egrediuntur: & ad Reginæ uirginis templa festinant: orātes ueniam rebus extremis. Sed iam tanti pauoris exitum pauide: nisi fallor: expectas. Egre nos in ter/ ris euasimus: in alto naui nulla par fluctibus inuenta: ne in portu quidem tres Massilien/ sium longas naues (quas galeas uocant) quæ Cypro reduces: & tot maria emensæ mane nauigaturæ in ancoris stabant: illachrymantibus uniuersis nemine autem ferre auxilium ualente fluctibus mergi: nautarum atq; uestorum ne uno quidem saluo uidimus. Aliæ q; maiores & omnis generis naues quæ in portum uelut in arcem tutissimam confugerant pa/ ri sine consumptæ sunt. Vna de tam multis sola superfuit onerata latronibus: quibus iustū supplicium remissum erat: ut in expeditionem Siculam mitterētur: & huic gladio erepti: in illos inciderent. Horum ingens quædam & fortissima & taurinis corijs armata naui cum usq; sub occasum solis uim pelagi pertulisset: tandem & ipsa uinci cœperat. Illi uero undiq; fatiscenti carinæ supremis urgentibus periculis occurrunt. Erant enim (ut aiunt) quadrin/ genti numero: turba classi: nedū nauigio sufficiens: & erant uiribus pollentes & qui a mor/ te liberati nil iam grauius formidarent: eoq; pertinacius atq; animosius obsisterent. Itaq; dum differunt sensimq; merguntur: usq; ad proximā noctis partem naufragium traxere: tum uicti desertis armis in superiora naui eruperant: dum ecce præter spem & cœli uultus serenari: & fessi maris ira lentescere cœpit. Ita cūctis pereūtibus pessimi omnium euasere: siue quia seruat multos fortuna nocētes (ut Lucanus) siue quia dijs aliter uisum est (ut Virgili⁹ ait) siue ut intelligi deī illos inter mortis picula tutiores: quibus uilior uita est. Hæc hester/ næ historiæ sūma est: quæ ne frustra digitos meos auresq; tuas detinuerit: quous humanorū discriminū amplā præferat materiā: de quibus multa quidē sæpe: sed pro rei qualitate pauca semp a sapientibus dici solēt. Hoc unū mihi certe præstiterit: ut te obsecrem ne me unq; am/

D

E

F

G

G

plius uitam uētis ac fluctibus credere iubeas: Hoc enim est in quo neq; tibi neq; Romano pontifici: neq; patri meo si ad lucem redeat parere uelim. Aerem uolucris: mare piscibus relinquo: terrenū animal terrestre iter agam dum pes me^o terrā calcet: nec pharetratū Sar- matam: nec ludentem in hospitiis Maurū adire renuo: mitte me quo uis: ne Indos quidē excipio: Alioquin parce confesso: non decembribus tantū saturnalibus: sed toto āno liber- tate utar: Quid em̄ oro mihi ampli^o suadeas: aut quib^o unq; me uerbis aggrediaris ut na- uigem: Firmam puppim: doctos nautas elige: at his utrunq; contigerat: cū sole portū pete: noctu ancoram demitte: hostis occursum caue: lege littoris oram. At ij diurnis horis i por- tu: ancora arenis tenacib^o affixa: & pene litt^o ipsū remigio tangētes inter tot millia miserā- tium amicos periere. Hæc ego nō legi: non audiui: sed oculis meis uidi. Itaq; desine iā tan- dem: & in hoc saltem paūori meo pudor tuus ignoscat. Scio quid aduersus hæc a doctiori- bus disputer: Vbiq; par periculū & si in mari clar^o appareat: Sit ita: tu tamen ingenue fece- ris: si in terris ortum: in terris mori pmiseris. Vix ullū inter nos mare est: cuius nō sæpe nau- fragus fuerim: cum tamen inter laudatas Publīj sententias illa sit: Improbe Neptunum ac- culat qui iteq; naufragium facit. Vale.

Fran. Pet. ad Ioannē Colūnæ: gladiatorios ludos qui Neapoli exercebantur: Neapolitanorumq; mores detestantis: Epistola LXXIII.

A
a
B
C
A
n
Bsolui grauibus occupationū laqueis sperabā: & successisset (ut arbitror) nisi con- strictos pietate animos serpens ille tabificus resoluisset. Nō ore P. Syllus promptius q̄ ego auræ uirus cognoui. Infiti occurrere: sed iam uereor ne letale malum sit: ro- temptabo tamen donec ullæ spei reliquæ supererunt. Et forsā heri ad uesperā uel repulsa gratiā meruissem: nisi consiliū diremisset festinata nox: & domū maturius coegisset: imedi- cabilis ægritudo huius urbis quæ multis in rebus præclarissima: unū hoc obscuro habet & obscōnū & inueteratū malum: Nocturnū iter hic non secus atq; inter densissimas syluas anceps ac periculis plenum est obsidentibus uias nobilibus adolescentulis armatis: quoq; licentiam nulla unq; uel patris disciplina: uel magistratuū auctoritas: uel regum maiestas: atq; imperium frenare quirit. Quid aut̄ miri est: si quid per umbrā noctis nullo teste petu- lantius audeāt: cum luce media inspectantibus regibus ac populo: infamis ille gladiatorius ludus in urbe Itala celebretur plusq; barbarica feritate: Vbi more pecudum sanguis hu- manus funditur: & sæpe plaudentibus insanorū cuneis: sub oculis miserorū parētum infex- lices filij iugulantur: iuguloq; gladium cunctantius excepsisse infamia summa est: quasi pro re publica: aut pro æternæ uitæ premijs certetur: Illuc ego pridem ignarus omnium ductus sum ad locum urbi contiguū: quem Carbonariam uocant: nō indigno uocabulo: ubi scilicet ad mortis incudem cruentos fabros denigrat tantoꝝ sceleꝝ officina. Aderat Regina & Andreas Regulus puer alti animi si unq; dilatum diadema susceperit. Aderat omnis Nea- politana militia: qua nulla comptior: nulla decentior: uulgus certatim omne cōfluxerat. Ego itaq; tanto concursu tantaq; clarorū hoim intentione suspensus: ut grande aliquid uisurus oculos intenderam: dum repente quasi lætū quiddam accidisset plausus inenarrabilis ad cœlum tollitur: Circumspicio: & ecce formosissimus adolescens rigido mucrone trāffossus ante pedes meos corruit: Obstupui: & toto corpore cohorrescens equo calcaribus adactō tetrum atq; tartareum spectaculum effugi: comitum fraudē: spectatoꝝ sæuitiam & Iusorū infamiam idētidem accusans. Hæc gemina pestis pater optime quasi p manus tradita a ma- ioribus ad posteros semp crescendo peruenit: eoq; progressa est: ut iam dignitatis ac liberi- tatis nomen habeat licētia delinquēdi. Sed de his hæcenus: Nā & tragicū opus est: & mul- ta super his inter obstinatos ciues iam perdidit. Minime uero mirabere amicos tuos: tanto auariciæ premio proposito: in ea urbe uinctos esse in qua hominē innoxium occidere ludus est: quā licet unā ex omnibus Virgilius dulcem uocat: nō inique tamē: ut nunc est bistonia notasset infamia. Heu fuge crudeles terras: fuge litt^o auaræ: ego qdē & de hac patria dictū illud accipiā: & nisi aliud audieris ante triduū: uel infectis reb^o effugisse me credito in cisal- pinam primū Galliam: Inde in transalpinam: & ad te qui omne tempus: omne mihi præter æquoreum delectabile iter facis. Vale.

Frācis̄ci Petrarchæ ad Ioannem Andrea Bononiensem: Illi quid ipse de som- nijs sentiat: quātaq; somnijs adhibēda sit fides exponētis: Ep̄la LXXIII.

A
n
Octurno te somnio permotū scribis: usq; adeo: ut nisi quia qd̄ somniasti ex illorū genere est quæ amplius q̄ semel fieri nequeunt: & uigilantem te uidisse crediturus

Liber V. Epistola LXXIII.

fueris quod dormiens uideras: & secundo cernere quod uigilans uidisti. Itaque cōfestim subsequens euentus (ut memoras) minime iterabilis rei docuit somniū fuisse quod prius uideras: & an aliquid mihi tale contigerit in uita: quid ue de tota hac re sentiam: quid docti homines censeant quæris. Magnus sermonū campus: magna disputandi materia est: præsertim quia quæstio hæc non intra litteratos tantum (ut plerumque) sed in uulgo excutitur: & cuique per se grabatuli sui argumenta suppeditant: ut in tanto disceptantiū strepitu uere inuenire difficile sit. Neque enim uulgo modo sed docti quoque dissentiant: quorum omnium sententias nosti: nisi quia de industria me ad scribendum elicis. Habes Macrobij cōmentum in reipublica libere sextum: ubi de somnijs clara & breui distinctione differuit. Habes de his & horū adiacentibus Aristotelicū uolumen: Habes demū Ciceronianæ diuinationis libros: ubi quid alijs quid sibi uideatur inuenies. Quid me iubes replicare notissima: Sane post uetere auctoritatem: opinionem meam audire uelle curiosum est: quippe curiosa est omnis amicitia. Si quid uero momenti repositum apud te in iudicio meo est: & quid mihi etiam placeat ad rem pertinere arbitraris: cum in multis: tum in hoc Ciceroni meo assentior: minime quidem pernaciter: sed paratus cum eodem mutare sententiā: si quid certius affulserit affirmandi superbiam temeritatemque declinans. Id ipse mihi de Academia suæ fontibus consilium præbet. Hæc summa est: Si quid de hac re uerbosius agerem audire uolueris: est in manibus liber memorandarum rerum: qui si unquam in publicum exierit: prima operis pars: de his latius tecum ageat. Alienis autem exemplis quæ ibi multa collegi: duo hic mihi ipsi (quonia id postulas) per quietem uisa subiiciam: Alterum latius: alterum mox: sed utrumque certissimi euentus. Vtriusque testes uiuunt qui ex me hæc inter somnū & somni exitum audire: sic enim & tibi satisficit: & dulce mihi fiet amboque recordari. Amicus mihi primus sub annis fuerat: quo nihil charius ætas illa uel a fortuna uel a natura datum habuit. Hic repente graui præstus ægritudine: nec medicis suæ: nec mihi meæ uitæ spem reliquerat: quod unum supererat genus solatiij lugebatur: & per diem ac noctem lugentes semper mihi supererant lachrymæ. Nocte quadam usque sub auroram peruigil: somnū tristem fatigatis tandem oculis excepi. Imago mox illius affuit: cuius ad conspectum horrendos ædens gemitus socios exciui: qui (sicut post ex eis didici) ut dormientem me uiderunt: & si graui aliquo somnio implicitum cogitarent: longas tamen uigilias miserati: turbidam me quæ nullam quietem suscipere maluerunt. Aeger autem amicus ad me accedens lachrymasque meas leuiter abstergere uidebatur: & orare ut dolori quem ex falsa causa suscepissem finem facerem. Cumque ego dictum refellere & multa aduersus fortunam meam dicere pararem: interrumpentem querelas meas audire illum uidebar & dicentem: Tace quicquid dicturus es scio. Sed eni adest qui colloquiū hoc nostrum dirimat: Illi oro te salutis meæ spem restitue: & sic habeto me nequaquam ex hoc morbo periturum esse nisi deseror: hæc inter impulsam cubiculi ostium strepuit: quo sonitu & imago pariter & somnus euanuit. Respicio & iam albescente aurora: unus ex medicis amicior ambobus: qui de illo desperans omne studium ad me solandum sanandūque conuerterat: ante lectulum meum stabat: Aggredior charissimum & indulgentissimum mihi uirum multis obsecrationibus: ut ad amicū meū pergeret: ne ue aliquid desperaret in homine præsertim iam iuuenem dum ullæ spiritus reliquie superessent. Ille autem subtristis inanem & importunam sollicitudinem admirari: curandi non suscitandi scientiam se professum dicere: hoc est medicum esse non deum. Ego contra nocturnis adhuc lachrymis madens: quid corpore sobrio: licet curis ebrius uidissem exposui: affusus opem rebus afflictis petij. Quid multa: Lucertam impulsi: luit: & mox reuersus nescio quid spei melioris attulit. Inde certatim qui deseruerant omnes redire: Sic amicus meus ex ipsa mihi morte restituitur. Et quamquam dulcedine captus in rebus proprijs sim longior: tamen quod sequi non silebo. Iacobus de Columna hic iunior: non nostra tantum ætate uir clarissimus: sed ingenio præditus fuit facileque quibusuis sæculis in altum euasurus. Huic ego dum uixit satis familiariter charus fui. Verum hanc unam asperioris fortunæ leuitatem experior: perraro supremis me doloribus meis interesse sustinuit: de longinquo nocuit & uulnerasse aures contenta pepercit oculis. Multa de illo uiro dici possent: quæ prætereo: quoniam & a proposito longè sunt: & de moribus quidem eius nil tu nouum audire potes: qui e cunctis episcopis hunc unum tibi colendum uenerandumque delegeras. Florenti ætate generosissimi adolescentis eximiam indolem ingeniorum sollertissimus agricola de flore fructum cogitans fouisti. Virtutem mox uiriliter animi optime cognitam amasti: tandem debitos honores dignitati ac sacerdotio detulisti. Postremo de procursum tatarum rerum & e medijs uitæ laboribus: quibus ad me

Quid de somnijs scripserit doctores

B

C

D

B lora translatum: tamen humanitatis affectu pijs lachrymis profecutus es dignitate patre: atate filium: familiaritate germanum. Sed ad rem redeo: Perosus ille igitur uita mortalis strepitum: uerendum genitorem & fratres ac patriam fugerat: seq̄ praesul egregius sedem suam repetens in Vasconia recessibus abdiderat. Illic cum reliquas ubiq; magnifice: tum partem uitae extremam uelut instantis praesagus termini prorsus episcopaliter ac deuotissime transegit. Ego autem non paruo terrarum spacio distractus: in cisalpina gallia & hoc ipso in hortulo: unde tibi haec scribo dulci tunc ocio fruebar: pertulerat ad me fama quosdam aegritudinis suae rumusculos: sed ita ut inter spem & metum fluctuans: certiores assidue nuncios expectarem. Horresco nunc etiam memorans: locus ipse sub oculis est enim eum non esse per quietem uidi. Incomitatus erat & hunc ipsum horti riuulum transibat. Obuiam ferrebar ad miras & de multis interrogans: Unde: quo pergeret: quid tam propere: quid tam solus iuiceret. Ille nihil ad reliqua: sed ut erat in sermone iucundissimus subridens: meminit aiebat olim dum trans Garumnam mecum degeres: ut moleste tibi pyreneae tempestates erant: Illis ego nunc fatigatus: & irrediturus abiens Romam peto. Haec dicens iam loci extremum festinabundus attigerat: contra ego ut ducerer instabam. Ille me semel & iterum manu opposita suauiter repulso: tandem alio & oris habitu & uocis sono: desine ait: nolo te nunc comitem. Figo oculos atq; exanguis pallore mortuum agnosco: & metu moesticiaq; tactus exclamo: ita ut eo ipso momento temporis experrectus: accentus ultimi mei clamoris audierim. Die signo: rem omnem & praesentibus amicis narro: & absentibus scribo: post uicesimum quintum diem: nuncius ad me mortis allatus est: collatis temporibus: eo ipso die quo uita decesserat: sic mihi illum apparuisse comperio. Reliquiae eius (quod nec sciebam nec suspicabar quidem) Romam anno demum tertio reportatae sunt. Spiritus enim ut spero & cupio caelo redditus triumphat. Sed iam satis somnium est: Expergiscamur hoc addito: Neq; quia mihi anxio uel dominum uel amicum somnus obtulit: Neq; quia hic obiit: ille reuixit. Caeterum in utroq; uel quod optabam: uel quod horrebam cernere uisus sum: & cum uisus meis fortuna coincidit: iccirco somnijs fide habeo: non magis q̄ Cicero ipse propter unius sui somnij fortuitam ueritatem: multoq; ambagibus implicatur. Vale.

F

Francisci Petrarcae ad Ioannem Andream Bononiensem. Illum quid de adolescente amore noxio capto sentiat certificantis: Epistola LXXV.

A E adolescente tuo: quid mihi uideatur & quid sperem: Amore noxio: & (quod peius est) turpi atq; omnino malis rebus captus est. Subirasci interdum potest: uno uero saepe cogitur. Haec natura amoris: haec amantium uita est. Irascuntur & litigant: & frequens bellum crebra pace concludunt: & uix momento temporis unus propositi tenor manet. Nulla quidem ex omnibus uitae difficultatibus inconstantia: & fluctuatione uerementior est. Itaq; rarissime laetos: saepe moestos: semper uarios: uniformes nunquam uideas. Illum tu modo delitijs acriter in sensum scribis: Credo quin aliter esse non posse certe scio. Quis enim tam obstinate miser est: ut non interdum oculos aperiat: miseriaeque suas dum uidet oderit: Sed tecum in eo quod sequitur non sentio. Tu enim spem optimam hinc elicis: posse eum a uinculis resilire: Ego ut est aetatis hominis atq; animus: nisi praesentissimo dei auxilio intricatum iri magis magisque illum reor. Illaqueata uolucris mos est: ut exagitando sese artius implicet: Melius sperarem: si non odio amorem ac litigio: sed obliuione ac silentio finiret. Illud sane mentis: hoc laesi amoris indicium est. Timeo illud Terentij in Andria: Amantium irae amoris integratio est. Timeo illud Senecae ad Lucilium: Nihil facilis recrudescit quam amor. Timeo Virgilianum illud: Improbe amor: quid non mortalia pericula cogis: Timeo quicquid quarto die Cicero de hac re in Tusculano suo disputat. Ad postremum timeo cunctorum hac in parte concordium philosophorum poetarumque sententias. Verum super omnia lenonum ac meretricum nefarias artes: & inenodabiles laqueos pauesco: horreo sirenum blanditias & uiscum tenacissimae uoluntatis. Importuosam hanc ipsam horreo: quam is nunc nauigat charybdim: multorum naufragijs infamem. Denique nihil est quod rebus sic euntibus non timeam: Nam quod ille: nunc uel atrociter minatur uel iratus secum cogitat: Ego ne illam: quam illum: quam me: quam non: & quam sequuntur in hanc sententiam similia: Haec omnia: una me Hercle falsa lachrymula (ut Terentius idem ait) quam oculos terendo misere uix ui expresserit: restinguet & se ultro accusabit & dabit ei ultro supplicium. Magno licet clamore defauiat: seq; tumultuose in libertatem asserat: Ego si iudex

Amoris natura & amantium uita

B Amantium irae ex Terentij: Senecae & Virgilij auctoritate

Irati amantis uerba: ex Eunucho Teren.

C

Liber V. Epistola LXXVI. LXXVII.

sim: secundum murmur aniculae in seruitutem asserentis: uindictas dabo. Cur quaso: quia noui quod sit illud murmur hoc clamore potentius: quantum ue artes artibus antecellat. Nulla rerum paritas: nulla proportio est. Inde ferrum: hinc lutum: Inde ignis: hinc stipula: Inde fingendi celeritas: hinc facilitas credendi: Inde unci innumerabiles: hinc totidem ansae sunt. Nosti omnia & quantum ab his te curis aetas abstraxerit: nil tibi tamen ignotum loquor: Parum ne his fidere Plautina tibi uideatur anus in Asinaria: quae tumidum & minacem adolescentem sic alloquitur: Fixus est hic apud nos animus tutus clauo cupidinis: Remigio uel loquor quantum poteris festina & fuge: quod magis te in altum capeffis: tum aetate te in portum referet. Secura erat ualde mulier uenefica: quae talibus adolescentium successibus plenam uitam experiendo didicerat. Ad haec ego tibi nunc nihil adiecerim: nisi hoc unum ut cogites: lapsu temporis ruere quidem urbes: regna transferri: uariari habitus: innouari leges: quae uero naturaliter sunt: non mutari & animos hominum & animorum morbos prope omnes eosdem esse qui fuerint dum Plautus ista fingebat. Quod ab hoc sane crebro iactari solitum ais: arsisse se quidem sed amplius non ardere: si id passim praedicat: signum in hoc morbo mortiferum est. Scitus est Nasonis uersiculus: Qui nimium: multis non amo: dicit: amar. Non uerbis sed operibus: credo: hisque non statim: sed si pertinaciter institerit contra uita: maculas uitae superioris eluere. Vetustam aegritudinem repens medicina non adiuuat: quod longo usu didicimus: longa defuetudine dediscendum est. Habes de adolescente tuo praesagium meum: quod utinam falsum fuisse res doceat & certe potens est excelsi de xtra: mutatione illa dauitica: dicto citius ab uno miseriarum fundo misericorditer attolle re: sed ad rarissimum & paucissimoque hominum scito esse. Vale.

Verba Anus ex Plauto

D

Ouidius

Fran. Pet. ad Ioannem Andreae Bononiensem: quid de libidinoso sene senti at explanantis: Epistola LXXVI.

Idem similem primae sed iustiore Satyrae materiam affers: luxuriosum ac lasciuum senem (ut enim declamator ille ait) Adolecens luxuriosus peccat: senex luxuriosus insanit. Ac profecto sic est (ut ait Plautus) delyramus interdum senes: Immo uero non interdum sed saepissime: hoc illa iam tunc aetate ceceptum erat: Nunc autem reptamus infantes: ludimus pueri: adolescentes insanimus: coactamur uiri: delyramus senes. Ita nullam uitae partem perdimus: sed omne aeuum uarijs quidem errorum gradibus: imo stulticiae tenore traducimus. Nescio quid dicam: nisi tantis in tenebris: aliquid aetherae lucis affulserit: parum absit ab antiquorum sententia: ut non nasci optimu fuerit proximu quod primum mori: Omnium tamen huiusmodi senum excusatio una est: Imbecillitas aetatis solatio egentis: & iam usu publico permessa licentia. Sic in Asinaria perulantissimu senem suum idem Plautus excusat his uerbis: Hic senex: si quid clam uxore suo animo fecit uoluptatis: neque nouum neque mirum fecit: nec secus quod alij solent. Nec quisquam est tam ingenio duro: nec tam firmo pectore: quin ubi quicquam occasionis sit sibi faciat bene. Haec ille dixit: haec omnes dicimus: siue adolescentes quibus luxuriari gloria est: siue uiri quibus consuetudo est: siue senes quibus iam ueniale peccatum est. Quem tu inuenies senem: qui si qua facultas affuerit: teste submoto: non statim oblitus uirium iuueniliter ruat in Venerem: Ipse sibi blandiens: quasi quicquid delectat aut mulcet & proffit & deceat: & quasi senectutis unicum solamen sit luxuria: quae potius senectutis opprobrium ac ruina est. Tu uero senem nostru ora ut inducat in animum attendere quid agat: quo proprogrediatur: quod aduerso tempore: quod indecora: quod ambigua & intempestiua Venus sua sit: Pudor forsitan ac metus efficiant: quod ratio iam pridem ac fatietas debuissent. Sin pergit: unum hoc illi meis uerbis dicito: breui uel inuitus desinet: Si quidem iuuenilis luxuria senectuti proxima: senilis autem sepulchro contigua est. Vale.

A

B

Fran. Pet. ad Barbatu Sulmonen. quod in hostiu insidias apud Regiu Parmensi um inimica ciuitatem deuenit illi his litteris significatis: Epistola LXXVII.

T more nostro fortunas laboresque meos tecum partiar est animus. Ad Parmam bellum constitit ut nosti. Circumsistimur & magnis non Liguria tantum: sed prope totius Italiae motibus intra unius urbis ambitu coartamur: non quod animus nostris ad pugnam desit (quod saepius animosa eruptione testati sunt) sed ea hostis astutia est: ut nec pacis nec praesidii uiam pandat durando uincere & debilitare animos lente obsidionis tadio confidit. Itaque iam saepe uariante fortuna: idem ipse qui obsidebat obsessus est:

A

Liber V. Epistola LXXVIII.

nec dū certus est exitus. Cæterę summis utrimq; uiribus res agitur: & (nisi fallor augurio) summus fatorum dies accelerat: Nutat animus ac neutram i partem totus inclinat: ex quo declinare studens & inanem spem & superuacuum pauorem. In hoc statu: non iam paucorum nos dierum: sed multorum mensium præmit obsidio inter calamitates bellicas haud ultima. His ita se habentibus subiit nuper desiderium libertatis: quā omnib⁹ uotis exposcere: omni studio amplecti: postremum quā terra mariq; fugientem sequi soleo: Subierat iam ante cupiditas transalpini Heliconis: quoniam Italus Helicon bellis ardebat. Ita ergo hinc odio: hinc desiderio agebar: sed quid agerē? quæ ea ducit ad occasum uia prorsus inaccessibilis facta erat. Vertor ad orientem: & si enim omnia hostium plena essent: tutior tñ breuis trāsitus: q̄ ille ingens: per Hetruriā circūitus uisus est. Quid multa? Inter hostiū stationes: cum paucis egressus: septimo Kalendas Martias abeunte sole carpo iter. Cum prope Regiū inimicam urbem sub nocte media peruenissem: repente latronum manus ex insidijs erumpit magno mortem clamore denunciāns. Non erat consilij facultas: tempus: locus & circumfusis hostis suspectissima omnia faciebat: pauci inermes: improuidi quid aduersus plures armatos & ad scelus instructos facerēt? Vna in fuga atq; in tenebris spes erat. Diffugiunt comites & nocte teguntur opaca: ego etiam fateor me ipsum morti & circumfontantibus telis eripui: dumq; iam omne discrimē euasisse crederem: quid oro te: usq; tutum homini est: seu fossæ seu trunci forte seu saxi obice: nihil enim prorsus cernere sinebat: illius nubilosæ cæcæq; noctis obscuritas. Equus ipse fidiissimus uector meus: cernuus ad terram ruit: tanto impetu ut contractus ac pene exanimatus sim: colligo tamē in extremis animū & assurgo: quicq; multis iam diebus interiectis: ad os manum referre nōdum ualeo: tūc subleuante metu in equum resiliui. E socijs pars domum redijt: pars uago errore circumacta inceptum non deseruit: duo uiarum duces coeli ac terrarum indicijs amissis fessi ac trepidi inter auia subsistere coegerūt. Vnde ne quid terrificum deesset inimicorū uigilum uoces uicinis nescio quibus ex mœnibus audiebantur. Ad hæc & sæua grandine mixtus imber accesserat: & inter crebra tonitrua famosior assiduus timor mortis. Lōga erit historia si eam per singula. Illam ergo uere tartaream noctem sub diuo atq; humi iacētes egimus: cum interea magis: magisq; læsi brachij tumor ac dolor ingrauesceret: Nō herbosus cespes ad somnum: non frondosæ ramus arboris aut cauæ rupis fornix: sed nuda tellus: aer turbidus & iratus Iuppiter hominū simul ac ferarum met⁹ atq; inter tot aspera corpus inualidū. Vnū quod miraberis forsan & misereberis solatij genus in tantis difficultatibus fuit: equis medio calle transuersis: pro tentorio usi sumus: & illorum terga procellis obiecimus: qui pauloante frementes ac rapidi: mox taciti & immobiles: nō sine quodā quasi miseræ suæ sensu geminū nocte illa nobis obsequiū præbuerūt. Sic ad aurorā laborādo ac trepidādo puenimus. Vbi primum semitā inter uepres uicinæ lucis: dubius fulgor ostendit: præpropere suspecta loca reliquimus: & amici oppidi Scandianum uocant: mœnibus excepti: didicimus nocte tota magnam equitum ac peditum cateruam circa muros: ut nos exciperēt in insidijs latuisse: pauloq; ante nostrum aduentum pulsam tempestatibus abijisse. I nunc & negare aude magnum aliquid esse fortunam: quæ & consilia in perniciem & errores in salutē uertere potens est. Ludo tecum Barbate charissime. De fortuna enim iudicium meum tenes: formidabile nomē est. Vtuncq; se res habeat: profuit error uia: profuit procella: peiora malis euasimus. Illic ergo cum iam illuxisset: celatum casum meum non sine multis comitum lachrymis aperio: & quoniam ne ibi quidem tuta uidebat̄ mora: alligatus pro tēpore montano calle Mutinam inde luce proxima Bononiam ueni: hinc tibi præter solitum alienis digitis ista p̄scribo: ne aut meo aut rerum statui fides desit. Circa curam corporis fit quātum humano ingenio fieri potest: spes est potius certa q̄ uelox. Aestatis opē medici: ego dei omnipotentis auxiliū expecto. Interim torpens mihi dextra non obsequitur: animus fit promprior in aduersis. Vale.

Fran. Pet. ad Andreā Mantuanū: Obtrectatorū uerba cōtemnenda esse exponētis: & eorū præcipue q post mortē in aliquē inuehunt: Ep̄la. LXXVIII.

A
v
Ix unq; aliter iustior mihi querelarum causa: uix uberior defensionis materia oblat̄a est. In triujs laceror: quid agam auctor tangit iniuriā. Fama mea ab infamibus carpitur: contemnendus obtrectator. Cæterum eo molestior: quo uilior: dissimulare difficile: sed decorum silentium iuste querimoniæ præferendum: linguas acuant:

Liber V. Epistola LXXIX. LXXX. LXXXI.

uerba nō metuo. Si scripto egerint: sentient & me calamum habere: Viuus ego uiuorū subruam calumnias. At si quid forte post bustum minitatur: Audio enim eos assidue parturire: nescio quidem an ridiculum murem: an elephantem Indicum parituros: quod ipsum si consulto inquam in id tempus trahunt: quo amplius hic non ero: timide agunt: minimeq; insidias struunt. Quorū cōsilijs quid aliud dicam: nisi Planci illud in Asinium Pollionem: cuius in principio naturalis historię Plinius secundus meminit. Cum mortuis laruas sole re luctari. Proinde si quid habent: proferant in medium: dum adest qui respondeat. Videbis conuitijs attritum nomē splēdescere. Clariorem fecit Aeschines Demosthenem: Catonem Galba: Salustius Ciceronem: Aemilianus Apuleium: Alioquin inglorium belli genus eligunt in absentem loqui & mutis decertare cineribus: quibus (ut est aetas) impudēter idipsum sperent. Vale.

B

Francisci Petrarchae ad eundem Andreā Mantuanū: de eadē materia de qua in superiori epistola latius differentis: Epistola LXXIX.

Heon ille siue mauius Bion iurgiū quærit. Agnosco sibilum: aspīs in proximo est. Indigner an mirer: si mihi nō parcat: qui nec ipsi peperit Homero: Puto extimet ut quæ sibi: eadem mihi uoluptas sit: longe uero fallitur. Nil mihi gratius silētio: post illud nil colloquio dulcius amici. Sin pergit: effugiam. Si ne id dabit. Quid sim acturus iterrogas: Silebo. Si ne id quidem: Loquar. Quātū sane: Nihil breuius. Et quid dicā: Cōminabor imprimis id cōuitij genus: quod nunq; audierit: turbabitur: congelascet: Et forsān (ut fit) multa sibi conscius tacebit: atq; hic iurgio finis erit. Si quidē nihil magis maledici linguā frenat: q̄ mordacioris alterius linguæ metus. Sine hic tamen desinet: Culicē hūc quibus armis excutiam: Viciscar aniliter: & quod anus anui dixisse traditur: dicam sibi: O uir maxime omniūq; modestissime: o uirtutum hospes: o decus ac spes patriæ. Certe nunq; tale aliquid audiuisti. Quid nūc ais: An nō satis promissum implese uisus ero: aut ego fallor: aut & si callosas conuitijs aures habet: hoc unum hæcenus nō audiuit: non ex ore amantis: non arrisoris: non derisoris: non adulatoris quantumlibet impudentis: sic ut reor insuetum stilum ille mirabitur: tu ridebis: ego interim euasero. Vale.

A

B

Fran. Pet. ad Socratē suum: morā semper aliquid periculi habere ostendētis: dilationemq; propellendam esse obsecrantis: Epistola LXXX.

Bsecro: obtestorq; te meq; ipsum simul obsecro: si quis apud utrūq; nostrū precibus meis est locus: ut si tu nondum pectoris tui curas composuisti (Ego em̄ inquit: etudinis meæ mihi sum conscius) propellamus iam tandem cuncta quibus angimur: & adhuc fluctuantem animorū nostrorū statum aliquando compescamus: nec nos pigeat quod multum distulimus uel sero aggredi. Neq; enim uiatori: q̄q; uel somno grauis uel uino obrutus: uel tædio fatigatus: tarde surrexerit: suadebis: ut uiso sole in cubiculū reuertatur somnū tracturus ad uesperam. Multo satius esse mōstrabis: accelerare: gressum in geminare: & in id niti ut qd̄ sopor eripuit reddat industria. Et nos (si recolis) uiatores sumus: & immēsum nobis supest iter: & hora iam tarda est: nostrum em̄ mane dormiuimus: quo uigilantius exurgendum est: Ne cunctantes forte nos opprimat: plura res exigit: tempus autem pauciora: & certe intelligenti uolentiq; satis est dictū. Vale.

A

B

Francisci Petrarchae ad Socratem suū: ex Plauti Comœdijs sumpta occasione seruorū malignitatem detestantis: Epistola LXXXI.

Vper dum fugiendi fastidij & relaxandi animi gratia: lepidissimas fabellas apud Plautum legerem: curisq; mordacibus tantillum temporis uetustissimi uatis auxilio cor furarar: mirum dictū quot ibi elegantes nugas inuenerim: quas seruiles fallacias: quas aniles ineptias: quas meretricum blanditias: q̄ lenonis auariciam: q̄ parasiti uoraginem: q̄ senum sollicitudinem: quos adolescentium amores: iam minus Terentium nostrum miror: qui ad illam elegātiā tali usus est duce. Sed de cæteris suo tempore: Nam & copiosa & ocio affluentibus: si unq; id nobis forte contigerit: pameœna res est. Nūc unū quod hodierno die tempestiue admodū se obtulit interferam: Est illius Comœdia: cui nomen est Cassina: ibi uir & uxor de nuptijs ancillulæ discordant: bellum domesticum: & plusq; ciuile dixeris: Ita intra coniunctissimos disiuncta sunt omnia: prorsus nihil conuenit paterfamilias proprijs: mater filij studet amoribus: Serui duo competitors pertinacissimi: certatim ad puellæ connubium aspirant: hic a patre subornatus: hic a matre. Herilis ergo

A

B

concupiscētia minister: ut incepto absisteret precanti dominæ inexorabilem se præbens: a domino qui forte suprema uerba contentionis acceperat: interrogat quo cum litiget: Cū eadem inquit qua tu semper. Cum uxore igitur mea respondet senex: quasi circumlocutione rem intelligens. Enim uero ad hæc seruus neq; seruiliter neq; illepide respondet: qd̄ dum hodie legerem: mihi quodammodo dictum credidi. Quam tu mihi uxorem inquit: quasi uenator tu quidem es: dies atq; noctes: cum cane atatem exigis. Hæc ille seruus. Mihi uero quid conuenientius dici potest? Vxorem nempe uita nostra nō recipit: multis licet obiecta tempestatibus: sed ab hac charybdi libera & imunis: Verum aliud molestiæ genus est: cui & illius seruuli uerba conueniunt. Et rem quidem olim experiebar: uerba nō aderant. Scirnes sunt: mordaces: gulosi: latratores: Cūcta præter ultimum ferre possum: latratuq; molestissimum tranquillitati quā quærimus nimis aduersus est. Sed ex omni canum grege: duo mihi prorsus importabiles sunt: cæteros adhuc ferre propositum ē. Horum alter est quem ad te multis cum litteris amicorum hodie mittebam. Vnde hanc tibi superadderem epistolam Plautus obtulit: Hūc tu ergo uel tibi habeto si uenator fieri cupis: uel in nemus uel in macellū mittito: modo ne unq̄ ad me redeat. Alter est rabidus senex ille quem nosti optime. Illum depellere pudor prohibet: neq; tam eius q̄ ætatis suæ ac longæuæ familiaritatis intuitus. Itaq; quando me mihi uenatorem Plautinus seruus ostēdit: faciam quod ingenij uenator res solēt: domi inueteratum canem quous senio & scabie inutilem: latratuq; molestissimum non expellam. Cæterum quem fugare non licet: fugiam: dimissaq; sibi domo uacua: in alias oras ibo: de quo quia nondum fixa mihi sententia est: secretiore epistola propositū meū leges: Summa est. Ad fontem Sorgia: ut nūc est animus piscator esse potero: certe uenator amplius non ero: neq; cū his saltem canibus atatem agam. Vale.

Fran. Pet. ad Socratē suū: Illū metaphoricos ut ad beatā uitā consequendam euigilet: in qua summa capitis consistit: exhortantis: Epistola LXXXII.

N campum Martium omnes qui nascimur uocati sumus: quidam tamen non nisi ad strepitum numerumq; complendum: quidam uero ut honores & laborū præmia percipiant: quorum ex agmine ut simus optandum enitendūq; nobis est. De euentu uiderit ille cuius in manu nos & nostra cōsistimus. Velle quidem nostri erit arbitrij. Itaq; firmare propositum & candidatos adesse conueniet ac supremi imperatoris & amicorum eius implorare suffragia: Mon enim de cōsulatu aut prætura: sed (ut Plautinus adolescēs ait) de capite nostro sunt comitia. Vale.

Fran. Pet. ad Guidonem lanuensem: q̄ tardiuscule ad eum scripserit se excusantis: Epistola LXXXIII.

Pistolam sub tuo nomine descriptam perdidit: hoc mihi & nunciū lōgior expectatio & sociorum præceps fauor attulit: qui dum assiduo nouarū rerum desiderio: & (ut Solini uerbo utar) impatienti⁹ potius q̄ studiosius: per bibliothecam meam more solito uagantes: in illam incidissent: legerunt & tulerunt ignorante me: ueriti (ut asserunt) ne sicut amicis indignantibus & incuriositatem meam damnantibus: mihi plærumq; contigerat: illius etiam periret exemplum. Ego re cognita: ut mihi redderetur instabam: Illi autem festinabant. Quid te moror? Verum est quod ait quidam: Male cuncta ministrat impet⁹. Dum enim omnes habere cupiunt: nullus habuit: dumq; omnium cōsensu uni scribēda traditur: ille eam omnium cum dolore uel amisit uel amisisse simulauit: qualiter nescio: nisi q̄ ad oculos meos ultra non rediit. Vnū fatebor: nec erubescam testimoniū tuum. Nunq̄ credidissē q̄ res ulla tam parua: tam magnæ mihi foret perturbationis causa. Raro unq̄ alias fragilitatem meam sic euidēter agnouī. Torquebar enim & per multos dies noctesq; perditam querebam: simul & querebar: & nunc temerariam sociorum fiduciam: nunc leuitatem meam increpabam. Illis exprobrans q̄ plus æquo stilum hunc mirantes importune agerent: mihi q̄ immaturam gloriam e primitijs studiorum quærens: amicis fierem fortassis aspior. Quantalibet sane plaga animi tpe mitiga⁹. Iam dolere desij: doloremq; pudor expulit: pudet tam grauior doluisse. Nunc quoniam illius nullæ mihi reliquæ super sunt præter amantem memoriam (ut ait Augustinus) perierit quidē illa sed calamo superstitite. Interim ergo dum reuertor ad solitum scribendi morem: intermissionis causam tibi esse uolui: ne insueti silentio motereris. Vale.

Quantalibet
plaga animi
tpe mitigatur

Liber V. Epistola LXXXIII.

Fran. Pet. ad Guidonem Ianuensem: Quam ob causam amissam ep[isto]lam t[ame]n p[ro]p[ri]e
lugeat demonstrantis: multis etiam exemplis deformem artificem formosum
opus effingere posse contendentis: Ep[isto]la LXXXIII.

On sum nescius mirari te: quid ita debiliter fortunā unius ep[isto]læ ferre uisus sim:
necq[ue] enim magnæ indolis argumentum est ex litteris gloriam sperare: ex factis nō
ex dictis oriri ueram gloriam: ueræ philosophiæ non dubitant sectatores. Illam
inquam gloriam: non quam prædicat uulgus a quo laudari magnis animis pene fastidio-
sum est: sed quæ ex sobria & iucunda recordatione bonorum op[er]u[m] in pectore uiroꝝ excel-
lentium uiget atq[ue] aliis: cuius sine theatro strepitu: sine fauore uulgari fides & consciētia
testes sunt. Hæc est equidem illa uerax gloria: quæ in solo stabili actus alte radicibus casum
nescit. Illa uero in hominum fundata sermunculis. Primū diuturna non est & p[ro]facile pro-
teritur: & quibus attollitur flatibus eisdem semper agitur ut corruat. Deinde si esse posset
æterna: uulgaribus tamen ac minime generosis artibus quæsita: nunq[ue] ingenuos animos
delectaret seruilis op[er]æ uilis merces. Idq[ue] ego mecum cogitans: fateor & mirabar: & mihi
non mediocriter indignabar: Ex diuerso autem dum reminiscebatur: q[ui] mihi dulcis ep[isto]læ
illius lectio fuerat: flecebar: ut omni culpa desiderium eius absoluerem. Nec satis scio: uero
ne an falso: sed p[ro]suadebam mihi multis rationibus: nullius me uet[er]is laudis ambitu per-
ditam deslere: sed q[ui] eam mihi utilem senseram: tantamq[ue] fiduciam dabat: non ars: nō inge-
nium: sed uerus ille magister artis ingenijq[ue] largitor: ut auderem sperare litteras illas tantū
peccatoris digito contextas: legentibus nedum placituras in quo nudum nomen uertitur:
sed forte etiam profuturas. Multa ibi contra hominū & p[re]sertim meijpsius molliciem in-
uectus fueram: multisq[ue] ad uirtutem exhortationibus: nec paucis indignationibus in sæcu-
lum nostrum: & uitia toto nunc orbe regnantia: uelut alternis stimulis: utrunq[ue] illi latus ar-
maueram: Adeo ut ad eam rediens uix ingenij mei opus crederem: & plus ei q[ui] scriptis me-
is soleo uenerationis impenderem. De Phidia & Apelle nusq[ue] lectum est fuisse formosos:
operum tamen illustrium: alterius reliquæ stant: alterius ad nos fama peruenit. Itaq[ue] tot
interlabentibus sæculis utriusq[ue] artificis p[re]clarissimū uiuit ingenium: Variè licet p[ro] u[er]-
ierate materia: Viuacior enim sculptoris q[ui] pictoris est opa: Hinc est ut in libris Apellem:
Phidiam in marmore uideamus. Idē de Parrhasio & Polyeto & de Zeusi & Praxitele cō-
suerim: cæterisq[ue] quorum corporeæ formæ nulla mentio est: operum decor eximius: & fa-
ma percelebris. Atq[ue] (ut a ueteribus ad noua: ab externis ad nostra transgrediar) duos ego
noui pictores egregios nec formosos: Iottum Florentium ciuem: cuius inter modernos fa-
ma ingens est: & Symonem Senensem. Noui sculptores aliquot: sed minoris famæ: eo em̄
in genere impar prorsus est nostra atas. Cæterum & hoc uidi: & de quibus fortasse alius
plura dicendi locus dabit: opera singuloꝝ ab auctoribus suis multum differentia: longaq[ue]
distantiæ si quis ab eis causam quæreret: Responderent: puto non ut olim Mallius pictor: q[ui]
ab amicis interrogatus super cœnam: cur tam deformes filios genuisset cum tam pulchras
figuras pingeret: Quia in luce inq[ui]t pingo: in tenebris singo. Faceta r[ati]o illius: hor[um] uerior
si dicerent: & formā corporis & ingenium quæ forma est animæ: unde opera hæc quæ lau-
damus ac miramur uelut e fonte procedunt: munera dei omnipotentis esse nō hominum:
& sumenda esse non tantum æquo: sed & grato animo seu largius prouenerint: seu parcius
cum gratuita sint & humanum meritum semper excedant. Nec ab homie quæri rationem
oportere: cur plus minus ue aliquid ab illo fiat: cuius uolūtas ipsa est ratio: summa & inac-
cessibilis: & ad quam frustra per seipsum nititur humanus labor: quia quanto accedet ho-
mo ad cor altum: tanto exaltabitur deus: & mortales intuitus consilij sui profunditate fru-
strabitur. In hanc ego narrationem: cum p[re]terire possem sponte incidi: quæ eo spectat ne
mireris: si mihi quoq[ue] contigerat: ut pulchram scriberem ep[isto]lam turpis ego: & si in ea (ut
Gregorij uerbo utar) pulchrum depinxi hominem pictor fœdus. Proinde species ea qua so-
res suas illa uincebat: & sibi pereundi & mihi dolendi fuit occasio: ut intelligerem non so-
lum in corporibus: sed etiam in scripturis excellentem formam interdum nocere: & medio-
critatem in rebus omnibus expetendam. Sic ep[isto]læ meæ quā ipse mihi nō adoptaueram
sed genueram: pereunti: & tunc exequiarum quasi quoddam genus lamenta perfolui: &
nunc memorans anniuersarium diem ago: dolens de medio tam cito subtractam: &

A
Verā gloriam
ex factis nō ex
dictis oriri.

B

Faceta Mallij
responsio

C

D (ut ita dixerim) in ipsis cunabulis extinctam: Eoq; mihi huius rei consolabilior est querela: quo minor est spes: De illius ossibus quasi de phœnicis cineribus alteram suscitandi: Nulla eius apud me reliquiae remanserunt: Præter morem enim meum tota charta credideram: memoriae nihil: Itcirco nec eam in memoria requirens inuenio: nec ullum uestigium abeuntis agnosco. Tantum illud teneo: dulcem mihi fuisse dum scriberem: dulciorem dum legerem: amarissimam dum recorder. Nec aliter euenisse q̄ si cui saporiferi fauus mellis labijs admotus repente subtraheretur amotaq; dulcedine: sola quidem amara dulcedinis recordatio superesset. His ego perculsus diu a scribendo cessavi: Oderam enim uigilias meas: & unius euentu cæteras metiebar: Tandem per memetipsum admonitus: esse consilium ut unius naufragij metu nauigatio relinquat: aut unius anni memor aratrum damnet agricolam: ad calamum redij. Sed quid iterum faciam? Epistola tua etiam mihi perijt & comitem secuta est: quantum suppetit memoria: duplex inde mihi gaudium fuit. Gaudeo equidem ut mos est hominum: tecum solito benignius agere fortunam: q̄uis non ignorem friuolam esse læticiam quæ de fortunæ facilitate concipitur: quæ nulli amicior unq̄ fuit: nisi ut familiarius falleret. Neminem euexit nisi ut altior casus esset. Verum hic unus ex humanis erroribus est: qui sunt innumerabiles: quosq; ut Ciceroniano uerbo utar: cum nutricis lacte suxisse uidemur: & quos utinam uel in senio deponamus. Certius gaudium ex epistola tuæ sine percipio: ubi & fortunam nosse & ad omnes casus paratum mihi uideris animum: habere hoc est quod optaui: hoc est quod speraui: hoc est q̄ deum rogaui & ut mihi & amicis fortem animū contemptorem rerū mutabilium præstaret. Ne quid enim in uita sentiamus aduersi nequicq̄ poscitur. Ut quicquid euenit feramur patienter: dignissimæ preces sunt. Equidem (nisi fallor) in uerbis tuis animū tuum uidi & dixi mecum: iam uir est: humo erigitur: cœlum spectat. Vale.

Francisci Petrarchæ ad Guidonem Ianuensem: eundem de cōditione sui status certiozem reddentis: Ep̄la LXXXV.

A E statu meo quem nosse desideras: breuiter sic habe. Et si inter uere philosophantes
d unum sit hominis bonum & nō tria: id scilicet quod in animo est bene cœlitus instituto: & possessione generosi habitus insignito: quoniam corporis ac fortunæ:
 Bona corporis aut fortunæ bona dici nō debēt: sed cōmoda quædam ac adminicula leuia
 non bona sed cōmoda quædam ac leuia adminicula dici debent: quia tamen credo uelle te de omnib⁹ audire: geram morē uoluntati tuæ. Qualis sit animus meus nec plene scio: nec asserere meum est. Sunt enim (ut ait Augustinus) & ista plangenda tenebræ: in quibus me latet facultas mea quæ in me est: ut animus meus de uiribus suis: ipse se interrogans: non facile sibi credendum existimet. Quatenus autem effari possim? Vndiq; me habēt angustia: in luto carnis & in uinculis mortalitatis meæ adhuc aut sedentem aut iacentem. Videor tamen (nisi forsan hoc ipsum uideri: idem ego mihi mendaciter fingo) libentissime surrectur⁹. Sed ponderibus meis præmor: & inualuit in me durum inueteratæ cōsuetudinis iugum: a cuius seruitute quis liberabit me miserum: nisi dominus ille qui soluit cōpeditos & illuminat cæcos: Fortuna contra me hæctenus perpetuum bellum gerit: Ego autem sciens quod cōmunio discordias parit: ut in pace uiuam ne quid cōmune secum habeam laboro. Imperia: regna: diuitias: honores: cæteraq; eiusmodi sua sunt & sibi habeat: Nihil est horum qd̄ me moueat: Mihi linquat si qua sunt animi mei bona: Hæc sui muneris non fuerunt: & ne sui iuris sint flagito. Quid scæuit? Quid minatur? Nimis diu debitor sum⁹ sum: calculum ponamus: auferat quæ sua sunt: nimis diu depositum eius seruo: quid cogitat? nulla mora est: nullum lætamen: tollat quicquid id est: & nunq̄ reuersura discedat: & certe iam partē non exiguam tulit: & id quantulumcunq; quod restat odiosum onus est humeris ad altiora nitentibus. Quod ad corpus attinet nō sum quem reliquisti: Hospes corporis mei secum male concordans: implacabilem litem agit. Hæc iugis sollicitudo: faciem meam mutauit ante annos: ita ut iam uix primo me cognoscas occurſu: Hui⁹ tamen rei me cura non tægit. Ad huc em̄ integer Domiciano principi crediderā: Nihil gratius decore: nil breui⁹. Ad maiora uero genitus sum q̄ ut sim mancipiū corporis mei. Seneca inquis hoc dixit. Quis negat? Et ego dico: & multi dicēt post me: & añ eū multi forte dixerūt: & q̄sq; id dixerit: mō ne mētatur egregiū magnificūq; uerbū dixerit. Ego & illd̄ dixi & qd̄ sequit̄ dicā: & in utroq; scio qd̄ nō mētior: utinā nec fallar. Absit a me ut amore corporis: aut huius lucis desiderio diē mortis horrescā: qm̄ & hoc ab alio uerissime dictū in usus meos uerti: qd̄ hæc nostra quæ dicis uita mors est. Vale.

C

310

LXXXVI. Liber VI. Epistola LXXXVII.

Francisci Petrarchæ ad Clementē Sextū Romanorum pontificem: illum si ualitudinem reparare cupiat: pluralitatem medicorum esse fugiendam admonētis: Epistola LXXXVI.

Ebris tuæ nunciis beatissime pater: tremorem membris meis & horrorem attulit. Nec iccirco blandiloquens aut similis dicar illi: de quo Satyricus ait: Flet si lachrymas cōspexit amici. Et iterum: Si dixerit æstuo sudat: sed illi potius: qui (ut ait Cicerō) de salute populi Romani extimescebat: in qua etiam suā inclusam uidebat. Mea quidem ac multorum salus in tua salute fundata est: Nō igitur simulatus est tremor: neq; em̄ alieno periculo permoueor sed proprio. Omnes qui de te pendemus & in te speramus: te ægrotante sani forte uidemur: sed nō sum⁹. Verum quia tum semper: tum præcipue in hoc statu breuem decet esse sermonem: qui in diuinas aures humano ore transfunditur. Pauca tibi nunc animo affusus & uenerabundus loquar. Lectum tuū obsessum medicis scio: hinc prima mihi timendi causa est: discordant enim de industria: dum pudet noui nihil afferentem alterius hæsisse uestigijs. Nec est dubium (ut eleganter ait Plinius) omnes istos famā nouitate aliqua aucupantes: animas statim nostras negociari: & i hac sola artium euenire: ut cuiuscūq; se medicum profitentis statim credatur: cum sit periculum in nullo mendacior maius. Nō tamen illud intuemur: adeo blanda est sperandi pro se cuiq; dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat inscitiam capitalem: nullum exemplum uindictæ: discunt periculis nostris: & experimenta per mortes agunt: Medicoq; tantum hominem occidisse impunitas summa est. Horum turbam uelut inimicorum aciem clemētisse pater intuere. Instruat te illius infaulti epigrāmatis memoria inscribi iubentis in sepulchro hoc solum: Turba medicorum perij. In ætatem nostram potissime uidetur incidisse illud Marci Catonis senis uaticiniū: quando cūq; græci ad nos litteras suas ac præsertim medicos transmississent: omnia corrupturos. Sed quia iam sine medicis uiuere noti audemus: sine quibus tamen innumerabiles nationes: forte melius atq; salubrius uiuunt: & populus Romanus ætate florentissima: eodem teste Plinio: ultra sexcentisimum annum uixit. Vnum tibi de multis elige: non eloquentia sed scientia & fide conspicuum. Iam enim professionis suæ immemores & dumetis proprijs exire ausi: poetarum nemus & rhetorum campum petant: & quasi nō curaturi sed persuasuri circa miserorum grabatulos: magno boatu disputant: atq; illis morientibus Hippocraticos nodos Tulliano stamine permiscentes: sinistro quibus euentu superbiunt: nec rerum effectibus: sed inani uerborum elegantia gloriantur. At ne quid a me hodie fictum medici tui putent: quem sæpe nomino Plinium: quæ is & de medicinis multa & de medicis plura quæ quisq; & ueriora diceret: in oibus fere huius epistolæ partibus ducē habui. Ipsum ergo audiant: palam inquit est: ut quisq; inter istos loquendo polleat: Imperatorem ilico uitæ nostræ necisq; fieri. Sed ego longius quæ destinaueram: metu calamum urgēte prouectus sum. Ut uero iam desinam: medicū nō cōsilio: sed eloquio pollentem: uelut insidiatorem uitæ sicarium aut ueneficū uitare debes. Huic quidem iure optimo dici potest: quæ loquaci coquo Plautin⁹ ille senex in Aulularia: Abi inquit: opera hic conducta est uestra: nō oratio Ad hæc & exactam tui custodiam: & (quæ ad salutē corporis miris modis adiuuāt) spem bonam ac lætū animū habeto: si te: si nos omnes: si tecum ægrotantem ecclesiā saluam cupis. Vale.

Eiusdē Francisci Petrarchæ: de Reb⁹ familiarib⁹ epistolaꝝ Liber Sextus.

Fran. Pet. ad Hannibalē Tusculanensem ep̄m: Inuidiā infelicē pestem esse ostendentis: Auariciam aut cæteris uitijs esse potiorē: eamq; in pōtiffices plurimum imperij habere comprobantis: Ep̄la LXXXVII.

Infelicem inuidiā dixit Maro. Nec imerito: Quid em̄ infelicius quæ suis malis alienisq; simul bonis affligi: Non ineleganter quidē in Mutiū nescio quem apprime iuidū atq; maliuolū: luxisse legi Publi⁹ quidā. Cū em̄ tristiorē solito uidisset: Aut Mutio inqt: nescio qd incōmodi accessit: aut nescio cui aliqd boni. Prorsus ita est. Inuidus alteri⁹ bonū suis asseribit incōmodis: & (ut ait Flaccus) alterius rebus macrescit opimis. Magna miseria: nō aliter saturitare alterius quæ sua propria torqueri: atq; alio pinguescēte: nō sec⁹ ac se esuriēte macrescere. Sed haud temere definiti: an nō iuidia tm̄: sed uitijs oib⁹ infelicior auaricia sit. Inuidia em̄ moesta sæpe: sed

A

B

C

A
Publius de inuidia Mutij

Quid intersit in inuidiam & auariciam.

Libet VI. Epistola LXXXVII.

ociosa ē. Auaricia tristis & occupata. Supbia dū se aliqd magnū putat: falsa licet opinione delectat. Auaricia sp se famelicā & egenā sentit. Neq fallit: Verissimū enī est poeticum illud: Semper auarus eget. Nam si auar⁹ est: cupit: quod ipsum uitij nomen indicat. Sane q ait Seneca: non qui parum habet sed qui plus cupit: pauper est. Et hoc inde concluditur: q non paucitas rerum inopem facit: cum paucis natura cōtenta sit: cui qui rite satiffecerit: diues est: & nihil ei deest: sed cupiditas inexplata: quā indicat sibi tantum deesse quātū cupit: cupit autem omnia: & optādo superuacua fecit necessaria. Ita ægestatem minimā cuiq per facile succurri poterat: irremediabilem atq; immensam fecit. Rursus enim & illud est uerū quod philosophis placet: Auaro tam quod habet deesse q̄ quod nō habet: Nisi quod mihi quidē magis uidetur auaro deesse quod habet q̄ quod nō habet: Ex illo enim nil præter sollicitudinem perpetuam & ueros metus: ex hoc nonnūq̄ breue falsum gaudium caput: dum sibi arridet & optatum bonum: spe fallente præoccupat. Ita nunq̄ satiat: fera quadam (ut aiunt) & inhumana dulcedine. Auaricia uero nunq̄: Nam & successibus inardescit: & Satyricum illud uerum est: Crescit amor nummi quātum ipsa pecunia crescit: & minus hunc optat qui non habet. Cuius rei causam unam (nam plures excogitari queunt) in epistola quadam ponit Anneus Seneca: Neminem inquit pecunia diuitem facit: Immo cōtra: nulli non maiorē sui cupidinem incussit. Et sequit: Quæris quæ sit rei hui⁹ causa. Plus incipit habere posse qui plus habet. Venio ad reliquas pestes: & ei⁹ quidem quā accidiam nostri uocant: eadem ratio est quæ inuidiæ fuit. Gula autem ac libido sæpe suis fruunt delitijs quibus exultant: & gaudia fugitiua percipiūt: Auaricia nulla re fruitur: nisi curis auarissimis. Dum enim quærendis inhiat & illa non habet & quæ sita non uidet: nisi ad supplicium: hinc trepida: inde sollicita. Quæ cum ita sint: iure auaricia sororum omnium pestilētissima dici potest: quam radicē malorū omnium uocat Apostolus. Nec sum nescius te mirari quid hodie tecum: hac (ut aiūt importuna philosophia) præter solitum uti uelim. Ego autem non te magis q̄ mortales fere omnes: & præcipue tuum genus alloquor: inter quos maxima & solium posuisse & uexillū fixisse: uictrix mihi uidetur & imperiosa cupiditas: qd̄ eo indignātius miror: quo minor uobis cupidinū causa est: Cui enī hos auri cumulos acerratis: Legitima quidem uobis negata posteritas: Vos parcus & exiguus cultus decet. Reliqua pauperū Christi sunt: quos fraudare prædariq; non timetis: domino illorum spectante desuper & minitante uindictam: & nescitis cui uestrum crimen utile sit futurum: quod uobis interim laboriosum pestiferumq; & funestum est. Multi se propter filios excusant: & uitio animi uelum pietatis obtenditur. Sic leena: sic tigris fit enixa ferocior: & animalia mansueta nouæ prolis amor exasperat. Vobis excusatio nulla: uelamē uitij nullum est: ante totius orbis oculos nudi estis digitoq; monstramini populorum omnium cum exprobratiōe mordaci. Ecce uirtutis inquirunt præcones: qui cū de uita aeterna deq; animi libertate multa magnifice loquantur: sine causa tamen & temporalibus addicti & auarici serui sunt. Re enim uera & si de omnibus dicat: nōne de uobis tantum sensisse uidetur Dauid ubi ait: Vniuersa uanitas omnis homo uiuens: uerum tamē in imagine pertransit homo: sed & frustra cōturbatur: Et ut rabiem pōtificialis auariciæ tot post sæculis futuram notaret expressus: Thesaurizat inquit & ignorat cui cōgregabit ea. Hæc utiq; uobis ante alios auari pōtificates dicta sunt. Parentes quidē thesaurizantes filijs & legimus & uidem⁹: q̄ uis sæpe fortuna paternis uotis obstāte qd̄ alijs partū erat: ad alios deuoluat: parentū tñ intentio nota est: Vestra intētio quanā quæso: qd̄ agitis: cui thesaurizatis nisi diabolo & angelis eius qui sollicitè uos obseruant: numerāt dies & hæreditatem uestrā auidissime præstolant: gratissima trophea: uestris inscripta nominibus in limine tartari: de manubijs spoliatorū pauperum erecturis: Sed admirans percontabere: cur hodie potius ista q̄ alias: an uel hæcenus nos non auaros: uel auariciam uitium non fuisse: uel te nunc primum oculos aperuisse crediderim: qui prius ista nō uideris: Respōdebo admirationi tuæ. Et sciebam uos auaros & auariciā uitium esse: nemo usq; est qui nesciat: & in utrūq; nō nūc primū oculos aperio: sed cū forte nudius tertius uenisset ad te: altaria tua: imo ꝑo altaria dñi ꝑ tutū: argēto atq; auro & gemis onusta cōspexi: atq; ifanis fulgorib⁹ percussus obstupui: & dixi mecū: Ecce noua auariciæ arma: nouū pereūdi gen⁹: Auaricia nobis nostra nō sufficit: nisi auarū q̄z Christū facim⁹: & diuos ipsūq; uocam⁹: in partē prædæq; Iouē (ut Virgilius ait) Vos quidē diuitias male partas iustificasse uideamini: si prædæ rapinarumq; uestrarum pauperem Christum cogitis esse participem: & auro obsidetis inuitum. Non hic placandi numinis modus. An

B

C

D

Liber VI. Epistola LXXXVII.

non legistis apud Senecam: Deos tunc propitios fuisse: cum fictiles fuerunt: Atqui deos nunc propitios fuisse nec esse potuisse certum est: Quomodo enim propitius alijs esse potest qui miserimus est sibi: Placet igitur non hæc Senecæ sententia: sed uerba: quæ feliciori materiæ licet inferere: Profecto Christus semper propitius humano generi: sed tunc præsentior fuit: cum fictilis fuit. Nunc aureus atque gematus irascitur & preces nostras iustissima indignatione non audit: Non aurum odit ille sed cupidus: quibus optandi quærendique nullus est finis: Primi hominum: quod erant aperte profitebantur: quærebant diuitias ut abundaret: uos quæritis ut ornentis Christum pium opus: si spolijs ille miserorum & non potius uirtutibus ac deuotione fidei uellet ornari: & si non fictioni iusta cupiditas: odiosior deo esset. Animaduerti olim tale aliquid in principibus dominisque terrarum: qui omni studio libros quarunt: petunt: rapiunt: mercantur: non litterarum amore quas ignorant: sed auaricia inducti: nec animi sed thalami quærentes ornatum: Nec scientiam sed nomen: neque librorum sententias sed precia cogitantes: Verum his colorata excusatio: licet falsa non deerit: Dicent enim sobolem se ac posteros cogitare & uerbo quidem nondum natis: aut quod uitæ genus eligant prorsus incertis: ueræ autem auariciæ propriæ atque ignorantia bibliotheca congerit: uobis congerendæ: opum quis est color? Respondebitis: ut Christi templa farciatis auro. Sed quid Persio dicitis exclamati: O curæ in terris animæ & cœlestium inanes: quod iuuat hoc: templis uestros immittere mores? Neue hoc alijs dictum crederetis: audite ut statim uestro nomine uos appellat. Dicite pontifices: in sancto quid facit aurum? Respondete pontifices: uobis enim loquitur. Respondete tot senes uni iuueni: tot theologi uni poetæ: tot christiani uni pagano. Quid dicitis: In sancto quid facit aurum? Si respondere negligitis poetæ: an non saltem respondebitis prophetæ: qui non aurum sed alia quædam a uobis ornamenta templorum exigit: Apud Malachiam legitis: Filius honorat patrem: & seruus domini suum timebit. Si ergo pater ego sum: ubi est honor meus: & si dominus ego sum: ubi est timor meus: dicit dominus exercituum. Et ut noscatis quia uobis dicit: sequitur: Ad uos o sacerdotes qui despicitis nomen meum: Nisi forte quisque est: qui putet ulla uicem ætate dignius hoc quæsitum quam nunc quæritur. Video quidem ut dixi: uulgo auaricia ardere & factior: nihil excusat: nulla est enim excusatio peccati: sed natorum charitas multiplexque necessitas: & uulgaris ignorantia crimine leuant: Vos uero pontifices dicite oro: quid sibi uult hæc rabies habendi inter diuitias tam certas: In tanta rerum diuinarum humanarumque noticia: in uira solitaria & cœlibe: & de crastino cogitare prohibita: Illud mihi forte notissimum ingeretis: Aurum habet ecclesia. Bene si habet: pessime si habetur: Placere possunt diuitiarum uirorum: uiri diuitiarum penitus non piacent: qui cum somnum suum dormierint: in manibus suis nihil inueniunt. Verior igitur illa responsio: quam percontationi propriæ Persius ipse subiicit. Cum enim secundo quæsisset: In sancto quid facit aurum? Intulit: Nempe hoc quod Veneti donata: a uirgine pupæ. Facebat oro iam tandem aurum templis inutile: & in alia templa dei: hoc est in usus hominum egentium conferatur: Sit Christi charitas: quæ sæculi pompa est. Nec semper sub obtentu deuotionis idolatriæ seruiat. Nescitis quod auaricia est idolorum seruitus? Nulla tot idolis gens abundat: nulli conuenientius dicitur: Cauere a simulacris. Credite mihi pontifices: Aurum potuit Christus habere sed noluit: diues esse potuit dum inter homines agebat: paupertatem maluit: Corinthijs uasis uti potuit: fictilibus usus est. Nolite pontifices excusationes friuolas aucupari: aut sub Christi nomine pabulum auariciæ & uestrius alimenta furoribus aggregare. Christus uestro auro non eget: nec uestris superstitionibus delectatur: Puri ac nudi cordis est appetens piæ actuum: honestarum cogitationum & humilium uoluntatum: quis inter hæc auro locus? Nolite miseri curare: quam superbe sacrificetis: quam ornate: quam splendide: sed quam pie: quam humiliter: quam caste: quam sobrie: Sacrificate quod diruptis uinculis liberatori suo Rex propheta sacrificat: hostiam scilicet laudis: & nomen domini inuocate. Sacrificate inquam sacrificium laudis: sacrificiate sacrificium iusticiæ: & sperate non in auro: sed in domino: Audite Psalmistam surdi: diebus ac noctibus clamantem: Sacrificium deo spiritus contribulatus. Quid hic opus est auro? Spiritu opus est: eoque non nisi contribulato: opus est corde: sed contrito & humiliato: hoc est sacrificium deo gratum atque homini sine terrarum effossione parabile: submisso & immaculato opus est animo. Contra nec terro: nec rudi auro opus est. Nescio quid amplius dicam: & uereor uerba iactare: sed si post prophetam: ipsum quoque Persium poetam audire non piget: Videte quid ibidem paganus homo pontificibus suis dicat: Quin damus id superis de magna quod dare lance: Non

B

F

G

H

Liber VI. Epistola LXXXVIII.

possit magni Messale lyppa propago. Et ne dubium foret: quid est hoc superis offerendum quod genere atq; opibus superbi: cæci diuitum filij non possunt: Subsecutus expræssit: Cõpositum ius fasq; animi sanctosq; recessus Mētis: & incoctū generoso pectus honesto. Præclarum uerbum dignumq; quod de Christo dictum esset. Tu Vale: & q̄ fidelibus conuitijs aurem præbe.

Fran. Pet. ad Ioannē Columnæ: se uerū non sectas amare dicentis: Illi etiā per euagationē quandā: oēs res Romanas & uetustate & magnitudine admirabiles describentis: **Eplā LXXXVIII.**

A

d Eambulabamus Romæ soli: meum quidem obambulandi Peripateticū morem nosti. Placet. Naturæ moribusq; meis aptissimus est: ex opinionibus quædā placet: aliæ autem minime. Non etem sectas amo sed ueḡ. Itaq; nunc Peripateticus:

nunc Stoicus sum: interdum Academicus: sæpe autem nihil horū: quotiens quicq; occurrit apud eos quod ueræ ac beatificæ fidei aduersum suspectum ue sit. Ita em̄ philosophorū sectas amare & approbare permittimur: si a ueritate non abhorrēt: si nos a nostro principali proposito non auertūt: Quod ubi forte tēptauerint seu ille sit Plato seu Aristoteles seu Varro seu Cicero: libera contumacia contemnantur omnes atq; calcentur. Nulla disputatio: nulla argutia: nulla uerborum lenitas: nulla nominū nos tangat auctoritas: Homines fuerunt: quātum humana inquisitione fieri potuit & noticia rerum docti & eloquio clari & naturali ingenio fœlices: sed supremi & ineffabilis obiecti priuatione miserabiles: & ut qui uiribus suis fiderent: ueramq; lucem non requirerent: cæcorum in morem sæpe lapsi: sæpe ad lapidem offendētes: Itaq; sic illorum miremur ingenia: ut ingenij ueneremur auctorem: Sic illorū compatiatur errorib⁹: ut nostræ gratiæ gratulemur: & cognoscam⁹ nos gratuito sine ullis meritis honoratos prælatosq; maiorib⁹: ab illo qui arcanum suum qd̄ sapientibus abscondit: paruulis reuelare dignatus ē. Deniq; sic philosophemur: ut (quod philosophiæ nomen importat) sapientiam amemus: Vera quidem dei sapientia Christus est: ut uere philosophemur ille imprimis amandus nobis atq; colendus est. Sic simus omnia q̄ ante omnia christiani simus: sic philosophica: sic poetica: sic historias legamus ut semper ad aurem cordis euangeliū Christi sonet: quo uno satis docti ac fœlices: sine quo quāto plura didicerim⁹: tātō indoctiores atq; miseres futuri sum⁹: ad qd̄ uelut ad summā ueri arcem referenda sunt omnia. Cui tanq; uni litterarum uerarum immobili fundamento tuto superædificat human⁹ labor: & cui doctrinas alias non aduersas studiose cumulātes minime reprehendendi erimus: Et si enim ad summam rei modicum: forsan ad oblectamētum certe animi: & cultiorem uitæ modum plurimum adieciisse uidebimur. Hæc incidenter quātum locus iste capere uisus ē dixerim. Procedo. Vagabamur pariter in illa urbe tā magna: quæ cum propter spaciū uacua uideatur: populū habet immēsum: nec in urbe tātum: sed circa urbem uagabamur: aderatq; per singulos passus qd̄ linguam atq; animum excitaret: Hic Euādri regia: hic Carmentis ædes: hic Caci spelunca: hic Lupa nutrix: & ruralis ficus ueriori cognomine Romularis: hic Remi transitus: hic ludi Circenses: hic Sabinarum raptus: hic Capræ palus & Romulus euanescēs: hic Numæ cum Aegeria colloquium: hic Tergeminoꝝ acies: hic fulmine ictus uictor hostiū artifexq; militia Tullus Hostilius: hic rex architector Ancus Marcius: hic discretor ordinum Priscus Tarquinius habitauit: hic Seruio caput arsit: hic carpento insidens atrox Tullia transiuit & scelere suo uicum fecit infamem. Hæc autem sacra uia est: hæc sunt esquilæ: hic uiminalis: hic quirinalis collis: hic Cælius: hic Marcius cāpus & superbi manibus decussa papauera: hic miserabilis Lucretia ferro incumbens & in mortem fugiens adulter & læsæ pudicitia unidex Brut⁹: hic minax Porsena: & Hetrusc⁹ exercitus: & infestus erranti dextræ Mutius: & Tyrāni filius cum libertate concurrens: & hostem urbe depulsum ad inferos sequēs consul: & fractus a tergo uiri fortis pōs Sublicius: & Horati⁹ natās: & Tyberis reuehēs Chloeliā: hic erat Publicolæ nequicq; suspecta domus: hic Quintus arabat dum fieri meruit de aratore dictator: hinc abductus Serrhanus ad cōsulatum uenit: hoc est Ianiculum: hic Auentinus ille sacer mons in quo ter irata patribus plæbs secessit: hic libidinosum tribunal Appij fuit & ferro patris iniuriæ subducta uirginia: & decemuiri luxuriæ dignus finis: hinc Coriolanus armis forte uictur⁹: suorū pietate uict⁹ abscellit: hoc saxū defendit Manli⁹: hic excidit: hic Camilli⁹ inhiātes auro gallos subito repulit interuētū: & despantes ciues amissam patriā ferro docuit recuperare nō auro: hic descendit Curtius armat⁹: hic inuentū sub terra caput hoīs

Loca urbis romæ memoratu digna

C

& imotus terminus: praesagium summo & stabili imperio fuere: hic fallax uirgo armis obruta & suis circumuenta fallacis: haec Tarpeia arx & Romani populi census toto orbe collectus: hic anser argenteus: hic custos armorum: Ianus: hoc Statoris: hoc Feretrii Iouis templum: haec fuerat cella Iouis: haec domus omnium triumphorum: huc compulsus est Perses: hinc repulsus est Hannibal: hinc impulsus est Iugurtha (ut quidam opinantur) alij uero in carcere illum necant: hic triumphauit Caesar: hic perijt: hoc Augustus in templo reges affusos & tributarium orbem uidit: hic Pompeij arcus: haec porticus: hoc Marij cimbrum fuit: haec Traiani columnna: ubi ille unus omnium imperatorum (ut ait Eusebius) intra urbem est sepultus: hic eiusdem pons qui sancti Petri nomen inuenit: & Hadriani moles: cui ipse quoque subiectus est (quod sancti Angeli castre uocant) hoc est saxum mirae magnitudinis aeneisque leonibus innixum: diuis Imperatoribus sacrum: cuius in uertice Iulij Caesaris ossa quiescere fama est: haec telluris aedes: haec fortunae domus: hoc templum pacis: aduentu uere pacifici regis euersum: hoc opus Agrippae quod falsorum deorum matri: ueri dei mater eripuit: hic uinxit nonis Augusti: hinc riuus olei fluxit in Tyberim: hinc (ut fama est) monstrante Sibylla: senex Augustus Christum uidit infantem: haec Neronis insolentia & in aedificijs feruens luxus: haec Augusti domus uia flaminia ubi sepulchrum ipsius domini quidam tradunt: haec Antonini columnna: hoc eiusdem proximam Appiae palatium: hoc Seueri Aferi septiconium: quam tu sedem solis uocas: sed meum nomen in historijs scriptum lego: hoc Praxitelis Phidiaeque extans in lapide tot iam saeculis de ingenio & arte dictamen: hic Christus profugo uicario fuit obuius: hic Petrus in cruce actus: hic truncatus est Paulus: hic assatus Laurentius: hic sepultus uenienti Stephano locum fecit: hic spreuit feruens oleum Ioannes: hic Agnes post obitum uiuens: suos flere prohibuit: hic Siluester latuit: hic lepram deposuit Constantinus: hic gloriosam Calixtus exercuit libidinem. Sed quo pergo? Possu ne tibi in hac parua papyro Romanam designare? Profecto si possim: non oportet. Nosti omnia: non quia Romanus ciuis: sed quia talium imprimis rebus curiosissimus ab adolescentia fuisti: Qui enim hodie magis ignari rebus Romanarum sunt: quam Romani ciues? Inuitus dico. Nusquam minus Roma cognoscitur quam Roma: Qua in re non ignorantiam solam fleo: quamquam quid ignorantia peius est: sed uirtutum fugam exiliumque multarum. Quis enim dubitare potest quin ilico surrectura sit si coepit se Roma cognoscere? Sed haec alterius temporis est querela. Solebam ergo post fatigationem: quam nobis immensa urbs ambita pepererat: saepius ad thermas diocletianas subsistere: nonnumquam uero super testudinem illius magnificentissimam olim domum ascendere: quae & aer salutaris & prospectus liber & silentium: ac uotiuua solitudo nusquam magis. Ibi de negocijs nihil omnino: nihil de re familiari: nihilque de republica: quam semel fleuisse satis est: & euntibus per moenia fractae urbis & illic sedentibus: ruinae fragmenta sub oculis erant. Quid ergo? Multus de historijs sermo erat: quas ita partiti uidebamur: ut in nouis tuis: in antiquis ego uiderer experter & dicant antiquae quaecumque ante celebratum Romae & ueteratum Romanis principibus Christi nomen: Noue autem ex illo usque ad hanc aetatem. Multus quoque de ea parte philosophiae quae mores instruit hinc nata cognomen: Interdum uero de artibus & de earum auctoribus atque principijs. Itaque die quodam dum in eam mentionem incidissemus: flagitasti ut dicerem explicite unde putare liberales & unde mechanicas initium habuisse: quod carptim ex me audieras. Feci quod iubebas haud duriter: quae hora diei & uacuitas inutilium curarum & ipse locus hortabatur ut sermonem longiusculum ordiret: & attentio tua rem tibi admodum placere indicio erat: Testatus sum tamen me nihil nouum: nihil fere meum dicere: imo uero nihil alienum: Omnia enim undecumque didicimus nostra sunt: nisi forsitan abstulerit ea nobis oblitio. Quae nunc ut quod illo die dixi repetam ac litteris mandem. Multa fateor dixi quae si non mutatis uerbis dicere cupissem: non possem. Redde mihi illum locum: illud otium: illam diem: illam attentionem tuam: illam ingenij mei uenam: potero quod unquam potui. Sed mutata sunt omnia: locus abest: dies abiit: otium perijt: pro facie tua mutas litteras aspicio: Ingenio meo relictae a tergo rebus fragor officit: qui adhuc in auribus meis tonat: quous ob hoc ipsum imprimis inde diffugerim: ut tibi liberius responderem: parebo tamen ut potero. Posses te ad antiquos & ad modernos mittere a quibus quod poscis acciperes: sed ne ita me liberem prouidisti: dum rogas ut dicam meis uerbis quicquid id est: quod (ut ais) tibi omnia ex ore meo cum gratius: tum clarius sonent: Gratiam habeo siue ita se res habet: siue ita ut accendas animum dicis. Accipe igitur quod tunc dixi: uerbis forte alijs: sed eadem profecto sententia. Verum quid agimus? Nam & non parua res est: & epistola haec abunde creuit: & nondum coepimus & diei huius extremum est. Vis parumper

D

E

Nihil ignorat/
tia perueniri

F

G

digitis meis atq; oculis tuis parcam? Differamus quæ restât in proximum diem: & laborē & epistolam partiamur: nec eadem papyro res diuersissimas inuoluam⁹. Sed quid rursū cogitor: quid ue polliceor tibi diem proximū epistolāq; alterā? Nec diei unius opus est nec epistolare negociū: libꝛꝛ exigat quē non prius aggrediar si tamē curis maioribus non retrahor atq; disturbor: q̄ in solitudinē meam me fortuna reuexerit. Ibi em̄: nō alibi meus sum: Ibi meus est calamus qui nūc passim rebellat & recusat imperiū molestissimis occupationibus meis frātus. Ita ille qui ex ocio meo iuge negociū habet: ex negocio sibi ociū quærit: & quasi impius seruus ac cōtumax domini laborē in requiē suā trahit. Vbi uero primū fines meos attigero suū ipse iugum subeat cogā: & de eo qđ quæris seorsum singulari libro quid alioꝝ scriptis: quid meis coniecturis assequor scribā. Sane ut familiares ep̄las ludens: & in ipso maxime uiaꝝ discursu: tumultuq; reꝝ scribere soleo: sic ad scribendum libros solitaria quiete dulciq; ocio & magno nec interrupto silentio opus est. Vale.

Fran. Pet. ad Ioannem Columnæ: nec senectutē nec paupertatē nec morbos magnificiēdos eē exhortātis: cū senect⁹ uenerabilis: paupertas autē salutaris ad beatam uitam sit: morbos etiam aliquando cohibēdis uitij aptissimos esse disputantis: Epistola LXXXIX.

A

Na mihi tecum lis est: cū cæterarū rerū omniū sit tanta concordia: Nimis es querulus: nimis indulges tibi: fortē propriā deslere: miserari res tuas: excusare te ipsū: accusare fortunā: deniq; nimis molliter humana toleras cum sis homo. Mouit mihi

hi fateor lachrymas epistolæ tuæ principiū: quid em̄ occultare cogitem affect⁹ meos & ubi constantiam tuā requiro: illic propriā dissimulare molliciem⁹. Certe ubi te lætum esse iubeo mœstū me fuisse non inficior. Sed est qđ mihi interblādiar: Honestiores lachrymæ sunt in alienis calamitatibus q̄ in nostris: quāq; usq; adeo sint nostra cōmunia: ut nil proprie alienum dici possit ab altero qđ alterius nostrū sit. Idq; non modo in tanta amicitia: sed ne in cōmuni etiā societate hoīm dici posse Satyricus ait. Vbi uiro bono nullū alienū malum: & humano generi pietatis ad iudiciū datas a natura lachrymas docet: Qđ tātō ante Comicus dixerat: Homo sum: humani a me nihil alienū puto. Em̄ uero licet id ueꝝ esse: nō negē tamen haud dubie in hoc publico diligendi debito: gradus sunt: quibus ex amplissima (ut ita dixerim) humanitatis area cognationis amicitiaq; redigimur in angustū: & uniuersalis amor omniū singulari quadā charitate paucorū ac beniuolētia coartat. Sed qđ rursus occultē tibi quod sequitur? Vel lachrymas epistolæ principiū: sic risum mihi finis mouit. Aduersa sunt in quies: Scio: licet interdū uno de fonte prodeant: risus & lachrymæ. Non min⁹ forsitan mœstus erat Democritus qui perpetuo risu pulmonē agitare solebat (ut ait ille) q̄ madēs perpetuo lachrymæ: rore Diogenes. Nec lætior Hannibal in calamitate patriæ solus ridens q̄ populus qui lugebat. Sicut ex diuerso si Lucano credimus: nō mœstior i morte generi flēs Cæsar: q̄ exercitus qui plaudebat. Sed ad te reuertor. Prima igi⁹ epistolæ tuæ pars id egit: ut multarū ac prope oīm congeriem erumnarū: uni tibi incubuisse diceret: sicut miserabili: sic magnifico quidē stilo legens lachrymas nō tenui: & tuarū lituris (ut dixerat) lachrymarū nouas addidi. Nescio em̄ quomodo casus suos uiriliter q̄ muliebriter lamentem uiꝝ profundius miseramur. Prosequebar intentus aīo atq; oculis: & ipsa stili dulcedo blandiebatur ut legerem: q̄ uis longiuscula epistola esset. Ecce autē dum cætera humē: totam malorū summā tribus in finē aut quattuor uerbis icluseras: esse te Tybure senē: pauperem: podagricū. Quibus in malis ferre te illud ægerrime qđ tibi nostræ spes ablata præsentia uidere. Neq; em̄ te morbo uinctū loco moueri posse: neq; ausuꝝ de tam longinquo ad te amicum euocare: occupationū suarū nō ignotis tibi ponderibus irretitum: hoc flebilē epistolam sine concludis. Hic fateor risi. Et quid: dixerit quispiam: pauca hæc tibi uidentur an leuia? Neutꝛꝛ quidem: sed sunt adeo uulgaria omniūq; cōmunia: ut pene inhumanū sit penitusq; ridiculū: talibus incōmodis indignari hoīem uel mirari. Quis em̄ (ut a primis ordiar) quis hominū unq; uixit qui non uiuendo senuerit? Priscos illos patres multis sæculis ptendisse uitæ spaciū legimus: Nunquid tandē & senuisse non legimus? Mitto illos qui in mundi primordio memorant: quos uelut in ipsius sæculi iuuenta æditos in lucem: uegetiores atq; uiuaciores fuisse: ac prope ad millesimū uitæ annū puenisse confirmāt: sed eosdem licet serius: tamen senuisse non negant. Hos inquā omitto de quorū ætatibus magna inter

Eodē e fonte
risū & lachry
mas prodire
B

Oēs mortales
senescere
C

magnos solet esse contentio: quæ præsentis nostri propositi non est. Ad illos uenio quibus ut minus mira: sic sensibus nostris accommodatior est ætas. Senuit Abraham: senuit Isaac: senuit Iacob. De quorum primo scriptum est: Erat autem Abraham senex dierumque multorum. Et iterum: Deficiens mortuus est in senectute bona pueritæque ætatis & plenus dierum. De secundo: Senuit autem Isaac & caligauerunt oculi eius & uidere non poterat. Et rursum: Consumptusque ætate mortuus est & appositus populo senex & plenus dierum. De tertio: Oculi Israel caligabant præ nimia senectute: & clare uidere non poterant. Audis ecce nec senectutem modo: sed oculorum quoque caliginem ac defectum. Moyses fortasse robustior: de quo cum centum uiginti esset annorum & moreretur ita legimus: Non caligauit oculus eius: nec dentes illius moti sunt: Nunquid ideo tamen non senuerat: quia solidior senex esset? Cuius successor Iosue bellator insignis qui tot reges occidit: tot populos strauit: senio obstare non potuit quin audiret dominum dicentem sibi: Senuisti & longæuus es: Et ipse congregato populo diceret ad eos: Ego senui: & progressioris ætatis sum. Ille uir cuius uoci deus paruit: quæ inaudita fiducia: soli ac lunæ præcepit ut starent: & steterunt: Nunquid illum fugacissimæ diem uitæ continere potuit ne properaret: aut obuiam senectutem retardaret? Quid David rex: Nōne & ipse senuerat: habebatque ætatis plurimos dies: cumque operiretur uestibus non calefiebat: Is cuius & inter homines & erga deum tantus ardor fuerat breui adeo refrixerat senectute ut accubantis puellæ patrociniū uteretur. Qui de seipso loquens: Iunior fui inquit: Et confestim addidit: Etenim senui. Habes cui forte dierum numerum inuideas: at non perpetuam iuuentutem. Omne quod est ortum necesse est: aut immaturæ occidat aut senescat mox maturius occisurum. In sæcularibus historijs: non æquam humanæ uitæ mensuram inuenies: & si quid ibi tale deprehenderis: irrisiue nonnunquam potius quam historice dictum scito. Quippe supra Ninum Assyriorum regem: qui Abraham cōtemporaneus uidetur: de excellēti rerum gestarum memoria (ut Macrobio placet) Ne græca quidem extat historia: Omnes igitur historici: qui longissime retrocedunt: a Nino initium scribendi faciunt: multisque post illum temporibus nostrorum senum incipimus exempla colligere. Itaque minime mirandum putat quidam: Nam alij litigant (ut dixi) si senescente iam mundo & uita breuior & fragiliora sunt corpora: & apud exteros quidem & pauca de multis: sed illustriora perstringam. Diutissime uixit Nestor: qui (ut scriptum est) tertiam iam ætatem hominum uiuebat. Diu Hiero Syracusius. Diu etiam Masanissa Numidarum rex: quorum alter nonagesimum annum attigit: alter excessit. Laudata Solonis: nec illaudata Sophoclis senectus: quorum primus nunquam intermisso studio semperque aliquid addiscens senuit. Secundus morti proximus: nobilissimam Tragœdiam ea quodam scripsit ætate: qua uix sui compotes esse solent qui ad uitam illam ueniunt. Isocrates orator eadem prope ætate: quarto scilicet & nonagesimo uitæ anno cum uolumen eximium adidisset: quinque annos superuixit: feram uoluptatem sui operis preceptorus. Homerius non tantum senectutem: sed & oculorum cæcitatem lego: sed an senectus: an alia cæcitate causa sit: nescio an tu legeris: mihi enim non occurrit. Qualem autem & quam iucundam credimus Homericam senectutem: omnibus suis accumulata & instructa curis: quæque parua reliquæ post annorum millia tanta me dulcedine afficiunt atque perfundunt: Puto idem alij accidere: ut sæpe mearum imemor curarum oblitusque præsentium malorum: totus in illius cæcitate memoria conuiescam. Carneades ad nonagesimum: Cleantes ad undecentesimum: Gorgias Leontinus ad centesimum ac septimum uitæ annum tranquilla senectute peruenit. Chrysippus nono ac trigésimo anno coeptum miri opus acuminis: octuagesimo moriens reliquit. Qua ætate Simonides in carminibus se certamen descendisse commemorat. Aetate prouectum Socratem legimus: & ibat ulterius: nisi uenenatus obstitisset calix. Cuius præclarissimus ille discipulus Plato: uno & octoginta annis expletis: eodem ipso natalis sui die obiit: & in eo ipso cui diutissime animam intenderat exercitio litterarum. Cuius discipulus Aristoteles non nisi ad tertium & sexagesimum accessit: Quem periculosum numerum annorum & humano generi uel morte uel insigni calamitate terribilem ferunt: Et cur ita sit: rationes quidam: alij obseruationem solam experientiae longioris afferunt: Vtrunque sane quid uirium habeat: ipsi qui attulere discutiant: hunc (si uera memorant) uitæ scopulum humanæ: ne transire possent noster Cicero: non senectute sua: sed Antonij crudeli ac nefario imperio effectum est. Et quoniam ad nostros obuius Cicerone peruentum est. Venerabilis apud nos Romani regis Numæ Pompilij senectus: sed uenerabilior Catonis: Camilli: Fabij: Metelli ac Valerij Coruini: quorum fere omnium una est ætas centum anni. Appij quoque illius cæci: de cuius cæcitate

D

E

F

G

H

te omnium ciuium oculi & uniuersa respublica cōsiliū expectabant. Gloriosissime senuit Augustus: Pompeius infœlicius: Verū non de fortuna: sed de ætate hic agitur. Certe Augustus ipse omnium maximus ac potentissimus monarcha: post inceptum (ut quibusdam placet & quod nemo negat) diutissime summaque cū pace gubernatum imperiū inter multas Romanorum lachrymas: interque castissimæ coniugis amplexus: sexto ac septuagesimo ætatis anno placida morte subtrahitur. Eandem metham tenuit Augustinus: ut nomine: sic uitæ termino imitatus Augustum. Hieronymus uero uiuacior fuit. Origenes ad septuagesimum uitæ annū uenit. Tertium & sexagesimum Bernardus impleuit. De Ambrosio Gregorioque non ita compertum teneo: Omnes tamen p̄culdubio senuerunt: prouidente illo: apud quem fons uitæ est: ne hi parē uiuerēt quoque uita multum profutura erat ecclesiæ. Ad octogésimum annum uenit Asinius Pollio. Marcus Varro uiuendo & scribendo: sæculi unius nisi ferox discipulus uetisset. Permite mihi oro te indulgentissime pater: Permite mihi ut narrationem quæ ualde animū meum præmit huic loco inferam te fauente & senectutis ad huc unicum exemplum: humile quidem ac recens: sed honestum & cui mihi dulcis ac ueneranda recordatio est: tot gloriosorum senum illustribus exemplis adijciam: nunquam id si apud alium loquerer ausurus. Fuit mihi proauus paternus: uir sanctissimus & ingenio quatum sine cultura litterarum fieri potuit clarissimo: usque adeo: ut eum non tantum de re familiari: de negotio: de cōtractu: de natorum nuptiis: uicini: aut de republica magistratus: quod de Apio cæco traditum accepimus: sed de rebus etiam altissimis & ad philosophiam spectantibus litterati homines: præsentibus absentibusque consulerent: omnesque in illius responsis & æquitatem iudicij & acumen ingenij mirarentur. Viro nomen fuit Garcius: his modis eaque pietate prædico: ut ad consecrandam uiri memoriam nihil ei præter promotoris auxilium defuerit. Nuper me iam adolescentiam egresso: multi supererant de illo mirabilia narrantes: quæ sponte prætereo: hoc ipsum non dicturus: nisi ne fastidires exemplum. Is ergo post inouæ ac fœliciter actam uitam (ut audiebam senes nostros dicere) quarto ac centesimo ætatis anno: ipso etiam ut Plato natalis sui die: sed trium & uiginti annorum spacio uiuacior quam Plato: & præterea eodem in thalamo in quo natus fuerat: longe ante prædicta multis transiit sui hora: in gremio filiorum ac nepotum nulla corporis aut animi molestia: nil nisi de deo & de uirtutibus loquens interloquendum quodammodo consopitus est: quod ex eius ore sonuit extremum illud Dauidicum fuisse ferunt: In pace in idipsum dormiam & requiescam.

Quibus uix uerbis explicitis quiescens: obdormiuit in pace. Gratias tibi pater amatissime quod me hæcenus passus es proauis mei memoriam repetere: & nomen eius his ad te litterulis oculere: quod nescio an usque dignius quam inter egregios senes collocandum esset. Sed quid ago: Breuis cōsolatio in longam historiam uersa est. Dabis autem ueniam si scias quanta cū delectatione uersatus sum cum his optimis atque lectissimis senibus: quibus te iam nunc meque non multo post ascriptos cupio: & si cæteris in rebus impares: at æquanimitate & patientia saltem pares. Ne enim me propositi prorsus oblitum putes: Quis ægre ferat se senem fieri: dum tales uiros senes factos esse meminerit: Immo uero quis non magno cum gaudio participet sortem beatissimorum hominum: & alacri animo cōmunem sibi cū talibus excipiat senectutem? Quis enim horum: seu quis omnino hominum diu uixit: & non senuit: cuius longam uitam legimus non in senium desinentem? At nos uoto contrario: seculumque pugnantem: diu imo semper uiuere cupimus nunquam senescere: nunquam interire. Scio autem quid responsurus es horum te omnium non ignarum: Illud dolere: quod ante tempus senueris: cōmunis omnium senescentium querela. Et Numa Pompilius cuius supra mentionem feci: prima ætate canus fuit: & Virgilius poeta. Tota ætas nostra his lamētis abundat. Ego ipse non tam queri soleo quam mirari quod canos aliquot ante uigesimum quintum annum habui: cum illud non exciderit: quod genitor quondam meus in reliquis neque me sanior neque ualidior: quia post quinquagesimum ætatis suæ annum consulto speculo supra uerticem sibi unum forte capillum ambigua canicie albescentem uiderat: plenus stuporis & querelæ: totam non modo familiam sed uiciniam excitauit. Hoc est quod æuum nostrum dolet: hoc quod iuuentus nostra conqueritur: multum breui tempore uariasse: uiuendi senescendique modum: e quibus forte secundum fatear: primum negem. Senescunt solito citius: nec id forsitan usque: quæ uerum est: sed quod incunctanter affirmem solito citius canescunt: siue id latens causa siue curarum multitudo efficit. Profecto enim nostri maiores melioribus: nos pluribus curis inuoluimur. Nū

H

I

K

hil est autem quod magis præcipitet iuuentæ florē q̄ curarum anxietas & labor animi. Cæterum uitæ modus nisi eum casus aut culpa præsecuerit: idem prope modum p̄manet: qui Psalmographo præscriptus est carmine. Sed quoniam tua me religiosa modestia certum facit: non te canos conqueri: quos potius amplecti: & si intempestiui essent: ac gaudere nō dubito si quod Stiliconi suo Claudianus attribuit: Vultus factura uerendos: canicies festina uenit: Verū alia quædam senectutis incōmoda lamētari: quæ plura apud alios: apud Tullium sunt quattuor: Imminutio uirium: auocatio a rebus gerendis: ademptio uoluptatū: mortisq̄ uicinitas. Multa quidem hoc loco i tuam cōsolationē dici possent: sed rem a Tullio ex intētionē tractatam retricare temeritas. Habes eius de senectute librum: qui inscribitur Cato maior: quo lecto nihil erit quod requiras amplius (ut reor) nihilq̄ quod non modo molestam: sed non plane gratissimam senectutem faciat tibi. Nam quātū ad celeritatem anticipatumq̄ tempus attinet: hoc unū dixerim: Sicut em̄ ubicunq̄ mors occurrit: senectus est nostra (quod doctissimis uiris placet): sic ubiuis debilitas corporis affuerit: senectus nostra est. Nā ut uitæ terminus est mors: sic floridæ ualidæq̄ iuuentæ terminus est quādocūq̄ incidens māsura debilitas. Siue igitur totius: siue robustioris uitæ finis dici senectus debet: qualibet ætatis parte se offerat: datum tempus impleuim⁹ & legitima est senectus. De paupertate quid putas dicā? Quis nō est pauper: nisi qui nihil cupit? Hi qui ditissimi uidentur: eo cæteris pauperiores sunt quo pluribus egēt: cum necessarijs egere ea demum sit paupertas. At isti procul a uerō falsis opinionibus acti: sibi necessaria fecerūt: quæ apud minus insanos uoluptuosa quidem: apud sanos uero superuacua: postremo autē apud doctos damnosa etiam atq̄ omni studio fugiēda sunt. Vere itaq̄ sunt omnium pauperrimi: innumerabilem egeni: & uel affecutione rerum optatarum accendentes indigentiam uel expectatione torquentes. Nec sum nescius quid ad ista respondeant. Cōtemni paupertatem aliquāto difficilius re q̄ uerbo. Non obluetor: dura res est fateor: sed dii boni q̄ tuta: q̄ secura: q̄ expedita: q̄ libera: q̄ deniq̄ si amare illam in animū duxerimus iucunda. Sed desinamus paupertatem laudare & amare diuitias: & reuera quotus hominū inuenitur: qui cum paupertatem ualde laudauerit: laudatam tota intentione non fugiat? Victa erit & in æternum ab animis hominū relegata: uel potius extincta cupiditas: si quot laudatores habet paupertas: totidem habeat amatores: Habebit autem multo plures si inotescere cœperit quid boni habeat: quid quietis ac fœlicitatis adducat. Hactenus tamen: ut ætate lucani erat munus dei est: nondum mortalibus intellectum nisi admodū raris: In quibus sunt exempla illa clarissima. Valerius: Cincinnatus: Curius: Fabritius: Regulus: non diutius q̄ dum leguntur: audiuntur ue: & tunc quoq̄ non nisi superficialitatenus: animos cæcos auaricia & cupiditate tangentia. Sed multo maxime sacratissimi senes nostri qui circūierunt orbem terrarū: ueritatem ingerendo pectoribus hominū: in fame & nuditate latissimi: uictisq̄ & calcatis necessitatibus triumphantes: quoq̄ nudis pedibus non erat tellus digna calcari. Aude te ipsum talibus exemplis inserere: Aude hospes contemnere opes: Non fortuito neq̄ indeliberate: Aude in quā plures ad cōtemptum uitæ & ad effundendū proprium sanguinē: proficiendasq̄ animas q̄ ad cōtemnēdas diuitias fuere magnanimi: Aude igitur & tu hospes qui non habes hic mansuram stationem: deponere sarcinam libertatis amatoribus importunam: tanto tutior ad patriam peruenturus: quāto expeditior incesseris: Aude in quā cōtemnere opes: & quod sequitur: te quoq̄ dignum finge deo. Quis em̄ dubitet opes potētiamq̄ contemnere: dum meminerit (ut sileam cæteros) Christi sacram atq̄ humilem paupertatem: præcipue si huic cogitatio illa succreuerit: quantū calamitatum: quantū ue discriminum iste omnibus uotis exoptatæ expetitæq̄ diuitiæ secū ferāt? Certe Salomō is qui apud Hebræos sapiens habetur: ut Lycurg⁹ apud Lacedæmonios: Solon apud Atheniēses: Cato uel Lælius apud nostros: Nō diuitias neq̄ paupertatem optat adeo: superbiendi scilicet desperandiq̄ materiā. Quid ergo? Tātū uictui meo tribue inquit necessaria. Quē secutus Apostolus: Habētes uictum inquit & quibus tegamur: his contenti simus. At nos nō modo diuitias optamus: sed in hisp̄is nihil magis appetimus q̄ quod nocet: luxum scilicet & excessum. Quid enim oro te: quid est in auaricia quod deleat? Nempe nil aliud q̄ quærēdi labor: q̄ seruandi pauor: nil in quā aliud q̄ timere ruinas: incēdia: rapinas: domesticos & externos fures: Ad extremum mures ac tineas: Esse semper occupato animo ac mœsto: Oēs curas ipsumq̄ cor uiuentis in auro sepelire: cum sit scriptum: Vbi thesaurus tuus: ibi cor tuum. Vere ergo misera est magni custodia census. Sed hæc nobis accidunt nescientibus (ut

Quattuor esse
quæ tristē senectā reddant

L
Quis iure dici possit paup

M

N

Nihil auariciae inest nisi quærēdi labor & seruādi pauor

ait Flaccus) Quid ualeat nūmus quē praebeat usum. Sic affectis si honestus diuitiarū mo-
 dus accesserit: paupertas dura uidebitur. Sūt sine ulla difficultate fortunā: Illi duo diuiti-
 arum gradus a Seneca descripti: habere quod necesse est: habere quod sat est. Accedat & ter-
 tius: quod abunde est: & quartus accrescat: quod multum est: nihil actum putabit donec
 ad id anhelando & aestuando peruenerimus: quod nimium est. Ita nisi nocere coeperint: nisi
 causas miseriarum & laborū & forsitan festinatæ mortis attulerint: diuitiæ non erunt. Sed
 quid rursus ago qui tibi aduersus paupertatem arma cōquiro? Quæcūq; de hac re nō tā-
 tum dici: sed cogitari possūt nota sunt tibi. Vnum erat in animo præter uulgata hæc quod
 tibi nō subtraham: Equidē: ut euacuatio prægrauato corpori: sic tibi necessaria est paup-
 tas. Tergiuersentur licet (ut audio) quidam ex uestris & cauillentur: paupertatem tamē uel
 expræsse uel tacite nouisti: Bene habet: tu illam fugiebas: illa te sequit̃. Iam quæ attigit ar-
 ripuitq; uotis optanda necessitas: quæ te cogat implere quod debeas. Christi seruus es: scis
 quid illi conueneris: sile: patientiam habe: nō te possum æquis auribus audire. Perinde mi-
 hi paupertatem desles: quasi nescias nudum te intrasse in hanc uitam: nudum egressurum:
 & quasi nō paupertatem Christi: sed Crocī diuitias sis professus: Crede mihi pater: paup-
 tas sæpe multis utilis ad salutem fuit: nulli unq; inutilis: nisi his qui eam impatientia & la-
 mentis exasperant. Tibi quidem adeo non tantū utilis sed necessaria & salutaris est. Ut si
 ne illa neq; saluus esse: neq; creatori tuo potueris pacta seruare. Hæc in præsens de honesta
 & sobria paupertate perstrixerim. Illa em̃ importuna & sordida quæ turpis ægestas apud
 poetam dicitur: Deo gratias: te nō tãgit: ad quam leniendam maioris eloquentiæ uiribus
 opus esset. Iam hinc ad podagræ remedia ueniendum est. O si quis eo morbo tentus: i hæc
 epistolæ partem forte oculos coniecerit: quā putas spem concipiet fomenti cuiuspiam: aut
 pulueris: aut lenitiuum cuiuscūq; consilij: desinat ex me talia sperare: Volo labori suo par-
 cere si ex his litteris hoc sperat ulterius non legat: huius enim generis remedia: medicorum
 eruditiores magna ex parte desperant. Reliquos si cōsulas: nihil homini diuiti desperādū:
 nihil inopi sperandum dicent: cum tamen sapius diuitum domos hæc pestis inhabitet. Si
 hos igitur audire uolueris: præstabunt tibi ut inter angustias præsentium dolorū & futuræ
 sanitatis spem semper ligatus ulules: semper oleo tristitiæ unctus atq; unguentis madidus
 ingemiscas: Ego uero te siccum solutumq; ac liberū dolere maluerim: diæta exercitio labor-
 ribus: aduersus nouum hostem solidare corpusculū: hac in re nihil a medicis sperare præter
 uerba: si quid aduersus podagram auxiliij est: totum a paupertate: uel si id frustra sit ab ani-
 mi moderatione poscēdum: podagræ medicina optima paupertas est: seu illam necessitas:
 seu uoluntas attulerit: Vltimam hanc frugalitatem uocant: quā definiunt uoluntariā pau-
 pertatem. De his autem alia ad te olim epistola satis dixisse uideor: quando nondū ad me
 nisi podagræ solius fama peruenerat: si unū quod tunc melatebat illis addidero: Credere
 me diuinitus permissum: ut podagræ paupertas accesserit: ut sicut ex quibusdam ueneno-
 sis animantibus fit remedium ueneni: & sicut apes ex quibusdam herbis amarioribus dul-
 cissima mella conficiunt: ita tu malis tuis: non aliunde q̃ ex tuis malis possis conflare reme-
 dia. Et de paupertate quidem remedioq; quod illa secū habet hæctenus. De animi autē mode-
 ratione patientiæq; longior sermo est: auctoritatibus: rationibus & exemplis instructus: Hic
 occurrit Marius: hic Marcus Atilius: hic integræ Romanæ legiones: Nulla enim gens in
 hac gloria par est: Hic ex alio genere hominū Possidonius: Anaxarchus: & quo uilius: eo
 nisi fallor efficacius exemplum. Seruus Afer ultor domini a Tito Luiuio relatus: qui tormē-
 tis laceratus: non modo nō ingemuit sed superante laticia dolores: speciem quoq; præbu-
 it ridentis. Innumerabilia sunt id genus: e quibus non modo epistolā impleas: sed libꝛ: Ve-
 rum tamen ut dixi: post Ciceronem: uerecundū modestumq; silentiū uidetur. Est secundus
 illius inter Tusculanas disputationes liber: quem sæpe salubrem in meis doloribus exper-
 tus: aliquot insignes uiros: audiui de libri illius efficacia similia memorantes. Illum tibi fa-
 miliarem facias uelim: Illum in manibus habeas: quotiens notis indicij: aduentare poda-
 gricū senseris dolorem: Quæ est alia multo dulcior multoq; suauior & docto ac religioso
 uiro dignior medicina: In omnibus laboribus ac doloribꝛ nostris: quibus carere nequit ui-
 ta mortalis: meminisse laborū ac dolorū: quos pro nobis Christus pertulit: meminisse uul-
 nerum: quibus uulnera nostra sanata nosq; periculo sempiternæ mortis erepti sumus: me-
 minisse clauorum ac lanceæ preciosissimiq; sanguinis: quo lauacro sordibus ablutis recrea-
 ti & clamēter admoniti sumus temporales alto animo calcare molestias: nihilq; nisi æter-

Paupertas mul-
tis utilis fuit

P

Podagrici
morbi re-
media

Q

Romani alias
gētes patiētia
superarunt

R

næ damnationis & pœnarum immortalium supplicia formidare. Illud insuper meminisse profuerit: nō modo Christum cui propter deitatem suam: propter incomparabilem gloriā inaccessibilemque potentiam: omnia prona erant atque facilia: sed candidatum quoque quē uocant martyre exercitum: multosque ut nos sumus mortales homines: & (quod miraculi clarioris est) nō modo uiros fortes: sed sæpe etiam mulierculas ac puellas diuino spiritu afflatas illa pertulisse: in quorum comparationē quicquid pateris quies atque solaciū dici possit. Trita hæc: & tibi imprimis professionis tuæ debito notissima: ideoque diutius non insisto: ad secretiora festinās. Est remedij genus: quod tu forte non cogitas: quod cum legēti mihi litteras tuas subito occurrisset: risum mouit (ut dixi) Nolo autem indigneri: me quod in meis sæpe soleo: in tuis malis etiā iocari: Non in doloribus tantum: sed in morte iocari solitos: uiros fortes doctosque comperimus: Testes sunt Vespasianus princeps & Socrates philosophus: Patere me in pedum tuorum doloribus idem facere: quāquam non merus: sed ueritate conditus iocus est meus. Quid enim putas: Recēse pater ab adolescentia cursus tuos & animū stare nescium: uidebis ut frenum equo indomito: sic tibi necessariam podagram. Esset necessaria forsā & mihi ut iam tandem stare loco discerem ac mecum habitare: Tibi tamen procul dubio: ante omnes quos ego nouerim necessaria est. Ihesus extra nostræ habitabilis zonæ terminos: transisset oceanum: adisset anthipodas: nullū tibi discurrendi finem qua polles in reliquis ratio fecisset. Quid multa: Nō alio quam podagræ auxilio sisti quibas. Illa tibi frenum stringit iubetque consistere. Quid ais: Parebis: uelis: nolis. Noli autē iniuriam arbitrari. Nihil cuiquam tempestiuus accidit: nihil unquam oportunius. Fluitantem carinam magister puppis fune uel ancoris regit: & tibi prope terram unde primū in altū es euectus ancora iacta est: Permisit tibi tua fors uagam ac laboriosam iuuetutem: nec senectuti daturus ferias uidebaris: Podagræ beneficio quiescet. Vagum & instabile iumentum cautus pastor alligat: ubi discursu uetito quiescendi pascendi que fit facultas. Agnosce pastoris tui prouidentiam: Non te in Perside: non in Arabia uel Aegypto: ubi uelut in suburbano uagabaris tuo: sed in patriam integro membro obsequio reuersum: post peregrinationes innumeras: & (si te noui) nunquam tuo iudicio desituras uberrimis & amœnissimis alligauit in pascuis. Ad cumulum enim gratiæ cœlestis accedit quod non te Romæ clausit: ubi & proprijs & familiæ tuæ titulis es clarior: quam quieti tuæ expedit. Sed nec procul & extra prospectū dilectæ urbis amouit. Quid ergo: Tybur tuo senili ocio deputatum ē: prouisumque ne fugias: Doles & nō potius deo gratias agis: qui te tot terrestribus maritimisque periculis: totque tam longis anfractibus ereptum hac demum uoluit consistere terra (ut ait Maro) Vbi scilicet animæ simul & corporis alimenta non desint: libri tui: feruor tuus: ingenium tuum & purissimi aeris & nitidissimarum species aquarum & pulcherrimæ telluris amœnitas tetricum licet & agrestem animum mulcere quæant: ubi semper assit patriæ prædulcis aspectus: amicorum moderata propinquitas: submotis tædijs: absente fastidio: quæ tibi uel immensæ urbis strepitus uel iugis fortasse tot notorum cōuersatio peperisset. Fruere bonis tuis grananter: æquanimitè: pacifice: melius tibi accidit quam putabas: commodiorem toto orbe locum nequiuissimos eligere: quam quæ tua tibi fors obtulit. Sed instabis: Et cur nō inquiet sine hac corporis iniuria: Iubes respondere quod sentio: Animus tuus uinculis egebat. Id nō ad infamiam: sed in partem laudis accipias precor: Quo enim fertilior est ager: eo pluribus abundat compescendis extirpandisque: ut seges utilior coalescat: & sæpe quo generosior atque ualidior: eo ferocior est equus & tenacioribus uinculis egens: Eesses nunc (ut auguror) in aliquo mundi angulo: Iam Nilū: Iam Indum aut Tanaim transnatares: Iam Rhiphæos montes aut Hericini saltus dumeta transcenderes: uagus semper & profugus super terram. Occurrit pietas illius qui solus morbos nostros & morborum nostrorum medicamenta cognoscit. Non iccirco minus utilia: quoniam amariora sunt. Illa magis ingenua uideri potest: & humanitate tua dignior querela quam præsentiam atque conuictum meum ualde suauiter requiris: & in quo unice tibi complacebas (ut dicis) tum cum maxime delectaret ablatum luges. Eni uero nihil negocij est hic. Si es amicus: immo uero si pater (neque enim alium te pietate eximia & paternis semper affectibus comprobasti) Nullus tibi me locus: nullum tempus eripiet. Pone me in supremo Atlantis Meduseis luminibus durato uertice: te in rupe Caucaſea ubi uinctus Prometheus de Ioue conqueritur: simul sedebimus: simul ambulabimus: simul cœnabimus: simul fabulabimur: simul seria tractabimus. Nihil unquam interueniet quod uicinos cernere & audire prohibeat. Volucer est amor: non terras tantum: sed cœlum transit & ma-

S

T

V

ria: nec podagram nouit ille nec compedes: liberrimus est: & fortuna licet obluētate ubi uo-
 Amor mortis fuerit praesens. Miraris: Mortis quoque nescit imperium: & quod illa uideatur abstulisse com-
 nescit imperium plectitur. Itaque uersos in cinerem: apud illum integros iuenies: & natum Octauia: uirum Ar-

X

temisia: amicum Laelium inuita morte: & effractis (ut ita dixerim) tumulis uiuos habent ac
 praesentes. Habe igitur me: nam & ego te habeo: nulla mihi sine te dies agitur: nulla nox: nul-
 lum iter: nulla confessio: ubique tecum sum. Qui si forte (quoniam negare non possum) dul-
 ce quiddam & iucundum in se habere praesentiam amicorum: modo illud mihi non nege-
 tur: saepe dulcior esse memoriam: & quod nollem: saepe delicatam esse praesentiam. Si er-
 go ad solacium uitae tam tibi utilem praesentiam meam putas: duplex ad id uia est: nam &
 ego supra spem tuam ad te uenire: tuumque & Horatii uatis aetium habitaculum uidere: quan-
 tumque desiderio tuo sufficiat manere non renuo. Et tu si ad me uidentum uenire malles (hu-
 manus enim animus his dulcius frui solet quae laboriosius quaesiuit) monstrabo tibi uiam
 in qua nec pedum uitio tarderis nec terram cogaris plantis attingere. Inter seruorum ma-
 nus ad amnem Tyburtina moenia praelabentem perges. Ibi nauiculae impositus prono
 alueo descendes donec ad dexteram Tyberis occurrerit. Inde iam latiori amne per ipsius urbis
 Romae moenia ad mare peruenies. Inde etiam dextrorsum sed fortiori alno creditur: Tyrre-
 ni sinus aequoris obibus: donec longe relicta Massilia rursus ad dexteram rate fluminea Rho-
 dani ostio subuehare. Qua uetere Arelas palustribus uadis & lapidosa planicia: mox in ru-
 pe horrida tristis sedet Auennio olim: nunc pontifex maximus Romanus propriis sedibus
 desertis obitante (ut arbitror) natura: caput orbis efficere nititur: & laterani immemor &
 syluestri. Inde semper aduerso flumine tribus passuum millibus aut paulo amplius ascen-
 dens argenteum gurgitem obuium habebis ad dexteram flecte iter: Sorgia est placidissima
 fluuio: Cuius aquis quindecim aut circiter passuum millia descendens: nulli secundum fontem
 lucidissimi amnis originem uidebis: & incumbentem scatebris praesaltam rupem: ut iam
 transiri ulterius nec possit nec oporteat. Ut enim dextera & secunda sint omnia: illic tandem
 in terram depositus: ad dexteram me uidebis. Vbi enim procul ab Italia possim esse tran-
 quillius: Videbis autem modicis: sed umbrosis hortulis angustoque contentum hospitio:
 sed quod tanti hospitis aduentu factum putes augustius. Videbis quem desideras optime
 ualentem: nullius egentem rei: nil magnopere de fortunae manibus expectantem. Videbis
 a mane ad uesperam soliuagum: herbiuagum: montiuagum: fontiuagum: syluicolam: rur-
 ricolam: hominum uestigia fugientem: auiam sectantem: amantem umbras: gaudentem an-
 tris roscidis pratibus uirentibus: execrantem curas curiae: tumultus urbium uitantem: ab-
 stinentem liminibus superborum: Vulgi studia ridentem: a laticia moesticiaque pari spatio
 distantem: totis diebus ac noctibus ociosum: gloriantem musarum consortio: cantibus uo-
 lucrum & nympharum murmure: paucis seruis sed multis comitatum libris: & nunc domi
 esse nec ire: nunc subsistere: nunc querula in ripa: nunc tenero in gramine lassatum caput &
 fessa membra proficere: & (quae non ultima solatijs pars est) neminem accedere nisi perraro
 qui uel millesimam uaticinari possit suarum particulam curarum. Ad haec modo obnixum
 defixumque oculis tacere: modo multa secum loqui: Postremo seipsum & mortalia cuncta con-
 temnere. Ecce pater dum te uoco ueniendi laborem abstulisse uideo: si enim haec plebis: &
 fidem habes: abunde me uides: iam tandem: dum enim colloqui uideo: epistolam me scri-
 bere sum oblitus. Vale.

Y

Z

Fran. Pet. ad Ioannem Columnae: quare in epistolis tot antiquorum exemplis
 utatur rationem reddentis: exempla etiam plurimum ad uirtutum imitationem
 ualere ostendentis: Epistola XC.

A

Xemplis abundo: sed illustribus: sed ueris: & quibus (nisi fallor) cum delectatione
 e insit auctoritas. Possem autem paucioribus uti: fateor possem: & sine exemplis age-
 re: nec istud inficior. Quippe cum & tacere possem & forte consultius: sed in tot mu-
 di malis: inter tam multa dedecora tacere difficile est. Satis patientiae praestitisse uideo: quod
 nondum Satyrae calamum applicui: cum diu ante haec monstra scriptum uideam: difficile
 est Satyram non scribere. Multa passim loquor: multa etiam scribo: non tam ut saeculo meo
 profim: cuius iam desperata miseria est: quam ut meis conceptis exonerem & animum
 scriptis soler. Verumtamen si ratio quaeritur: cur exemplis interdum affluam curiosusque in
 his uidear immorari. Dicam: puto lectorem eo animo esse quo sum ego: me quidem nihil est.

Libet VI. Epistola XC.

quod moueat quātum exempla clarorum hominum. Iuuat enim assurgere: Iuuat animū experiri an quicquid solidi habeat: an generosi aliquid atque aduersus fortunā indomiti & infracti: an sibi de se ipse mentitus sit. Id sane præter experiētiā quæ certissima magistra rerum est: nullo melius modo fit quæ si cum his quibus simillimus esse cupit admoueam. Itaque sicut omnibus quos lego gratiam habeo si mihi sæpe propositis exemplis hanc experiēdi facultatem dederint: sic mihi gratiam habituros spero qui me legēt. Fallor forsan in hac spe: tu tamē in hac narratione non falleris: Hæc enim una uera rei causa est. Altera est quod & mihi scribo: & inter scribendum cupide cum maioribus nostris uersor: uno quo possum modo atque hos cum quibus iniquo sydere datum erat ut uiuerem: libentissime obliuiscor: inque hoc animi uires cunctas exerceo: ut hos fugiā: illos sequar. Sicut enim horum grauius conspectus offendit: sic illorum recordatio magnificique actus & clara nomina incredibili me afficiunt atque inextimabili iucunditate. Quæ si omnibus nota esset: multos in stuporem cogeret: quid ita cum mortuis esse potius quam cum uiuentibus delectarer. Quibus ueritas & falsa gaudia exultantes: luxu somnoque marcidos: uino graues: & si uiuere uideantur: esse tamen adhuc quidem spirantia sed obscœna iam & horrenda cadauera. Verum hæc inter doctos & indoctos: æterna lis maneat: ego sequar inceptū. Habes ergo quod interrogationi tuæ: quodque quorundam qui tecum sunt admirationi modo responsum uelim: cur exemplis abundem ueterum illustrium: quæ & alijs profutura spero: & mihi scribenti ac legenti profuisse admodum certe scio. Deinceps (quoniam nihil ab uno homine quod omnibus hominibus placeat fieri potest) mirentur inprobentque si libet: Certe ego: ne propter alienum murmur intermisisse uidear morem meum: inserere huic etiam epistolæ aliquot exempla non desinam: & quid exempla possint: exemplis ostendam. Omnes qui ante Marium a medicis secabantur: uinciri mos fuerat: quia enim dolorem corporis animi robore superari non posse per suam erat: uinculorum auxilio utebantur: Primus Marius solutus sectus est: sed post eum plurimi: Cur quæso: nisi quia exemplū uiri constantissimi atque fortissimi ad imitandum animos erexit: & (ut compatriotæ sui uerbo utar) ualuit auctoritas: Bello latino Decius consul seipsum pro legionibus & pro populi Romani uictoria deuouit: Res dictū quæ executio: ne facilius: sponte tua mortem appetere ut alteri uictoriam quæras: tam efficax tamē exemplum fuit: & tam ualidum: ut bello Sannitico ac Gallico: filius Decius & ipse consul: patris imitator existeret & nomine patrem uocans: securus iret ad mortem: quam pro salute suorum ciuium: contemnere illo auctore didicerat. Quos bello Tarentino aduersus Pyrrhum imitatos nepos: tertia tandem uno de grege uictima: & si non eodem infularum habitu: pari tamen animi uirtute: eademque reipublicæ pietate procubuit. Nunquam talis uir Themistocles fieret: nisi Milciadis exemplis accensus: fieri illi par in animum induxisset. Nunquam Iulius Cæsar in illud gloriæ culmen ascendisset: nisi mirari & imitari Marium ab adolescentiā didicisset: Quin & Alexandri profuit imago in templo Herculis gadibus cōspecta: qua mox ad cupiditatem magnas res agendi: non exarsit modo: sed (ut ait Tranquillus) ingemuit. Profecto autem si statuæ illustrium possunt nobiles animos ad imitandi studium accendere (quod. Q. Fabium Maximū: & Q. Cornelium Scipionem dicere solitos Crispus refert) quanto magis ipsa uirtus hoc efficit: claro dum proponitur: non marmore sed exemplorum Corporum nempe liniamenta statuis forsan expræssius continentur: Rerum uero gestarum morumque noticia atque habitus animorum: haud dubie plenius atque perfectius uerbis quam inculdibus exprimentur. Nec improprie mihi uideor dicturus statuas corporum imagines: exempla uirtutum. Quid de ingenijs loquar: Imitatio unum insigne par syderum linguæ latinæ Ciceronem ac Virgilium dedit: effectusque ne iam amplius græcis ulla in parte eloquentiæ cederem: Dum hic Homerum sequitur: ille Demosthenem: Alter dum ceterum suum attigit: alter a tergo liquit. In omni hominum genere licet ostendere idem: sed in eo quod in me reprehenditur artius: nolim hodie nimius uideri. Vnum etiam nunc exemplum tibi notissimum: quo minus interferam temperare nequeo. Siquidem quem uitæ callem arriperet diuutissime fluctuanti Augustino & Antonij & Victorini rhetoris ac martyris profuit exemplum: necnon & illorum duorum in rebus agentium: apud Treueros repentina conuersio: quā cum sibi Pontianus miles Imperatorius enarrasset. Ipsius Augustini uerba tenes octauo (nisi me memoria frustratur) confessionum libro posita. Exarsit inquit ad imitandum. Ad hoc enim & ille narrauerat. Hæc ergo consilij mei ratio est propter obseruatores ac mi-

B

Eos hoies uiuere qui cum uirtute obierunt

C

Marius Decius se pro salute populi deuouerunt

D

Themistocles Iulius Cæsar

Alexander

E

Homerus Virgilius: Demosthenes Cicero imitatus est

Augustinus

ratores meos sapius iteranda. Video enim quod multis exempla contulerint ad uirtutem: & quid in me agant sentio: & de alijs idem spero. Si fallor: res periculo abest: & quibus exempla non placent: non legat: neminem cogo: & si me rogas: a paucis legi malim. Vale.

Francisci Petrarchæ ad Barbatum Sulmonensem mortem Andreae Roberti regis Siciliae filij indignam ac miserissimam deplorantis: Epistola XCI.

A

h Eu quod uiolenti: quodque inuitabiles sunt fortunæ exitus uel præuisi. Sæpe quidem (ut nosti) Barbate amantissime: de fortuna de quod alijs quibusdam loqui soleo ut uulgus: ne in sermone communi singularis appaream: si seorsum interroger: respondurus

Fortuna ineluctabile fatum

fortasse longe aliter. Sed transeo ne si hæream: acturus aliud de hac re superuacuis disputatiunculis implicer abstraharque. Ut autem coeptum sequar & fortuna omnipotens & ineluctabile fatum: non cum uulgo solum: sed cum maximis atque doctissimis quibusdam uiris. & imprimis cum Virgilio uideri posset: nisi & unus omnipotens & fati nomen in ore catholico suspectum foret. At quæcumque uis illa sit: seu dei iudicio: seu permissu: res hominum uersans haud dubie magna uis & prorsus ineluctabilis est: & aduersus quam frustra ibecillitas nostri conatus accingitur. Nam in cursu facili consilium humanum opprimit mali moles: & mortale remedium discutit inuicta necessitas. Id si unquam alias: nunc maxime intellectum conspectumque clarissime est. Rogo quid noui: quid inopini accidit? Quis non ista præuiderat & præuidisse quid profuit? Tam profunde enim totis regni præcordijs se nequitia dirum uirus infuderat: ut iam nisi mortiferum esse non posset: tantum audacia tantumque licentia reproborum: tanta piorum desperatio: tantus mæror incesserat: erant crebra undique uelut instantium procellarum signa. Graues frontes turbida nubes obduxerat: & turbida pectora pugnaces urgebant uenti: fulgurabant oculi ardentes: flabant ora minacia tonabantque: prope erat ut manus impiæ fulminaret: æquor aulicum iam tumebat: iamque æstus horrifonus & reciproci fluctus & obscœnæ aues & peregrina prodigia uestris late littoribus recurfabant. Morte regis mutata: regni facies: & cum unius uiri anima: omnium uigor & consilium euanuisse uidebantur. Spectabamus hæc omnes futurisque non secus ac presentibus angebamur malis. Loqui autem quis auderet: ubi uix liberi cogitatus erant: & non tantum uocibus: sed nutibus parata supplicia: Quobrem in triujs muti omnes: in thalamis murmur ambiguum: mœsta prælagia & impendentium nuntij malorum: taciti augures: metus ac dolor: Denique sic apertis oculis torpuerant animi: quasi quos uicini fulminis lux horrenda præstringeret: Nemo (nisi fallor) unus hominum me apertius timuit doluitque liberius: nemo illa curia portenta & introspexit acutius & contumacius: aut lingua percussit: aut calamo:

B

Heu quanta quamque euidentis prouerbiorum fides. Mala uaticinetur inquirunt: qui uates ueridicus fieri uult. Et iterum: Raro ulla calamitas sola uenit. Sic est: sic ab antiquis audiui: sic uidemus. Magna semper erumnarum acies: incomitata non prodeunt miseria. In multas incidisse se nouerit qui in unam incidit. Equidem ut in tanta malorum copia: miseros multos esse necesse est: sic in tanta bonorum inopia felices paucos. Et sane miseris miserorumque gemitibus atque querelis referta sunt omnia. Contra autem: qua sit mortalibus rara felicitas quis non uidet: cum & in hoc uitæ tramite: si acriter iutueare fortunæque phaleras diligenter excutias: nemo usquam uere foelix aut uotoque plene compositus occurrat: & apud scriptores rerum uix comitem unum procul in ultimis Arcadum latebris: foelix ille habitus Metellus inuenerit? Quibus ita se habentibus: quis miretur in hominum turbam coniecta spicula: sic in congeriem malorum missa uaticinia non erraret? Utque ad uiuam illam: sic ad uerum ista pertingere. Memisti amice ut olim præsens uerbis uiuo adhuc: mox extincto rege: cui soli suum hoc & proprium nomen fuit absens litteris: nec multo post præsens itere uiua uoce: non sine suspirijs quid sentire quod uel in posterum prælagire: quasi iam tunc uenturi certus explicui. Videbam enim subtractum regni fastigio fundamentum: erantque sub oculis corruentis regiae graues casus. Caput adolescentis in oculi primam omnium hac ruina oppressum iri fateor non uidebam. Nescio quid obstabat feralibus cœlestibus: id unum quod in malis pessimum erat abscondens: quamquam (ut meminisse uideor) iam inde primis ad te litteris agnum lupis obiectum: Utinam non tam certo dixerim augurio: & profecto luporum morsus ac rabiem & illa communia perditorum hominum: contemptum: odium: inuidiam: dolum: rapinam: carcerem: exilium cogitabam. Talis hominis: talem mortem nec cogitare didiceram nec uereri: Quippe qui nullis ex Tragœdij tam nefarias & tam truces insidias meminisset. Tulit ecce feracissima scelestæ atas nostra quo glorie antiquitas: quo se posteritas consoleret. Utque omne æuum fiat excusabile: hoc in tempus summa sauitiæ ac totius inhospitalitatis erupit. O

Nemo in hac uita uere foelix

C

breui multū mutata Neapolis: O infœlix Auerſa: Vere auerſa: nomē ex re ſumptū. Auerſa inquam prorfus ab humanitate ac fide: quæ prima homini ſecunda regi & iuſto domi-
no debebatur: In te utriuſq; ſpreta reuerentia: utriuſq; in te ſacrum gētibus fractū fœdus.
In te enim fraude impia perijt rex tuus: ferro utinam aut uirili morte alia: ut hominū mani-
bus interfectus: non feræ dentibus atq; unguibus laceratus uideretur. O iniquo condita
ſydere: infauſto ſignata uomere: cementis extructa ſanguineis: & uipereis habitata cultori-
bus: magiſtra urbs crudelium exemploꝝ. Abunde impietatis & criminū erat animantum
principis ſacroſanctam effigiem ad imaginem dei factam: uiolare tam atrociter: tam ſupbe.
Nunc id ſcelus non in homine quolibet auſa es: ſed mitiſſimum innocentiffimūq; hominū
& dominum tuum & ante annos tui ſollicitum: tui amantem: raræ indolis puerum: magnæ
ſpei regem truculentiffime laniaſti: Immo nō tu: ſed in te acres & immites: dicam homines
an bæluæ: an quod aduenticij genus monſtri qui orbem Italicum barbarica feritate macu-
lantes: tuum ſuūq; regem: non gladio: non ueneno: dura licet: at ſolita regum morte: ſed ue-
lut incendiarium aut latronem infami laqueo peremerunt: Et cuius uertici debitum ac ſpe-
ratum diadema: diu perfida tergiuerſatione diſtulerant: eius collo reſtem & nodos miſera-
biles iniecerūt: Ut exequiæ genere alio: & uita longiore digniſſimi corporis ludibria indi-
gna præteream: ſi noſtro forte ſilentio poſteroꝝ noticiæ ſubtrahantur: Tu quidem miſera
ciuitas hæc perpeſſa tuis in penetralibus: quæ omēs terras & omīa ſæcula trifti ſint iniqui-
natura memoria. Cæterum & culpæ expers: niſi q; patientia criminū ſæpe conſenſui proxi-
ma eſt: & ſi nec obſtare poteras nec ulciſci: miſeratione potius digna q̄ odio. At tu Chriſte
ſol iuſticiæ cuncta uidens & æternis radijs uniuerſa colluſtrans: ut quid hæc infamiæ nebu-
læ paſſus es terris noſtris incumbere: cum poſſes tam facile: niſi delicta hominū obſtarent:
uapores noxiſ odiorum: caliginofæ noctis algore concretos: feruido tui amoris ſplendore
prumpere: Tu autem ſumme regum noſtri temporis Roberte: quem ex aliqua cœli parte
res noſtras & miſerari credididerim & ſpectare: quibus hoc nefas luminibus aſpexiſti: &
hanc tantam tui ſanguinis iniuriam: quo animo pertuliſti: An non poteras pijs precibus
impium ſcelus auertere: An poteras: ſed nolebas: ſubdifficilis cōiectura. Et ſi enim ſimilli-
mum ueri ſit te cœleſti gaudio repletum terrenis doloribus non moueri: Nūquid tamē tu-
orum charitate atq; ingenua pietate non tangeris: Vtcunq; eſt: foelicem te qui hūc diem in
corpore habitans non uidiſti: quin te ſuperſtite nunq; tam flebilis illuxiſſet dies: nūq; tan-
tum inuidiæ licuiſſet. Fuit enim uere frons: regia regni ſalus: conciliatrix animoꝝ: iuſticiæ
altrix expultrixq; perfidiæ. Ac uelut quædam ſalubris umbra gregibus tuis ut incunda pa-
ſtoribꝰ: ſic funeſta ſerpentibus: Quod ſi humana uirtus obſtare decretis æthereis nō ualet:
optanda utiq; & penitus oportuna mors fuit quæ oculos tuos: quibus adhuc naturæ legi-
bus horror & lachrymæ inerant tã mœſto ſpectaculo liberaret. Proh dolor: tuū illud exi-
mum: charum: piū: dulce deſtitū: quibus ſeruandum colēdumq; cōmiſeras pdiderūt:
non ſomno aut ignauiā uicti: ſed flammanti odio & inuidiā ſtimulati. O ultrix ſceleꝝ: iuſti-
cia: neq; illi aut innocentia: aut ſanguis: aut maieſtas profuit. Non hominū quiſq; aut deo-
rum: non quæ efficaciffima ſperabatur tui recordatio opem tulit: uoces illas monituſq; no-
uiſſimos pijs patris & regis optimi: quibus moriens: quantū mortali conſilio datum erat in
longum & familiæ tuæ proſpexeras & regno: præruptæ deſperatæq; nequitia uentus tulit:
atq; omnis diuini & humani iuris cōtexit obliuio. Sed iam fletuū ſatis eſt: modo ne ubi finē
ſingimus initiū ſit. Cum em̄ (ut dicebā) & crebra & comitata ueniant mala: cū rara & ſoli-
taria bona ſint: ex hoc malo neſcio qd maloꝝ ſequi uideo: qd ne iteꝝ certior q̄ uelim mali
nuncijs uates ſim: ſilentio præmā. Meliora cuncta pueniant q̄ ſpero. Nec reipublicæ noceat
paucoꝝ furor qui in illis quoꝝ eſt inultus (ut auguror) nō erit. Et ſi em̄ diuina iuſticia ſæpe
miſericordiæ ſuccūbat: in his tamē hoc accidit: q̄s peccati pudet ac pœnitet: nō in his q̄ fla-
gitio gloriā. Hæc tibi q̄; Sorgiæ ad fontē: q̄ rurfus e tãto Italiæ naufragio uelut in portū
fugi: & præteriti dolens & uenturi trepidus dictabam Kalēdis ſextilibus in tẽpeſta nocte.
Vale tui cautus: memor mei.

Criminū pati-
entia cōſenſui
ſæpe pxiā eſt.
E

F

Fran. Pet. ad T. M. Illū uti hoīem uitij pditū reprehendere deſiſtat: cum
ſe ſciat operam perdere exhortantiſ: Ep̄la XCII.

Ine illū: linque eū ſibi: ætatē habet: utæ patēt: ire licet quocūq; libet: demitte in col-
lum habenas hoī idomito: fruſtra niteris: repeto: linque illū ſibi: eat q̄ fert animꝰ:
Crede aut mihi nō aſcēdet. Viduſti eꝝ ad iter & aſcēſū pigros: ad pugnā pauidos

A

Degenerat ani- tñ ipatiētes socij fremētesq; degeneris animi signū est insultare minorib⁹: nō posse comitē
mi est minori/ pati: nocere cū possit: occasionē expectare nō causam. Muscæ macros stimulat boues: Pau-
bus insultare. perē peregrinū canis infestat. Homūculum nostrum his exēplis ascribito: Vbi uel miserabi-
lis orbitas uel extrema paupertas. Deniq; ubi defensionis est minus: ibi plus sauitiæ nocē-
diq; feruentior libido. Quā in re nihil deliberat: nisi an facultas assit: uoluntas nunq; abest
& semper una. Quid castigas igitur: Perdis operam: plus aliquid q̄ uerba requirit hoc ma-
lum. Da illi parem aduersarium: confestim ardor iste tepuerit: Semper erit lupus oue cōspe-
cta: Admoue lupū: ouis erit. Quid igitur (ut ait Flaccus) obseratis auribus fundis preces:
quin tu sine illum sceleribus obrutum & oppræssum suis: superbia tumidum: ardentē auar-
icia: iracundia ravidum: inuidia tabescentē: libidinibus efferatū: gulæ uentrisq; mancipi-
um: nimio semper sopore confectum: & (ut ait Maro) somno uinoq; sepultum. Quid enim
huic facias: quid loquaris: Dolio loqueris & quidem pleno: & nil penitus responsuro: nil
intellecturo: nil etiam audituro. Per proprie in hunc dixisse Licinius Crassus uideret: mo-
do barbam aneam haberet. Cætera enim assunt: Os ferreum: cor plumbeum: utiq; callo-
sas aures callosumq; animum habet. Callum mendacijs superducentum: uera uerba non pe-
netrāt. Nescio an ex illis sis quib⁹ perdere uerba leue est. Illud certe scio: quæ in hoīe uerba
perdunt: tolerabilis forte iactura: nisi cōtēptus hinc sit atq; odiū quærerent. Vale.

B

Fran. Pet. ad T. M. Illi q̄ in hoīem nō facundū sed loquacē inuehāt significā-
tis: quid etiā inter eosdem intersit exponētis: Epistola XCIII.

Vod ad studium rei familiaris attinet: coaceruandaq; diuitias: prouidētissimum
q hominem: omniumq; quos ego quidem nouerim circumspectissimum: nō nego:
quiq; nō in uultu tātum: sed (ut Plautina anus) in occipitio quoq; oculos habet.

Quid inter fa-
cundum & lo-
quacē intersit

Cæterum in eo: quod de eloquentia hominis addidisti: longe dissentio. Inter facundum em̄
ac loquacem largiter refert: Alterum qualitatis est: quātitatis alterum: Hoc ingenij & ars
& exercitatio modesta: illud præceps impetus & impudentia præstabit. Contraria sunt
hæc: pleriq; tamen in discernendo falluntur. Tu illo loquente si diligētius animum aduer-
teris: fateberis ut nihil p̄mptius: sic nihil illius sermōe durī⁹: nihil asperī⁹: nihil intēpesti-
us: quod non ideo ut sibi cuius nomen sciens silui eloquentiæ falsam famam: sed ut tibi iur-
dicij errorem eripiam: dictum scito. Vale.

Fran. Pet. ad T. M. Illum ut munera pro tribuentis animo: non pro reꝝ mag-
nitudine recipiat obsecrantis: Epistola XCIII.

A

Vam pauper: q̄ ue sis diues nescio: loquor de arcula: Animus enim proculdubio
q diues est: Bianteo more sua secum bona circumferens: nec incendio peritura: nec
naufragio: & quibus nihil omnino non prædonum uim: nō furum metuit dolos:

Insanorū est
multū egere:
deorū nihil.

non rubiginem tineasq;: non morbos: non mortem: non senium: nō ruina. De arcula fa-
ne ipsa iccirco sum dubius: quia dum animum moreq; tuos fortunamq; simul extimo: ut
non multis: sic nōnullis egere te suspicor. Sicut enim insanorum est innumerabilibus indi-
gere: sic uerum est quod ait Xenophon ille Socraticus: Nihil egere est deorum. Q̄minime
autem proximum a dijs. Q̄obrem: quia de arcula ipsa nuper a cōscio quodam nescio qd
audiui: pro uirili parte succurrēdum statui. Ecce itaq; de fortunæ meæ si reliquijs dicam su-
perbius q̄ uelim: si muneribus: aliter loquar ac sentio. Dicam ergo de muneribus: quibus
ille me talia non curantem: supra spem supraq; uotum cumulare dignatus est: aliquantū
lum ad te misi: quod quantulumcunq; est haud dubito dignanter accipies: & in exigua re
paruo uelut in speculo conspiciens: magnum mittentis affectum: munusculi paruitatē: ani-
mi uoluntate pensabis: Nō q̄ ego sim nescius: quosdā fortes: quosdā doctos ac simillimos
tui uiros & utrosq; magnanimos: frustra olim muneribus fuisse tēptatos. In q̄bus añ alios
est Fabritij clarum nomē & Curij Romanorū ducū. Quorū alter Pyrrhi regis: alter aux̄ cō-
sponsi. Q̄uis em̄ scholastici quidā more suo cōfundāt historias: Rñsum tñ illꝝ nobile & fa-
mosum: Romanos nolle aux̄: sed aux̄ hñtib⁹ impare: nō Fabritij (ut uulg⁹ putat) ad regē
sed Curij est ad Sānitiū legatos. Xenocrates legatos Alexādi Macedōis cū quinquagita
talētis ad eū ab ipso rege trāmissos: iuitatos ad cœnā i uillā Academia: ac mediocri & mi-
nime appato cibo philosophice habitos: cū dimisisset: postridie reuersos quæreretq; cui nu-
merari pecuniā regis uellet: sic icrepuit: Quid uos inq; hesternæ cœna: nō intellexistis me pe-

B

Qui oblata
munera spre-
uerint

Xenocrates

XCv. Liber VII. Epistola XCVI.

cunia non egeret: Quo rñso: cū mœstos factōs cerneret: ne mun⁹ ac legationē regiā spreuisse dicere: de magna pecunia exiguā particulā accepit: reliquū referri iussit ad regē. Ferē erga eūdē regē & Diogenis Cynici cōrēptus: ad quē uersatili dolio habitātē: cū Alexāder uidē di cupidus uenisset: & miratus hominem quāssisset: an donari sibi a rege aliquid uellet. Cætera inquit alias: nūc ut a sole dimoueas peto: Erat enī hys: & forte tunc fundo testā illius ad Aquilonem obuerso: ore autem ad meridiem apicabatur seminudus: sed feruēs animi seniculus. Facetum hoc. Durius & prope superbum Demetrii responsum: qui missum sibi ab Imperatore Romano aurū: ridendo ita contempsit: ut diceret: Si temptare me uoluit: toto illi fueram experiendus imperio. Calanus Indus dum ingenti lignorū congerie exstructa & incensa more patrio nudus ad uoluntariam mortem iret: Alexandro Macedoni obuiō & quærētī similiter: Num se aliquid uellet: nihil inquit est opus: breui te uidebo. Sed hic quidem miri nihil: quid enim non spernat qui ipsam propter quam cætera concupiscimus: uitam spreuit: Contemptus sane miraculum suppleuit uaticiniꝝ certa fides. Siquidē intra dies paucos Alexander apud Babylona Cratere illo Persarū atq; Indorū ultore consumptus est. Vrbanius aliquātō Dindymus: Ad quem nudū cum Alexander idem omni fastu regio deposito uenisset: in extrema solitudinum e cunctis muneribus ab opulētissimo rege sibi allatis: nō nisi minima & uilissima reꝝ sumpsit: ne contemptus asperior insolētiæ notaretur. Sed hæc singulorū hominum illa publica animorū & incomparabilis altitudo. Pyrrhi regis supra memini legatus Cyneas: uir ingenio & sapiētiā excellens: immensis cum muneribus Romam missus: Senatu primum atq; ordinibus cunctis ex ordine: ne quicq; temptatis: postremo plæbem ipsam frustra etiam aggressus: ac nemine prorsus inuēto cuius domus aut mēs muneribus regis pateret: cum coipso quod aduexerat auro ad stupentem regem: stupens ipse reuersus est. Cæterꝝ hi omnes aut ab hoste rege: uel populo aut a superbo aliquo donatore temptati sunt. At non Romani senatus: dona Ptolemæus rex Aegyptius: Nō Africani sui munus Masanissa contempsit: Nō Africanus alter munera regis amici: Nō deniq; populus ipse Romanus munerꝝ licet spretor hostium: Pergamei regis quem amabat: hæreditatem testamentumq; despexit. Multum refert: quo animo quid donetur & a quo: & sicut quidam longe magnificus: sic alter inhumanus atq; insolens est contemptus. Amicus ego: nō temptator uenio: nec (ut uerum fatear) dono aliquid tibi sed tecum partior: quæ scis ipse iam pridem nobis esse cōmunia. Ac ne munus exiguum magnis uerbis exaggerem: Accipe quicquid id est & boni consule: quod profecto ne idem ipse qui fert: nec alius quidem quisq; quid aut quale sit nouit: & ego iam (si quid mihi credis) oblitus sum. Vale.

C
Diogenes Cynicus

Demetrius

Calan⁹ Ind⁹.

D
Dindymus

Cyneas pirrhi legatus

E

Francisci Petrarchæ ad Philippū Cauallicēsem: se ad eum uenire & Socratem suum secum adducturum pollicentis: Epistola XCV.

v Eniam ad te quando ita placere tibi sentio: Et Socratem nostrum deuotissimū tui nominis adducam. Postridie ueniemus: nec horrebimus urbis aspectum: inculta quous & rusticana ueste contacti. Huc enim pridie raptim ex urbe inquieta & turbida saltu uelut in littus: fracta puppe confugimus: latitandi ociandiq; proposito: eoꝝ habitu qui & ruri & brumæ cōuenientissimus uisus est. Ut sumus in tuam urbem commigrare iubes: parebimus: eoꝝ libentius: quo ardentiore tui desiderio trahimur: Neꝝ magnopere curabimus quales extrinsecus uideamur: cui animos nostros apertos ac nudos esse: & cupimus & speram⁹: Illud tuorū uoto pater amantissime nō negabis: si sæpe nos hospites habere uis: ut nō apparatū exquiritūꝝ cōuiuū sed mēsa nos familiaris excipiat. Vale.

A

Eiusdē Francisci Petrarchæ: de Reb⁹ familiarib⁹ epistolæ Liber Septimus.

Francisci Petrarchæ ad Barbatū Sulmonē: amorē suū erga illū significantis: quoꝝ Sulmonē primo impetu barbari oppresserint occupauerintq; dolētis: seq; si in tali discrimine prodesse possit offerentis: Epistola XCVI.

i Nter multifidas: quibus obideor curas: illa nō ultima est: quā ex reꝝ tuarū expectatiōe cōcipio. Quid em̄ mihi Barbato meo chari⁹: Quid dulci⁹: Anxia res amor: credula: timida: sollicita: oīa circūspiciēs & uana etiā ac secura formidās. Ecce quod sp̄ timui: ecce quod sp̄ scripsi: ecce quod quōtidie dicebā: nō poterat tā foedū facin⁹ ipunitū eē: & ultio hæc aliq; to serior q̄ putauī. Verte autē deus irā tuā in auctores sceleꝝ: & noxia capita digno supplicio feri: parce pijs: parce fidelibus.

A

Liber VII. Epistola XCVII.

Quid insons meruit plæbecular? Quid sacra tellus Aufonia? Ecce iam puluis Italicus gres-
 su quatitur barbarico: & uictores olim gentium: nunc heu uincientium præda sumus: siue
 id peccata nostra meruere: siue iniquum & triste sydus aliquod aduerso limine nos exercet:
 siue (in quod magis inclinor) integri nunc scelestis additi criminibus plectimur alienis. Sed
 ablit ut Italiæ metuam a qua rebelles potius quod metuant habebunt: Dū nuper urbi red-
 dita potestas tribunitia uigebit: & caput nostræ Roma non ægrotabit. Pars Italiæ sollicitū
 habet: illa uidet quæ olim magna græcia dicebatur. Brutius: Calaber atq; Apulus: nunc la-
 boris regio: atq; olim præpotēs Capua: nunc regina urbiū Parthenope: In has terras amoc-
 nissimas ab asperrimis Danubij ripis præceps ruit exercitus: & cœli nostri serenitatē foedis
 nubibus inuoluit: ab aquilone oriens procella: quam uereor nedum responsum tuū operi-
 or: cum ingenti fragore detonuerit. Sic omnia iam in extremum adducta referuntur. Iam
 Sulmonem primo belli impetu calcatum in ditionem hostium peruenisse fama est: Heu ge-
 nerosum oppidum tuam & Nasonis patriam: quibus prosequar lamētis ab his hodie pos-
 sessam: inter quos ille morte grauius putauit exilium? Qui aut̄ adeo miserabiliter non tam
 de exilio q̄ de loco exilij quæstus est: ut librum nō exiguum texeret querelæ: Quid dictu-
 rus fuisset: si Istri populos & id genus hominum qua uagus Sarmata & arcitenens Getes:
 niuosis oberrant collibus: ad occupandam armis patriam suam uētuos ullo tempore præ-
 uidisset: ad quos se Cæsaris imperio proficisci: tam iniquo tulit animo: ut nihil aliud fieri:
 nihil aliud deprecari: nihil aliud loqui posset. Te uero frater: quid nunc dicere arbitrer ista
 cernentem: quæ nec ego præsentia sine lachrymis audio: nec ille futura sine gemitu cogita-
 set? O foeliciora iam saltem Nasonis ossa tellure obruta: q̄ si patriæ Pyramidis
 honore condita huius temporis ludibrio seruarentur. Iam tranquilliora dixerim sepulchra
 inter Istrum & Hypanem q̄ inter Lirim & Vulturū. Illinc Barbari magno agmine dis-
 fugiunt: huc irrumpunt. At ego dum dolorem animi sequor: propositum excessi & euehe-
 bar longius: nisi me expectans: & crebro interpellans hic nūcius reuocasset. Igitur unde dis-
 cesseram reuertor. Magno super te pauore torqueor: sed nihil in me (quod ipse nouerim) cō-
 silij est: nihil auxiliij: quia tamen plus interdum aliqui possunt q̄ se posse confidunt: si quid
 in me opis agnoueris: iure tuo utere. Gratiam fateor nō mediocrē apud Tribunū stirpe hu-
 mili sed excelso uirum aīo propositoq; & apud populum Romanū habeo nullis profecto
 meis meritis: Sed deus mihi malorū odia: bonorū beniuolentia compensauit: Non q̄ uel il-
 lis nocuerim: uel his profuerim: uel malus esse desierim: uel sim bon⁹: sed quia malos odisse
 bonos amare disposui: & ab illoꝝ turba ad hoꝝ paucitatem sæpe transfugere uolui si datū
 esset: & uolo si dabitur. Si quid igitur in præsentī discrimine apud præfatos Tribunū ac po-
 pulum pdesse tibi intercessio mea potest: Ecce animus & calamus præsto sunt. Est mihi præ-
 terea in longinquo: & ab his motibus securo Italiæ tractu domus parua quidem: sed duoꝝ
 bus unū animū habētibus nulla domus angusta est: Nullæ illam damnosæ diuitiæ: sed nec
 paupertas: nec cupiditas: Libelli aut̄ innumerabiles inhabitāt: hæc modo nos expectat: me
 ab occidente reuersurū: quem iam biennio affuisse conqueritur: te ab oriēte: si fata coegerint
 & si libuerit uenturum. Quid tibi præter hæc offeram non habeo. Domus aut̄ ad quā inui-
 to te ubi sit nosti: in loco salubri & terroribus uacuo & pleno gaudijs & studijs oportuno.
 Tu quicquid cōsilij cœperis: ad foelicem exitum deus applicet: Ego interim utinam falsa ti-
 muerim: & absentia quod naturaliter solet: metum auxerit amantis. Animus quidem me-
 us non quiescet: donec uel te uidero: uel per litteras accepero saluum ex his tempestatibus
 enata sse. Vale.

Fran. Pet. ad T.M. Veram humilitatem non esse spernendam multis exem-
 plis ostendentis: Epistola XCVII.

A n Oli obsecro amicum ideo spernere: quia humilis: ne contrarius fias dicto irrefra-
 gabili quo humilitas exaltanda promittitur. Vera quidem humilitate: nil minus
 contemptibile: nil minus uera superbia uenerandum. In discretionē tamen huius
 rei & aliarum quoq; multarū fallimur. Viles enim timidosq; & abiectos humiles uocamus:
 magnanimos autem superbos. Contra aut̄ ueros humiles: falso credita pusillanimitate cō-
 temnimus. Insolentes uero ceu uere magnanimos ueneramur: Scitumq; est illud Catonis
 huius Iunioris a Salustio relatum. Vera reꝝ uocabula iam pridem amisimus. Si igitur cō-
 stat de re: amicumq; tibi (ut est) humilem fateris uide quæso ne humilitatem altissimā uir-

Liber VII. Epistola XCII.

tatem Christoq gratissimam despexeris: ne quod nūq̄ fuisti importune & odiose superbus uidearis. Quis enim uel mediocris ingenij qui utrarumq̄ sacrarū scilicet ac seculariū scripturarum seriem legerit non aduertat quātum magister humilitatis Christus humilia semper amauerit? Vt equidem a primo ordiar: ex q̄ humili radice nasci uoluit ille cuius faciem uidere summa & sola fœlicitas est: An nō ex nobilissima qualibet nasci posset: uel nobilitate quā uellet: Sed nobilitate cōtempta humilitas quærebatur. Egressa est uirga de radice Iesse & flos de radice eius ascendit. Cuius sub umbra reges sedent: populi requiescunt: cuius orbis totus odore reficitur. Quanam uero radix ista Iesse: q̄ superba: q̄ nobilis: cui Ruth materna auia mulier aduena: inops uidua orba socrum extra fines patrios secuta: & post pueros messores in agrum Bohoꝝ ad legendum spicas primum misericorditer admissa: deinde & nocturnis quoq̄ blanditijs in ipsius domi promotā coniugium: unde Iesse pater prodijt per seipsum obscuri uir nominis: Ipsum quoq̄ Iesse quis nosset: nisi propter eius filium Dauid? Immo quis quenq̄ nosset eorum nisi propter Christum ex illorum radice surgētem? Quorum originem quantū spernere: quantoq̄ cum stomacho & filium Isai & seruum suum dicere solebat ipse Saul compatriota superbior: nouissima licet familia æditus mīmæ tribus Israhel: q̄sq̄ regū libros legerit: iueniet: Ipse Dauid q̄ uis eximie uirtutis atq̄ excellentis ingenij: tamen adolescentulus pastor erat quando est electus a domino & sublatus de gregibus ouium (ut ipse fatetur) & de post ferantes acceptus in regem: pauit Israhel innocētia cordis sui. An Moyses forte nobilior quādo uisionem illam uidit rubi ardentis & incombusti: quado tot prodigiorum signis illustratus ad liberandum populum Israheliticum seruitute Aegyptiaca deo iubente profectus est: Certe non rex: aut princeps: qui tanto operi eligeretur: sed humilis pastor fuit: & (quod magis stupeas) alieni gregis. Iam ipse pater Abraham filiusq̄ & nepos quorum nominibus omnis sacra pagina plenus est angulus: quorum tanta est gloria: ut omnipotens ab illis cognomen accipere: & deus abraham: deus Isaac: deus Iacob dici uoluerit. Atq̄ ipse de se loquens eodem ipso cognomine usus sit. Putas reges aut tetrarchæ essent: Immo uero uel agricultores: uel pastores ouium fuerunt: A fellis uilibus insidentes: stipati gregibus suis inter filios & uxores sedes mutabant: sed in hac humilitate deum merebātur ducem: qui eo ipso tempore potētissimis ac superbissimis Assyrioz regibus: non modo familiaris esse: sed ne nosci quidem uelle dignatus est. Ipse Iacob a quo in scripturis sacris crebrius illud insigne cognomen ac familiaris deo est: nō supbia originis sed humilitate sua clarus: q̄liter ab illo soceri sui diuturno & graui seruitio redeat attende. Certe non sceptre reuehit: nō diadema: nō purpurā: non currus aureos: non armatos exercitus: Sed ouium & caprarū boumq̄ aciem instructa: clam fugiens filioꝝ turbam ac seruoꝝ & simul duas ducit uxores ac totidem cōcubinas: semen gentis innumerā: quæ ex utero duodecim tribus Israhel & tāta populorū multitudo deo focūdante mulierculas & humilitatem honorante descenderet. Fiebant illis in figura: quæ superficietenus contemptibilia uiderētur: essent autem in ipsa reꝝ ueritate magnifica: Si enim nō aliter accepta fuerint q̄ narrentur: quis nō audita despiciat? Q̄ si gloria temporalis coram deo clarior foret q̄ humilitas: quis dubitet: quam i partem iste tātus dei fauor: multo propensior futurus esset? Confer em̄ cum his tribus senibus tam famosis: cūq̄ omnibus illoꝝ gregibus atq̄ coniugibus tres imensis exercitibus subnixos Romanorū duces: Scipionem Africanū: Hannibalis cornua confringentem: & tributario iugo imperiosa Carthaginis colla subdentem. Magnum Pompeium in Septentrione atq̄ Asia tonantem: & nō lacte sed auro repleta patria: captisq̄ non ouiu sed regum gregibus: a mari rubro ad Meotidas paludes Rhiphæosq̄ montes uniuersa calcantem. Iulium Cæsarem in Gallijs ac germania fulminantem: p̄domitisq̄ hostibus ad postremum in uiscera patriæ uictoria pila uertentem: ipsamq̄ tum gētibus imperantē Romam: & in ea terrarū orbem unico Thessalico prælio uincētem. Quanta quidem hæc sit imparitas reꝝ uides. Poterat nasciturus ex homine dei filius uel ex his nasci uel eos ipsos e quibus nasci decreuerat tales facere: Quippe qui utrosq̄ creauerat: poterat non Dauid in angustiis Iudeæ finibus: sed Augustum in toto orbe regnantem habere stirpis auctorem: uel Dauid ipsum tantum principē facere quātum fecit Augustum. Poterat non in Bethleem uico exiguo: sed Romæ: cui Iudea inter cæteras seruebat: & in thalamo aureo nasci: nō in stabulo. Poterat nat⁹ cui cœlū sedes est: cui⁹ est terra & plenitudo eius: nō in summa pauperie: sed in sūmis delitijs enutriri: nisi quia non nobilitatem & delicias nostras spernit: utinā & nō oderit. Postremo poterat: qui ei succederēt

Hūilitas stirpis redemptoris nostri

B

C

D

Scipio Africanus

Pōpeius magnus

Iulius Cæsar

E

I

suumq; nomē gētibus prædicarent: discipulos sibi litteratos ac potentes: reges oratoresq;
 & philosophos: non piscatores: rusticos inopes & indoctos eligere: nisi quia ipse deus est:
 qui superbis resistit: humilibus autem dat gratiam: nec potentia nostra egēs ad agendum:
 quoniā ipse dixit & facta sunt: neq; ad persuadendū eloquentia mortali. Viuus est em̄ dei
 sermo & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens usq; ad diuisionē ani-
 mæ ac spiritus: compagū quoq; & medullarū: & discretor cogitationū & intentionū cordis.
 Hoc sermone discipulos suos armauerat: quando eos ad persuadendum generi humano:
 toto dispersit orbe terrarū: non consulari trabea: non imperiali diademate: nō laurea trium-
 phali: non philosophorū sententijs: non oratorū floribus: non aculeis sophistarū: nō deniq;
 uerbi sapientia (ut ait Apostol⁹) ne euacuaretur crux Christi. Nō inter eos Cæsar fuit: qui
 cogeret: non Plato qui doceret: non Aristoteles qui argueret: non Cicero qui suaderet: sed
 homunculi pauperes: imbecilles & inculti: qui nunq; aut scholas intrassent aut litteras di-
 dicissent. Ii tamen inter persequentium gladios & ferarū dentes flammascq; ac tortores: per-
 suaerunt publice qd̄ uolebant: Christū deū & hoīem natum: passum: descendisse ad infer-
 ros: surrexisse a mortuis: ascendisse in cœlum: reditū ad iudiciū: & cætera omnia quæ il-
 le mandauerat: qui (ut scriptum est) stulta mundi elegit & infirma ut confunderet fortia: q-
 cum prodesse omnibus uenisset: elegit (ut ait Augustinus) prodesse imperatori de piscatore
 nō piscatori de Imperatore: Quod similiter profusus de oratore ac philosopho dici potest.
 Idq; non ætate rudi accidit & ad credendum facili: sed longe magis inueteratis litteris atq;
 doctrinis: omniq; illo antiquo ex inculta hoīum uita: errore sublato: longeq; magis iam do-
 ctis hominibus ac temporibus ipsis eruditis: q̄ ætate Romuli fuerant: De cuius diuinitate
 credita: Cicero loquens ait hæc in sua republica: & Augustinus retulit in sua: ut ad fin-
 gendū: si tūc uix quicq; (ut idem ait) nūc oīno min⁹ esset loci: Antiquitas em̄: inquit: recepit
 fabulas: fictas etiā nōnunq; incondite: Hæc ætas iam excultra præsertim eludēs: om̄e qd̄ fi-
 eri non potest respuit. Quæ si: ut dixi: ad colorandam falsam Romuli diuinitatē: quæ credi
 iam cultiore ætate potuerit: Cicero uelut non parua argumenta cōquirat: Roma uix dū cō-
 dita & unū e septē collibus uix integ;: eūq; nō tectis muroq; marmoreo: sed dumoso am-
 bitu: & culmis agrestibus occupāte: atq; adhuc nescio quid pastorū redolēte: Quid ætate
 Christi dici debet Roma dante iā iura gentibus: imperantibus Augusto Tyberioq;: quo-
 rum sub altero natus: sub altero Christus est passus: Inter qd̄ tempus & Romuli ætatē in-
 credibilior: q̄ pro numero anno; rerū mutatio facta erat: non q̄ mediū tempus exiguū sit.
 Siquidem ex quo propter suā insolentiā a senatu Romano ad Capræ paludem discerpt⁹
 est Romulus: usq; dum propter peccata nostra in Iudæis in monte Caluario crucifixus est
 Christus. Paulo (nisi fallor) plus minus ue septingentorū anno; tempus effluxit: q̄uis em̄
 Cicero minus sexcentis dixerit: nō ad suam ibi: sed ad Africani & ceterorū respexit ætatē:
 quos in eo ipso libro reipublicæ loqui facit. Et præterea iter Ciceronis eadē sub Antonio
 & Christi passionem sub Pilato: quantum uerisimilibus coniecturis assequor: septuaginta:
 uel circiter anno; spatiū intercessit. Longius ferebar: sed nuncius tuus scribenti imminet:
 & singulos calami tractus notat: Morulasq; medias metitur: & crebro ostium cœloq; respi-
 ciens suspirat. Misereor expertus quid est expectatio properanti animo: & ante destinatū
 cogor ut dicam humilitatem ama. Vale.

Fran. Pet. ad Socratem suum: Illi somnium quod de inuento thesauro somni-
 auerat narrantis: Ep̄la XCVIII.

A Esternæ noctis somniū referā tibi. Videbar mihi icertū unde: Nihil em̄ tale uel co-
 gitare sum solitus uel loqui: Videbar in quā in agello meo quē ad fontem Sorgiæ
 habeo: thesaurū inuenisse: monetæ puetustæ aureæ: nō mediocrē cumulū: una spa-
 tiabamur soli (ut noster est mos) Te itaq; cōfesti euocās: digito rē designo. Ambos (ut fit)
 gaudium stuporq; defixerat. Mihi quidē ut erā: nemini em̄ occurrebat illud Annei: Vitæ
 quæcūq; uulgo placēt: quæ tribuit casus: ad oē fortuitū bonū suspiciosi & pauidi subsistite:
 & fera & piscis spe aliqua oblectante decipi: munera ista fortunæ quæ putaris: insidiæ sūt:
 De hoc ergo cōsultantes: parūper hæsitauius læti trepidiq;. Quid multa? Vltimā insar-
 niæ uisum est: qd̄ per terras ac maria tantis laboribus tantiq; periculis quæri solet: id obla-
 tum ultro contemnere. Mox certatim oneramus auro: domū clam taciti cōuehimus. Abdi-
 tis pro tpe quæ exportari uno fasce nō poterāt: hoc semel: hoc iterū & iterū facimus: & semp

Ea quæ placēt
 uitāda esse: ex
 Senecæ v̄bis.

Libet VII. Epistola XCIX.

auidius: Semp̄ enī ut natura reꝝ habet: cū pecūnia sollicitudo cupiditasq; crescebant. Ferit aures interim murmur inuisum: secretum nostꝝ nulli licet creditū sponte sua in uulgus erūperat. Nec ita multo post nescio quis maior dñs locog: aderat: uendicās sibi iure thesaurū: obnitimur. Hinc primū longa & inamōna colloquia: inde lis minæq; & semp̄ litibus iuncta conuitia. Illo acriter urgente: nobis indignantibus: in nostro reperta: nobis eripi proprietāe dona fortunā. Mille subinde reꝝ motus & mille consilia: nunc matura & cauta: nūc temeraria & acerba: cū iam ad resistendum nos non tam nostra cupiditas q̄ inexorabilis aduersarij superba duriciē inflāmaret: iam ab ocio ruris ad urbana negocia: iam a studijs ad arma transfati: nouis curāꝝ turbinibus agebamur: iam pro intentione peruigili & inquisitione pulcherrima nouāꝝ reꝝ pernox odiū atq; ira successerant. Postremo iam res a litigio ad bellum se uerterat: Ita mutatus animoꝝ status & sēpe reperti auri pœnitebat: philosophabamur in insomnis: Vbi uitam serenam atq; tranquillā linquimus: quis nobis has curarum superinduxit nubes: quis in has procellas nos impexit? An ignorabamus in auro speciosam erumnā & splēdidā esse miseriam? Necessitas cū diuitijs crescit: & fugit cum mediocritate foelicitas: Occurrebāt aceruatim exempla eorū qui uel in diuitijs infœlices: uel in paupertate foelicitissimi fuissent: Spernebātur inutiles opes Croēsi: & funestū Midā aurū: & Dionysi Crassiq; spolia tēplis auulsa. Laudabat Cincinnati Reguli: Curij Fabritij foelix & gloriosa pauperies. Accedebat acies hominū nostroz: qui nudi in solitudine solibusq; & frigoribus adusti: radicibus herbarū & syluestribus baccis pasti: pro tecto cœlū: terrā habentes pro cubiculo: cum uoluptate torrentē turbidum hauserunt: asperoq; & angusto calle gradientes: spe patriāe melioris: omnia prorsus mortalia contempserūt. Ceteroꝝ quo plura huius generis ingerebantur exēpla: eo grauius dolebamus: ea non uidisse nos in tempore: sed in tergo: ut aiunt: oculos habuisse. Deniq; sic eramus: ut iam ne cœpto uellemus abistere: solus credēdi pudor obssisteret: Et iam sup̄remi certaminis instabat alea: cum repente medio noctis ira metuq; anxius expergiscor: gelidus sudor corpus omne perfuderat. Ita me diuinitas saluum uelit: ut ego perinde fessus animi fessusq; membroꝝ: eram ac si graue durūq; negociū: non somniās sed uigilans agitassē. Nec facile dici potest: q̄latus fui: ubi sensū me thesauro simul & sollicitudine liberatum: & tantū habere quantū alit: non quantū angit: quantūq; uitāe sufficit nō quantū affluit: quanq; per somnū in ea sententiā radicatū sum: q̄ mihi uigilans persuadeo esse uerissimam: scilicet plus mali q̄ boni cupidis mortalibus afferre diuitias. Surrexi demū hora solita (consuetudinē meā nosti) dūq; quotidianis laudibꝝ deo dictis: ex more manū calamo applicuissē: hoc primū qd̄ sopitū exercuerat sese obtulit expecto. Huiꝝ ergo snā te participē facio: q̄ particeps somnū uidebaris. Vale.

Sollicitudo & cupiditas cum pecūia crescūt

B

In auro erumnā & miseriam esse

C

D

Fran. Pet. ad Ioannem Tricestrinū Ep̄m: petitionem illius & suum p̄missum executioni mandare spondentis: Ep̄la XCIX.

Etitionis tuāe memor: promissiq; mei non oblitus: Italiam: siue (ne grāmatica lite implicer: quā in epistolis Cicerōi suo mouet Atticus) in Italiā uado. Scio quidē & memini: quid me de ipsius Ciceronis libris in ordinem redigēdis: & quarundam (ut dicere soles) ueluti scintillāꝝ lumine declarandis sēpe rogaueras. Demū quo ineluctabiles p̄ceptis essent: ut Romanꝝ pontifex: qui seruoris tui conscius: hanc generosam bibliothecā suā custodiam ita tibi credidit: ut olim nostri principes: Iulius Cæsar Marco Varioni: Cæsar Augustus Pompeio Marco: & rex Aegyptius Ptolemæus Philadelphus Demetrio Phalerio cōmississe noscuntur: curā prorsus ingenio tuo dignā: ut Romanus in quā p̄otifex digrediētī mihi suū hac in re modestissime indicaret aīm: effecisti. Quid facerē notū licet ignoti poetæ carmē: est orare ducū spēs uiolēta iubēdi: & q̄si nudato supplicat ense potēs: parebo si potero: Nā & sibi parere necessariū: & tibi placere delectabile. Cōtraq; preces tuas spernere durū: illiꝝ iussa negligere: sacrilegū. Totū i hoc uertit: q̄ mihi i illis q̄s poscitis emēdatis codicibꝝ reperiēdis fortuna fuerit. Nosti em̄ expertus sæculi nri crimē: q̄ta sit rerū taliū penuria: cū tñ iutiles & sup̄uacua: imo ꝑo penitꝝ dānosā funestāq; diuitiā tātis curis ac laboribꝝ aggregent. Qd̄ i me erit: studiū indefessū ac diligentīā adhibebo. Ac ne moram fortassis accuses: scito me repandis uiribꝝ corp̄is: q̄s morbꝝ iminuit in solitudine mea ad fontē Sorgiā usq; ad autūni tēperiē subfedisē metuentē corpꝝ adhuc inualidū lōgā uiaē cōmittere: tūc auctis uolēte deo uiribꝝ atq; æstibꝝ iminutis iter arripiā. Interea utinā scire posses quāta cū uoluptate soliuagꝝ ac liber iter mōtes & nemora: inter fōtes & flumina: inter libros & maximoz hoīm ingenia resp̄iro: quanq; me in ea quā añ sunt cū Ap̄lo extendēs: & præterita obliuisci nitor: & præsentia nō uidere. Vale.

A

B

12

Francisci Petrarchæ ad Lelium suū: q̄ nō multa ad eum scribat se excusantis: negocium quoq; ipsius se expediturum pollicentis: de urbis Romæ etiam laceratione conquerentis: Ep̄la C.

A

Vita scribere tempus dehortatur: somnus prohibet: noctem iam tertiam in somnum ago: neq; ueteribus curis liber: & oppræssus nouis: quas mihi profectio mea peperit multa in faciem & in tergū curanda denunciās. Cū ex æquo despiciere oīa in animū induxero (q̄ magna ex parte iam feci) tum primū tranquillos somnos carpere incipiam: nō aliter q̄ Aeneas ille Virgilian⁹: qui iam certus eundi carpebat somnos rebus iam rite paratis. Aut enim fallor aut anceps & longa deliberatio plena molestiæ ac laboris est: Dubitandi exitus initium est quietis. Dicit nequit anxia mēs & consultationibus uagis exercita quantū electione consilij in unum aliquod uersa propositum conquiescat. Tūc igit̄ ut occurret: Nunc semisopitus & uelut in somnis loquar: excusationē tuā q̄uis superuacuā amplector: scio em̄ locorum distantia ut amantib⁹ odiosam: sic honestis amicitijs non obesse: ubicunq; ergo erimus simul erimus. De negotio tuo faciam ut scribis: quod mihi scilicet fieri uellem breuiter expedire: nil enī in me molestius experior q̄ uerbis trahi: hāc amicis sciens molestiam nunq; feci nec faciam quidem. Placebo si potero: alioquin ne displiceam prouidebo. Versus tuos excitato apud Heliconā nostrum ingenio texere meditabor: sed nescio qualiter scedula tua quam decies in manibus habui discedentem me fessellit: & sine me domi substitit: quare eā ibi & post me mitte: licet & sine illa scire uidear quid dicitur sum: modo frondosi nemoris uspiam diuerticulum occurrat. Tribunitiæ litteræ copiā quā mihi misisti: uidi: legi: stupui: quid respondeam nō habeo. Fatū patriæ agnosco: & quocūq; me uerto dolendi causas materiamq; reperio. Roma em̄ lacerata: qualis Italiæ status: Italia deformata: q̄lis mea uita futura est? In hoc publico & priuato mœrore: alij opes: uires alij corporeas: alij potentiam: alij consilium conferent: Ego quid conferre possim præter lachrymas non uideo. Vale.

B

Francisci Petrarchæ ad Socratem suum: Illi q̄ mediocritatis appetitū teneatur significantis: Epistola CI.

A

Vm̄mæ quidem re: mearum quas spectata fidei tuæ credidi nihil detraho: nihil adijcio. Non tantū firmus sed fixus etiā in proposito meo sum: cuius si meministi superuacuū est quicquid de hac re ulterius loquor. Ut tamē me mei non imemorem scias: breuiter sic habe. Magnæ fortunæ appetens nunq; fui: siue id modesti: siue pusilli: siue (q̄ quibusdā magnis uiris placet) magni animi est: uera quidē & uulgo etiā nota cōmemoro: & quos; te imprimis testem habeo & interdum laudatorem: Interdū uero pro qualitate temporis: amicissimū reprehensorē: q̄ scilicet (ut uerbis tuis utar) cœpto nimis insistere: & uidendū esset ne unde famā summæ constantiæ quærere: inde pertinaciæ nomē infamiamq; consequeretur. Me tamē consilij mei hæctenus nō pœnitet: Omnis em̄ mihi altitudo suspecta est & præcipitij admonet om̄is ascēsus: Multoq; facilius natura duce in illorū consortium declinarem: qui (ut ait poeta) habitabāt ualibus imis: q̄ eorum: qui (ut ait idem) posuere in mōtibus urbem. Quæ cum ita sint: si optata mihi mediocritas quā iure Flaccus aureā uocat (ut pridem promittebat) obuenerit: est q̄ grata intentione suscipiā: & pliberaliter mecum agi dicam. Sin inuisum illud & graue maioris officij onus imponiē rennuo: excutio. Pauper esse malim q̄ sollicitus: q̄uis ut res eunt: & ut est animus: pauper esse non possim. Hæc & his similia quæcūq; inter nos in hanc sententiā dici solent: tu qui nosti optime: & amicis & dominis: & dominorū dño: nota fac obsecro: cū tēpus uidebitur: q̄uis a me ipso nec occultata: nec tacita: Sed sunt quidā quibus ut in animū penetret: sæpe ueritas inculcanda est: q̄ eo nunc minus mirer: quo quicquid de me mō dicitur es: uideri scio & ab ætatis nostræ moribus & ab ipsa uulgi opinione remotius: cū q̄ mihi ut in multis: sic præcipue in eo q̄ nunc agi: discordia multa est. Sed incredibilitatem audientū: uigor animi & facundia loquentis excutiet. Multū Socrati meo de re qualibet: sed multo plus auctoritatis ac fidei fuerit amico de secretis amici cōsilijs differēti: Multa quoq; de amici ore: q̄ de proprio fauorabilius audiunt. Illud in finē ne dissimules: ne qs forte de nostra simplicitate sibi placeat: Non est uera liberalitas dura: non lenta: non difficilis. Nihil respicit: nisi quē complexa est. Illi morigera est: non iubet illa: sed obsequitur & implet uota nō limitat. Scimus ergo: quia petenti modicum imensa porrigere: species est negandi. Vale.

B

Liber VII. Epistola CII.

Francisci Petrarchæ ad Nicolai urbis Romæ Tribunū: q̄ famā ipsi⁹ imminu-
tam audierit indignantis: Epistola CII.

f Ecasti fateor: ut sæpe p hoc tēpus: illud apud Ciceronē loquētis Africani dictū mul-
ta cū uoluptate repeterem: Quis est hic qui complet aures meas tantus & tam dul-
cis sonus: Quid enim in tāta claritate tui nominis ad tam lætos & tam crebros re-
rum tuarū nuncios cōuenientius diceretur: Idq̄ q̄ cupide fecerim inscriptus tibi exhortati-
onum mearū liber indicat: stimulis meis ac laudibus tuis plenus. Noli quæso cōmittere: ut
dicam: quis est hic qui uulnerat aures meas tantus & tam tristis fragor: Caue obsecro spe-
ciosissimam famæ tuæ frontem proprijs manibus deformare. Nulli fas hominū est: nisi ti-
bi uni rerū tuarū fundamenta conuellere: tu potes euertere qui fundasti. Solet architectus
esse optimus propriorū operum demolitor: Nosti quibus tramitibus ad gloriam ascēdisti:
uerſis retro uestigijs inde descenditur: & natura facilor est descensus. Latissime enim patet:
neq̄ solum apud inferos locum habet (quod a poeta dicit) Facilis descensus auerni: Tan-
tum ab illoꝝ desperata miseria: præsentis uitæ uarietate differimus: q̄ q̄ diu hic sum⁹ cadi-
mus quidem & resurgimus: descendimus & ascēdimus: Inde aut nullus est reditus. Quid
uero demētius q̄ cum stare possis: cadere fiducia reasurgendi: Semper ex alto periculosi-
or casus est. Et quid oro te uirtute altius ac gloria: quarum in uertice conscenderas nostris
temporibus inaccessio: tamq̄ impigre & tam insueto calle ad summa perueneras: ut haud
sciam usq̄ formidolosior cui sit ruina: Pedem figere oportet obnixius ut cōsistas: neq̄ spe-
ctaculum præbeas: ridendum hostibus: lugendum tuis. Non quæritur gratis clæꝝ nomē:
nec seruatur quidem. Magnus enim labor est magnæ custodia famæ: pmitte mihi meo uer-
siculo tecum uti qui adeo mihi placuit: ut eum ex quotidianis epistolis nō puduerit ad Afri-
cam transferre: & hanc mihi quoq̄ durissimā necessitatem exime: ne lyric⁹ apparatus tua-
rum laudum: in quo teste quidem hoc calamo multus eram: desinere cogatur in Satyram:
Neu me casu in hanc narrationem incidisse: aut de nihilo locutum putes. E curia digressum
amicorum litteræ consecutæ sunt: in quibus ad me rerum tuarū discolor: & primæ multū
dissimilis fama peruenit. Nō te populum: ut solebas: sed partem populi pessimā amare: illi
obsequi: illam amare: illam admirari. Quid dicam: nisi quod Ciceroni scribēs Brutus: pu-
det conditionis ac fortunæ: Mundus ergo te uidebit de bonorū duce satellitem reprobosq̄:
Sic nobis subito turbata sunt sydera: sic infensa diuinitas: Vbi nunc ille tuus salutaris ge-
nius: Vbi (ut usitatus loquar) ille bonorum operum consultor spiritus: cum quo assidue
colloqui putabaris: Neq̄ enim aliter talia fieri posse per hominem uidebantur. Quid autē
torqueor: Ibunt res qua sempiterna lex statuit: mutare ista non possum: fugere possum.
Itaq̄ nō parum mihi negocij remisisti: ad te animo properabam: flecto iter. Certe te alterū
non uidebo. Tu quoq̄ longum uale Roma: si hæc uera sunt. Indos ego potius aut Gara-
mantas petam. Sunt ne autem uera hæc: O multum principio dissimilem finem: & o nimi-
um delicatas aures meas. Assueuerāt magnificis rumoribus: pati ista non possunt. Sed &
possunt falsa esse quæ loquor: & falsa sint utinam: nunq̄ libentius errauerim. Magna qui-
dem apud me est scribētis auctoritas: sed cognitæ mihi multis indicijs: generosæ dicam: an-
animosæ cuiusdam inuidiæ: non parua suspitio: Igit̄ & si plura loqui dolor imperet: frena-
bo tamen impetū: quod profecto non possem nisi quia sollicitudinem meam incredulitate
consolor. Secūdet hæc deus & lætiora faciat q̄ narrantur: potiusq̄ me amicosq̄ alter men-
dacio q̄ impietate alter flagitioq̄ læserit. Si quidem consuetudine pessima effectum est ut
mendacium iam quotidianum & uulgare peccatum sit. Proditorem patriæ: nullius æui li-
centia: nulla consuetudo: nulla libertas criminū excusat. Potius ergo ille mentiendo: pau-
cos mihi mœstos dies: q̄ tu patriam deserēdo mœstam omnē uitam feceris. Ille si quid uer-
bo deliquerit: uerbo purgabitur: Tuum si (quod fictū cupio) uerum scelus est: quibus unq̄
piaculis abolendū speres: Immortale decus est: immortalis infamia. Q̄ obrem: si (q̄d opi-
nari nequeo) tuam fortasse negligis: at saltem famæ meæ consule. Scis quāta mihi impen-
deat procella: quāta si labi coeperis in caput meum reprehensorū turba conspiret. Proinde
dum tempus est (ut Terentianus loquit̄ adolescens) etiā atq̄ etiā cogita. Circumspice oro
summo studio quid agas: excute acriter te ipsum: examina tecum: nec te fallas: qui sis: qui
fueris: unde: quo ueneris: quorsum inoffensa libertate progredi fas sit: quam personā indu-
eris: quod nomen assumpseris: quā spem tui feceris: quid professus fueris: Videbis te non
dominū reipublicæ: sed ministrum. Vale.

A
Facilis descen-
sus auerni

B

C

D

Francisci Petrarchæ ad Ioannem Aretinũ: de libertate patriæ honore quoq;
ipsius gratulantis: Epistola CIII.

A o Mnia optato pueniũt amice: gratulor ego libertati patriæ: principũ nostrorũ gloriæ: trãquillitati ciuiũ: religiõis augmẽto: publicæ læticiæ: singulariter honori tuo: cuius manib⁹ turbidæ hæcten⁹ & tenebrôsæ urbi: blãda serenitatis & pax prædulcis iuehit: Votiuo q̄ successui: familiarĩũ reũ tuarũ gratulor. Perrarũ eũ ut læta cumulate accidunt: quin fortunæ dulcia sp̄ imixt⁹ aliq̄s amaror inficiat. At si qũ plene ppitia esse uult: ex amaritudine reũ ipsa dulcedinẽ in speratã miris modis nouit elicere. Sæpe igĩt dura molliens & inflectẽs: quæ tristitia uidebant uertit in gaudiũ. Utendũ fortunæ muneribus nõ fridendũ: Certe hoc nũc artificio usa est. Itaq; qd uis dicã: nõ tm̄ uotiuus eũtibus sed casibus ipsis nostris atq; difficultatib⁹ gratulari incipio: uni sc̄z motiũculæ illi tui corpis qua inges atq; animi multiplex læticia tẽperata est & uiaũ mearũ impedimẽtis multis ac uarijs: qbus effectum spero: ut ambo simul in patriã reuertamur. Vale.

Raro læta oĩa sine ifœlici ali qua re euenire

B

Fran. Pet. ad T. M. cum eo apertas inimicitias gerendas esse qui amicitiam pro iniuriã reputet: asserentis: Ep̄la CIII.

A Elegãs puerbiũ q̄uis agreste

a Greste puerbiũ: Lectũ cani sternere magn⁹ labor. Dicti ratio si quærĩt: qã sc̄z accubiturus: huẽ atq; huc in gyre ytiẽ: ut nescias tibi puluinar colloces. Ludica quidẽ cogitatio illi⁹ cui primũ hoc dicere in aim uenit: & tm̄ sic est. Idẽq; de multis hoĩb⁹ dici potest: qd̄ de cane dictũ rides. Multi em̄ sunt qbus nihil rite fiat: ita crebro uoluũtur ut quã in ptem sint casuri: aut quid uelint sciri nequeat. Cũ illis placuisse credas nihil egeris: Oĩs labor: oẽ perijt obsequiũ: Si urbanas illis offeras delitias: ruris frugalitatẽ laudẽt: si ex urbe deduxeris: frequẽtiã quærãt: solitudinẽ execrent: si colloquio corpis: fastidiãt: indignenturq; si taceas. Absentes desiderẽt: præsentẽs despiciãt amicos: sæpe etiã oderĩt. A talibus sp̄ abesse cõsultius. Intelligis qd uelim & frustra erit q̄cqd ampli⁹ dixerõ. Dico tm̄ ne q̄ dissipatiõis occasio tuæ mãsuetudini: meo silẽtio præbeat. Ut qd operã pdis generose aie: Lõge tibi imparẽ atq; dissimilẽ nact⁹: pedẽ retrahẽ ab incepto laborioso & inefficaci: reconciliare illũ tibi nequicq; niteris. Inuito amic⁹ esse nõ potes: formidabilis inimic⁹ potes esse: quẽ nũc ille contẽnit timere incipiet si apte incipias irasci: sentietq; quĩnã eẽt quẽ gratis ingrato aĩo laceffendũ duxerit. Medicorũ morẽ in hoc ægro & infecto hoĩe sequere: oro te: ex perire cõtraria. Mãsuetudine irrita efficax forte sæueritas fuerit: odiumq; potentius amore: quẽ blandientẽ spernit: horrebit ex p̄fesso inimicitias exercentẽ. Moribus aduersum meis: sed consentaneũ rebus consilium dedi. Quid enĩ illi facias qui amorem uocet insidias: huius manitatem putet esse formidinem: Vale.

B

Fran. Pet. ad Ioannẽ Anchiseũ: causam illi quare potius Cisalpinam Gallia q̄ Florentiam petierit assignantis: Ep̄la CV.

A

I Itera tuã plenã gratissimis atq; dulcissimis reprehensionibus: inuenerũt me circa Padi ripam. ix. Kalendas Aprilis ad uesperã. Cõfer aduẽtus diem cũ illarũ missione: & uide si eo temporis spatio uenire debuissent ex Aegypto: uenerũt cũ eis & amicorũ littera: & duorũ facie mihi nõ notorũ: sed utiq; illustriũ (ut dicis) Iuuenũ: ut scripta testantẽ senũ: quales utinã multos haberet ciuitas uestra: si tamen nõ esset in exiliũ missura: imo etiam si missura: quorũ dispersio reliquas saltẽ ciuitates Italicas adornaret. Sed omitto hanc inexhaustam semp̄ & ueterẽ querelã & reuortor ad litteras. Omnĩũ fere una sententia est. Arguor post propositũ ueniendi Florentiã: iter in Cisalpinã Gallia deflexisse: quasi natalis patriæ contẽptor & spes ac uota multorũ me illic expectantium eluisse. Possem ad hæc multifariam respõdere: & quid aliorũ respõsurus sim litteris nedũ scio. Respondebo tamen aliquid licet occupatissimus. Rogas em̄. Sequar impetũ dũ calamus erit in manibus: ille mihi quõ se duci uelit: ostendet. Certe cum illis ut stilo scribentiũ satisfiat musarũ mihi præsidio opus erit: Tibi autẽ cui sine ullo artificio aperta & nuda omnia esse debent: Vnum hoc minime tacuerim: qd̄ neq; uiaũ labor neq; pestis anni huius uniuersum orbẽ: sed cũcta præsertim littora proterẽs atq; consumens: neq; animi mei dolor neq; mala (nisi fallor) & iniqua patriæ tractatio: me a suscepto itinere detorsisset: præsertim cũ maiore laboris parte cõfecta iam Ianuam peruenissem. Hæc igitur uerior & potior causa fuit qd̄ scã m̄ spem quã mente conceperam: imo uero (ut euentus docuit) somniaueram: fieri non posse uidebatur: quin aliquem tibi reũ nostrarũ lætiorẽ exitum asferrem. Itaq; dulce erat expectare: donec

B

in locum spei res ipsa succederet: & iam nō cursum modo sed uolatū meditabar: uidebarq̄ mihi sine ullo laboris sensu alpes Bononiæ transiturus: Apœninū uulgariter alpem dixi. Inde enim improuisus licet non inexpectatus tuis & amicorū oculis adesse decreueram. Accedebat quod hinc potissime cepti operis adminicula sperabantur: quibus mora om̄is ini mica erat. Quippe cū nec celeritas exacta suffecerit: Quid dicam? Scio res solidas esse: spes inanes: scio q̄ qui spem perdit: nihil perdit: minus dixi: multum uero lucratur: & tamen expertus loquor: ut nulla minor iactura q̄ spei: sic nulla molestior causa est: quia sæpe pluri sunt sperata q̄ possessa: & sæpe quantū nos spes reꝝ blanda fefellerit: adipiscendo cognoscimus. Hinc est ut quotiens ante experimentum spes interiit: graui nos incōmodo affectos extimemus: Præuertit ergo consilium meum deus: & curas quas pias arbitrabar superuacuas declarauit: ut uel sic edoctus agnoscerem cogitationes hominum uanas esse. Et de hoc quidem hæcenus. Super negotio litis nostræ nil aliud dico: Res in curia uertitur: Spero forte ut illius prædonis insidiæ detegantur. In om̄es tamen casus paratus est animus: Victor gaudebo: uictus uicta cum iusticia me solabor. Non nunc primum fortunæ ludis exerceor: didici quibus artibus caducæ spei uulnus eluditur. Eant igitur res utcunq̄: modo ego non mouear: neq̄ Hercle quo moueri debeam intelligo. Nempe æquo animo possum uel assequi quod meum est: uel dimittere quod nunq̄ assequi potui. Cōpendiaria ad diuitias philosophorū uia est: quæ monstrat non addendum diuitijs: sed cupiditatibus detrahendum. Hæc sequi disposui: ne in illud duræ ac laboriosū negotiorū inextricabiliū iter incidā: a quo me deus & ipsa naturæ meæ cōditio manu (ut ita dixerim) retraxerunt. De lite igit̄ sit quicquid esse potest: mihi paupertas mea nō molesta nec fordida: sed plus etiā q̄ uellem inuidiosa sufficiet: cum qua si bene mihi conuenit (ut uideē Seneca) diues sum. Vale.

C

Compendia /
ria ad diuitias
philosophorū
uia est

Francisci Petrarchæ ad Ioannem Anchiseū: de aduentante amico congratulantis: Epistola CVI.

Redi non posset: quantū mihi curarū decesserit: quantū ue læticiæ accesserit: recenti quodam nuncio: quod tecum: q̄uis multa loqui longum tempusq̄ prohibeat: partiri quantalibet breuitate disposui. Franciscum nostrū aduentare audio: & iam esse Massiliæ. Multis quidem iactatū casibus & terrestribus maritimisq̄ periculis saluū tamen: & ad me primū ille nunc recto (ut aiunt) calle festinat: & de uiaꝝ (ut certus sum) prolixitate conqueritur: sæpe Virgilianū illud in ore habens: Italiam sequimur fugientē: & uolumur undis. Nec immerito: putabat em̄ me in Gallia reperire: sed illā curiæ sentinam tollerare nequiueram. Proximus illi saltus in patriam: tui eum desiderio ardere certe scio: Sed mihi crede q̄ non scriberem si propositum meum præuertere posses ulla prouidentia: crede inquam mihi de consilijs hominū fortuna iudicat. Inter cogitatus atq̄ actus magnus quidā (ut uulgo dicūt) mons est. Quando hic erit quē iam iā affuturū spero: in iſciā manus. Imperiosa res est amor: Nihil nō licere sibi existimat: uidebor iure meo uti si quasi reinuentum thesaurū domi recondidero curāq̄ sumptero ne tā facile rursus eo careā. Id tibi prænunciatū uelim: quo patiētius feras cū acciderit. Neq̄ em̄ ut aduentus sui famā tecū modo partitus sum: sic ipsum quoq̄ partiar amicū. Multo rarior multoq̄ preciosior res est amicitia: q̄ aurum. In qua si quid auidius egero: excuset utcunq̄ possessæ rei preciū duriciē possessoris. Ego quidē te consortē nō reiſcio: ita tamen ut præsentem partiamur. Ut partem igit̄ tuā feras: imo uero ut pro uno duos habeas: uenire te amor agat. Vale.

A

B

Fortuna de cō
silijs hominū
iudicat

Francisci Petrarchæ ad Ioannē Anchiseum: Francisci cuiusdam amici sui mortem immaturam ualde deflentis: Epistola CVII.

Eu quid hoc est: quid audio? O spes mortalium fallax: O curæ superuacua: O labilis status: nihil homini trāquillū: nihil stabile: nihil tutū: Hinc fortunæ uis: hinc mortis insidiæ: hinc fugacis mūdi blāditia: Vndiq̄ circū uallamur miseri: & inter tot laqueos spondere nobis iucundum aliquid audemus: Totiens frustrati: totiēs ludibrio habiti: sperādi cōsuetudinē & millies elusam credulitatē nescim⁹ exuere: tāta fœlicitatis (licet falsæ) dulcedo est. Heu demēs: heu cæce rerūq̄ oblitæ tuarū: q̄tiens mecū dixi: Vide hic nota: attēde: subsiste: recogita: iprime signū fixū: mansurum: indelebile: Memento fraudis huius & illius: Nihil unq̄ speraueris: nihil credideris fortunæ: mendax est: uaria: leuis: infida: priora eius blāda & mitia: posteriora acerbissima: Nosti iam hoc ferale p̄digiū: exptus a nemine iā docēdus: tuis igit̄ exēplis tibi cōsule: & ullū cū hac inire cōmertū caueto: æque promittentē ac negantē despice: æque rapientē largientemq̄ contemne. Hoc decreuerā: hoc

A

Nihil mortali
bus tutū esse

mente firmaueram: at post tam uirile propositum: ecce rursus quod muliebriter: quod inepte de-
 di: ridiculose dixerim: an uero flebiliter: ridiculose alijs fortasse: mihi quidem prorsus mis-
 rabilius ac miserrime. Post tot res speratas: inopinos casus induxi in animu[m] sperare iteru[m]:
 atque huic momentaneo & uelut hyberinae serenae noctis credere & ex euentu craftini pende-
 re praecipere: temerarius: inconsultus: interblandiri curis mordacibus ausus sum. Ecce iam dex-
 lectus meus aderit: Franciscus meus: non minus mihi iunctus uoluntate quam nomine: non mi-
 nus amore quam sanguine. Ecce aderit & forte iam adest: tam uahementi enim meditatione in
 eum incubueram: ut saepe uelut ante oculos aspicerem tanto maris ac terrae spatio distan-
 tem: & heu nunquam amplius in huius mihi peregrinationis exilio reuidendu[m]. Sed ego iure quo-
 dam meo (quod amantiu[m] omnium est commune) fictis congressibus atque colloquijs inuisae moras
 solabar absentiae: meque ipsum (ut fit) quadam cum uoluptate fallebam. Quoties aliquis ex pu-
 eris meis quibus ille se fecerat multa morum suauitate charissimum: ad me aliquid nunciaturus
 intrauerat: ita eram quasi ille iam afforet. Quotiens quisquam fores impulerat fluctuabam: &
 pastorium illud imprimis occurrebat animo: Nescio quis certe est: & Hylas in limine latrat.
 Credimus: an qui amant ipsi sibi somnia fingunt: Haec miser amans somnia fingebat: his
 angebar curis: his aestuabam sollicitudinibus: pascebarque tenui quadam spe: non aliter quam opor-
 mis per quietem dapibus sopitus esuriens & latratus canum: & seruarum uoces: & moti stridor
 cardinis & pauimentu[m] proterens ungula cornipedis & omnis omnino strepitus excitabat.
 Quoties uel libellos quibus inhiabam uel cui inharebam: calamu[m] festinabundus abiicit:
 Quoties surrexi: quotiens proslui uidendi audis tenendi que dilectum meum & curarum mea-
 rum praedulcissimum participem: Neque fratrem solum (ut Tullij quibus hoc loco possum pro-
 prie uerbis utar) sed suauitate fratrem prope aequalem: obsequio filium: consilio parentem: quem
 nescio an nimis sero cognouerim: an uerius nimis cito: nisi enim amare hominem cepissem: ne-
 quaquam morte eius in has lachrymas incidissem. Biennio uix integro illius conuictu[m]: & ami-
 citra fratus sum: tempore heu uix alloquij: ne dicam amicitiae satis patens. Sed hoc uno solor
 orbitatem meam: quod ambo certatim illius temporis breuitate ardētissima hinc illinc chari-
 tate laxauimus: & quicquid in amicitia dulce uel sanctu[m] est (quod in spatioso auro alij solent)
 nos explicuimus in angusto: ut iam delectatio nostra diuturnior: amicitiae uero fides certe
 neque sincerior: neque familiaritas artior esse posset. Inuidit gustatam mihi uitae dulcedinem for-
 tuna: Plurima & magna fidei suae pignora: sanus aegerque suscepi: quae in animi mei penetra-
 libus adamantina sede reconditi: spero itidem de me ille sentiret: eoque propensius quo & hu-
 maniore illi & amantiore natura protulerat. Nunc autem illius temporis memoria & ama-
 ra mihi simul & dulcis est: hinc mulcet: hinc cruciat: nec satis expedio: malim ne fuisse illi ho-
 mini notus an incognitus. Amicum enim talem foelix & dulce quidem habuisse: sed amisisse
 miserrimum atque amarissimum. Nunquam fere alias me ipsum ut nunc excusseram: quod non sine pu-
 dore fateor: & affectu in me plus: & uirum minus quam opinabar inuenio. Putabam enim & di-
 gnum erat multa lectione longaque rebus experientia obduruisse aduersus omnes ictus & iniu-
 rias fortunae: Fallebar infelix: nihil me mollius: nihil eneruatius. Putabam: imo equidem cer-
 tus eram me Franciscum meum amare tenerrime: hoc enim illius erga me charitas & obse-
 quia merebant. Quantum tamen amauerim: Heu sero nec aliter quam perdedo cognoui. Ideoque
 nunc intractabilius ulcerosa mens dolet: plus se cernens amisisse quam crederet. Qua in re ni-
 hil mihi magis obfuit quam impraeditatio eius: quod euenire necesse erat: non cogitaueram
 moriturum. Et perfecto si quis in hoc torrente rerum humanarum ordo esset: ante me mori non debu-
 it post me natus. Accessit feruens atque anxia eius expectatio: de qua multa iam dixi. Sic enim ip-
 se mihi supremo lachrymas digressu: sic deinde per litteras pollicetur. Sic Socrates me non
 futurum iam: sed praesentem eius nunciauerat aduentum: digressum ex Gallia recto ad me trami-
 te in Italiam perperare. Heu mihi: nunc recolo: uelut adhuc foelix atque integer proximam absconsione[m]
 & instantes miseras praesagire: meque conuestim scirem optima mei ipsius parte cariturum: breuis-
 simam foelicitatem meam nitebar expedere: quid fata mecum agerent ignoras. Veniet dicebam prius
 me quam grandaeuum patrem: quam dulces fratres ac sorores uisere. Insuper manum ac tenebo: nec mag-
 nis uiribus opus erit. Opitulatore[m] ex aduerso inueniam: Amor qui cum illo habitat partes mecum
 faciet. Iam ille crebro mihi dicere consueuerat Horatianum illud: Tecum uiuere amem: tecum obeam li-
 bens. Sed ecce manus quas ego sibi inuicere cogitabam mors iniecit: & (quod ad te pridie breui
 quadam epistola dixeram: de consilijs hominum iudicare fortunam) longe aliter atque ego senseram inter-
 pretata est. Nunc erepta spe geminatoque desiderio: quod agam? Lachrymis ne atque suspirijs alarum:

Liber VII. Epistola CVIII.

& in amissi locum moerorem meum indefinenter amplectar? An uero serenare animū nitat & circumstrepentib⁹ fortunæ minis in arcem rationis euadere? Hoc præstat: illud placet: hinc uirtus erigit: hinc affectus incuruât: & quo me uertâ: quid ue potissimū sequar incert⁹ sum: & male mihi est sæpissime cadenti: sæpissime resurgenti. Saona nocens atq; impia quæ me his anxietatibus inuoluiti: quid tibi p̄ meritis imprecer? Abstulisti animæ meæ dimidiū ac florētissima ætate crescēteq; iuuenē uirtute: dū adhuc ordiret inexorabiliter succidisti: & nunc illi pectori in quo Franciscus meus hospitabat: uiolenter incumbis. Ipse em̄ abiit: te licet inuita. Nihil in illū iuris habes: corpus tantū illius & spem meā simul obruis: pro quo quid aliud optem tibi? Curuati in arcū colles extendantur: ut in faciem directi & importuosi littoris redacta iniquā præbeas classibus stationē. Corruât mœnia & manu facta præsidia quæ uentis ac fluctibus obiecisti. Huc uis sirtium & euripi feruor: huc scyllæ rabies: huc charybdis ipetus: & quæcūq; uasti maris pericula transferant. Laxet Aeolus inquietos fratres: Austrum & reliquos: qui tuis finibus insultare sunt soliti: ut toto orbe trāquillo: te unam perpetuæ quatiant procellæ. Quicquid uel mortium uel morborū per omnes terras ac maria pestifer hic annus effudit: in te solam cōfluat: quæq; alijs annuatim: tibi pestis æterna sit. Purgetur insula Sardinia & quicquid cœli crassioris usq; est: Purgentur stagna & sulphurei lacus limosæq; penit⁹ paludes: Tepelcat arc̄tos: refrigeretur Aethiopia: uacuetur serpentibus suis Africa: tigribus Hyrcania: quicquid monstrorū & immaniū bæluarum orbis habet: in te ex omni terrarū parte conueniat. In te tristes nebulæ: In te latices fuesti & inclamantes auræ: In te frigora æstusq; defæuiāt. Deniq; cū summa humani generis salute: tu sola deperas: tu locus mortis: tu formidinis ac terrorū regio: tu luctus ac miseriarū domus esto: te peregrinus: te mercator: postremo te ciues tui fugiant: te uiator pallidus e summis montium despiciat iugis: te naua trepidus ex alto prospēctet & infamē scopulū declinās: opē uelozū remis adijciat. Heu quo me dolor perpulit: quid loquor: aut ubi sum? Mortalia mortalis tam grauius fleo: & infontē terram quæ suū ius recipit execror: incert⁹ ubinam ipse moriturus: atq; hunc puluerem terræ redditurus sim. Itaq; iam lamentis & gemitibus abstinendum est: & pro fratre præmissis dum supersumus orandū. Id potius uiros decet. Tibi uero ciuitas pulcherrima: quæ depositū meū seruas: ad me tandē reuersus gratiam habeo: q̄ in terra forsan barbarica iaciturū ipsa cōplecteris. Vitæ quidē breuitas fatalis fuerat: tuū est qd̄ amico meo iuuenū licet: fesso tamē iam curarū contigit Italici saltē requies sepulchri: leue solamē: sed multis iam uiris illustribus optatū. Te nimis hætenus ut cupide uiderem ipse terrarū situs amœnitatq; præstabāt. Deinceps charissimi mihi cineris seruatricem amara quadam dulcedine multo libentius uidebo. Si em̄ amantissima olim coniugi Pompeij sui mors & truncū impie cadauer arenas Niliacas cōmendabat usq; adeo: ut inde nollet auelli: cur nō ego dilecti mei p̄petuā sedē: littus Italicū amabo? Salue tell⁹ egregia: fraternarū reliquiarū custos fidelissima: tu me largius flere: tu parcius sperare docuisti. Tu autē ante tempus erepte mihi frater qui hæc in me lamenta præcipitas æternū uale: Ego quidē ex te gaudiū ac solamē qd̄ in his q̄bus assidue morimur terris expectabā: ubi neq; gaudiū neq; solactij loc⁹ est: multo cert⁹ præstāte deo: multoq; cumulat⁹: deinceps in terra uiuentium expecto. Sed ecce nūc expior qd̄ apud Statiū legi: dulce loqui miseris. Profecto sic est: q̄ multa enim non sentiens impetu magis q̄ animi iudicio dolenter effudi: nec loquēdo satior sed accendor: nec desinere quidem scio: Abrumpam igitur. Vale.

Fran. Pet. ad Ioannem Columnæ: eum ut fortī animo fratrum & nepotū obitum ferat consolantis: Epistola CVIII.

Atebor ingenuæ: & si em̄ soluēdo nō sim: bonæ fidei debitor sum. Fatebor tibi me oīa debere: ingeniū sc̄ & corpusculū hoc qd̄ pegrin⁹ inhabito: & si qd̄ externorū obtigit bonorū. Neq; em̄ min⁹ aula tua aīo meo cōtulit q̄ corpi q̄ fortunis. Sub te nutritus a iuētute mea: sub te auct⁹ atq; eruditus sum: quantū uel intercurrentiū casuū malignitas: uel īgenij mediocritas passa ē. Ut ex merito tenear & hūc calamū & hāc dexterā & hoc quātulū cūq; est animi lumē: ad aī tuū solamē refrigeriūq; cōuertere. Id me ī alijs ma⁹ nostris p̄ uirib⁹ obseruasse meminī: nec tu reor oblit⁹ es. In hoc ꝑo tā graui tāq; intractabili & funesto uulnere qd̄ nobis nondū fletib⁹ nostris satiata mors intulit: qd̄ agerē: qd̄ loquerer: uel omnino qd̄ hiscerem nō inueni. Corruī miser ad primā rei famā: & uelut repētino fulminis fragore dirigui. Deinde ubi primū sparsa rationis arma colligere: & prostratum ac iacentem animū attollere posse cœpi: litteras infelicissimi rumoris: quem prius ab egregio utro

Paganino Mediolanensi qui hanc urbem regit: dolenter narrante: moestus audieram: popof
 ci: & ostensas non sine lachrymis legi. Eum uero illic ambagibus perplexa oia & nil penitus
 certum legebatur. Ab urbe ueteri fama surrexerat: mox plata Florentiam: & p quorūdam
 religiosorū litteras Apocinū transgressa: Bononiā primo: inde ad nos semp (ut fit) crescen/
 do ac uariando puenerat. In re igitur dubia (quia natura hoc habet: ut audita quæ displicent
 uix totis præcordijs admittant) malui mihi interim foeliciora pmittere. Sic ægra mēs
 ad melioris spei dulcedinem recurrebat: ea tamē euanida & uelut somniantis miseri fugiti/
 tra foelicitas erat. Quid multa: quæuis assidue supuētū nouorū nunciōrū spes illa decrederet:
 nihil tamen prius plane compertū sciui quæ ad me Socratis nostri lachrymabiles litteræ per/
 uenirent. Ita mirū Tyberinas erumnas ex alio orbe mihi Rhodan^o nūciauit. Illæ uero mi/
 hi litteræ ancipitis spei refugiū præcluserūt: Quo effectū est: ut id modicū intellectus unde
 nōnunquā animi medelam mihi atq; alijs elicui: fletus & questuū pondicū opprimeret: non
 cessi tamen nec cessauī: Quotiēs assurgere nisus scribere aliquid uolui: quotiens libellos
 euolui: rubiginem ingenij tabescentis absterxi: & in intimas memoriæ meæ cellulas moest^o
 scrutator introij: Deniq; oia feci: incassum tamen. Venerūt ad manus meas epistolæ quæ/
 dam: quas uisitante nos sapius fortuna p hos annos utroq; stilo ad te miseram: In quibus
 nihil omnino meis ne dicā tuis angoribus: non solū curandis sed etiam leniendis satis effi/
 cax uisum est: Et pudebat totiens uulgata repeteri: Noua autē eudere exhausto imprimis in
 genio non ualebam: ordiri tamē & temptare nō destiti si forte supra spem orsa succederent.
 Possē tria uel quattuor litterarū ostētare primordia diuerso caractere: modisq; fere om/
 nibus quibus pro uarietate rerū grauidæ mentis affectus cōceptusq; parturio. Sane quan/
 tum mihi illa placuerint: cōditor idem & castigator calamus transuerso liturarum uulnere
 indicat. His ego difficultatibus implicitus silere firmauerā: & præsentē gemitū Christo con/
 solatori optimo solandū finiendumq; cōmittere: Hæc pro excusatione silentij mei dixerim.
 Et nunc q; te post tantū tempus alloquor: nō mutati propositi: sed insperati gaudij est: qd
 pectori meo nuper obstinatus dolenti: & (qui miseris mos est) moerorem propriū amanti
 eiusdem Socratis recentiores inuexerūt litteræ: quibus animi tui inter tot fortunæ impetus
 incōcussam magnitudinē eminentiāq; perdidici: & qui dolorē meū tacitus tulerā superad/
 ueniens gaudiū ferre nō potui: quo minus pias simul in lachrymas & in uerba prorumpere:
 qd me friuolis nequicq; temptare sermūculis pudor & dolor & reuerentia uetuerant:
 & id ab illo cœlesti artifice factū uidēs: cui cum pro alijs multis: tum pro hoc præcipue gra/
 tias agere dignū est: q; tibi tot rerū bellis exercito fortitudinē tribuit & constantiā exempla/
 rem. Itaq; decus meū: & iam quasi sola spei meæ & multorū ancora cōposito tandem statu
 fatigati pectoris & sedatis imbribus lachrymarū: qui ubi uahementius ingruerint: sereni/
 tatem mentis offuscant & conspectū præripiūt ueritatis: Quid aliud suadeam: quid ue ali/
 ud rogem: nisi insistendū cœpto: & inuictō aīo fortunæ minacis insultibus occurrendū: re/
 spiciendum sobriæ ad naturæ nostræ uolentas ac superbas leges: quid sumus: ubi sumus:
 q; diu uel hoc ipsum: uel hic futuri sum^o: unde funē soluimus: quē petimus portū: q; inter
 scopulos nauigamus: quantū maris emensi sumus: quantulū est qd restat: quantū sub si/
 ne periculū: q; multi p tumidū æquor incolumes: in faucibus portus & in littore perierunt:
 Postremo q; graue iugum super filios Adam: nō ut sup colla boū alternis horis ac diebus:
 sed prorsus omibus nulla est immunitas: nulla quies: a die exitus de uentre matris eorū (ut
 scriptū est) usq; in diē sepulturæ ac reditus ī matrē oīm. Hoc nos oēs: nō magis graui q; cō/
 tinuo iugo præmimur mortales: qd nō gen^o: nō forma: nō diuitiæ: nō ingenij: nō faciūdia:
 nō uires excutiūt: nō arma: nō satellites: nō amici: nō deniq; legiōes & classes & exercit^o: sed
 patiētia: longanimitas: constātia. Cogitandū qd nō liceat fortunæ: in eos dico: qui caduca
 & fugacia ista cōplexi: sese illi^o imperio submiserūt. Reliqs em̄ territat quidē: urget & uelli/
 cat: sed nō sternit. Reuocāda sub oculis oīs æui exēpla. Quas seu præpotentium populorū
 opes effuderit: seu sup illustriū regū regna calcauerit: seu qd usq; ab origie mūdi intactū su/
 ribunda reliquerit. Nō uacat historias euoluere (qd in alijs cōsolatorijs eplis ad te feci) &
 quæcūq; possē studio cōgrere: nota sūt tibi. Nō demisse neq; muliebriē agā: Non em̄ uel
 foemina alloquor nel puerū uel unū aliquē e plabe multiuola: sed uix fortē & natura semp
 excellum: nunc ut spero fortiorē solito & ipsis calamitatibus altiorē: Virum crebris sig/
 natum fortunæ uulnerib^o: duratoq; iam uirtutis callo: minas illius & prælia cōtemnentē.
 Non itaq; delinimenta blanditiarū asperitatibus tantis interferam: neq; ingeram spem ne/

B

C

D

potum: quous & illa deo casus nostros miserante non desit: Te ipsum tibi ostendam. Orabo lucus tuos numerare: iacturas extimare: desine in ea quæ restat: lumina iam terfa cõuertere. Circûspice familiæ tuæ statû: Columnensiu domos solito pauciores habeat colûnas: qd ad rem: modo fundamentû stabile solidûq; pmaneat. Vnus erat Iulius Caesar: Fratre non habuit: nec filios & patris nomen occultû est: quid tamẽ unus egerit norit oēs. Persuade tibi quæso (q; uerissimû est) quo plus fauist: eo minus metuẽdã esse fortunã: q; potuit fecit: Breui tpe & fratres tibi & nepotes & ppinquos abstulit: florētissimãq; pspiciã redegit ad paucos. Securus generosãq; plen⁹ contumaciã illã intuere: præter magnanimû genitorem ppe iam nihil est in q; arietare possit. Et illi quidẽ ut humani nihil unq; intolerandû fuit: sic nihil deinceps intēpestiuũ accidet: mortalis æui methas longe post tergû liquit. Quẽ uero senû mihi dabis q; tot uitæ ãnos numeret: quot hic noster fœlicitatis & gloriæ numerat? Omnium pfecto fortunatissim⁹: q; nostra ætas habuit si aliquãto citius abisset. Cæteræ sollicitudo ac metus nõ nisi expectantis animi esse solet. Qui iã suũ recepit in tuto est. Quantû uero solatiû fortitudo tua sibi tribuet inter seniles angustias quibus eũ sub uitæ finẽ ferox implicuit fortuna: & unde illũ explicare: nõ nisi uel ppria uel supstitis filij uirt⁹ potest. Hæc & his similia præsentis mali remedia tibi sunt: Reliqua em̄ quæ remedia uidẽ stimuli sũt: nõ leniũt sed acerbãt: mors nec lachrymis redimif: nec lamētis uincif: uitari nõ potest: sperni potest. Hæc insupabilis & inuitabilis mali huius uictoria sola est. Pluribus agerẽ nisi scirem q; erectus & sui memor animus loquaci cõsolatore nõ eget. Deiectũ uero & ppria nobilitatis oblitũ uerba nõ erigũt: Perge mō qua cœpisti: & bona fide q; monstras exterius: intus age: ne forte sub tranquilla fronte turbida mens lateat: q; piculosissimũ multis fuit: dum dissimulatis ulceribus in publico uelut latit: in cubilibus suis mœsti latenti mœrore tabuerunt. Pax sani capitis & in perniciem ppriã laborantis est ista calliditas: agritudine psteri & palã flere securius est. Deniq; q; sæpe dixisse memor sum & dicendũ sapius existimo: Alto loco situs es unde aspectũ & iudicia sermonesq; hoim effugere non potes: quo accuratius tibi decoris ac famæ studiũ esse debet. Inter multas quidẽ iniurias: unũ hoc de te bene meruit fortuna magnã laudis obtulit materiã: habet qui nobiscũ uiuũt: habebunt qui nascuntur postea quid in te suspiciant q; laudẽt: q; efferant: q; mirent infractũ malis animi robur & generosam uere Romani spiritus maiestatem. Vale.

Frã. Pet. ad Brunonẽ Florētīnũ: Amãtũ cæca eẽ iudicia asserẽtis: Ep̄la. CIX.

Olũ seu solis comitatũ curis ep̄la tua me repperit: laudũ mearũ onusta præconijs: Et q; testis abforet: erubui tamẽ interlegẽdũ fateor: quia uero nõ ppriũ aut alterius non amãtis: sed illius amicissimi senis testimoniũ secuta in eã narrationẽ uenerat: minus attulit negocij. Illud em̄ oibus quæ uel dicta sunt uel in eandẽ sententiam dici possunt respõdisse suffecerit: solere amantũ cæca esse iudicia. Hinc & apud Flaccũ: Balbin⁹ agne polipo delectat: & ap; uulg⁹ amatoria fabella est ei⁹ qui monoculæ mulieris amore corrept⁹ a parẽtib;: tandẽ morbo cõsulẽtib; in alias oras missus: & post aliq; ãnos amore deposito i patriã reuersus: forte illi quã uahemẽter amauerat obuip ac repẽte tristi cõcitus spectaculo quæsiuit: q; nã illa casu oculũ amisisset: Mime inqt illa oculũ amisi: sed tu oculos iuenisti. Grauiũ quidẽ ac præclare. Sed ne plura: Si qs usq; est amãs: senex noster eẽ amãtissim⁹ suorũ. In reliqs igiẽ deiceps (si qd mihi fidei est) sibi nõ ut Dodoneo Ioui: u; Delphico Apollini: sed ut uiro unice ueridico adhibe aures animũq;. Quotiẽs ad me quẽ paternæ amat ei⁹ melliflu⁹ & suauis sermo descēderit: parci⁹ crede nisi forte (q; nescio an in sapientẽ cadat) errare nõnunq; & decipi dulce est. Sane carmẽ egregiũ q; infertũ erat ep̄læ sine rriso mãsisset: tacita mei pectoris admiratione cõtentũ: nisi obstitisset ingenij tui meritũ in tanta præsertim uulgaris ignorãtiæ nube radiãtis. Accipies igiẽ seorsum: & quaecũq; est boni cõsules: carmẽ breue q; in lachrymosa materia occupato nunc animo uix extorsit: nõ tam ut id responsum esset q; ne nihil. Vale.

Fran. Pet. ad Luchinũ uicecomitem Mediolanẽ. Maiores nostros qui uirtute & litteris claruerũt cõmendantis: simulq; nostri tps principum ignauiam & ignorantiam reprehendentis: Ep̄la CX.

Vales speraueram: imo quidem quales nec sperauerã litteras tuas legi. Gratulor inter excellẽtiã tuã & humilitatẽ meã: hoc saltem interuenisse cõmertũ: talẽq; mihi ad noticiã tui aditũ aperuisse fortunã. In eo sane q; litterarũ ipsarũ ultia ps iubet diligẽtiã meã cura nõ deerit: eoq; promptius enitar: quo plus delectatiõis labor as;

feret: dum hortulanus herbis & arboribus: ego uerbis & carminibus incumbam: inuitante
 riui murmure: qui querulus fugit & dextra læuaq; prominentē pomiferā syluā secat: cuius
 studij primitias iam nunc degustabis. Et si fortasse animū altissimis intentū curis ista nō tā-
 gant (ut temporis mos est) scio tamen illos tam magnos reꝝ dños Iuliū & Augustū Cæsa-
 res: sape a reipublicæ negocijs bellorūq; laboribus: in nostri tranquillitate ocij quieuisse &
 rigentes gladijs dexteras ab hostibus feriendis: ad syllabas numerandas ac uoces aduersis
 agminibus intonare: Interq; tubarū clangorem & militarem strepitū exaudiri solitas ad pi-
 erij modulaminis dulcedinem transulisse. Neronē transeo: ne præclarū studium gloriosaq;
 nomine illius monstri cōmemoratione cōmaculem. Quæ deditum musis Hadrianū credi-
 mus: cuius intentio tam uāhemens fuit: ut ne uicina quidē morte lentesceret: Prorsus miræ
 dictū: sub extremum uitæ spiritū de animæ discessu: uersiculos ædidit: quos insererem: nisi
 quia uel tibi uel tuorū alicui notos esse cōfido. Quid Marcū Antoniū loquar: q̄ cū non am-
 bitione: sed meritis ad imperium ascendisset: uetus philosophiæ cognomen tenuit: nouum
 spreuit: aliquāto maius extimās philosophū esse q̄ principē. Hui⁹ generis exemplorū co-
 pia ingēs est: uixq; aliqs principū sine hac litterarū supellectili se principē: imo ꝑ se hoīem
 esse censebat. Sed mutata sunt tempora: Reges terræ bellū litteris indixerunt: auꝝ credo &
 gēmas atramentis inquinare metuunt: aīm ignorātia cæcū ac sordidū habere nō metuit.
 Sed grauis & piculosa materia est: uiuū potentē uerbis offendere: nec ad offensionē lōgo ser-
 mone opus est: Quisq; male uiuit: nuda læditur ueritate. Mortui autē securi⁹ reprehendū-
 tur. Nulli grauis est percussus Achilles (ut ait Satyricus) Itaq; hostes litterarū: reges nostri
 temporis: non noiare cōsiliū est: Nō est em̄ tutū in eū scribere qui potest proscribere (ut ait
 Asinius Pollio egregius orator in Cæsare Augustū iocans) Cuius ego nunc exemplo sup-
 præssis reorū noib⁹: accusatonē publicā peregero: Prope em̄ oēs idem error agit: & cū nul-
 lus eos quos supra retuli litterarū amicos principes sequi uelit: certatim Liciniū Cæsarem
 imitantur: qui rusticanæ uir originis ita litteras oderat: ut eas uirus ac pestē publicā appel-
 laret. Vox nō quidem impatore digna: sed rustico. At nō sic Marius & ipse quoq; rustican⁹
 uir: sed (ut ait Cicero) uere uir: quem licet uel occupatio uel natura litterarū ad studia tardi-
 orem faceret: litteratos tamē hoīes amabat: præcipue poetas quorū speraret ingenio suarū
 reꝝ gestaꝝ: gloriā celebrari posse. Et nimis: quis est hoīm: nisi sit idem prorsus agresti duri-
 ciæ qui & si nō ualde litteris delectet: claz; saltē non cupiat nomē: q̄ ꝑfecto sicut sine uirtu-
 te non quærit: sic sine litteris non seruat. Fluxa est hominū memoria: picturæ labiles: cadu-
 cæ statuar. Interq; mortaliū inuēta nihil litteris stabilius: quisquis illas nō metuit: oportet
 ut diligat: Omninoq; ueꝝ est illud Claudiani: Gaudet em̄ uirtus sibi testes iungere causas.
 Carmen amat quisquis carmine digna facit. Nostri uero qui nihil: nisi Satyrico carmine di-
 gnum gerunt: quas metuunt litteras oderunt: Itaq; cum Licinio sentiunt omēs: nemo cum
 Mario: nec cum alijs dicam: & (qua nulla turpior desidia unq; fuit) id quod preciosissimū
 habebant: surripi sibi per plæbeios homines passi eo sensim peruenere: ut iam inter diuitias
 suas grauissima præmanē inopia: ita qui pro exiguo censu: pro paruo regni angulo in aciē
 descendissent relicū sibi a proauis thesaurū: inextimabile proiecerūt: inq; ipsam animi regi-
 am pmiserūt alienigenas ingredi: q̄ eos nō purpureis: sed sydereis uestib⁹ spoliatos inde de-
 pellerēt. Vnde illud regale dedecus uidem⁹ plæbē doctā: regesq; asinos coronatos licet: Sic
 em̄ eos uocat: Romani Impatoris ep̄la quædā ad Francoꝝ regē. Tu ergo hac ætate uir ma-
 xime & cui ad regnū nihil præter regiū nomē desit: e duab⁹ principū sententijs cui potissimū
 te applices ignoro: sed meliora oīa de te spero. Itaq; (ne in longū exeā) breue carmen q̄ ex
 tempe nuper occurrit inter arbores illas de quibus tibi admodū familiariter partem poscis
 excellentiæ tuæ nisi: q̄ si placuisse tibi sensero (in eo genere posse em̄ uideor) q̄ putas: & q̄
 occupatio mea spondet liberalior apparebo. Vale.

Fran. Pet. ad Iacobum Florentinū: adulationes admodū se odisse significatis:
 eumq; potius ut carpat non laudet hortantis: Ep̄la CXI.

Eris utinā laudib⁹ meis plene tuæ nup ad me litteræ uenere: & dulcedie mira pmul-
 sere animū: sic in eis affectū poti⁹ q̄ effectū metiebar. Si em̄ ab alio mitterenē illud
 crederem: Nunc de purissima quidē animi tui parte prodeūtes: scio non fallunt: uti-
 nam non fallantur: Proinde uera tibi uideri omnia quæ scribis certus sum. Amor tuo gra-
 tulator: compatiōr errori. Nec tamen hic te parcius errare uoluerim: adeo delectat quod
 non sum uideri tibi: mallem esse quod uideor. Quid si ab alto negatum est: tu tamen ne

B
 Reges nostri
 tpis litteris in-
 dixerunt

Facetia Asini
 Pollij i Augu-
 stum Cæsare

C
 Fama sine uir-
 tute nō quæri-
 tur nec sine lit-
 teris seruat

D

A

Liber VII. Epistola CXII.

amicis tibi error excidat caueo. Equidem ego quibus mihi temperare nequiterim: quo minus ad litteras tuas iterum atque iterum reuenter: sensi tamen lectionem ipsam non uacare piculo: sic enim grauius: sic ornate: sic dulcius: sic denique ad persuadendum apposite in proposito uersaris: ut ualde metuendum sit: ne legentem ad credendum quidlibet facile possis impellere: quod si efficias: habebis opinionis tuae comitem: nisi quod cum tuus generosus & ingenuus error sit: me implicueris errore ridiculo. Itaque consilium fuerit & si cum labore fiat ab illa deinceps litterarum tuarum parte oculos auertere. Et si posthac res me tuarum iugem ac sedulum lectorem uis efficere: uide quaeso ut Satyricae potius quam Lyricae mecum agas. Larga enim materia est: Si intendere coeperis: uidebis in me multa: Amicis licet oculis grauias & fauētis etiam linguarum non euasura censuram: Hic precor iucumbe: huic facundissimum tuum calamum uerte: ostende me mihi: in istae linguarum manum: Arripe: liga: feri: ure: seca: tumida comprime: superuacua rescinde: nec ruborem mihi fecisse timueris nec pallorē. Tristis potio tristes pellit aegritudines: aeger sum quis nescit: Acriore tibi sum curandus antidoto: non cedunt amara dulcibus: sed amara inuicem sese tridunt. Si prodesse uis: scribe quod doleam. Milonia nam Ciceronis cum reliquis accepi: gratias ago: non mihi nunc primum tuae mentis indulgentia nota est: referibi faciam & remittam: Comœdiā quam petisti: me admodum tenera aetate dictasse non inficior sub philologiae nomine. Illa quidem procul abest: & si adesset quāti eam modo faciam: quae uis tuae: ac doctorum hominum auribus dignam rear: ex communi hoc intelliges amico. Vale.

B
Tristis potio
tristes aegritu-
dines pellit

Francisci Petrarcae ad Gilbertum grammaticum Parmensem: Illum ut optimis moribus adolescentulum suum instituat rogatis: multa etiam de scholastica disciplina interserentis: Epistola CXII.

a Dolecentulum nostrae consilij inopem: & aetatis agitatam stimulis paternae sollicitudinis ope complectere. Iam ut uides ad Biuium Pythagoricum uiuendo peruenit. Nusquam prudentiae minus: nusquam periculi magis est. Laeva quidem ad inferos fert: ad caelum dextera: sed illa facilis: prona: latissima & multarum gentium trita concursibus: haec ardua: angusta: difficilis: & paucorum hominum signata uestigijs. Non ego hoc dico: dixit dominus omnium & magister: Spatiosa uia quae ducit ad perditionem: & multi sunt qui intrant per eam. Arta uia quae ducit ad uitam: & pauci sunt qui inueniunt eam. Puerum sane nostrum: si hic sibi dimiseris: quid acturum putas: Nempe uel caeci more uulgarem strepitum sequetur: uel ferrato (ut aiunt) ibit itinere: & (quae grauium corporum natura est) deorsum suis ponderibus feretur. Nunc tu oro uir optime succurre: & incautum ac nutantem adiuua. Rege: sustenta. Discat te magistro dextrum sequi callem: discat ascendere. Quod promptius faciet si peculiariter in eum oculos defixeris: & adolescentiae suae morbis singularis quaedam tuae prouidentiae medicina subuenerit. Scis quam in partem pendeat: Unde sit ruinae proximus: Illinc oportuno praesidio fulciatur. Vetus medicorum regula est: contraria contrarijs curari. In laeticiam effuso: triste quidlibet: moesticia contracto laetum aliquid obijcitur. Intensione nimia si obtusum erit ingenium: more sollertis agricolae alterna intermissione reparabitur: si rubiginem situ traxerit exercitio enitescet. Atque ita fiet: ut labor quietem concedat: laborem quies: Vicissimque nunc ocio: nunc negotio recreetur animus. Innumerabiles praeterea sunt morum differentiae: & tam diuersa remedia: non magis morborum corporis quam animi passionum: ut quod uni pestiferum est alteri sit salubre. In hoc tota discretio praecipitoris uertitur. Iuuenilis pauor familiaritate ac blanditijs mulcetur. Insolentia minis & saeueritate comprimitur. Nec una scholastica censura militiae est. Lcuia uerbis: grauias uerberibus castiganda. Hic laudibus erigendus: hic coercendus infamia: hic opere fatigandus: hic domandus est ferula. Generoso animo perseverantiae studium affecto solatium: desperanti subsidium: feruor argenti: praecipiti frenum: lento calcar addendum. Notissima scienti in gero: ut attritu memoria recalescat: & de communibus magna pars artium constat & aliquando iucundius assueta loca reuissimus: & saepe non tam nouis quam notis cantibus delectamur. Pueri huic (ut ad rem redeam) uel inuito manum in istae ne corruat: ne deulet ad sinistram. Doce quanto piculo peccatur: quanto inde labore: quantoque dispendio regressus sit. Ostende illi quanto tutius iam hinc rectum iter sequi quam spe redire: quae multos in abruptum egit: ultro diuertere. Facile casu esse paratum omnibus. In assurgendo autem magnis uiribus: magno nisu: magno auxilio opus est. Mōstra ei uana esse uulgi sōnia: fallamque de omnibus: sed praesertim de uoluptate sniam. Nihil ad laeuam uiae huius nisi foedum: fuscum: fragile: caducum: nihil ad dexteram nisi pulchrum: lucidum:

A

B

C

uulidum: immortale. Et q̄ppropriē illam sequentibus conueniat quod scriptum est: *De*
relinquunt iter rectum & ambulā per uias tenebrosas. Atq̄ illud: Viā eorum & tenebrā
& lubricum. Et illud: Viā impiorum tenebrosa: nesciūt ubi corruant. Hāc uero alteram se-
stantibus illud potius conuenire: Viā illorum pulchrā. Et illud: Viā iustorum sine offendi-
culo. De utraq̄ autem simul dictum: Viā quā a dextris sunt nouit dominus: puerā ue-
ro sunt quā a sinistris sūt. Neq̄ solum uni dictum populo: Ecce ego do coram uobis uiam
uitā & uiam mortis. Fac ista consideret: fac uideat q̄ reprehensibilis post tot duces: q̄q̄
error ambiguus: per inextricabiles uitā breuis amfractus: unde sēpe redeuntibus seu redi-
re meditātibus mors occurrit. Deniq̄: dum res integra dumq̄ ipse suus est: nec dum pecca-
ti iugum subiit: doce quāto facilius iugum illud declinare q̄ excutere: & poeticum illud te-
neris auribus frequēter iuculca: Hac itur ad astra. Et illud: Hac iter Elysium nobis: at laua
malorum: Exercet pœnas: & ad impia tartara mittit. In quo poetā nostro sapientum Her-
braurum unus cōsonat. Sic enim ait: Viā peccantium conculcata lapidibus: & in finem il-
lorum inferi & tenebrā & pœnā. His hac aetate consueat monitis: has hauriat disciplinaf.
Facile q̄uis formam recens excipit materia: facile quiuis habitus: nondum duratis menti-
bus imprimitur ubi falsis opinionibus aditum prābueris: operosius excluduntur. Insta cr-
go dum uotiuū spem successus tractabile temp⁹ prāfert. Et sic habeto: plus te illi puero hoc
beneficio collaturum: q̄ si omnes simul ingenuas artes in pectus suum sedulo ore transfu-
deris. Magna quādam res est: fateor: scientia litterarū: sed maior uirtus animi: Et si utrāq̄
ex te discipulus docilis sperare queat: nosti ingenium quid possit: nosti melius expertus:
Ego id unum noui: paucorum esse: ut litterati fiant: omnium ut boni: modo se bonis duci-
bus exhibeant obsequentes. Fastidiosior quidem est scientia q̄ uirtus: cum sit illa nobilior
paucorum dignatur ingenia: illa nullius animum contemnit: nisi a quo prius contempta
est. Vale.

D

Fran. Pet. ad Lācelottū equitē Placentinū: pluribus amicoꝝ se litteris teneri
ostēdentis: & quod amorī remediū cōferendū sit docentis: Ep̄la CXIII.

A

h Aerebat calamo dextera scribendi auida: sed incerta quid scribere tam multis &
tam uarijs uno prope tempore: nuncijs pulsabar. Interpellabat hinc Tyberis: hinc
Arnus: hinc Rhodanus. Ille mihi infœlicis & de me optimā meritā urbis statum:

Immo uerius ruinam quam sinelachrymis audire non possum: nunciauerat: Ille quorum
dam ingeniosorum adoleſcētū querelas: ad me diuerso quidem stilo: sed una eademq̄ sen-
tentia transmiserat indignantium grauitercq̄ tolerantium: quid illic expectatus huc diuer-
terim: seu quid ita natali solo habitaculum istud antetulerim: quā crebra multorū admi-
ratio est: Ille autem curialium litteris amicorum silentio meo in tanto excellentis amici ge-
mitu (quod in leuoribus malis minime solebam: q̄q̄ non tam iudicio q̄ stupore cadētis
illustriſſimā familiā ac moerore suscepi) calcar blandā sed ualidā reprehensionis incusserat:
Quonam ergo primum uerterer: Romanis amicis miseratio: Florentinis excusatio: Trans-
alpinis consolatio debebatur. In hoc triuio hāsitantī quartus rumor accesserat: Quidam &
nomine mihi iunctus & sanguine (quodq̄ super omnia est) & amore & obsequijs animo
meo probatissimus atq̄ charissimus: dum ex Gallijs ad me uifendi cupidus accelerat mor-
bo: seu laboribus uiarum: seu cœli inclamentia contracto Saone subsistere coactus acerba
mihi morte subtrahitur. Qua in re quibus longāui parentis ac miserā matris orbitatem
fratrumq̄ solitudinem ac sororum lachrymās cōsolarer: qui meas proprias lenire nō pos-

B

sem: Itaq̄ turba rerum circumuentus (feci quod in talibus soleo: quiq̄ mos peculiaris iner-
tiā meā est) statui ex æquo uniuersa negligere: uel si possem etiam obliuisci. Sic affecto tua
iucidēs ep̄la torporē abstulit: & destitutum atq̄ abiectū calamū restituit tā dulcis grauitas
& tā grauis dulcedo inerat. Sane qd̄ inter cætera scriptū erat Africa meā nomē: suspirare
uel inuitū cōpulis: neq̄ em̄ solus cœpti illi⁹ exitū expectas: mihi yō p̄mptius sit arenas ma-
ris & cœli astra numerare: q̄ cūcta fortunā laborib⁹ meis inuidētis obstacula. Finē & ipse
incertus operior: p̄fusus ne frustra uigilauerim: an mihi saltē studij mei uoluptas aliq̄: q̄uis
sera seruet. Qd̄ si rite successerit: ad hoc qualecūq̄ spectaculū ingenij curabo: ne qs te prā-

C

ueniat in Orchestra: ultimam litterarū tuarum particulam subridēs legi. Iuuat enim mor-
bi mei ueteris tales nosse participes: & arbitrari cogor non ignobile accidens: quod in tali
confederit subiecto: solamen uero uulgaris eloquij: quod ex me iocose (nisi fallor) exi-
gis: ego ex te si forte animi uulnus fando lentesceret: & poscendum dicerem & sperandum:
hiscine uersiculis speras tibi posse dolores atq̄ astus curasq̄ graues e pectore pelli: Augē

Liber VIII. Epistola CXIII.

tur potius alunturq;. Alia est igitur huius ægritudinis medicina: cuius quidem (quod fateri ueritas iubet) noster Aesculapius auctor est: Herbæ autem quibus illa conficitur: uel in hortulo tuo certe non sunt: uel incognitæ tibi sunt: uel inamœno gustu efficiunt: ne tangantur. Vale & (quod optimum aduersus omnia uitæ nostræ mala remedium reor) quicquid se ad mouendum loco animum obtulerit: diligenter examina: & si principio delectaris: finem cogita.

Eiusdē Francisci Petrarchæ: de Reb⁹ familiarib⁹ epistolaꝝ Liber Octauus.

Fran. Pet. ad Stephanum Columnæ senioꝝem: Ipsum q̄ fortunæ tela tam forti animo acceperit laudantis: Eundem etiã in fratrum: uxoris: filiorum ac nepotum morte consolantis: Ep^la CXIII.

h Eu miserande senex: heu uiuacissimū caput: quo placuli genere cœlum offendi: quid fecisti ut tam longæ uitæ supplicio punireris? Metellus alter dicitur: Nec immerito: Omnia cōueniant: patria: gen⁹: forma: diuitiæ: aliæq; corporis atq; animi singulares & admirabiles dotes: uxor quoq; clarissima: & uxoris generosa fœcunditas & consularis dignitas & in Romanis exercitiis imperij fastigium & uictoriæ ac triumphorum tituli: Senectus longæua & incōcussa: usq; sub ultimum: fortuna: si quid enim aduersi inermiscere hæcē⁹ ausa est: qualia multa famosis persecutionibus pertulisti. Fecit hoc ut asperitate insigni abstergeretur & enitesceret gloriæ tuæ decus. Hæc tibi fidem prope centesimū uitæ annum fortuna seruauerat: & tu similiter in orbe terrarum & in orbis regina urbe princeps natus: poteras ubi de fœlicitate agitur ea scilicet quæ sperari potest in hac uita rarissimis exemplis tuum nomen inserere: non ut Sophidius inops & inglorius arator mendaci fœlix dictus oraculo: sed ut gloriosissimus omnium nostræ ætatis Romanorū ducum: & (quod prorsus difficillimū ac pene impossibile dixerim) in altissima fortuna fœlicissimus: poteras excluso Arcade peregrino sedere fidentius Romanus cum Romano: princeps cum principe: Stephanus cum Metello. nisi q̄ præter religionis eminentiam: cuius inter paganum christianumq; hominē comparatio nulla est: credere illum tibi saltem fratru ac liberorū numero dignū erat. Fratrem ille nullum habuisse legitur: tibi quinq; contigerant summi uiri: & (ut breuiter dicam) nec sanguine nec fortuna: q̄ uirtutibus & gloria clariores. Quattuor ille filios habuit: prætorios: consulares: censorios: triumphales: Tibi septem fuerūt: Vnus Romanæ ecclesiæ Cardinalis: Alius uel Cardinali maior futurus: si ad legitimam peruenisset ætatem: Tres Episcopi: Duo belloꝝ duces & bellica gloria parēti (ut omnia simul expediam) prope pares. Illi tres: Tibi uero sex filia: De quarū moribus silentium breuiloquio præferendū puto. Et quanā deus bone q̄ florens ex utroq; sexu nepotum ac pronepotū acies: q̄ dulcis turba: q̄ iucunda societas: Quis ille (ne infinita sequar) ex primogenito filio primogenitus nepos Ioānes diuinus quidem & plenus prisca ueræq; Romanæ indolis adolescens: cui iure optimo Columnæ cognomē obtigisse diceres: Neq; em̄ de Columna ut cæteri: sed ipsa columna dicebatur: in quam scilicet amicorū spes: in quam domus ingens & antiqua recumberet. Alter iam Marcellinus euaserat: eadem ætas erat: eadem uis animi: par corporis uigor: idem & amor armorū: & equorū studium: & equitandi peritia. Alter quoq; Marcellus indies: uel si quid Marcello clarius fiebat. Quæ cum ita essent: quaquauersum Romanū resonat nomē: uulgo iam fœlicissimus (si dici potest) fœlicior ac summis sublimior uidebaris. Sed sapiētes expectare finem iubent: q̄ ille fortunatissimus olim rex Lydorū Solonis consilio moneb. Re em̄ uera de mortali fœlicitate mors iudicat: & (q̄ mirabil⁹) de æterna. Nemo ergo cōfidat: lubrica fœlicitas est. Vis te fœlicem fatear: Morere: ueri testes uitæ sunt: cinis ac sepulchrum: Aliter em̄ quo altior es: eo grauiori subiaces ruina: unicū fœlicitatis exemplū eras nostri temporis: si qualis uitæ cursus: talis exitus fuisse. Nihil mali est quod nō secū afferat longa ætas. Ut multorum dierum nauigatio: sic multorum annorum uita est. Non unum cœlo sydus: non una tempesta pelago: Sæpe flectendus clauus: sæpe cōtrahenda sunt carbasa: & sæpe (quo nil periculosius habet ars nautica) pro uetorum uarietate flectēda sunt. Nunq; expectes ut diu sit imota trāquillitas aut maris aut uitæ. Mutāē assidue rex facies: & sæpe serenissim⁹ mane dies: nubilo sine cōcludiē. Me ne salis placidi uultū fluctusq; q̄ etof ignorare iubes: Me ne huic cōfidere mōstro: Hoc apd Virgiliū ille famos⁹ nauta ī mari di

A
Stephani Columnæ senioꝝis laudes quibus Metello comparatur

B

C

cit: Hoc apud seipsum sapiēs uir dicit in uita: Nihil metuit armatus & iugi meditatiōe præparatus animus: Improuidum & sibi læta omnia promittētem qualibet aduersa deſciūt. Sed ad fortunæ tuæ uarietatem redeo. Quinq; germanos fratres iam pridem ſepelieras. Quem non tantarum columnarum ruina præſterneret: Manſiſti tamē incōcuſſus: & (quod proprium magni inuictiq; animi fuit) in te unum uniuersam domus ſarcinam tranſtulisti. Ex illo quidem: damnum irreparabile: immortalī compenſabas fama: rerumq; prægrandium memoria ſolabaris: inq; tot fratrum locum nepotum lōg^o ordo ſucceſſerat. Dilecta tibi interim & amantiſſima uxor eripiē. Fœlix morte ſua: nec in hūc ſeruata dolorem. Multo quidem ſua morte fœlicior q̄ uxor Euandria de qua id dictum eſt. Illi enim ne unius: huius ne plurimorum filiorum acerbum interitum uideret tempeſtiua morte cōſultum eſt. Eripitur & natorum maxim^o: cui ſingulariter incumbebas: geminum graue uulnus tam multa prepeſſo: manſiſti tamen iam ruentibus fundamentis. Inde alijs uſq; ad inuidioſam magnitudinem auctis & mira luce fulgentib^o: fortunæ peperceras: & miſcens amara cum dulcibus: deſiderium deſunctorum ſuperitum ſolatio leniebas. Iam ſenſim oblitteratus priorum uulnerum dolor erat fœlix adhuc: & (ut dixi) Metello fœlicior mori poteras: longa uita præſtitit ut fieres Priamo ſimilior q̄ Metello. Metellum quippe ſepelierunt ſui: ſuos Priamus ſepeliuit: multum diuerſa cōditio. Trux fortuna: pauca ne inconstantia tuæ argumenta præbueras: niſi ueteribus etiam nunc exemplis Stephanus noſter accederet: quem breuiſſimo tempore uario genere moriēdi filiorum ac nepotum multitudine ſpoliatum: de fœliciffimo patre miſerandum orbitatis ſpectaculum poſuiſti: O magnanime uir: O memorabilis Stephane: iam fœlicior apparebas q̄ qui fieri poſſes infœlix: lā comitator eras q̄ qui ſolitudinem formidares: iam morti proximior q̄ cui eſſet mors filiorum adoleſcentium metuenda: extra teli iactum conſtitiffe uidebaris. Sed impotens illa & immitis dea eſt ſeu uerius dei miſtra & diuinarum uoluntatum executrix impigerrima ſed occulta: miris & incomprehenſibilibus modis agēs: Cui^o ut clameſtini ſemper & uarij: ſic ſæpe mœſti & flebiles ludi ſunt: & certe nullum hac ætate clarius ſuæ uarietatis indicium erat. Ideo inſidiatam eſſe & aſcenſui glorioſo fauiſſe crediderim: quo ſe mūdo notioſorem faceret: & poſt tantum fauoris inſignior clades: & ex tā alto terribilior caſus eſſet: Neq; enim poteras tā infœlix. Talium filiorū numerus efficit: ut ſpectabilis orbitas tua ſit: Heu dulcedo amariffima: heu laborioſa requies: heu funeſtæ blanditiæ. Quid metuendum: quid optandum: quid tenendum uitandum ue homini eſt: Impotunum nihil habuiſſe quod placeat: durū dulcia tot habuiſſe quæ perderes. Vixiſti nimium fateor: ſed ſic oportuit ut doctior moreris: Putaſſes ſolidum aliquid eſſe fortunam: ſi eius alteram tātum modo faciem aſpexiſſes. O multis iactate caſibus. Quid nunc expectas ut dicam: Nolo ſperes: nolo deſperes. Alterum uani: alteri infirmi animi eſt. Quid enim oro te ſperes: Nouos filios: noua coniugia: Intempeſtiua eſt ætas: tam ſeneſtus apta nuptijs q̄ bruma meſſibus: Ridiculum ioci gen^o ſponſus ſenex. Contra autem quid deſperes: De tot filijs nullum habes: Si habes teipſum ſatis eſt. Nullæ diuitiæ maiores: nulla clarior poſſeſſio q̄ in poteſtate animum habere. Inuenimus qui centum quindecim filios habuerit. Erotim^o quidam rex Arabum mirum dictu ſeptingentos habuiſſe traditur: Seipſum habere paucis contigit. Amiſiſti colloquia filiorum: tecum loquere. Cum alijs enim omnium: ſecum loqui paucorum eſt. Multa ſunt quæ loquaris: multa quæ reſpondeas. Multa enim in tam longa uita feciſti: quorum uel meminiffe iucundiſſimum eſſe poteſt. Non poſſunt (ut apud Ciceronem ait Cato) omnes eſſe Scipiones: aut Maximi: ut urbium expugnationes: ut pedeſtres: naualesq; pugnas: ut bella ſe geſta: ut triumphos recordentur. Tu uero de illoꝝ acie: quibus rerum ſuarū recordatio glorioſa eſt. Recordare quæ geſſeris domi militiæq;: quæ terra pelagoq; ſis paſſus: quos labores: quæ pericula obieris: quæ tibi clariffima contigerunt. Fateberis credo te & ſi ſemper ſine liberis fuiſſes magnum uirum: & non ocioſa quidem fœlicitate: ſed fœlicem tamen. Nūc uero nec ſine liberis fuiſti: & tales habuiſti: quales ut amiſſe durum: ſic habuiſſe ſuauiſſimum ſit. Adde q̄ nihil incauto accidit: Ea ſapiētia tua eſt: ut nō modo quæ tibi euenerunt: ſed & omnia quæ poſſunt euenire præuideris: Poſſibile enim nihil eſt inopinabile ſapienti: ſtultorum impræmeditata ſunt omnia. Non hoc dicere uolo: maius quiddam in animo eſt: cuius tibi uno uerbo memoriam renouare ſatis erat. Sed ne quid eorum quæ ex te audierim effluere mihi putes: dicam expræſſius. Memento ergo (mihi enim imago illius temporis ante oculos eſt) dum ante annos decem Romæ tecum agerem: & forte ſoli: ho-

D

E

F

Erotimus ſep-
tingētos filios
habuiſſe tradi-
tur

Nō poſſūt oēs
eſſe Scipiones

G

Sapienti nihil
inopinabile:
ſtulto omnia
impræmeditata

ra diei iam sera essemus deambulantes in uia lata quæ a domibus tuis ad Capitolij arcem ducit. Constitimus tandem illic ubi transuersa illâ secat uia quæ a mōtibz ad Camilli ar- cum atq; inde ad Tyberim descēdit: dumq; in illo quadriuo nullo interpellante multa col- loqueremur de statu domus ac familiæ tuæ: quæ tūc (ut sæpe alijs externis clarior periculis ciuili bello grauissimo agitabatur) incidit (ut fit) unius ex filijs tuis mētio: quo cum sugge- stu maliuolorum reor eo tempore plusq; paterna ira cūdia dissidebas: Sed tribuit mihi be- nignitas tua quod multis ante negaueras: ut me auctore ille tunc tecum rediret in gratiam. Cæterum cum de eo multa tecum familiariter questus esses: mutata fronte tandem adie- cisti hæc fere (non enim rerum modo: sed uerborum mihi suppetit memoria) Filius meus amicus tuus de quo me cogis ut paternæ sim affectus: in senectutem meam quæ honestius continuisset euomuit: sed quoniam negare tibi hoc nō possum: præteritorum omnium ob- liuio & (ut aiunt) abolitio sit: post hanc diem nullum mihi uel in uerbo iræ uestigium ui- debis: Vnum nō silebo cuius te tempus in omne testem facio: mihi quidem obijcitur im- primis: q; contra ætatis meæ decus pluribus me bellis implicem q; oportet: hanc filijs odi- orum atq; discriminum hæreditatem relicurus: Ego uero deum testor: nullam me aliam ob causam nisi amore pacis bella suscipere: Quietis auidū me uel senectus ultima: & in hoc iam terreo pectore frigescentis animus: uel lōga humanorum casuum reddit obseruatio: Ver- rum ita fixum atq; firmatum habeo labori terga non uertere: mallem tranquilliora: sed si ita fors tulerit: ad sepulchrum potius pugnando perueniam q; discam seruire senex. Ad id sane quod de hæreditate dicitur: hoc unum respondisse uelim: & hic fige in me oculos ani- mumq;: Vtinam hæreditatem aliquam filijs dimitterem: sed aliud uoto meo debitum: ali- ud fato uisum (quod moestus dico) Si quidem confuso naturæ ordine filiorum meorū om- nium hæres ero. Hæc dicens: undātes lachrymis oculos auertisti. Id quonā seu animi præ- sagio seu dei monitu dixeris incertum: q; uis uaticinari aliqua de natorum euentibus prin- cipes solere testis est diuus Vespasianus: qui alterius natorum mortis genus: amborumq; prænuñciauit imperium. Ego quidē die illo tanq; uel casu tibi elapsum uel ab indignatione profectum uerbum contempsi fateor: neq; tantarum fore uirium suspicatus sum. Post lon- gum uero tempus: dum crebris filiorum mortibus queri fidem uaticinio uiderem: rem in- ter amicos retuli: Inde in uulgus effusa est. Itaq; sacræ memoriæ Ioannes Romani dec^o car- dinis: & familiæ tuæ princeps: tribus iam fratribz defunctis euicit precibus extorsitq; ut sibi rem totam ordine narrarem: quod cum inuitus fecissem: ille suspirans ait: Vtinam geni- tor noster non tam ueridicus uates esset. Eodem anno ferali illo primogeniti tui ac nepotū casum magis ac magis horrere præfagium tuum cœpit: donec ipse dolore confectus (ut ar- bitror) nouissime moriēdo dictum patris tristi quidem: sed plena fide compleuit. Quæ res cunctis qui eam audiuerunt mirabilis: mihi uero magis indies horribilis ac stupenda est. Me- ministri omnium nō dubito: Ego certe sic memini ut adhuc sepulchrum illud marmoreum antiquum quod in angulo est: & cui uterq; nostrum cubito insistebat: Ad hæc & omnis tui habitum spectare: uocesq; illas tuas his auribus audire mihi uidear. Quæ cum ita sint: non debet intolerabile damnum esse: quod tãto ante præuisum est. Armat enim meditatio ani- mum: Quid pateris quod non te passurum scires? Nemo plorat filium se genuisse morta- lem nisi sit idem amens & propriæ mortalitatis oblitus: Amant^o nostri similes filios habe- re: nihil uero magis est nostrum q; insita atq; indicta nascentibus conditio moriendi: sola omnium inseparabilis inhærensq; ossibus ac medullis. Quid ergo dolent homines in fune- ribz filiorum? Profecto non certum & publicum naturæ debitum: sed mortis insperatum ordinem: hic tibi (quantum intelligi datur) nec improuisus nec ignoratus fuit. Prima lugē- di causa sublata est: inopini dolor uulneris. Aut igitur affectus tuos diuino subdis imperio (q; docti oēs & bñ instituti faciūt) & quæcūq; tibi acciderūt tã præuidisti æq; nimitèr q; tuli sti: Aut si forte (qm̄ suū naturæ ius eripe difficile est) gemitū reluctātī patern^o amor ui ex- præssit: tm̄ tñ tēpus effluxerit ex q; lugere primū cœpis: ut iam uerisise sit lachrymas aruisse: Lentescit em̄ tractu dolor: lætescit & gaudiū: q; q; unū habent bonū: humanæ passionū nulla perpetua est. Sed quoniam magnas res agentibus oratio longior inuisa: finem faciā. Ut uero nō inhumani patris fuerit epistolæ principium (si id pietas coegerit) humentibus oculis legisse: sic siccis finem luminibus plegere uiri fortis erit & indomiti: itaq; totum ani- mum collige obsecro: & ingenti nisu fortunæ ruētis incursum excipe: Quisquis primū im- petum pertulerit uictor erit: plures enim terrore q; ui superat. Sed quid ago? Quod suadeo

H

I

Parētes sapi^o / ya de filijs so / lere uaticinari / vespasiani ex / mplo.

K

Nihil magis / esse nostrū q; / moriēdi cōdi- / tio

L

Humanos as / fectus unū i se / habere bonū / q; scz null^o sit / perpetuus

K

impleſſe te ſpero: Id dumtaxat obteſtor ac deprecor: ne unq̄ forte (ut eſt animus ſæpe curioſior eorum in quibus nullum iam niſi memoriae ius habet) uetera memorando in nouas miſerias relabaris: ac nimis indulgēs patrio dolori: reſcindas hærentium iam uulnerum cicatrices. Sine abiſſe quæ ut redeât impetrari nequit. An crucient: an delectent: in tua poteſtate ſitum eſt: Vulgus te orbem ſenem miſerum appellet: tu uulgus ut ſolet inſanire: & te foelicem credito: de utroq̄ fortunæ dolo gultaſti: Scis quid ſapiant: lætum te dulcia fecerunt: amara cautum faciunt: ut intelligas quorſum fidendum ſit ſecūdis: Videbas & olim credo: ſed hoc non negabis nunq̄ te clarius uidiſſe. Nullæ ſunt certiores ſcholæ q̄ in quib⁹ experientia magiſtra eſt: quod a multis audieras uidiſti: & aurium diſciplinam oculis approbaſti. Vides eam (de qua omnis fere mortalium ſermo eſt) nihil eſſe fortunam: uides fabulam eſſe quæ uulgo dicitur foelicitas: Illamq̄ amiſiſti: inueniſti aliam certiorẽ atq̄ ſolidiorẽ. Et quam inquis inter tot dolores mihi foelicitatem oſtentas? Quam putas: niſi quam nemo tibi unq̄ ſi nolis eripiat? Mõſtro tibi foelicitatem cõtrariam primæ: bonis tuis eſſe contẽtum: ſcire quibus ornatus uidebaris tua non fuiſſe: diſcuſſis demum erroribus: ueras opiniones aſſecutum licet ſero. Ante omnia formidatum gentibus fortunæ imperium non timere. Quid dicam amplius? In hoc deſino: Nudus intraſti: nudus egredere: & illam humanarum (ut aiunt) rerum dominam celſo animo contemne: Nocuit uſq̄ adeo: nocere iam nõ poſſit: quid tũc etiam cogitat: quid minas? Exhaust pharetram: exarmata eſt: nec habet illa q̄ iaculetur: nec tu habes ubi de cætero feriaris. Vale.

Franciſci Petrarchæ ad Olympum: q̄ ſe domum non reppererit dolentis:

Epistola CXV.

A nihil omni ex parte foelix aut dulce dum uiuimus: Sentio q̄ improprie locut⁹ ſim: immo uero dum nõ uiuimus: Cum enim uiuere cõperimus: nihil niſi dulciſſimũ ac foeliciffimũ erit. Ecce dum eo lætus ac redeo: exoptatiſſimum mihi tuũ & illius amici optimi conſpectum colloquiumq̄ perdi: Vix lachrymas continui domum hodie reuerſus: ubi comperi uos ſimul hic fuiſſe: mei uidendi deſiderio: ſuperatis alpiſibus atq̄ omni uiarum aſperitate calcata: meq̄ non inuento magna uelut deſtitutos ſpe dolẽtes abiſſe. Hæc enim & famulorum uocib⁹ perdi: & litteris ueſtris quas inter libellos meos tanq̄ eximia dilectiõis obſides reliquiſti: & arrabonem moræ breuis & pignora redeundi. Sed quoniam dura leniorem in partem fletere ſapiẽtis eſt. Cogitemus id cõlitus actum: neme ut optabatis inuento congreſſu amici ſeruor ille tepeſcere & animorum: quo nũc (ut reor) per abſentiam irritato pro paucorum forte dierum gaudio prærepto: multorum nobis annorum iucunditas compenſetur: De hoc tamẽ illa uiderit: cuius adamantina duricie ſæpe humani conſilij acies infirma retunditur. Certo ego ſic mihi ſingo: ſic cogito: ſic ſpero: & in hac ſpe multis obſeſſus laborib⁹ cõquieſco. De quo quid ſentiã: quid ue tibi ſuaſur⁹ ſim: quod & magna res eſt: & nuncius hic feſtinat: in diem aliũ differre coact⁹ ſum. Vale.

B
Sapiẽtis eſt
du
ra in leniorem
partẽ fletere

Frã. Pet. ad Olympum: quanto fontis Sogix amore teneatur ſignificantis: ad uitam etiam ſolitariam illum inuitantis: Ep̄la CXVI.

A Xpeſtaui anxie: nec dum aut patiens nuncius aut ocioſus dies affuit. Itaq̄ ſimul concepta carptim explico: non quidem ex animi mei ſententia: noui em̄ orationis perpetuæ quanta uis: Ille orientalium fluuiorum maximus multis diſtinct⁹ alueis: uides q̄ non modo permeabilis: ſed etiam contemptibilis factus eſt: ſed pareamus tempori: ſit libitum quod licet: quando quod eſt libitum nõ licet. Et quoniam nunci⁹ hu⁹ haud ſat explorata fides erat: unam dumtaxat epistolæ tuæ partem exequar: ubi reditum ad fontem Sorgia diſſuades: ut illam tibi ſollicitudinem eripiã. Videris enim mihi de hac re non mediocriter curare: nec immerito q̄ eo ſapius uocantem Socratem noſtrum: nõ audire non potui. Itaq̄ uictus tandem precibus ſponponderam: ſi tractata ſuccederent: quibus & honeſtus illic manendĩ color & uitæ neceſſaria quærerentur: uitæ inquam ſodalium: & multorum ad me illic de more conuenientium: mea enim uita non modo neceſſarijs inſtructa: ſed uereor ne ſuperuacuis impedita ſit: quo ſibi libuiſſet ſecuturum: nõ ignarus quidẽ rerum harum & illarum: ſed magnum ibi hætenus ducem noſtrum & uos omnes eſſe cogitans: quos mihi reliquos mors feciſſet: amoris ueſtri uelut uncis quibusdam ualidiſſimis retrahebar. Nunc mutata ſunt omnia: & amicorum turba abiit & dux noſter obiit: & Socrates meus qui ſolus ibi eſt: q̄ ſuis unus i me poſſit omnia: q̄ ſuis in ueteratæ conſuetudinis

B

Liber VIII. Epistola CXVI.

ui & ipse ibi esse: & omnes suos: meq; ante alios secum esse desideret: nunq; tamen audebit omni spe abscissa in eas nos terras accersere: ubi oēs prorsus alienigenæ atq; hospites futuri simus. Neq; enim ludus est hominibus mortalia & caduca corpuscula trahentibus dicere: quod animæ fœlices corpore resolutæ apud Virgilium loquuntur: Nulli certa domus lucis habitamus opacis: Riparumq; thoros & prata recētia riuis Incolimus. Si enim ista sufficerent: posset utiq; clausa uallis unde Sorgiæ fons erumpit nobis omnibus abunde riuuolos nitentes & frondosas domos & herbosa cubilia ministrare. Sed plus aliquid exigit natura. Philosophos quidem & poetas duros ac saxeos uulgi existimat. Sed in hoc fallitur ut in multis: Carnei enim sunt: humanitatem retinent: abijciunt uoluptates: Est autem certa uel philosophicæ uel poeticæ metha necessitatis: quam præterire suspectū sit. Nō est per se sufficiens (ut ait Aristoteles) natura ad speculari: sed oportet & corp⁹ sanum esse & cibū & reliquum famulatū existerē. Neq; enim cantare sub antro pierio: thyrsum ue potest contingere fœua paupertas: atq; æris inops quo nocte dieq; corpus eget (ut Satyricus ait) magno ac perpetuo apud doctos philosophici poeticq; dogmatis consensu rerum sed uerborum uarietate multiplici. Igitur clausa uallis (ut cœptum sequar) ad aliquod breue tempus urbanarum uoluptatum tædio affectis: ut olim diuerticula non inamœna sufficeret: in longum certe nec promitteret necessaria nec præstaret. Nobis sane si sapimus: nō in longū modo: sed in finem quoq; prospiciendum est: ut uitemus illud Senecæ: quod humano generi facit improprium: ubi ait: De partib⁹ uitæ cogitare omēs: neminem de tota. Vere sic est em̄: & hoc est quod consilia nostra præcipit: ut iter occupationes tam uarias miserandum simul & ridiculum ignoremus quonam fluctuantis uitæ gubernacula dirigamus. Scio clausæ uallis optabilem æstiuo præfertim tempore stationem: & si illi unq; secessus ille grat⁹ fuit: mihi fuisse gratissimum: decennis indicio est mora: quod si apud te: imo uero apud alterum me sine iactantia gloriari licet: pace montium ac fontium syluarum ue: quid usq; nūc loco illi non dicam clarius: sed certe notius incolatu meo accidit: Opinari ausim: apud multos non minus illum meo nomie q̄ suo miro licet fōte cognosci: Quod iccirco dixerim: ne quis dubitet: me illud rus non spernere: quod mihi meisq; rebus aptissimū sp̄ inueni: ubi sæpe curas urbanas rustica requie permutaui: quod non tantum electione ipsa: sed agrestibus muris: & (ut spero) solidiore cemento uerbis atq; carminibus illustrare pro uirib⁹ studui. Illic (iuuat enim meminisse) Africam meam coepi: tanto impetu tantoq; nisu animi: ut nūc limam per eadem referens uestigia: ipse meam audaciam & magna operis fundamēta quodāmodo phorrescā. Illic & epistolæ utriusq; stili partē nō exiguā & pene totū Bucolicū carmē absolui: q̄ breui dieꝝ spatio si noris stupeas. Null⁹ loc⁹ aut pl⁹ ocij præbuit aut stimulos acriores ex oib⁹ terris ac sæculis illustres uiros i unū cōtrahēdi: illa mihi solitudo dedit aīm: solitariā uitā religiosūq; ociū: singula ibi singulis uolumibus p̄stringēda & laudanda suscepi. Deniq; iuuenilē æstū: q̄ me multos annos torruit (ut nosti) sperās illis umbraculis lenire: eo iā inde ab adolecētia sæpe cōfugere uelut in arcē munitissimā solebā. Sed heu mihi incauto: ipsa nempe remedia in exitium uertebātur: Nam & his quas mecum aduexeram curis incenditibus: & in tanta solitudine nullo prorsus ad incendium accurren- te desperatius urebar: Itaq; per os meum flamma cordis erumpens miserabili: sed (ut quidam dixerunt) dulci murmure ualles cœlumq; complebat. Hinc illa uulgaria iuuenilium laborum meorum cantica: quorū hodie pudet ac pœnitet: sed eodem morbo affectis (ut uidemus) acceptissima. Quid multa: Si quæcunq; alibi cum his quæ ibi scripsi conferantur loca omnia: locus ille me iudice hæctenus superet. Est igitur eritq; dum uixero sedes illa mihi gratissima commemoratione iuuenilium curarum: quarum usq; ad hanc ætatem in reliquis elaboro. Verumtamen nisi nosmetipfos fallimus: alia quædam sunt uiro tractanda q̄ puero: & ego aliud illa ætate non uideram: obstabat tamē recto iudicio cæcus amor: obstabat ætatis imbecillitas paupertasq; consilij: obstabat reuerentiā dūcis nostri: sub quo esse pluris erat q̄ libertas: immo sine quo nec libertas nec uitæ iucunditas plena erat. Nūc & illud & quicquid dulce supererat uno pene naufragio amisimus (quodq; sine suspirio dici nequit) uirentissima olim laur⁹ mea ui repētina tempestatis exaruit: quæ una mihi nō Sorgiam modo: sed Ruentiam Ticino fecerat clariorem: uelumq; quo oculi mei tegebant ablatum est ut uideam quid inter uallem clausam Venesini & apertas Italiæ ualles collecteq; pulcherrimos & urbes amœnissimas ac florentissimas intersit. Interq; unicum Sorgiæ fluuium ac fontem & tot lucidos fontes: tot uaga flumina: tot piscosos lacus: duo longe cla-

Virg. vj. anc.

C
Quæ ad phi/ losophicā poe ticāq; uitam sint necessaria

D
Nemo de tota uita: sed omēs de pte cogitat

D
Quædā opa quæ fecit com memorat

E

F

Liber VIII. Epistola CXVII.

rissima maria Italiam curuis & speciosis amfractibus hinc inde uallantia (ut reliquas naturæ præstantissimas dotes sileam) atq; imprimis ingenia moresq; hominum non hic dicendi locus est. Et tamen uide quantum primæ impressiones animis hæreant: quantum ue cōsuetudo longior possit in rebus omnibus (Vt enim iuxta perfectæ legem amicitia: omnes tibi pectoris mei fluctus aperiam) sensum hac in parte rationi rebellantem sentio. Et fateor uallem illam: nunc uel maxime repudiens suspiro: meq; uel inuitum: nescio quis locorum amor uellicat. Ibam uero nunc longius: sed expectantis murmure nunciij admoneor ut diram. Vale.

Francisci Petrarchæ ad Olympum: Illum iterum ceterosq; amicos ad uitam solitariam inuitantis: Epistola CXVII.

A
Celeritas
amori inest

Mnis amor impatiens more festinationis appetēs: nec ulla tanta celeritas est quæ non tarditas sit amanti. Multa tibi externo die scripseram: sed quoniam & multa supererant & exonerari animus ardebat: cum fortuitus nuncijs non adesset: ad domesticos me conuertii. Et singulorum quidem obsequia trutinanti: ut intelligas q̄ uentri deditus sim: coquus primus occurrit: quo sine incōmodo: immo uero non sine commodo carerem. Cocus inquam (quod non te latet) apud maiores olim nostros uilissimum mancipium: uicta demum Asia in precio haberi cœptum. Nunq̄ utinam armis Asiam uicissimus: ne unq̄ suis illa delitijs nos uicisset. Sed ad nostra festino. Coquus ergo nunc mihi pro uiatore fuerit. Villicus pro coquo. Scis me rustico apparatus & cibis agrestib; delectari & in tenui uictu solum cum Epicuro sentire: cui in hortulis & oleribus illius a se laudatæ uoluptatis summa reponitur. Sæpe quidem rusticitati meæ gratulor: quæ mihi perpetuum fert: quod his delicatis ac lautis uicissitudo facit alternū. Quis est enim tam fastidiose arrogans: cui non semel in anno dulce sit: uel in herbosis aggeribus sub diuo: uel in amici pastoris tugurio discumbere: q̄uis auratæ trabes non impendeant: q̄uis mensas argentum graue non oneret: murosq; marmoreos purpurea aulea non uestiant: cuius tam ambitiosa sitis est ut præter patulam gemmam seu leones aureo ne more decertantes: Polycleti opus polum omne fastidiat: Aut cuius tam superba fames: quæ non interdum rustico conuiuio sedari queat: q̄uis peregrinæ Colchorum uolucres nō assint: nec ignotis littoribus iactatus Rombus: Interq; duos pontes captus Tyberinus lupus: cui ueterum opinio palmam inter pisces tribuit: Hæc ergo quæ his nauseatoribus nonnunq̄ raritatis lenocinio temptatur: mihi naturæ beneficio semper accepta sunt. Et si quando forsitan alternare libuerit: hic mihi iugis uiuendi tenor placeat. Lautiora non respuam: sed quæ rarissime & magno redant interuallo. Ne ue me frustra loqui putes: cum longe aliud sim dicturus: ista sic accipies: ne fortassis incommodo meo consuleris: coquū meum mihi ante remiseris q̄ plene consilium cœperitis de summa rerum nostrarum quæ nunc agitur. In quam quæso: aperite aures & non repugnantes animos adhibere. Quod enim uni dico: omnib; dico: & cupio has literas (si fieri possit) per ora amicorum omnium circumferri: & si quis ibit istinc ad occidentem nuncijs Socrati nostro nominatim dirigi: ut omnes agnoscant uel sensus meos uel ineptias. Multa quidem altius dici possunt: at non multa (nisi fallor) utilius: de hoc tamē uos uideritis: Ego institutum sequar. Equidem aut omnino nihil calleo: aut nisi iam uiri sumus: nunq̄ erimus. Nemo nobis blandiatur: nemo nos iuuentutis appellatione decipiat. Non sumus decrepiti. Esto ne senes simus: at profecto nec pueri: tempus est puerilia relinquendi: Tempus est inquam: esset utinam nec trāsisset: sed mihi crede trāsiiit & magna iam ex parte post tergum est. Sed & aliquid reliqui esse non inficior: id ne pari segnicie dilabatur celeriter occurrendum est: Alioquin eueniet nobis (quod uulgo fere omnibus) ut adolescentiam respectantes: & in illam oculis ac mente conuersi: senectutis in foueam incidamus: Atq; ita demum iacētes illusiq; de naturæ fragilitate deq; æui breuitate lamentemur: & seræ querimoniam Theophrastum proferam; auctorem: Cicerone ac Salustio & Seneca resistentibus magnifice superandum: Quin arripimus hoc quantulumcunq; quod restat: inq; usus nostros uertimus: Ita ut secūdam ipsius Senecæ sententiam: quæ Ciceronis ante fuerat: quod facere solent: qui serius exeunt & uolunt tempus celeritate reparare. Calcar addamus cuius ope ueras opiniones & fugientem hæctenus beatam uitam uel sub ipsum uia terminum consequamur. Nunq̄ enim sero fit quod salutariter fit: Nam & si reprehensionem dilatio mereatur: emendatio tamen laude digna est. Certe quod bonum est intempestiuum esse nō potest: Alioquin bonum utiq; non est si tempestiuum esse desijt: Qualem esse credam; potest.

D

Libet VIII. Epistola CXVII.

nitentiam defunctorum ad nihil iam nisi ad miseriam cumulum ualituram: cum contra non inefficax poenitentia senum sit. Nos uero non pudeat quod multo ante decuit fecisse: uel nunc aggredi pudeat potius ne nunc quidem uariante capillo turpe est uariantia non firmare consilia. Aggrediamur itaque iam tandem & cogitemus acriter quo in statu res nostrae sunt: nec nostrae solum res: sed quorumcunque mortaliu. Quid enim quaeso uita hominis: nisi flatus exiguo & tenuis fumi uapor? Sentit in se quisque quod putre: quod debile: quod caducum corpus inhabitet. Sed errore iam publico dissimulamus: & imbecillitatis nostrae conscij: diuturnitatem aeternitati proximam cupida mente concepimus. Sic est. Nemo est qui se moriturum credat: immo uero nemo est qui non se mortalem sciat: sed diem mortis (qui forsitan hodie natus est) in longum pro se quisque rejicit. Ita cuius maxime praesentiam timemus: eius absentiae maxime fidimus: cum nihil tam ambigue absit: nihil tam subito praesens fiat. Fallit miseris Aristotelicum illud: Ait enim: Quae longe ualde non timetur. Sciunt enim omnes quod morientur: sed quia non prope: nihil curant. Haec ille uir tantum in Rhetoricis: Ego autem & nihil curare mortem fateor: & esse quam idem dicit incurie causam non nego: sed eam ipsam falsam esse concedo. Nam quid falsius: quam longe ualde mortem credere: quae ne unquam longe sit uita breuitas facit: ut semper impedeat supraque caput sit: facit humanorum casuum mira uis: ineluctabilis euentus: infinita uarietas. Nihil ergo homines mortem curant: non quia est: sed quia creditur longinqua: Si enim scirent quod prope est (quod necessario scirent nisi ultro oculos auerterent) puto uel timere mortem inciperent uel ita se uirtutibus armarent: ut eam ceu melioris uita principium merito non timerent. Nunc uero quem inuenies qui non uirtute abiecta longe uita spem arripiat: Quae ut non fallat & ut sit uita longissima: breuis erit & in finem uita spes uiuendi: quae uis rata: quae uis nihil mentita sefellerit. Quae inquam mihi reperies qui non coetaneis suis se superuicturum speret: Ita cogitatus nostros actusque disponimus: quasi nullus noster: omnium haeredes futuri simus: cum interim nostra suos expectatores habeat haereditas: & haud dubie falli alterutros sit necesse. Eripiamus nos huic ludibrio: & si ratio non mouet: moueant nos exempla quae undique uel nolentibus oculis se offerunt: & uel exclusa se ingerunt: uel admissa praecordijs insident: nec facile nisi contemptu impio & obliuione mortifera differuntur. Delectat scire quid simus: & quo imus: quis cunctantes tergierantescque manet exitus. Intueamur alios: non linceis oculis est opus: Aut illius acie qui a Lilybaei specula digredientem portu Carthaginis classem punicam numerabat. Iuxta respicere iubeo uicina ostia: contiguas domos: urbes ipsas quas incolimus nimis uagos: ad proprios lares ac limina redeamus: uidebimus quod repente uelut somnium ac umbra praeterijt atque ab oculis nostris euanuit: quicquid in terris charius habebamus. Amici qui pro nostra uita ituri ad mortem: si res posceret uidebantur moestam nobis & nimis solitariam morte sua uitam effecerunt. Non illi nos hic perpetuos reliquere: sed eodem properantes praenunere & forte sua in tempore usi sunt: Vtemur nostra nos: nam (ut ait Flaccus) Omnes eodem cogimur: omnium uerfatur urna serius: oculus: fors exitura: exiuit oculus fors illorum: exhibit nostra serius sed confestim: Nulla mora est: Quatum enim refert senex an iuuenis moriari: Si ad finem uita respicis quae ultima & communis omnium est senectus: uerum est illud: Nemo non senex moritur. Si ad uita spacium: nemo non iuuenis. Si ad opiniones: nemo non puer. Verum ista praetereo: tam multa enim occurrant: ut uix propositum sequi possim. Piget & impediore gemitu stringere numeris: quos affectus intimos: quae dulcia pignora moestus ac pestilens & ex omni saeculorum serie eradendus nobis annus hic abstulit: pauci fateor ex omni grege hominum: pauci admodum superestis cum quibus & uiuere eligam & mori. Non quod ego plures alios ab hac acie secludam: nisi quos a nobis uel coniugium: uel occupatio: uel aetas: uel difficultates alia disiungunt amarique iubent e longinquo. Neque uero nunc de superioribus agere: quorum beniuolentia fortasse aliqua conuersatio nulla est: Obstat enim mutuo conuictui disparitas fortunae & amicitiae: uirus insolentiae: dum uilescere metuentes adorari expetunt non amari. Nos uero quod impedit quo minus has uita reliquias quantulaecumque sunt simul in pace animi bonaeque artium studiis transigamus: Et si in freto uiximus (ut ait Seneca) moriamur in portu. An quod uni quondam domino obsequentes fecimus: id nobis uiuentes non audebimus: Plusque in nobis potuit seruitutis studium quam libertatis amor potuerit: Et si enim nobis ea seruitus libertate quolibet gratior foret quam illius uiri optimi: & in eo statu mime insolentis affectio merebat tamen esse sub altero: parere alteri: alieno uiuere: uideri possunt seruitutis honestioris: Verae autem libertatis utique non sunt.

E
Humana mi/seria

F

G

H

En inuisa licet contigit libertas: aliquantoque citius quam optauimus nostri sumus. Et animos quidem nosse omnium uideor: an fallor: Impedimenta rerum fors omnia non nouit & si mihi nihil in uobis occultum rear: Non sumus principes maris & terrae (ut Aristoteles ait) nec oportet ad beatam uitam: habemus autem quod sufficere possit animis modestis: sequi cōponentibus ad naturam: quod si singulis sat est: quid omnibus euenturū suspicemur: ubi uicissim alter alteri manum dabit: & quicquid necessitatis inciderit alterna ope supplebitur. Abundabimus mihi crede: magisque forsan inuidia nobis: quam inopia metuenda est. Quid igitur expectamus: quid mari & montibus fluminibusque distrahimur: Cur non tandem domus una coniungit: quos olim iunxit unitas uoluntatum: nisi quia noua quaelibet & insueta res fugimus: multaque pollicitam spem dimittere: uocantemque nos altius fortunam non audire stultum credimus: cum multo sit stultus contemptis rebus certis ac solidis: in umbris inanibus spem habere. Ego quidem non conscientiae meae solum: sed praesentis epistolae testimonio in uos culpam omnem retorqueo: quicumque fueritis ad salubre consilium tardiores. Quin huc solutis seu praefectis occupationum laqueis festinate: neque mihi detur arrogantiae quod trahere uidear non sequi: ad utrumlibet ex aequo paratus est animus. Si quis usque uitae nostrae locus est aptior raptim adero: Non sum enim qui fidele consilium spernere soleam: Nulli credo mortalium maior est uel fides uel auctoritas amicorum. Sin hic uestro iudicio praelatus est (quod nostrae fatentur litterae) quid uos nunc etiam tenet: Nolite cupiditati aurem dare: nunquam dictura est sufficit: semper nescio quid deerit: habet hoc auaricia propriū ac pessimum: insatiabilis est: & dum promittit absentia praesentibus uti uetat: haec habendi sitis nunquam plura quaerendo: sed pauciora concupiscendo sedabitur. Crede non mihi sed philosophis: quorum haec ad ueras diuitias uia est. Quod ad me attinet cupiditatibus metham fixi & oraculi loco Poeticum illud accipiens: Semper auarus eget: ne ipse quoque semper egeat: quod sequitur feci: certum uoto finem peti: eumque iam pridem licet resstantibus fortunae uentis attingi. Nec uerebor ne mihi segnitiam meus haeres obijciat: mihi uiuo non sibi: & rerum mearum cum amicis dominus non negotiorum eius qui nondum certe mihi noscitur sum gestor: pro me autem quid mihi tantopere laborandum: Expedi: expeditum esse impedito itinere gradientem. Quid nunc etiam inutiles & funestas sarcinulas cogitamus: Eleganter ait Flaccus: Spatio breui spem longam refeces: Id ne autem de breui aliqua uitae particula dictum putes & non de tota uitae: alio loco ait idem: Vitae summa breuis spem nos uetat inchoare longam. Ita est: non fallitur. Nihil est uerius: & si enim uitae huius angustias quo possumus modo atatum scilicet operosa distinctione laxemus: & in quantalibet minutias diuidamus: reductamen in unam cuncta congeriem: & curiosius scissa reinteigrans: a primo ad ultimū quous longissima uitae diem totum simul mente complectere: Fateberis summam huius rapidissimi temporis esse breuissimam: huius ipsius si retro circumque respicimus: bona pars nobis exacta est. Colligamus nos igitur ad extrema uiarum (quodque non ambigitur) duriora abiectionisque superuacuis necessaria teneamus. Quid procrastinamus: quid differimus: Dies diem: mensis mens sequitur: Atque in se sua per uestigia uoluitur annus (ut praclare ait Maro) desinendoque reincipit & nunquam sic desinit ut quiescat. Quis igitur expectandi modis: aut quis finis: Car nos iam comites senectutis & nuncius mortis aspeximus: quid amplius praestolamur: An ut oculi senio caligent: tremant poplices: terga curuentur: primū quis mathematicus tam longe nobis sponsor est uitae: Esto: sit Petosiris: sit Neclepus: sit Nigidius ex nostris: sit ueritas demum ipsa: quanta tamē amentia est: quod iustis in spatijs & ex comodo fieri potest inter angustias differre: praesertim: quia ut uini & olei: sic temporis & uitae faex in fundo iacet: ad illam te cum superiora neglexeris reseruare ridiculum: Votum solet esse uiatoribus ante noctem hospitari. Accingamur obsecro & post multos itinerum labores: illi nos aeterno tandem hospitio praeparemus. In hoc uobis luce mihi chariores fratres: si quid in me opis aut consilij est: si quid oblectationis aut gratiae ex me sperari potest: si quid subsidij ex his rebus quas improprie meas dicunt cum fortunae sint: denique me ipsum (quod sine arrogantia possum) libellos atque hortulos meos offero: & si quid est aliud. Sunt autem non pauca quorum indiget inops haec & mortalis uita: quae nominatim stilo inferi decor uetat. Ad extremū ut in uota precesque desinam: Inspiret utinam nobis consolator spiritus in hoc saltem conspirare: ut dum spiramus adhuc: ad requiem aspiremus: & qui tota die suspirauimus respiremus ad uesperam. Vale.

Auaricia insatiabilis est

K

L

Liber VIII. Epistola CXVIII.

Francisci Petrarchæ ad Olympum: iteꝝ illi solitudinē pponentis: ad quā ca-
pescendam apud Sorgiæ fontem hortantis: Ep̃la CXVIII.

Am superiori epistolæ anulum impræfferam: dum ecce nondum fatiato animo
i quædam uenturi dulcedo temporis: quam mente & cogitatione præoccupo fati-
gatum mihi restituit calamum: & cunctante nuncio ne occasionem perderem: sed
ultra moræ causas exquirem admonuit. Iuuat enim diu colloqui: iuuat lateri tuo quos ip-
se experior stimulos incutere. Si omnes igitur beatam quærimus uiram: neq; ab hoc fine ul-
la usq; mortalium secta dissentit: quãq; quibus ad illam tramitibus peruenitur: multum
soleat humana curiositas altercari. Si inquam nobis est illa: quam licet perdimus: nec per-
dere possumus si uelimus: nec perdere si possumus uelle possumus: ipsa cum anima felicitatis
inseparabiliter adiuncta cupiditas si felicitatem ipsam scimus sine amicorum solatio ple-
nam hic non posse contingere: quid gaudijs nostris obstamus: quid ue omnium bonum
impedit tarditas singulorū? Venit equidem ad nos: ut (ait Seneca) ex his quos amamus
etiam absentibus gaudium: sed id leue & euandidum: conspectus & præsentia & conuersatio
habent aliquid uiuæ uoluptatis. Ea ergo q̃ primum nobis arripienda est: Etenim si obscœ-
næ uoluptatis philosophorum aliqui adeo appetentes fuerunt: ut ibi summam boni pone-
rent: & illam humanorum actuum dominam statuentes: ipsius quoq; uirtutis sibi tribue-
rent famulatum: quis erit tam ferrei pectoris qui honestæ uoluptatis non capiat illecebris:
quã uirtutis comes amicitia præstare potest? Nam quæ oro te uita felicitior aut lætior q̃ cū
illis degere cum quibus te perfectus amor & mutua charitas unū fecerint indissolubili quo-
dam nodo: consensu unanimi rerum omnium adhibito: Cum quibus tibi nil dissonum: nil
occultum: sed concordēs animi: serenæ frontes: sermo uerax & inelaboratus: apertimq; eti-
am cogitatus. Hæc si nobis uita cōtigerit: nil ampli⁹ optabo: & sicubi fœneratorē aut hære-
dipetam alieno tumidum uidebo: nullam mihi mouebit inuidiam me quidem extimatore
pauperrimus: licet (ut Satyricus ait) possideat quantū rapuit Nero: mōtibus aurum exa-
quet: nec amet quenq; nec ametur ab ullo. Vbi sane unum in locum cōueuerimus: quid em̃
& uēturo prohibet gaudere? Siquidem hoc meum habitaculum approbare uidemini. Nec
im merito: Etenim & si non quale habet apud Virgiliū rex Latinus augustum ingens: cē-
tum sublime columnis at certe iucundum: solitarium: salubre: & profecto paucorum tam
bene concordium hospitium late capax. Siquidem ergo uos huc fata cōtraxerint: iacientium
ancorā: portum inuenisse uidebimur: & si forsā ad quietis nostræ famam confluentium
amicorum turba succreuerit: non deerit urbe media domus augustior: q̃ sub hac spe uacua
sino: Ego enim partem ei⁹ exiguam nō implem: cum omni familia quæ mihi solitudinis
auido: turba ingens est. Ne ue tibi his uerbis iniectas compedes: teq; uni domicilio ascrip-
tum putes: erit nobis hinc Bononia studiorum nutrix: in qua primum adolescentiæ tēpus
expendimus: & dulce erit mutatis iam nō solum animis sed capillis antiqua reuifere: & fir-
miore iudicio ciuitatis illius: simulq; nostrorum animorum habitum & ex collatione tem-
porum quantulum uiuendo processerimus contempla: Erit inde Pado imminens placentia:
& Antonini tui uenerabilis domus: cui tu præsidēs: mediocritatem loci non aspernatus
multis opulentioribus neglectis: quoniam (ut dicere solebas) uiciniam meam in prouē-
tibus numerasti: illic tu omnium hospes eris: occurrent si paulo longius proficisci libeat.
Hinc Mediolanum: illinc Ianua: Illa terrestrium: hæc maritimarum decus urbium. Ille tra-
ctus lacus habet & fluuios: hic æquor undisonum: tumidum: uel uolum: Illic Larium uide-
bimus uberem lacum cui Cumum adiacet: unde ardua amnis egreditur. Videbim⁹ Ver-
banum: qui lacus maior ab incolis dicitur quem Ticinus intersecat. Videbimus unde Olli-
us prodit: Nec procul inde Benacum unde Mintius erumpit: uulgo lacus notissimos: do-
ctis etiam incognita nomina. Videbimus impēdētes lacubus alpes: aereas ac niuofas æsta-
te gratissimum spectaculum & syluas astra tangentes: atq; inter concaua rupium quere-
los riuos summisq; de montibus magno cum sonitu cadentia flumina: & quocunq; te uer-
teris: auiū murmur ac fontium. In hoc aut tractu altero Apœnin⁹ supra uerticē erit: mare sub
pedib⁹: Tritones in oculis & pelagi mōstra: Neptuniq; fragor in aurib⁹ & saxorū fletus: &
Nereidū querelæ. Ibisim⁹ p eos qbus ultra q̃ credi possit oblector Tyrrheni sinus æquoris
uacui mordaciū atq; pungētū curarū & optatū sp̃ ocū: q̃ nobile illud amicos par Scipio
ac Lelius post labores bellicos in Caiete olim: nos in Ianuæ littoribus post labores pierios
fortiemur. Si qñ aut hac frax̃ pte pleni erim⁹: alia nobis Patauī nec min⁹ trāqlla nec min⁹

E idonea sedes ē: Vbi nō ultia portio bonorū fuerit: ta^p illi⁹ uiri meruisse cōuictū: sub q̄ ciuitas illa nūc multorū serie laborū fessa respirat. Ipsum honoris causa nomino Iacobū Carrhariem: quem amare & colere in animum ut inducas uelim. Nam cum omī atate uirtus amabilis fuerit: nostra eo amabilior quo rarior. Eritq̄ nobis ad latus omnium quas ego uiderim: & uidi cunctas fere quibus Europæ regio superbit: miraculosissima Venetiarum ciuitas eiusq̄ dux illustris honoris quoq̄ causa nominandus: Andreas non minus bonarum artium studijs q̄ tanti magistratus insignibus uir clarus: Erit & Taruisium fontibus fluminibusq̄ circumfluū domus emporiorūq̄ læticiæ. Ita quotiens identitas tædij offenderit: aderit optia fastidij medicina uarietas: & qcqd molestiæ obrepserit alterno colloquio: & locorum talium mutatione purgabitur. Vides non dubito: quibus te armis aggredior: quibus artibus urgeo: Vt uirilibus monitis: blanditias muliebres misceo: omnia facio ut persuadeā q̄ fideliter ipse mihi sum testis q̄ efficaciter exitus arguet. Quod in me erat præstitisse uideor: poteram forte si uellem hoc ipsum comptius eloqui: sed affectus immodicus sæpe faciūdiæ officit: Dixi utcunq̄ quod in animo erat: dixi quod intelligeres: atq̄ utinam quod probares: Noli quæso qualiter: sed quid dicam extimare: melius consulit balbutiens amicus q̄ disertus hostis. Nescio finem inuenire & sentio me animi calore longius q̄ destinationem processisse: Vnum hoc identidem quod sine hortatu meo tibi in animo esse perpēdit: inculcare non desinam. Conueniamus oro impigre in hunc locum omnes: si locus hic omnibus placet: Alioquin e toto orbe terrarum (nullum enim mūdi latus: nullam barbariem recuso) eligite qui uobis placeat locum: Ego affectus meos exuo: uestros induo: modo si mul esse liceat: bene erit. Eligite ubi quod restat pacifice uiuamus: ubi æquamiter moriamur: Tu interim cura ne sanū consiliū corrumpat mora. Vale.

Francisci Petrarchæ ad Bartholomæū heremiticum religiosum: Carmina quæ ipse petierat se mittere significantis: Ep̄la CXIX.

A q Vod professionem tuam decuit ex Augustini dictis: uolumen ingens per alphabeti litteras collegisti: rem maioris operis q̄ gloriæ: In quo ipso animum tuum mirror qui studio utilitatis publica maiora (nisi fallor) ausurum ingenium inclinasti: cuius ut uotius exitus: sic prosper euētus sicut decuit fuit. Siquidem cum ob eam causam Clementi Romano pontifici litteratissimo: sed occupatissimo homini: atq̄ ob id talium cōpendiorum auidissimo placuisses: patriæ tuæ pōtifex factus & altiora sperare iussus: q̄uis ut est animi modestia & religionis humilitas: natalis soli iūcta dulcedini: nescio an nihil nō dico altius: sed gratius inter hæc rerum prætereuntium fastigia sperare queas: & de labore in laborē missus: Quod de Augustino fecisti: de Ambrosio facere iuberis: parebis iam: cōpisti enim & perficies spero: pari utinā facilitate & fœlicitate. Parebis inquam (si te noui) non ut altior fias: sed ut gratior: Et si enim sorte tua lætium te altioris status cupido non tangeret: æquum tamen animum decet tam se gratum præbere ultro oblati q̄ optati petitisq̄. Nihil enim æque in omni munere librandum ac donantis intentio. Sed ad Augustinum tuum redeo & ad te: Petisti equidem ut in fine illi⁹ magni operis quod sudore tuo de illius opulentissimi patrifamilias: lapidibus & calce compactum pōtifici præsentis: sed multo maxime posteris præparasti: aliquot tibi uersiculos subscribendos mitterem: parui & ipse tibi: cui nil negare uolens: & q̄uis iamdudum musis indignatibus: longeq̄ alijs curis exerceantibus animum ab eo studio distractum reuocarunt preces tuæ. Mitto igitur paucos Elegos: eiusdemq̄ sententiæ totidem si malis hexametros. Vtere uel utrisq̄ uel utrislibet. Utrosq̄ raptim & ex temporali impetu dictatos noueris: nūcio tuo mecū syllabas metiēte: ita ut nulla tam breuis fuerit quæ sibi non longissima uideretur. Vale.

Francisci Petrarchæ ad Socratem suum: q̄ annus pestilens & coniunctos & amicos eripuerit conquerentis: Ep̄stola CXX.

A m I frater: mi frater: mi frater: Nouum epistolæ principium: immo antiquum: & ante mille fere quadringentos annos a Marco Tullio usurpatum. Heu mihi frater amantissime: quid dicam: unde ordiar: quonam uertar: Vndiq̄ dolor: terror undiq̄. In me uno uideas quod de tanta urbe apud Virgilium legisti: Nam crudelis ubiq̄ luctus: ubiq̄: pavor & plurima mortis imago. Utinam frater aut nuncq̄ natus aut prius extinctus forem: Quod si nunc optare cogor: quid dicturum putas si ad extremam senē

Liber VIII. Epistola CXX.

etatem uenero: Ad quam o utinam non uenirem: sed ueniam timeo: non ut diutius uitam: sed ut diu moriar. Nosco etenim fatum meum & sensim intelligo ad quid in hanc erumno-
sam & infelicem uitam sim proiectus. Heu mi frater optime: piget ex intimis ac miseret me
mei. Quid enim dicent qui hanc audient: Tu qui solamen auxiliumque alijs laturus uideba-
re: quide te nobis nil mediocre promiseras: qui malorum usu obduxisse iam callum aduer-
sus omnes fortunæ tribulos: omnemque duritiam: seu magis in silicem obriguisse debueras:
Ecce quæ molliter sarcinas tuas fers: ecce quæ crebris eiulatibus aures nostras percutis. Vbi nunc
maxime professioni tuæ debita celsitudo animi: Vbi uerba magnifica: quæ si ad ingenij lau-
dem non ad uitæ consilium referantur: quid nisi sonitus inanis: & curiosarum delinimenta
sunt aurium? Præstolabamur ex te carmen heroicum: elegos legimus: historias uirorum il-
lustrium sperabamus: unam cernimus proprii doloris historiam: quas putabamus episto-
las: sunt lamenta: ubi artificiosas iuncturas uerborum noua incude percussorum & dolci-
ter intermicantes colores rhetoricos quærebamus: nil nisi dolentis interiectiones atque indi-
gnantis accentus: & lituras aspicimus lachrymarum: Et quis erit modus aut quis finis? Si
omnium fata mortalium deplorare uolueris: unum tibi pectus & una lingua non sufficit:
ingens miser molestumque negotium suscepisti: superuacuum: inexplebile: alio de fonte per-
tendæ sunt lachrymæ: semper nempe recentibus assidueque nascentibus dolorum causis:
duo fessi iamque exhausti & arentes oculi: parum mœsti humoris infuderint. Quid agis igitur
tui oblite: & propria non contente miseria ac morbo: in quem sciens uolensque incidere
ris: nisi amicis insuper uenenum porrigas pollicitus medicinam? Quin potius uel se solus uel
disce mortalis æquo animo ferre mortalia: teque non solum neque cum amicis solis: sed cum
omnibus rapit uidens iam tandem inutilibus querimonijs modum pone: Erit aliquis indi-
gnatior natura qui mœstos apices prorsus abijciat: aut cõculcet cum irrisione mordaci. Abi
inquiet in malum sydus: An si tu muliebriter uictus es: nos saltem uiros esse non sines? Cun-
cta præsentio: nilque me horum frater fallit. Scio uiri esse primum quidem dolorem propelle-
re: proximum extinguere: tertium moderari: ultimam abscondere. Sed quid agam? Moriar:
nisi dolorem in fletum ac uerba profudero: Illud me solatur: quod quicquid scripsero: molle
quæuis ac friuolum: cum ad tuas uenerit: non ad alienas peruenisse: sed ad proprias manus
meas redisse uidebitur: quæ obrem non magis erubescam: dum hæc a te legentur: quæ dum a
me scriberentur erubui. Nec me tamen erubuisse negauerim: Sensi enim animum ac stilum
excusso rationis freno: extra destinatum iter affectibus iuncto trahi: quo nil molestius pati
possum: id pudori meo grauius insultat: quod iam annus integer iamque alterius bona pars abi-
it ex quo nihil uiro dignum non dicam facere: sed ne loqui quidem contigit tonante undique
ac fulminante ferociter fortuna. Qua in re benigno sub iudice forsan excuser si ad examen
uenerit: Illud quoque non leue aliquid: sed millesimum trecetesimum quadragesimum octa-
uum: sextæ ætatis annum esse lugeo: qui non solum nos amicis: sed mundum omnem
gentibus spoliavit. Cui si quid defuit: sequens ecce annus illius reliquias demetit: & quic-
quid illi procellæ superfuerat: mortifera falce persequitur. Quando hoc posteritas credet:
fuisse tempus sine coeli aut telluris incendio: sine bellis aut alia clade uisibili: quo non hæc
pars aut illa terrarum: sed uniuersus fere orbis sine habitatore remanserit: Quando unquam ta-
le aliquid uisum aut fando auditum: quibus hoc unquam annalibus lectum est: uacuas do-
mos: derelictas urbes: squalida rura: arua cadaueribus angusta: horrendam uastamque to-
to orbe solitudinem? Consule historicos: silent. Interroga physicos: obstupescunt: quare a
philosophis humeros contrahunt: frontem rugant: & digitulo labris impræssio silentium
iubent. Credes ista posteritas: cum ipsi qui uidimus uix credamus somnia credituri: nisi
experrecti: apertis hæc oculis ueruerimus: & lustrata urbe funeribus suis plena domum re-
uersi exoptatis pignoribus uacuum illam reperientes sciremus utique uera esse quæ gemi-
mus. O felicem populum pronepotum: qui has miseras non agnouit: & fortassis testimo-
nium nostræ inter fabulas numerabit. Meremur hæc quidem & grauiora non inficior: sed &
maiores nostri meriti sunt: atque utinam non & posterius mererent. Quid est ergo iudicium iustissi-
me: quid est quod insigniter adeo in nostræ tempus ultionis tuæ feruor incubuit: quid est quod cum cul-
pæ non desint: desunt exempli supplicij? Cum oibus peccauimus: flagellamur soli: Solum inquam: au-
deo enim affirmare: quod si omnium sæculorum flagella post arcem illam famosissimam reliquias mortalium
informi pelago circumferentem cum presentibus extiment: delicia fuerint & ludus & requies:

B

C

Quid uiro for-
ti in doloribus
sit agendum

D

Neque enim cum his malis conferri decet bella quantalibet: in quibus & remediorum multa sunt genera: & (quod ultimum est) uiris saltem fortiter mori licet. Est autem solamē mortis eximium: bene mori. Hic remedij nihil prorsus nihilque solatij est cumuloque cladis additum: mali causas principiumque nescire. Nam nec ignorantia: nec ipsa quidem pestis odiosa, or nugas ac fabulis quorundam hominum: qui professi omnia: sciunt nihil: quorum tamē ora licet assuefacta mendacis tandem silent: & quæ impudentia primum ex more laxauerat: ad ultimum clausit stupor. Sed ad inquisitionē meā redeo. An uero sicut longū iter agētibz euenit ut aliā uia pars fatigationem faciat: alia fateatur: sic nobis accidit ut lenitas tua deus humanis paulatim lassata criminibus & iugi accessione prægrauata: nunc potissimum uicta subsederit: Tuque nos uector optime tolerare amplius non ualens: in terga proieceris: atque a nobis misericordiæ tuæ oculos iratus auerteris: Quod si est: nō nostrorum modo: sed paternorū simul criminū poenas damus: an peiores illis nescio: sed certe miseres. An illud fortasse uerius quod magna quædam ingenia suspicata sunt: deum mortalia non curare: Sed absit a mentibus nostris hæc amentia. Si nō curares illa non subsisterēt: Nam de his qui nostri curam non deo tribuunt sed naturæ: quid sentiendum nobis sit ueritatis tuæ studio deditis: cum Seneca ingratis omnium appelleret qui mutato nomine dissimulent dei munus: & cauillando impie supernæ debitum abnegēt maiestatis: Curas profecto nos & nostra deus: sed aliquid latitantis & ignotæ nobis causæ est: cur ex omnibus sæculis dignissimi uisi sumus: qui acerrime plecteremur: non iccirco minore iusticia que occulta est: Nāque iudiciorum tuorum imperscrutabilis & humanis sensibus: inaccessa profunditas: uel ergo pessimi omnium uere sumus: quod negare uelim potius que ausim: uel ad futura bona præsentibus malis exercitationes purgatioreque seruamur: uel omnino aliquid est que nec cogitare sufficimus. Cæterum quæcumque sint causæ quantumlibet abdita: effectus apertissimi sunt. Sed ut a publicis ad priuatas lachrymas reuertamur: Anni equidem secundū uix dum prima pars acta est ex quo Italiam repetēs: te procul ad fontem Sorgiæ lachrymātem lachrymans dimisi. Non iubeo in longum oculos reflectere: Hos pauculos dies numerare & cogitare quid eramus & quid sumus: Vbi dulces nunc amici: ubi sunt amati uultus: ubi uerba mulcentia: ubi mitis & iucunda conuersatio: quod fulmen ista cōsumpsit: quis terræ motus euertit: quæ tempestas demersit: quæ abyssus absorbit: Stipati eram: prope iam soli sumus: nouæ amicitia contrahendæ sunt: unde autem siue ad quid humano genere pene extincto & proximo (ut auguror) rerum fine: sumus quid dissimulem uere soli: credo id agente deo: ut uitæ huius illecebris impedimētisque suauibus spoliati liberius iam ad alteram suspiremus. En quo subita rerum mutatione peruenimus: ut experiri liceat in nobis an præclaram illam Epicuri uocem iure possimus dicere: Satis magnum alter alteri theatrum sumus: Quod ut uere dici possit a nobis: que diu tamē dici poterit: aut quis augur statuat quorsum nobis datum sit de huius mutui theatri stabilitate cōfidere: Alteri secus nuntantibus iam columnis: quid enim ego de tua uita certior hæc scribens que tu hæc perlegens de mea: Nimis caducum simul ac superbum animal est homo: nimis alte fragilibus superædificat fundamentis: e tanta sodalium turba: ad quem redacti numerum sumus uides: Et ecce dum loquimur ipsi etiam fugimus atque umbræ in morem euanesCIMUS momentoque temporis abiisse alter alterum accipiet: & ipse mox præuium secuturus. Quid ergo sumus frater optime: quid sumus: nec desinimus superbire: Suis angoribus consternatus Cicero in epistola quadam ad Atticū: Ipsi inquit quid sumus: aut que diu hæc curaturi sumus: Breuis quidem sed bona (ni fallor) quæstio & salutaris & grauida atque utilibus plena sententia: sub qua multum ueræ humilitatis ac modestiæ: multumque contemptus rerum fugitiuarum uigil fossor inueniet. Quid sumus inquam: que graui: que tardo: que fragili corpore: que caeco: que turbido: que inquieto animo: que uaria: que incerta uolubili que fortuna: Aut que diu hæc curaturi sumus: Profecto pbreuiter: Nēpe nō aliud sonat que si diceret: Ipsi quid sumus: & hoc ipsum que diu futuri sumus: Vtique Hercle nō diu: cum hoc idem nostrum esse: ut diuturnum eē nō potest: sic nūc possit iter uerba desinere: neque si accidat miri aliquid acciderit. Vtrūque igitur bene & grauiter quæris Marce Tulli: Sed quæso te: ubinam tertium reliquisti: & euentu periculosius & quæsitu dignius: Postque hic esse desierim: quid futuri sumus: O rem magnam & ambiguam sed neglectam. Vale.

Liber VIII. Epistola CXXI. CXXII.

Francisci Petrarchæ ad Socratem suum:adhuc de pestilente anno q̄ amicis/ simum hoïem qui sibi supererat subtraxerit:conquerētis: Ep̄la CXXI.

Vpererat hic mihi paululum de fragmentis anni præteriti : ante alios uir clarissi/ mus:&(si quid mihi credis)magni animi consilijq̄ Paganinus Mediolanēsis: qui mihi post plurima experimenta uirtutis acceptissimus:nec me modo:sed nobis di gnissim⁹ uisus erat. Itaq̄ iam hic mihi Socrates alter esse cœperat: fides familiaritasq̄ pro/ pe eadem(quodq̄ dulcissimū habet amicitia) participatio utriusq̄ fortunæ:apertisq̄ ani/ mi latebris:fida cōmunicatio secretorū. Quantū uero te amabat:quātum uideere cupiebat: quē internis oculis iam uidebat: quantū uitæ tuæ sollicitus erat in illo publico naufragio: ut mirarer ipse hominem incognitum sic amari posse. Nunq̄ tristiorē solito me uidit: quin amice trepidus inquireret: Quid rei est:quid amicus noster agit: Cum uero bene te ualen/ tem audiuisset:metu posito:perfundebatur alacritate mirabili. Et hic quidem(q̄ sine mul/ tis lachrymis non dico)& cum pluribus dicerem:nisi præcedentibus malis exhaustos hos/ ce oculos:atq̄ omnes:si quæ sunt lachrymarum reliquias instantibus reseruarē:hic inquā pestilenti morbo qui nunc orbem populatur repēte correptus ad uesperam: postq̄ coenam cum amicis :& quod occidui temporis restabat:ī nostro tantum sermone & amicitia reuē/ nostræ:cōmemoratione consumperat: noctem illam inter dolores ultimos imperterrito animo transegit. Mane autem rapida morte subtractus est. Ac ne quid de funesta consuetu/ dine laxaretur:triduo inexploto:illum filij omnisq̄ familia consecuti sunt. Ite nunc morta/ les:æstuate:anhelate:labōrate:circumite terras ac maria: ut non secuturas opes:nec man/ suram gloriam cumuletis. Somnus est uita quam degimus:& quicquid in ea geritur som/ nio simillimum: sola mors somnum & somnia discutit. O si prius exp̄gisci datum sit:tu ui/ ue & Vale.

A

B

Apostrophe ad mortale ge nus

Francisci Petrarchæ ad Lorbardum de Siricho amicum suum: eidem præsentem uitam quam degimus describentis: Ep̄la CXXII.

Vid mihi de hac uita quā degimus uideatur interrogas. Neq̄ ī merito: Multa em̄ & uariæ de hac ipsa opiniones hominum sunt: meam breuibus accipe. Videñ mi/ hi uita hæc dura quædam arca laborum:palæstra discriminum:scœna fallaciārū: labyrinthus errorum: circulatorū ludus: desertum horribile: limosa palus: senticulosa re/ gio:uallis hispida:mons præruptus: caligantes speluncæ:habitatio ferarum:terra infœlix: campus lapidosus: uepricosum nemus: pratum herbidum plenumq̄ serpentibus: florens hortus ac sterilis:fons curarum:fluuius lachrymarum:mare miseriarū:quies anxia:labor inefficax:conatus irritus:grata phrenesis:pondus infaustum:dulce uirus: degener metus: inconsulta securitas:uana spes:ficta fabula:falsa læticia:uerus dolor:rifus inconditus:flet⁹ inutilis:inane suspirium:confusus ordo:tumultuosa confusio:trepidatio turbulenta: solli/ citudo perpetua:insonoris inertia:inops copia:diues inopia:imbecilla potētia:tremulæ ui/ res:ægra sanitas:iugis morbus:gemina ægritudo:pulchra deformitas:honor inglorius: infames tituli:ridiculus ambitus:ima elatio: excellentia fictilis:humilis altitudo:fusca cla/ ritas:ignota nobilitas:pertusus sacculus:Vas rimosum: specus inexplabile:cupiditas infi/ nita:damnosum desiderium:luxus hydropicus:sitis insatiabilis:aridum fastidium:fameli/ ca nausea:uentosa prosperitas:querula semper aduersitas: uiror trāsitorius:flos caducus: amœnitas labilis:fugax forma:mœstum gaudium:amara dulcedo:uoluntas aculeosa:stul/ ta sapiētia:cæca prudētia:tetra dom⁹:breue diuersoriū:foed⁹ carcer:sine gubernaculo na/ uigatio:sine baculo senect⁹:sine freno iuuēt⁹:sine duce cæcitas:iter lubricū:tectæ foueæ:la/ tēs præcipitiū:silēs lima:tenax uiscū:opti laquei:abdita retia:inescati hami:sentes aspi:lappæ hærentes:tribuli acuti:scopuli rigētes:uenti rapidi:fluctus impetuosi:atri turbines:hor/ risonæ tempestates:procellosum pelagus:uadosa littora:anceps portus: exarmata nauis: immane naufragium:officina scelerum:sentina libidinum: caminus irarum:puteus odio/ rum:catena consuetudinum:sirenium cantus: circea pocula:mundi uincula:rerum unci:cō/ scientiæ morsus:pœnitentiæ stimuli: peccatorum incendia:putre ædificium:fundamentū fragile:muri hiantes: tecta labentia:prolixa breuitas:lata angustia: calles inexplicabiles:

A

B

passus impliciti: circulatorum motus: statio instabilis: rota uolubilis: manens cursus: scabra
leuitas: scrupulosa suauitas: blanda crudelitas: dolosa blandicia: fallax amicitia: concors
discordia: fidi fragæ indutia: bellum inexorabile: pax infida: simulata uirtus: excusata ne
quitia: laudata fraus: honoratum dedecus: irrita simplicitas & cōtempta fides: Nugæ ser
ria: ingeniosa dementia: loquax torpor: uelata ignorantia: opinio scientiæ tumida scientia
uero nulla: querelarum suspiria: contentionum strepitus: uulgi fragor: obliuiosa peregrina
tio: patriæ odium: amor exiliij: lemorum ciuitas atq; laruarum: dæmonum regnum: luciferi
principat^o: Sic em̄ principem mūdi huius ueritas uocat: Vita dæmonum mendax: & exa
nimis spirans mors: segnis incuriositas suspius: inutilium cura: apparendi studium: su
peruacui appetitus: operosus uermium apparatus: uiuentium infernus: & uiuorum corpo
rum diuites exequiæ: longum funus: pomposa uanitas: laboriosa militia: periculosa tēpra
tio: superba miseria: miseranda foelicitas. ¶ En amice qualis mihi hæc uideet quæ tã multis
exoptatissima ac gratissima uita est: nec dum tamē cōceptum omnem meæ mētis expræssi:
Peior enim est multoq; miserior q̄ a me seu quocunq; hominum dici possit. Sed quo ex in
genio ex his paucis totum reor animum loquētis introspicis: Vnum tot in malis habet bo
num: q; ad bonam & æternam uitam nisi dexter trames deseratur: uia est. Vale inter colles
Eganeos. iij. Kalend^o Decembris.

Præclarissimu opus Epistolæ de Rebus familiaribus Elimatissimi poetæ atq; Ora
toris: Francisci Petrarchæ Aretini: elegātissimo stilo conscriptū: Foeliciter finitū est.

Prologus Epistola I.

Francisci Petrarchæ Poetæ Oratorisq; Clarissimi In Librum Epistolarum sine Titulo: Prologus: In quo causam reddit quare Epistolas huius libri ab alijs segregauerit.

Vm semper odiosa fuerit: nūc capitalis est ueritas: Crescentib⁹ nempe flagitijs hominū: creuit ueri odiū: & regnū blanditijs ac mendacio datum est. Id me sæpe dixisse: Interdū etiam & scripsisse memini: sed dicendū sæpius scribendūq; est: Non ante fletus desinet q̄ dolor. Ea me pridem cogitatio induxit ut Bucolicū carmen: poematis genus ambigui scriberē: quod paucis intellectu: plures forsitan delectaret. Est enim nōnullis corruptus adeo gustus ingenij: ut eos notus sapor q̄uis idem suauissim⁹ offendat. Ignota omnia licet asperiora permulceat. Sic (mirū dictū) difficultas reꝝ: sæpe etiam fragilib⁹ humeris grata est. Idem me hodie respectus inducit: ut his litteris pauca quidem: sed quo ueriora: eo malis odiosiora concludā: bonis uero nisi fallor amabilia: Epistolas scilicet aliquot diuersis ex causis uarijsq; temporibus ad amicos scriptas: quas unū in locum ideo conieci: ne ut erant sparsæ: totum epistolarū corpus aspererent: ac ueri hostibus odiosum facerēt: Et ut qui has legere uoluerit: sciat ubi eas quærat: qui noluerit intelligat quid declinet. Si quis autem eradēdas abiciēdasq; censuerit: possit facilius partem unam: sine totius operis deformitate conuellere. Qua in re & lectori consultum uolui & mihi: Et sicut ī pastorio de quo loquebar opusculo: sic in isto. Illic obscuritate q̄dā: hic scriptorū latebris ac silentio tutus sum: Nec solus ego: sed hi quoq; quibus hæc scripseram: quorū nomina sciens uolensq; subticui: ne his forsan in lucem erumpentib⁹: aut noxæ si superant: aut odio si obierint illis sint: quasi hæc eis potissime inscripserim quos scirem libentius audituros. Equidem liber ille ad quorundam manus maximorū hominū me præserte peruenit: dumq; eam partem legerent: qua maxime tangebant: quid ibi sensissem percontatos memini: meq; de industria trātulisse sermonē: Hic uero quia nullum huiuscemodi uelum erat: puidebo si potero: ne uiuo me cuiusq; talium in manus ueniat. Si fefellerit: ego tamen ueri studio quæsitum odium non uerebor: & meritis partam inuidiam inter titulos numerabo. Sin usq; dum abiero: bona fide latuerit: postmodū ut libet sæuiāt: irascantur: tonent: fulminent: qd ad me: Certe si ut Satyrico placet: uiuenti de mortuis loq̄ tutū est: multo tutius mortuo de uiuis. Illic enim potest supesse qui uindictæ: hic in quem uindictetur utiq; iam non est. Sit licet odiosa ueritas: sit pestifera: sit funesta: ipse iam in portu nauigat: ut ait Comicus: & in tuto est: iam terribilia cuncta transgressus: omnes mortalium minas spernit. Si quid tunc igitur in me parant: iam hinc pro responso habeant illud Planctij oratoris elegās dictum: aduersus Asiniū Pollionē: Cum mortuis non nisi laruas luctari. Sin in hunc seu alios libellos meos accingunt: ubi illos huic calamo uel mea indignatio uel eorum obiecit indignitas: non mecum sibi fore nouerint: sed cum ueritate certamē: deo iudice: mundo teste.

Explicit Prologus.

Eiusdem Francisci Petrarchæ Liber Epistolarum sine Titulo foeliciter Incipit.

Ad quendam nimium in huius sæculi tempestatibus confidentem: Illi portū salutis ostendentis: Epistola I.

Vid agis bone uir: Quid agis pater optime: Quid agis oro te: Quid cogitas: Quem rebus exitum: quē præsentī naufragio finem speras: Portum ne tenebim⁹: an in medijs tempestatib⁹ obruemur: Aequorei sæuis cymba tātis impar est fluctib⁹: Nimius carbasa uentus impleuit: & carina grauissimo fasce deprimiē: Remos agūt in experti: Clauī autem rector ut uides artis nauticæ præcepta despiciens: terram amat: qd ingens nauigantibus solet esse periculum. Idem & sereno nimium fidit demēs: & stellas uagas intues: stabilē arcton fidā puppib⁹ ducē spernit. Hæc in uino madidus: æuo grauis: ac soporifero rore perfusus: iam nutritat: iam dormitat: iam somno præceps: atq; (utinā solus) ruit. Iam pallorem candentis aspexim⁹: Iam naufragantiū miseræ murmur audiui.

B mus: iam fatiscens alius crepuit: sparsa iam pelago fluitant armamenta. O utinam si pater
 excelsus amisso fluitantem errare magistro sentiens: ipse etiam ratem suam nocturnis in un-
 dis regat: nec mergi sinat: quam tanto precio redemit ab hostibus: Alioquin ualde metuen-
 dum est: ne urgente aestu: inter piratas & scopulos pereamus. Huc nos gubernatoris no-
 stri perduxit inscitia: miti⁹ loquor: Immo uero cæcitas & hoc ipsum excusabile: Loquendū
 est igitur proprie: & uera rebus reddenda uocabula: fecit hoc furor & rabies & turpis iner-
 tia: & procellosi littoris feruidus appetitus: & rationis imperium fortunæ traditum & hor-
 tatu foedæ cupidinis pondus infamiæ susceptū. Heu quāto foelicius patrio terram sulcasset
C aratro: quā scalinū piscatoriū ascendisset. Quid dicam: Scio equidē quod uniuersali offensæ par-
 ticularis uindicta non sufficit: Sed quod amplius fiat: Ille igitur uadit pro meritis acceptur⁹:
 & canibus esca maritimis: Ille digitis omnium ostensus: omnium salibus aspersus: omnium ludi-
 brium iocusque mensarum: Postremo omnibus hoc mare sulcantibus in æternū fabula. De no-
 bis autem quid putas: Certe si ad clauū similis nauclerus accesserit: salus nos ipsa si uelit sal-
 uare uix poterit: una nobis in tantis terroribus spes salutis tale nusquam esse portentū. Tu ue-
 ro circūspice si qua est ad enatandū tabula: quā complexi: in siccum euadamus. Si consiliū
 meum poscis: in rure tuo si liceat optime manebim⁹: Ibi silentium optatum & portus mihi
 quietissimus uidetur: hic animū intende & Vale.

Ad Romanum principem cuius nunciū apud Durentiam captus: uerbera-
 tus ac uulnerat⁹ erat: illi cōdolētis sacrilegisque malefactoribus insultātis: Epist. II.

A Vid hinc humanitatis aut clementiæ: seu quid oīno iusticiæ sperare possis: excellen-
 tiæ tuæ nunciū expertus testabitur: Nouū genus sæuitiæ: puerum incomitatū: in-
 cautum: innocentem hostiliter aggredi: Virgulam quam si quid sani esset & uereri
 & timere debuerat: Capsulā quæ grauissimis ac suauissimis litteris refertā in caput imeritū do-
 nec utrūque frangere allidere: Ipsas quoque litteras quæ marmoreos animos mollire potu-
 sent disceptas effundere: En hospitalitas: En charitas: ad Durentiam captus: tortus: flagel-
 latus: & ciuitatis ingressu prohibitus nunciū tuus minasque cum uerberibus ac uulneribus re-
 ferens ad pedes tuos uertice cruentato redijt. O uere Durentia: ut uulgius appellat duricies
 gentium: siue ut quidam scriptores uocant: ruentia a ruendo diceris: præceps fluuius damno-
 susque: cui⁹ accolæ nihil undis & alueo mitiores: & ipsi tāto impetu in quodlibet scelus ruūt.
B O impudenter elati: O irreuerentes & indeuoti amnes: O non tua sorbēs & tumide in do-
 minū surgēs Sorgia: O Rhodan⁹ rodēs oīa: sic Tyberim recognoscitis: Sic Romā dñam ho-
 noratis: O Auinio cui⁹ uinea (si quid cōiectoris fidei est) botros amarissimos: & cruen-
 tam profert uindemiā: Sic dominā Romam colis: Sic tui: sic illius: sic ppriæ seruitutis: sic
 summi imperij memor es: Væ tibi infœlix si illa cœperit expgisci: Immo uero si caput extu-
 lerit: & dormienti sibi illatas iniurias ac damna prospexerit. Experrecta enim iam nūc est: cre-
 de mihi: non dormit: sed silet: & somnia præteriti temporis sub silentio repetit: & quid sur-
 gens actura sit cogitat. Expecta paululum & uidebis magnalia in orbe terrarū: fierique mira-
 bere: quæ ante factum impossibilia iudicasses. An quid sis: an ubi sis: an cui sub his igno-
C ras: An prouinciæ nomen nescis unde descendat: Quis nam furor hic: Quæ nam ista de-
 mentia: Sic modico sereno: tempestatū omnium surrepsit obliuio: Sic in prouinciarū do-
 minā ueneraris: Sopita erat: tu mortuam credidisti: ac uelut morte dñæ libertati reddita:
 adhuc seruam te putasti: Nisi libertatē ipsam flagitijs approbares esse aliquid posse: aliqd
 uideri cupis: Nos aliq̄ diu te uoti compotem deliberando fecimus: tempus est ut nobis ad-
 monentibus resipiscas. Multorum nempe potentia: non in pprijs uiribus: sed in aliena debilita-
 te fundata est: Verum hæc aduersario cōualescente corruat oportet. Tunc ergo quid fueris
 intelliges: cum quid adhuc sit Roma cognoueris: cuius modo nūcijs sic insultas: putans nō
 esse qui uindictet: falleris: ineptis: insanis. Est qui uindictet in cœlo deus: Est qui uindictet in
 terris amicus dei: quem tu nescis. Sūt uires quas ne suspicari quidem potes: ah misera: sed
 experiere ilico ut spero. Tuæ nobis uim nostrā iniuriæ reddidere: cū primū dolere cœperi-
 mus: magno tractu & ad sanitatem & robur accessim⁹. Tu uero res nostras misereare uir il-
 lustris: erige surgentem patriam: & gentibus incredulis: quid nunc etiam Roma possit ostē-
D de. De reliqua enim Italia: cui dubium est quin quātum potuit possit: nec consiliū nec ui-
 res nec opes nec animos defore sed consensum. Qui si unus affuerit: illudentibus nomini Ita-
 lico tenore præsentis epistolæ: propinquā stragem perniciemque denūcio. Tu inquam quem tan-

ta rei ducem fata constituunt: perge qua coepisti: nihil formidaueris: Nubecula ista sole radiante dissiliens: Vulpecularum astutia: leonis impetum non ferent. Ingressus es gloriose: I fortiter. I constanter ad reliqua. Ostende superbia: quantum humilitate sit inferior: Auaricia quantum largitate pauperior: Fallacia quam stulta sit adiecta prudentia: Voluptati quam turpis admota temperantia ac decori. Agnoscat iam tandem fucus hypocrisis: quam nihil sit ubi uera uirtus affulserit. Eia age: rumpe moras & ranam tumore ridiculo: molem solidi bouis imitantem ptere: frange: conculca. Non loquor ut incitem: nec impulsore: nec lenitore indiges: & calcar & frenum in potestate habes: Sed dolorem animi tacitus ferre non potui. Dolor loquendo auctus: querelam auxit: & uicissim sermo indignationi alimentum praebuit: & indignatio sermoni. Quis enim tranquillus haec uideat: uiolatum ius gentium: spreta humanitatis foedera in nuncijs tui persona: O immemor honestatis ira: Melius inter barbaros hostes fuisset nuncius tuus: quam inter eos quos & rebaris latinis & beniuolos merebaris. Euoluant historias: si modo quicquam praeter (quibus inhiant) diuitias spectare queat: Inquirant & mihi respondeant: quae barbaries legatos uiolauit unquam: nisi perraro: nulla praesertim causa interueniente. Temptauit hoc quondam in legatis nostris fallax & infida Carthaginensium praesens: sed prohibita uis est magistratu interuentu: Hanc uim quaso quis perhibuit: Quis factam puniuit: Durior sum: Immo uero quis arguit uel reprehendit: Quanto tutius nuncius tuus isset in Parthiam truncatis Crassis & legionibus nostris fuscis: Quanto intactior isset in germaniam: caesis theutonibus & Mario triumphante quam huc uenit: te Romanam ecclesiam filialiter uenerante. Certe nec uictoris insolentia: nec uicti hostis dolor tantum praesumpsisset: quantum ficta amicitia praesumpsit inuidia. Facilius puer tuus nemorosum Pelion & algentes Tauri colles hyeme media: quam Orgonis planiciem autumnali tempore transiisset. Liberos Gangem & Tyberim: quam Duraciam transnataisset. Haec leuandi animi gratia dixisse uolui. Te uero uir magnifice nec iniuria: nec iniuriam illatores: nec ulla prorsus falsae magnitudinis simulachra permoueant. Non est uera magnitudo: nec uerum robur posse nocere: Id enim mimis atque infirmis animantibus datum est: magnitudo uera est posse prodesse: uerior autem uelle. Potuerunt nocere nocentissimi hominum innocenti puero: & boni nuncij uicem hanc referre. Quid hic magni est: Immo uero quod nisi nihilo minus: Si enim peccatum omne nihil est: eo magis est nihil quo peccatum maius. Ita peccati magnitudo si dici potest magnitudo: nihil est: Hac modo magnitudine uiri fortes & suis artibus usi sunt. Potuerunt quod scorpis: quod aranea potuisset. Nocuerunt uni ex tuis: & quod est in hac imanitate conspectius: tibi nocere uoluerunt: nec tibi ut tibi: sed ut libertatis ac iusticiae defensori. Te enim non nisi propter illas odio habent: Illas autem propter se: ut quas iniusto quo superbiunt imperio contrarias norunt: Tu si ad magnitudinem animi tui redis: horum tumidum & inane propositum simul oderis & contemnes. Acria quidem ista & acuta: sed parua sunt: De maioribus agitur: Haec cum uniuersitate transibunt: & serui tui ultio latebit sub reipublicae uindicta. Vale & perface quod coepisti.

E

F

Ad Romanum principem: eidem quaestionem a quibusdam proceribus motam: An scilicet expediret terrarum orbem urbem Romam & Italiam esse unanimes ac pacificas: narrantis: Epistola III.

Eue est quod nunc animum praemit: egerendum tamen: ne neglectum stomacho oblit: plus enim quam per quantitate bilem excitat: & paruum licet ingentis nauisae materia fert. Olet nempe uirus abditum profundum uetustique odij. Ita mihi uisum est: Ita tibi uisum iri certus sum: & si latius innotescat: totius populi Romani atque omnium Italorum animis incussurum iustissimae indignationis aculeos spero: excussurumque grauedinem torporis: quod nunc praeceus generosae indolis uigor tepet. Cui uel sponte totum olim orbis cessit: nunc (pudor) ultimi hominum insultant. Non inutile opus reipublicae si successerit ut opto. Breuis scintilla magnam saepe mouit incendium: Verbum unum multarum ac magnarum rerum fuit indicium. Sed iam res ipsa tractanda est. Nec tam magis exaggeranda sermonibus: quam indignatione legentium. Nuper equidem inter quosdam ex his qui sibi uidentur sapientes: alijs forte non ita: dubitatum & in quaestionis formam propositum fuit: Expediret ne terrarum orbem urbem Romam & Italiam esse unanimes atque pacificas: Et quis ipsa rerum dubitatio satis puerilis & inepta sit: tamen disputandi studio utrumque poterat excusari: nisi multis argumentis ultro citroque iactatis: Is qui omnium sapientissimus habebatur: cum plausu & fauore omni

A

B nium: nullatenus expedire: uenenata diffinitione firmasset: Quod tu quæso uir eloquentis-
sime: cum primū ut soles in publico perorabis: populo Romano meis uerbis indica: ut in-
telligat quæ sunt horum procerum de nostra salute sententiæ: per quas & si nihil nocent: ani-
mos tamen suos uentosa loquacitate detegunt: dum quod de nobis cupiunt: tã uæhemen-
ter cupiunt: ut dissimulare non possint: & uorum iniquissimū ac hostile præpositum suū: in
rōnis locū trāsserre cōtendūt cæcitate turpissima. Sed ipsi quidem in erroribus suis moriē-
tur: nos in manibus dei sumus: fortunam non quā ipsi uolunt: sed quā ille nobis præpara-
uerit habituri. Non tamen his delyramentis interfui. Contristassem fortasse aliquos: neq̃
enim aut honestum aut mihi possibile: in tam impia loquacitate silentiū fuisset. Cæterum
ut res ad me perlata est: indignatus grauius: & tunc inter nostros contrariū diffiniui: & nūc
apud te libertatis nostræ principem quātulacunq̃ auctoritate diffinio: Teq̃ ante alios &
Romanum populum atq̃ uniuersam Italiam: ut qđ ego uerbis assero: rebus approbetis:
per omnes coelicolas supplex oro: & ut in statu prospero diu uiuas: & rempublicam fortię
liberatam: foeliciter regas opto.

Ad populum Romanū: qđ cuidam ciui suo qui affirmauerat Romanū imperi-
um nūc etiā Romæ & penes populum Romanū esse: iustæ defensionis facul-
tas eripiatur: detestantis. Epistola III.

A Pud te quidem inuicissime domitorq̃ terrarum popule me⁹: apud te clam paucis
a res magna tractanda est. Aduertite animos quæso obtestorq̃ uos uiri clarissimi:
uestra res agitur. Magna inq̃: nec solū magna: sed maxima & cui ī terris nulla par
esse potest. Ne ue forsitan sciēdi auidos: expectatione cōficiam: aut rem suapte natura pma-
ximam nitar uerbis augere: præfationib⁹ omissis: ad ipsam rem uenio. Tribunus olim ue-
ster: nunc captiuus alienus (O triste spectaculum) ceu fur nocturnus: aut patriæ proditor
ex uinculis causam dicit: & quæ nulli unq̃ sacrilego prærepta est: apud iudices orbis terra-
rum & iusticiæ magistrōs: iustæ sibi defensionis facultas eripitur. Est ille forte non indignus
hæc perpeti: qui suo ingenio suisq̃ (ut ita dixerim) manibus plantatam et iam radicatam
florentemq̃ rempublicam: in ipso gloriosissimi successus flore destituit: At minime digna ē
Roma: cuius olim ciues: lege inuiolabiles: & supplicio exempti: nunc non modo sine scele-
ris infamia: sed multa quoq̃ cum laude uirtutis: passim sæuo quorūlibet arbitrio uiolen-
tur: Ne enim causam ignoretis uiri illustres: qua olim caput & rector: nunc ciuis dicam: an
exul uester opprimitur: rem nescio an uobis incognitam: sed certe mirabilem & indignam
audietis. Non ille quidē neglectæ: sed defensionis libertatis arguitur. Nec deserti sed occupati
capitolij reus est. Illud sibi summū & crucibus expiandum scelus obijciē: qđ affirmare præ-
sumpserit Romanū imperium nunc etiā Romæ & penes populum Romanū esse. O im-
pia sæcula: O truculētā inuidiā: O maliuolentiā inauditā: Tu uero nūc infallibilis & incor-
rupte rerum arbiter Christe: quid agis? Vbi sunt oculi tui: quibus humanarū miseriarum
nebulas serenare solit⁹ es? Cur illos aduertis? Cur nō ancipiti fulmine causam dirimis sce-
leratam? Et si non meremur: aspice in nos & miserere nostri. Respice inimicos nostros: nec
minus tuos: Quoniam multiplicati sunt & odio iniquo oderunt nos: nec minus te. Discer-
ne quæsumus inter partes omni ex parte dissimiles. Deniq̃ de uultu tuo iudicium nostrum
prodeat: oculi tui uideant æquitatē. Certe si iugo Romano qđ omnī iustissimū atq̃ sua-
uissimū fuit: aliqua gens: Immo uero gens omnis ut cernimus: uoluit colla subducere: nihil
est qđ indignemur aut miremur. Est enī animis mortaliū libertatis insitus appetit⁹. Sæpe
etiā inconsult⁹ ac præceps: & sæpe dū parere meliorib⁹ pudor uetat: qui bene subessent ma-
le præsidet. Sic omnia miscentur atq̃ turbantur: unde nōnunq̃ in loco digni imperij: ser-
uitium indignum: & in loco iusti seruitij: iniustum imperiū uidemus. Qđ nisi ita esset: me-
liori loco essent res humanæ: & adhuc incolumi capite: mundus integrior. Id si mihi nō cre-
ditur: experientiæ credatur. Quando unq̃ tanta pax: tanta tranquillitas: tanta iusticia:
tantus uirtutis honor: tanta bonis præmia: tanta malis supplicia: tam bene consultum re-
bus: qđ postq̃ unum caput orbis habuit: caputq̃ ipsum Roma fuit? Quo potissimū tem-
pore: amator pacis ac iusticiæ nasci deus ex uirgine terrasq̃ uisitare dignatus est. Singula
quidem singulis corporibus data sunt capita: & orbis uniuersus: cui a poeta magni corpor-
is nomen ascribitur: uno temporali capite debet esse contentus. Monstruosum est enī om-
ne animal biceps: quāto magis horrendum & imane prodigium est: animal mille capitum

diuersorum: seseque mordentium inuicemque pugnantium: Quod si capita plura sint: unum tamen quod cuncta compescat atque omnibus praesit esse debere non ambigitur: ut totius corporis pax inconcussa permaneat. Certe quod experimentis innumeris: & doctissimorum hominum auctoritate deprehensum est: & in caelo & in terra optima semper fuit unitas principatus. Id sane supremum caput: uelle se deus omnipotens: non aliud esse quam Romam: multiplicibus declarauit indicibus: Quam belli pacisque gloria: quamque mirabilem sine exemplo uirtutis tanta praeminentia dignam fecit. Quae quibus ita sint: adhuc tamen si humani more animi: malo suo quotidie gaudentis: aliqua gens (ut dixi) damnosam & ambiguam libertatem: quam tutum & salutarem publicae matris imperium mallet amplecti: posset insolentiae uel inscitiae uenia deberi: Illud uero quis inoffensis auribus accipiat inter hominos doctos queri: An Romanum imperium Romae sit: Ergo apud Parthos Persasque & Medos: Parthorum Persarumque & Medorum regna consistent: Romanum imperium uagum erit: Quis hanc indignitatem stomachus ferat: Quis non potius euomat penitusque rejiciat: Si imperium Romanum Romae non est: ubi quae est? Nempe si alibi est: iam Romanorum imperium non est: Sed eorum penes quos illud uolubilis fortuna deposuit. Et si enim saepe Romani imperatores pro necessitate reipublicae in orientis aut occidentis extremo: saepe sub Borea uel Austro cum exercitibus agerent: Romanum tamen interim imperium Romae erat: & de Romanis impatoribus: quo uel praemio uel supplicio digni essent Roma censebat. De capitolio petebatur quis honorandus: quis plectendus: quis urbem priuatus: quis ouans: quis triumphans introiret: Quinetiam post Iulij Caesaris seu tyrannidem: seu dicere malumus monarchiam: Romani principes quamquam iam deorum concilio ascripti: adhuc tamen a senatu uel a populo Romano gerendarum rerum licentiam postulasse compertum est: & data uel denegata licentia: egisse quae destinauerant uel cessasse. Imperatores igitur uagi esse possunt: stabile fixumque semper imperium est. Nec de temporali statu: sed de perpetuitate imperij dixisse credendus est Maro: ubi ait: Dum domus Aeneae Capitolii immobile saxum Accolet: imperiumque patrum Romanorum habebit. Neque enim haec dicentes: centum aut mille annorum: sed immortalis illis duobus gloriam spondebat. Ne ue quisquam uerba haec blanditias uocet: quae profecto nec lingua mea: nec uestris auribus dignae sunt: digressioe opus est. Scio ego de hac re Virgilium quodam loco ab Augustino reprehensum non iniuste: sed ibidem mox iustissime excusatum. Cum poeta loqueretur de uobis Iouem faceret: sic ait: Romulus excipiet gentem & mauortia condet Moenia: Romanosque suo de nomine dicet: Et origini perpetuitatem adiciens inquit: His ego nec metas rerum nec tempora pono: Imperium sine fine dedi. Hoc non immerito quidem notat Augustinus: Quomodo enim Imperium sine fine dabit: qui nihil unquam dedit aut dare potuit: nisi quod homo sceleratus & mortalis potest: falsa diuinitatis opinione: non ornatus sed oneratus & oppressus: Praeterea autem haec. Quisquis imperium Romanum dedit (quod non dedisse certum est: nisi omnipotentem deum: cuius in caelo & in terra imperium unum est: unde imperia cuncta descendunt) ubi tamen hoc imperium sit: quaerit Augustinus: in terra an in caelo: Et utique inquit in terra est: & si esset in caelo: caelum & terra transirent. Transient quae ipse fecit deus: quanto citius quae condidit Romulus: Haec Augustinus in Virgilium. Et certe perspicuum est: regna omnia & quicquid usquam clarum aut magnificum oculis nostris apparet: Et si ante non ruerint: tunc saltem ruitura esse: dum caelum & terra mouebunt. Illo concutiente qui creauit: quicquid nouum caelum nouamque terram faciet: non metituros ut Iuppiter: cum ipse sit ueritas. Eius est illud regnum principio carens & sine cariturum: de quo scriptum est: Et regni eius non erit finis. Quod licet forte Virgilius ignoraret: cui deus ingenium excellens eloquiique praestiterat: Verum haec a sapientibus abscondita: & paruulis reuelanda negauerat. Illud certe non ignorabat: peritura esse omnia regna quae initium habuissent. Ingenti igitur cautela usus est. Si quidem ubi immortalitatem Romano pollicebat imperio: non ipse loquebatur ex persona propria: sed Iouem loquentem inducebat: ut mendacis demendax ora culum esset: & falsa promissio. Ipse autem ad gratiam populi Romani alieno mendacio utebatur. At alibi quando ex persona sua loqui uoluit: ueritatem ipsam idem poeta non tacuit. Ait enim: Res Romanae perituraeque regna. Quis non clare uideat: inter imperium sine fine: perituraeque regna: quid intersit? Sed hic Virgilius: ibi Iuppiter loquebatur. Hic homo ingeniosus: ibi falsus deus. Alijs quidem uerbis: sed hac plane sententia Virgilium accusat & excusat Augustinus: secundum quam intelligo quae dixi: & quae dicam. Certe Romanus erat ille qui scripsit: Omnia orta occidunt: & aucta senescunt. Senescunt er-

D

E

F

G

go hæc omnia si durent. Et si cuiusq; rei finis est senectus sua: utiq; omnia senescunt: nisi si forte senuerint: Quando & quæ stant: cuncta occidunt: & occasum si nō præuenerit: salte- comitabitur senectus: Ita nulla est exceptio: seu durent seu non durent: orta omnia aut se- rius aut ocuis tandem occidunt & senescunt. Voluet motu continuo rotam suam instabi- lis fortuna: & de gente in gentem uolubilia regna uersabit. Faciet illa cum uolet reges ex- seruis: seruos ex regib; & in urbem Romam & i orbem Romanū suam ineluctabile potē- tiam exercebit: Quā præcipue in uos uiri optimi: multis forte miserantib;: nullo penitus succurrente: diu miserabilib; modis exercuit & exercet. Scio doleoq; & plus q̄ credi pos- sit indignor: quid amplius faciam non habeo. Nec me angit q̄ fortuna iure suo utitur: ut in reliquis: sic in uobis: atq; ut se rerum humanarū plane dñam probet: ipsum rerū caput attingere non ueretur. Scio uiolentiā: instabiles mores noui. Quarundā uero indomita- rum gentium inanem iactantiam ægrifero: quarum nunc Romano trita iugo colla lasciuunt. Itaq; pudor & infœlix fabula: iam (ut cætera multa & grauiasileam) in quæstionē uenit: An Romanū imperium Romæ sit. Eni uero ubi nūc horrida sylvia est: poterunt re- gis tecta consurgere: atq; ubi nūc atria sunt auro rutilante fulgentia: poterunt cupidi gre- ges pasci: & in penetralib; Regum uagus pastor insistere. Non detracto fortunæ imperiū: potest illa funditus: ut urbes alias: sic Regiam urbium pari nisu: ruina maiore p̄terne- re: quod heu magna ex parte iam fecit. Illud profecto nunq̄ poterit efficere: ut Romanū imperiū alibi sit q̄ Romæ: Simul enī ut alibi esse coeperit: desinet esse Romanū.

Ad populum Romanū: q̄ ciuem suum innoxium & indefensum pe-
rīre patiantur: conquerentis: Epistola V.

Aec se miserabilis ciuis uester affirmasse & affirmare nō negat: & hoc est illud gra- ue crimen: unde in discrimen capitis adducit. Addit autem se id multorum cōsi- lio sapientum dixisse: Nec puto mentit: & defensionis copiam aduocatumq; sibi dari flagitat: Negatur: Et nisi diuina misericordia uesterq; fauor occurrerit actū est: inno- cens indefensusq; damnabit. Hominū pars magna compatit: nemo fere est qui non mise- reatur: præter eos quib; propriū erat misereri & parcere errorib;: non inuidere uirtutib;. Iurisconsulti insignes hic etiam non desunt: qui iure civili asserant hæc ipsam sententiam probari clarissima ratione. Nec desunt qui ex historijs se multa & ualida probaturos di- cant ad eiusdem sententiæ firmitatē: modo liberam uocem liceat emittere: Nūc tamen ne- mo est q̄ mutire audeat: præterq; in angulis: in tenebris: i timore. Ego ipse qui uobis hæc scribo: & forte pro ueritate non recusem mori: si mea mors collatura aliquid reipublicæ uideatur: nūc taceo: neq; his ipis ad uos scriptis meum nomen adicio: stilum ipsum suffi- cere arbitratus: hoc adiecto: ciuē Romanū esse qui loquit. Qz si tuto in loco apud æquū iudicem & non ad tribunal hostium res agatur: spero ueritate animū illustrāte: & linguā seu calamum dirigente deo: posse aliquid dicere: quo luce clarius appāreat Imperium Romanū q̄q; fortunæ iūria attritum oppressumq; diu: & q̄q; uarie ab Hispanis: Afris: Græcis: Gallis: Theutonis occupatum: adhuc tamen quātulumcūq; est: Romæ esse non alibi: ibidemq; mansurum: & si nihil prorsus ex tanta urbe præter nudum saxum Capito- lij superesset: quinetiam tunc quando nōdum externis manibus agebatur: tantūq; Ro- mani Cæsares imperitabāt: nō penes eos: sed penes Capitolij arcē ac populum Romanū omne ius imperij fuisse: si uerū est: qd̄ malefidei possessor ullo tempore non præscribat.

Ad populum Romanū: ut ciuem suum in extremis positum non deserant
sed suum esse monstrent: atq; ne alibi puniatur solennibus nuncijs reposcant
hortantis: Epistola VI.

In hoc autem rerum statu dum dies trahitur: quo forte desuper datum est ut qd̄ modo nec sperare quidem auderetis: tanta res i lucem ueniat: unū quod ad uestrā & Romani nominis dignitatē spectare uisum est: dissimulare non potui: cogente me ad calamū fide illa: qua uos urbemq; uestram inter omnes singulari quodam amore ac ueneratione complector. Claritatem igitur uestram hortor atq; obsecro: ne ciuem ue- strum in extremis positum deseratis: sed uestrum esse monstretis: solennibus eum nūcijs reposcentes. Et si enim uobis imperij titulum nitantē eripere: nōdum tamē eo uesania sūt euecti: ut negare audeant: uos in uestros ciues ius habere. Certe si quid homo iste peccauit Romæ peccauit: nec dubitari potest: de cōmissis Romæ peccatis uestrum esse iudiciū: nisi

uobis fundatoribus legum atq; cultoribus: & qui iura gentibus tradidistis eripiꝛ ius cõ/
 mune: Vbi enim iustius delicta castiget q̃ ubi commissa sũt: Vbi scilicet & locus ipse me/
 moriam criminis renouans sceleratis: pars sit non parua supplicij: & scelerum spectatores
 pœnæ spectaculum aut soletur aut terreat. Qz si forte tribun⁹ uester (quoniam multi: qn
 potius boni omnes ita sentiunt) non supplicio sed præmio dignus est: ubi nam meli⁹ qđ
 meretur accipiet q̃ ubi fecit: propter qđ talia meretur: Nusq̃ dignius præmiũ uiri fortis
 exoluitur q̃ ubi fortiter gessit: ut qui actum uiderint: ad imitandũ præmio accendantur.
 Fidẽter itaq; reposcite ciuem uestrum: nihil nouũ: nihil iniustum poscitis: poriusq; delin/
 quitis si tacetis. Qđ si cõmunis iure patriæ ubi nũc capt⁹ est puniẽdus asserit: quãto ue/
 rius communis patria Roma est: ubi ille natus educatusq; est: ubi quicquid id est: uide
 accusatur admisit: qui contra nihil hic uel laude uel uituperio dignũ fecit. Si uero contra
 morem maiorũ: cum fortuna ceciderũt animi: adeoq; degeneratum est: ut iusticiam posce
 re temeritas uideatur: his quorum patribus nihil olim difficile uisum est: at saltem qđ ab
 omni quæ legibus uiuat barbarie posci potest: poscite: ut ciui uestro audientia publica &
 defensionis legitimæ non negetur copia. Neue qui in luce fecit omnia: Immo qui quantũ
 per hominem fieri poterat: lucem mũdo reddidit: in teuebris condemnet. Ostendite uos
 deniq; causam ac fortunam nõ negligere ciuis uestri. Resistite iuriæ: prohibete nefas: p/
 tegite innocentem: reum uel nocentem iudicate: aut saltem ne pro cuiusq; libidine iudicẽ
 occurrite. Ferte quã potestis & quã debetis opem tribuno: uel si id nomẽ euanuit: ciui ue/
 stro mlt̃a de republica benemerito: Atq; illud imprimis: qđ quæstionẽ magnam atq; uti/
 lem mũdo: multis sopitã ac sepultã sæculi suscitauit: quæ una ad reformationẽ stat⁹ pu/
 blici atq; ad aurei sæculi ititũ uia est. Succurrite illi uiro: neq; contẽpseritis salutem ei⁹: qđ
 pro uestra salute sese mille periculis ac sempiternæ obiecit inuidiæ. Illius propositũ atq;
 animũ cogitate: & memineritis quo in statu res uestræ fuerant: & qđ repente un⁹ uiri cõ/
 silio atq; opere: quãtam in spem: nõ Roma tantum: sed Italia omnis erecta est: quãtũ su/
 bito nomen Italicũ: qđ renouata ac deterfa Romana gloria: quãtus hostium met⁹ ac do/
 lor: quãtum gaudium amicorũ: quãta populorũ expectatio: qđ imutatus rerum tenor: qđ
 facies orbis alia: qđ diuersus habitus animorũ: qđ nihil sibi simile ex omnibus quæ sub cõ/
 lo sunt tam mira & tam repentina mutatio rerum fuit. Septem enim mensiũ non amplius
 spacio: frena reipublicæ tenuit: ut uix ab origine mũdi maius aliquid attẽptatũ rear: & si
 successisset ut cõperat: diuinũ pot⁹ qđ humanũ opus esse uideretur: Et pfecto quicqđ ab
 homine bene agitur: diuinũ opus est. Huic ergo quem uestræ gloriæ: non ambitioni pro/
 priæ desudasse notum est: fauor haud dubius debetur: de euentu fortuna culpanda est. Si
 quis autem torpor feruenti principio interuenit: humanæ uarietati atq; imbecillitati ue/
 niam date: & dum licet uindicate ciuem uestræ ab iniuria: qđ Græcos a Macædonũ: Siculos
 a Carthaginẽsiũ: Campanos a Sannitiũ: Tuscos a Galloꝝ iniurijs: non sine graui uestro
 periculo uindicastis. Extenuatæ sũt fateor opes uestræ: At nũq; plus animorũ patrib⁹ ue/
 stris fuit qđ dum Romana paupertas: diues uirtutum uiguit. Imminuta uestra potentia ẽ
 nõ ignoro: Sed mihi credite: si qua pristini sanguinis gutta supest: nõ parua uobis est ma/
 iestas: neq; mediocris auctoritas. Audete aliquid: adiuro uos per memoriã rerum Roma
 narum: per maiorũ cineres ac gloriã: per nomen imperij: per misericordiã Iesu Christi: qđ
 diligi proximũ & succurri iubet afflicti. Audete oro aliquid: præsertim cui⁹ & honesta pe/
 titio: & inhonestum ac turpe silẽtium est: & si non propter illius salutem: at propter uestre
 decus. Audete aliquid si uultis esse aliquid: Nil min⁹ Romanũ est qđ timor. Prædico aut
 tem uobis: quoniam si timeris: si uosiplos temnitis: multi uos quoq; contemnẽt: metuet
 nullus. Sin sperni nolle cõperitis: longe lateq; metuemini: qđ cũ sæpe olim: tũ nup ap/
 paruit: illo rempublicam gubernãte: de quo loquor. Aperite tantũ unanimit̃ ora uestra:
 sentiat mundus unam esse uocẽ populi Romani: nemo usq; illam irridebit aut spernet: ne
 mo non uenerabiẽ aut timebit. Reposcite modo captiuũ hunc uel iusticiã poscite: alterũ
 nõ negabiẽ. Et qui parua quõdam legatiõẽ: regem ægyptium ab obsidione syriaca libe/
 rastis: nunc ciuem uestrũ ab indignis carcerib⁹ liberate.

M

N

O

Ad quendam: qđ olim sibi duplex habitatio fuerit: sed qđ nũc in Gal/
 lijs permanere cogatur conquerentis: Epistola VII.

Emin⁹ mihi Parnasus: alter i Italia est: alter in Gallijs: qualis q̃lis exulantiũ late
 pieridum duplex dom⁹. In Ausonio Helicone foelicioꝝ sui: dũ fata deusq; sinebat:

A

ut apud Maronem: illa miserabilis amans ait: si tamen amans miserabilis & non pudicissima ac constantissima mulier fuit Dido. Nunc me gallicus orbis habet: & occidentalis Babylon: qua nihil informius sol uidet: & ferox Rhodanus aestuanti Coccyto: uel tartareo simillimus Acheronti: ubi piscatorum inops quondam regnat hereditas: mirum immodum oblita principum: stupor est memorare illos: hos cernere auro onustos: & purpura superbos: principum ac gentium spolijs: Videre pro inuersis ratibus luxuriosa palatia: & moenibus clausos montes pro retibus paruis: quibus olim in aestu galileo: uictus uix exiguus quarebatur: quibus in stagno geneareth tota nocte laborantes nihil coeperant: mane autem facta: capta est in nomine Iesu ingens piscium multitudo. Audire nunc medaces linguas: spectare membranas uero uacuas: & pendenti plubulo uersas in retia: quibus in nomine eodem sed in operibus Belial credula christianorum turba concluditur: ut mox squamis exuta: curarum flammis & desolatorijs carbonibus exuratur: auari uentris expletura uoraginem. Cernere pro sancta solitudine frequentiam sceleratam & circumfusas acies satellitum pessimorum: pro sobrijs ieiunijs uoluptuosa conuiuia: pro peregrinationibus precium ocium inhumanum & obscenum: pro nudis pedibus apostolorum niueos furum uolitare cornipedes auro instratos: auro tectos: aurum mandentes: auro denique propediem nisi dominus seruilem luxum coerceat calciaños. Quid multa? Persarum aut Parthorum reges dicas: quos adorari oporteat: quos saluari sine munere nefas sit. O hirsuti ieiunij senes: quibus laborastis: quibus agrum dominum cum scruistis: quibus fata rigantes sacrum sanguinem effudistis. Mitto autem haec. His igitur nunc in locis misereare sortem iniquissimam amici: aliud forte: sed hoc certe supplicium non merentis: His ego nunc in locis ubi puer fueram: iam senior sum: fato me liberum (ut putabam) ad puerilia rursus fastidia retrahente: Hic ita confectus & affectus & defectus sum: ut iam sensim morbo animi in corpus translatum: totus aeger: nil praeter meros dolores ac rancores loqui possim. Itaque multa quae in animo erant: differre habui: uterque mihi nunc stomachus dolet: nil ex me hodie placidum speres. Non potest ex amaro fonte dulcis nunc erumpere. Natura fert: ut exulcerati pectoris infecta suspiria: & offensi animi uerba sint acria.

Ad quaedam malignitatem temporum suorum deflentis: Epistola VIII.

I per occupationes licuisset: nunquam alias tam iusta scribendi simul & indignandi (ne dicam flendi) materia data esset. Quid uis dicam? Piget incepisse: sed & desinere itidem pudet. Itaque quis aduerso snyder: postquam tamen (ut aiunt) boues sub iugum misi: haec mihi breuis papyrus exarata est. Omne in praecipiti uitium stetit: inquit Satyrus. O simplex: aetatem nostram certe non uideras: nunc nunc in praecipiti uitia substituerunt: ut iam sine publica ruina trahi ulterius non possit. Intempestiue igitur alienam querelam in tuum saeculum transtulisti: Quicquid historicorum labor: quicquid Tragediarum gemitus: in nostram pertulit noticiam: minus fuit quam quod oculis uidemus. Quae apud illos cothurno dignum scelus erat: apud nos iam ueniale peccatum est. Iratus est mundo deus: Nec immerito: patientiam potius tantam miror. Tempibus illis iocabatur fortuna: nunc scruuit: Redde Neronem precor: redde Domitianum: apertior quidem persecutio sed leuior erit & breuior. Liceat precio modici sanguinis mercari coelum: & ad gloriam martyrio peruenire: latenti tamen tabe consumimur: Non uita praeripitur: sed uirum: nec bene uiuere simimur: nec honeste mori. Sentio: redijt ab inferis Iulianus: eoque funestior quam nouum nomen assumpsit: animam seruat antiquam: & hostile propositum amicitiae uelo tegit: signa nostra sequentes praedimur: nostrique ducis auspicijs imus in perniciem: & nisi se Christus iterum uindictet: actum est. Heu nimium dilecte mihi quod putas: quid existimas: quid censes: quid mihi nunc animi suspicaris? Mirum nisi contra naturam meam croceus sum: siquidem totum effuso felle sum cholera: non autem metus: non reuerentia: non amor: non ueritati indicta supplicia: praemia mendacio: impediunt aperte loqui quae sentio: sed occupatio: sed ira: sed dolor animi: sed lucrum: hostes ingenij. Et O utinam stilum par materiae rebusque meis explicitis ociosa uitae spacium detur: Profecto impetus ardorem non deerunt. Non fabulas agam: & si fabulis sint haec similia quae uero: dicam monstra quae uidi: quae audiui: quibus infectos oculos atque aures habeo. Non simplex insania: non unum furens Hercules: non una Thyestis coena: non unum monstruosus: foedusque concubitus: non una discordia inter auaros fratres: non unus innocens non ac mactator coniugis matrisque: non una profugae parentis impietas ac libido: denique non unum Ilium euersum: non unum iniuri patris imperio disceptum: non polytus: sed totum orbis euerfus ac lacer: quae ab alijs uindictae studio congrunt: hic passim in triuis occurrunt: Putas ne Tragico carmini deesse sub

lectum: Cateri singulorum fortunas ac singula scelera cecinerunt: mihi inaudita portenta quorum nullus est numerus: mihi totius generis cantanda seu potius deslenda calamitas: seruitus: ruina: ludificatio & mors. Verissima quoque texetur historia: sed flebilis & horrenda: non Lyncei libri ab annalibus dissident: nulla inter Polybium & Claudium & Lucinium & Valerium Anciam: nulla inter Salustium & Livium: nulla inter Herodotum & Thucydidem erit: Vero omnia consonant inquit Aristoteles. Ego scribam: veritas dictabit: humanum genus omne testabitur: iudex esto posteritas: nisi forte tuis malis oppressa: nostris intendere non potes. Tibi interim amice (si te novi) ex his paucis: omnia non modo qua scribo: sed qua meditor clara sunt: nec Tragedia tibi alia nec historia opus est. Vale & te felicem scito quod hinc abes.

Ad quemdam amicum: Calamitatem temporum deploratis: deumque pro misericordia orantis: Epistola IX.

Ad quemdam amicum: Calamitatem temporum deploratis: deumque pro misericordia orantis: Epistola IX.
 Vm sanctissimum gratissimumque sermonem repeto: quem mecum ante religiosi illius ac veteris templi fores nudius tertius habuisti: concalesco acriter: & ita sum: ut oculum adytis penetralibus emissum putem: & deum mihi uidear audisse non hominem. A deo mihi diuine presentem statum: Immo casum ac ruinam reipublicae deplorare: adeoque profunde digitos eloquii tui in uulnera nostra demittere uisus eras: ut quoties uerborum tuorum sonus ad memoriam aurium mearum redit: quoties dolor ad animum: mœror ad oculos reuertatur: & cor meum quod dum loquebaris ardebat: Nunc dum meminit: dum cogitat: dum prouidet resoluitur in lachrymas: non quidem foemineas: sed uiriles: sed masculas: & si detur piura aliquid aufuras: proque uirili portione usque ad iusticiae patrociniū erupturas. Cum saepe igitur antea: tum praecipue post eum diem solito saepius tecum sum: saepe subit desperatio: saepe spes: saepe autem inter utranque fluitante animo mecum dico: O si unquam: O si in diebus meis accidat: O si tantum dari operis & tantae gloriae sim particeps. De hinc crebro ad eum quem in delictis crucifixum habeo: uersus: mœsta uoce atque oculis humentibus exclamo: Iesu bone & nimium mansuete quid hoc est? Exurge: quare obdormis: exurge & ne repellas in finem: quare faciem tuam auertis: obliuisceris inopiae nostrae: & tribulationis nostrae: protector noster aspice deus: Vide quid patimur & unde: quae uel sub clypeo tui nominis ab hostibus tuis fiunt: Vide & uindica. Si minus: occurre prius quam mortiferi uis ueneni uitalia membra corripiat: & extremis malorum obruamur molibus. Quid agis in te sperantium salus? Quid saluator cogitas: quid haeres: quod diu oculos auertis: quod diu nostris non tangere miseris: quod diu nullum tantis laboribus modum pones? An mala nostra non uides: quem nec caeli ambitus: nec abyssus profunditas fallit: nec stilliculae oceanis: nec sylvarum folia: nec arenae maris: nec stellarum numerus: nec animantium multitududo: nec herbarum uarietas? An odio tibi sumus: quos usque adeo amare consueueras: nostri amore uictus: caeli regnator deus: in terram descenderes: atque homo moriturus ascenderes in crucem? An forte uides & diligis: sed retrahit impotentia succurrendi? An si non es omnipotens: quid speramus? An terret uis hostium tuorum? Sed nondum puto saeculi nostri superbia fecit homines deo pares. An potius misericordia iudicium frenat? Sed uide iudex infallibilis: uide ne dum paucis parcis: perdas innumeris: & pietas sceleratis exhibita: sit crudelitas bonis innoxisque perniciosa. Sed quid loquor hominibus: quis ego sum qui tecum litigem? Tibi nos ac nostra committimus: de nobis tu uideris qui creasti: memor imbecillitatem nostram: diutius sub tantarum erumnarum cumulo non posse subsistere. Itaque feropem opportunam: dum adhuc quicquam reliqui est: ne si perire permiseris: suscitare habeas quos saluare potueris. Adesto spes nostrae: & quod quotidie iteramus: In adiutorium nostrum intende ac festina: & uel tot mundi mala uel mundum ipsum finias precamur.

Ad quemdam: de inamoeno occiduae Babylonis scilicet Galliae statu sibi in ingrato conquerentis: Epistola X.

Ad quemdam: de inamoeno occiduae Babylonis statu: cuius fato seu uerius peccato meo inuitus totiens ciuis fio: uelim stilo committere: uereor pater ne & dolorem meum lamentis exaggerem: & sanctissimas curas tuas occupationesque pulcherrimas: in tempestiuis & inutilibus querimoniis interpellem. In summa scito: non modo hunc: sed ne Ciceronianum quidem calamum rebus parem: quicquid de Assyria uel aegyptu...

ptia Babylone: quicquid de quattuor labyrinthis: quicquid deniq; de aeterni limine deq;
 tartareis syluis: sulphureisq; paludib; legisti: huic tartaro admotum fabula est. Hic turri-
 ficus simul atq; terrificus Nemroth: hic pharetrata Semiramis: hic inexorabilis Minos:
 hic Rhadamantus: hic Cerberus uniuersa consumens: hic Tauro supposita Pasyphe: mi-
 xtumq; genus (quod Maro ait) prolesq; biformis: Minotaurus inest Veneris monumenta
 nefanda: hic postremo quicquid confusum: quicquid atrum: quicquid horribile usq; est
 aut fingitur aspicias. O semper uirtutibus tuis foelix: nunc absentia etiam foeliciores tua: Pu-
 tas ne ciuitatem hanc esse quam uidisti: Longe alia est: longeq; dissimilis. Fuit illa equide
 omniu pessima: eaq; tempestate foedissima: haec uero non iam ciuitas sed laruarum ac le-
 muru domus est: & ut breuiter dicam: scelerum atq; dedecor: omniu sentina: atq; ille ui-
 uentiu infern: tanto ante Dauitico ore notatus q; fundatus aut cognitus. Ah quotiens
 redit ad memoriã illa tua penit⁹ paterna uox & salutaris admonitio: dũ digressum parã
 ti diceres: Quo abis: Quid moliris: Quã te tui imemorem trahit ambitio: Nescis quid
 petis: quid relinquis: An sciẽs ad indignum te labore uadis: Vide quã so acriter quid
 agas: Quo properes: Si bene mihi notus es: poenitebit te profectiois tua: curia laqueos
 expertus totiens: non ignoras: in quos ubi semel incideris: absolui non poteris cũ uoles:
 Haec & his similia te suadente: quid responderem aliud non erat: nisi me charitate uictum
 amicorum: notat ad miseriam reuertit. Dicebã haec nec mētiebar: nec dum me charitatis il-
 lius poenitet. Sed an libertatē meam: amicoru cōmodis posthabuisse poeniteat: incertus
 sum. Certe nũc tibi male crediti & sero probati consilij tui magnas gratias habeo: cui har-
 ctenus non impune fuit non parere: sed parebo melius si unq; hinc emerfero: quod Chri-
 sto dextrã porrigente non despero: & in qd summis iam nisibus accingor. Haec tibi pa-
 ter ne ante scriberem pudor inhibuit. Turpe enĩ & indecor: uiro est: uelle qd mox nolit.

Ad quendam: de generibus persecutionũ quas nolentes aut uolen-
 tes patimur tractantis: Epistola XI.

Ersecutionũ duo sunt genera: hoc nolentes patimur: hoc uolentes: plura forsitan
 p alter inuenerit: & profecto psecutiones innumere sunt: quas quisquis diu uixit in-
 telligit: omnes tamen ad uolentiam ac uoluntariã restringunt. Patimur autē no-
 lentes exilium: paupertatē: rapinas: morbos: carcerem: seruitutē: ignominiam: uincula:
 supplicia: secures: gladios & mortem. Volẽtes uitio: iugo premimur & uel degeneri me-
 tu uel turpi segnitie uel infami patientia uel uilis lucrispe: uilissimor; saepe hominũ impe-
 rio paremus. Exempla posui: e quib; quid uelim uides & similia colligis. Illud equidem
 primũ multis: hoc mihi nouissimũ grauiũ uidetur: ubi scilicet crimen in causa est: & est si-
 ne cōmiseratione calamitas: Hoc psecutionis fasce: serua nostris temporib; suspirat Ita-
 lia: tum demum finem habitura miseria: cum unũ uelle coeperit. Difficilis plane conditio:
 D sed nequa q; impossibilis: Vnũ dico non studijs sed studiorum termino tedioq; seruitij in-
 digni. Proh superi: dñari solebam; optimis: en quo decidim;: nunc seruim; pessimis. Du-
 ra fors: intolerãda mutatio. Sed o semper stulta: nunc etiã demens & uesana barbaries:
 Reginam rides Italiam: omnibus utinã idē anim; consilio maiore: affectu autem non mi-
 nore q; mihi est: cito quidē explosis nugis uentum esset ad seria: De hoc tamen omni-
 tens deus uiderit si nõdum exosus ad imũ est: Viderit fortuna: si quid est fortuna: si quid
 humanis ius habet in rebus. Sin altiũ effũdere uerum iubes: & quid sentiam expromere:
 Rident labijs: corde gemunt: ludunt exterius: intus tremũt: & nos enim & seipos norunt:
 contemptum pro odio & pro formidine simulantes. Quorsum haec interrogel: Scribe nõ
 quia tibi audire expedit: sed quia mihi nõ expedit tacere: Graue enim onus & molestum
 est: quod nusq; fidentius q; in tuis aurib; depono. Haec tibi raptim Hierosolymitan; exul
 inter & super flumina Babylonis indignans scripsi.

Ad quendam: de tertã Babylonia & quinto Labyrintho Gallia
 differentis: Epistola XII.

Vbscriptiones epistolarum mearum miraris: Nec imerito: non nisi geminã enim
 A f Babylona cũ legeris: alteram quidē apud Assyrios olim: ubi clarum Semiramis
 nomē habet: alterã apud ægyptios nostra ætate florentē: quã Cãbysem habet au-
 ctore: cui nũc Babylonis iauditũ tibi nomē ingerit: tecũ uoluis: Nõ q; nescias qdã ex no-

stris Romã q̄si alterã Babylonẽ pp̄t̄ p̄portionẽ imperiorũ & climatũ statuisse: quã quia me almã: sanctã & reginã urbẽ uocitare solitũ tenes: hui⁹ nouissima Babylonis tibi nũc etiã stupor manet. Desine iã mirari & sua Babylon huic terrarũ tractui ẽ. Vbi enĩ quãso dignius q̄ in occidentali plaga ciuitas confusionis existeret: A qb⁹ quidẽ condita incertum: sed a quib⁹ habitata notissimũ. Certe ab his a quibus iure optimo nomẽ hoc possidet. Et si uis: hic mihi crede: Nemroth potens in terra & robustus uenator contra dominũ ac superbis turribus cœlum petens: hic pharetrata Semiramis: hic orientali quoq; uesanior Cambyfes: & ipse regum primo ceruicib⁹ actus: postremo defectus epidis: & pastus cæde suorum ab infonti principio redact⁹ ad miserriam aegstatem. Nõ ego te ad poetas: neq; enim pieriũ opus est: Non te ad historicos mittam: cõsule catholicos tractatores: sed præcipue Augustinũ super eo psalmo qui sic incipit: Vt epistolarũ ad te mearũ aliqua desinũt: Inuenies quid sibi Babylonicũ nomen uelit: quod cum legeris: dices nõ min⁹ Rhodano q̄ Euphratu debitũ q̄ Nilo. Neq; uero miraberis si in mentẽ rediti Ambrosiũ in eo libro quo indignũ Valẽtiniã Junioris interitum deslet: hoc usum esse cognomine: dum de Rhodano loquerẽ. Atq; ut hac admiratione succisa: a radice aliam conuellã: De qnq; labyrinthis potes etiam mirari: cum apud ceteros scriptores non nisi de quattuor mentionem inuenieris: utputo in quibus cum famam habeant Aegyptus: Lemnos: Creta & Italia: Clusiũ labyrinthum Rhodani tacuerũt: omniũ inextricabilissimũ ac pessimũ: siue quia nõdum erat: siue quia nondum noscebat. Huius apud me mentio crebra est: q̄ iuste autem qui noscere cupit huc properet. Non hic carcer horredus: non tenebrosa dom⁹ error: non fatalis urna humani generis fata permiscẽs: Deniq; non imperiosus Minos: nõ Minotaurus uorax: nõ damnata Veneris monimẽta defuerunt: Sed remedia: sed amor: sed charitas: sed promissorũ fides: sed amica cõsilia: sed fila perplexũ iter tacita ope signãtia: sed Adriana: sed Dedal⁹: Vna salutis spes in auro est. Auro placatur Rex ferus: Auro immane mõstrum uincitur: Auro salutare lorum textitur: Auro durum limen ostenditur: Auro uectes & saxa frangunt: Auro tristis ianitor mollitur: Auro cœlum pandit. Quid multa: Auro Christus uenditur.

B

C

Ad quẽdã: ueritatẽ metu uictũ scribere nõ audere conquerẽtis: Eplã. XIII.

Nde nunc ordiar: an uero non ordiar in dubio est: & poeticum illud identidem occurat: Eloquar an sileam: Loquar tandem: ne forte de silentio suspiceris: aut per desidia negligi: aut per insolentiam te contemni. Sed quid primũ: aut quid penitus loquar: seu potius quid non loquar: tam diuersa certatim & me urgent & seinuicem premũt: impediũtq; cõcursum. Non uacat omnib⁹ obsequi. Infinita sunt enĩ: & si uacet minime tutum erit. Itaq; nullis licet occupationib⁹: nullisq; curis obsidear: quarũ tamen pondus ac numerũ non ignoras: uel solus calamũ timor excusat. Siquidem extra uirtutis regnũ imbecillis semper: & nuda ueritas: atq; omnis præsidij inops fuit. Quid euenturũ censes ubi extincta prorsus & sepulta iam pridem uirt⁹ est: Ibi profecto summũ crimẽ est ueritas: & sola sufficiens ad quãrenda multorũ odia: cum uni⁹ hominis amor: multis obsequijs sit quãrendus. Multis inseruiat necesse est: qui multis charus esse uult: at qui omnibus odiosus minus negocij habet. Non arma capiat: nõ hostem feriat: oportet: lingua liberior pro gladio est: uerax sermo pro uulnere. Quid ni autem id accidat: ubi nemo est: cui uerum uerbum absq; graui conuitio dici possit: Vbi nulla pietas: nulla charitas: nulla fides habitat. Vbi tumor: liuor: luxus: auaricia cum artibus suis regnant: Vbi pessimus quisq; prouehit: & munificus prædo ad cœlum tollit: iustus pauper opprimit: Vbi simplicitas amentia: malicia sapientia nomẽ habet: Vbi deus spernitur: adoratur nummus: calcantur leges: irridentur boni usq; adeo ut iam fere nullus qui irrideri possit appareat. O mores hominũ: O sæculũ nostrum: O tristem & miserum exilij mei locum: & O foelicet oculos tuos qui ista non uident. Iucundissim⁹ labor tuus & inuidiosa pauperies si huic obscœnã ac marcidã quieti & his male collectis & male fundendis diuitijs cõferantur: Vet⁹ uerbum est: Cecidit denarius in cloacã: Cui⁹ intellectũ qui nõ habet: huc ueniat ubi uerbum hoc in frontib⁹ singulorũ cum mille alijs æque famosis titulis scriptum leget. Vnum ego libenter huic scelerum uniuersali diluuiõ eximerem: & meretur fateor: sed ridiculũ uisum est: tam solidam & tam latam regulam unius nominis exceptione conuellere: Nullus hinc igitur Noe: nullus Deucalion enatabit: ac ne Pyrrham putes foelicus nauigasse. Prorsus scito nullam emergere: Ciuitas simul obscœnissimarum uoluptatum fluctus in-

A

B

C

D

uoluit atq; incredibilis quædam muliebriū criminū procella: pudicitiaq; foedissimū sine exceptione naufragium: Hæc pauca de mltis ausa ueritas uicto metu ex quib; & quæ sit lentio premuntur elicis. Si tamen hinc aut ex quibusdam pestiferis animantib; aut herbis salutare tibi aliquid amici ope conflare posse cōfidis: scribe ilico ne differas: Omni enī studio festino irremeabile labyrinthi huius limen attingere: iamq; ni fallor quod unum hinc sperari potest generosi contemptus filum teneo. Si quid optas noro interim fiet pro uiribus & supra uires fiet. Ego enim tantis in tenebris: quid tibi aut etiam quid mihi præter fugam expediat non uideo. Optat tibi salutem discipul; tuus: qui utinam tecum esset: nisi forsan utilius mecum est: ut ab annis teneris discat hoc infandū specus: hunc uere tartareum carcerē horrere: ne quādo per errorem capi possit: ubi ego prope infans nescio: an parētum meorum: an meis sed certe nondum admissis illa ætate piaculis capt; fui: & nūc cum sapi; euasissem: atq; iterum & iterum in laqueos recidissem. Ad postremum sponte mea iam uir: Immo uero iam senior captiu; præter meipsum non habeo quem accusem. Huic autē epistolæ neq; manū meam neq; anulum neq; locū neq; tempus apposui. Scis ubi sim & uocem loquentis agnoscis.

Ad quædam: Afflictionem patriæ & calamitatē deplorantis: Ep̄la XIII.

A E populo tuo Christe Iesu: Ve populo tuo Christe: Patere nos misericordias; fōs nostras tecum flere miserias: quicq; laetorum amantiū mos est: eo fidentius conqueri: quo feruentius amamus. Si fas est de angelorū domino: semimortuos uermes lamentari: querelam nostram placatus admitte: & miserere qui solus potes: non accusatores sed supplices tui querimur: ante æternitatis tuæ solium cū lachrymis affusi querimur: unde & ut querulos inoffensus audias supplicatēq; pius exaudias oram;: Nec longo sermone: Immo nec uerbis ullis opus est: uides conceptus nostros: non solum anteq; ad linguam: sed ante etiam q̄ in animam ueniant. Statim uero populi tui non modo tu qui omnia conspicias: sed unde grauiter dolemus atq; erubescimus: hostes etiam nostri uident & insultantes dicūt: Deus dereliquit eos: persequimini & comprehendite eos: quia nō est q̄ eripiat. Deus ergo ne elongeris a nobis: deus noster in auxiliū nostr; respice: & respice ut non uideas tātum: sed ut miserearis atq; opem feras: Respice res nostras afflictas & in extremo positas. Et qm̄ nobis propter inenarrabilē misericordiā tuam hoc fiducia præbuiti: ut uascula terrea atq; fragilia aduersus æternū figulum disceptemus: certe si tu nos in honorem creatos in contumeliam uertis: q̄uis id iuste facias: multo tamē q̄ soles acrius ulcisceris: si pateris ab alijs uerti: ualde nostris in malis patientior solito fact; es. Si uero non aspicias: ualde præter solitum fact; es negligēs tuor;. At si nos odisti: ubi est amor ille tuus: qui te pro nobis uoluntariā traxit ad mortem: Q; si forte nobiscū ludis: uide ne ludus tuus: æquo durior sit: nosq; nimis inualidi ad tam grauiā tolerandum: Tu enim es uictor leo de tribu Iuda: nos autem oues pascuæ tuæ sum;. Vide q̄ impar est Iudus leonis more: nisi definis: nos ludendo conficies ac macābis. Sin iratus es nobis: iram tuam nos meritos non negamus. Sed ubi est illud quod de te nobis dictum p̄phetæ tui ore credidimus: Cum iratus fueris misericordiæ recordaberis: Recordare domine: recordare misericordiæ tuæ: criminūq; nostros; obliuiscere. Hoc nobis expedit: hoc te decet: Meremur fateor omne supplicium: Immo certe peccatis nostris nullum supplicium par est: fecimus propter quæ digne iusteq; nos punias: & scimus quia iustus es ualde: sed duplo misericordior. Vnde nō sine causa propheta idem tuus: anteq; te iustum diceret: misericordē ac miseratorem dixit: Exortum est inquit in tenebris lumē rectis: misericors & miserator: Vix tandem ait: & iust;. Idem alio loco cum dixisset: Misericors dominus & iustus: uidēs hæc paria: cōfestim addidit: Et deus noster miseretur. Iram in medio posuit geminosq; hinc illinc misericordiæ obices adhibuit: Iramq; circumdedit ne misericordia frenante se moueat. Ergo misericors Iesu Christe: noli quæsumus ista confundere: noli licet contumaces in seruos iræ tuæ frena laxare: cuius impetum intra misericordiā inclusisti: noli intra iram misericordiā includere: sed nostrarum imemor offensarū miserere nostri. Nunq̄d in æternum proijcies domine: aut in finem misericordiā tuam abscindes a generatione in generationem? Aut obliuisceris misereri deus: aut continebis in ira tua misericordias tuas: Ecce dñe p̄phetica inērogatio illud sonat: ne misericordias i ira cōtineas: sed poti; ecōuerso: ubi nō fortuito p̄ba iactauit: sed cōsulto posuit unde appeat qd̄ dicebā: irā unā: misericordias plures esse. Has ergo misericordias tuas mirifica nūc i nobis q̄ saluos facis sperantes in

te: A resistentib⁹ dexteræ tuæ custodi nos ut pupillam oculi: Et q^o ingratiſſimum tibi ſem-
per populum iudaicum in miſericordias dedifti: aptoq^{ue} mari rubro ad propria reduxiſti:
nobis quoq^{ue} mare rubrum aperi & nouum populum tuum: licet ingratum: certe tuo nomi-
ne gloriantem: da in miſericordias in conſpectu omnium qui cœperunt nos: & ſaluos nos
fac domine: ut experti intelligamus miſericordias domini & confiteantur tibi miſericordiæ
tuæ. Cito nos anticipent miſericordiæ tuæ quia pauperes facti ſumus nimis: A diuua nos
deus ſalutaris noſter: non quidem propter meritum noſtrum: ſed propter gloriam nominis
tui libera nos: & propitius eſto peccatis noſtris: non quia digni ſumus: ſed p^{ro}pter nomē tuū:
Et ne forte dicant: quod certe dicūt in gentibus: ubi eſt deus eorum: Vbi enim ſunt miſeri-
cordiæ tuæ antiquæ: miſericordiæ domini quas in æternum cantabimus: de quibus in ater-
num ſperauimus ac ſperamus: aut quid eſt domine quod nunc agiſ: Contriuiſti portas are-
as noſtræ captiuitatis & ueſtes ferreos confregiſti: & humiliatis in compedibus pedes no-
ſtros uinctos in mēdicitate & ferro: mittēs ex alto iuſſionē tuam: rex æterne ſoluisti: cur no-
ua nobis uincula ex eadem maſſa te patiente conſtantur: Contriuiſti laqueum antiquum:
cur eiſdē canapis laqueus nobis alter intexiſ: Eripuiſti nos iugo graui & peſſimo & ob-
ſcœno: quid nobis ex eodē ſtipite iugum importabile reimponiſ: Reimpoſuiſti enī noſtro
in dorſo tribulationē & homines ſuper capita noſtra: atq^{ue} utinam homines & non baluas
famelicas & imites. Oramus ſlentes: Ne tradas beſtijs animas conſitentes tibi: & animas
pauperum tuorum ne obliuiſcaris in finem. Repuliſti nos: & deſtruxiſti nos: iratus es: miſe-
rere nobis: Cōmouiſti terram & conturbaſti eam: ſana contritiones ei⁹: quia uere grauiſq^{ue}
commota eſt. Oſtendiſti populo tuo dura: Igne noſ examinaſti: ſicut examinatur argentū.
Traſſiui⁹ per ignem & aquam: reduc nos in refrigerium: Noli nos a noſtra iuſtiſſima ex-
pectatione confundere. Sperauimus enim in te: q^{uia} motum fluctuū noſtri maris: in quo ſeeli-
citer ſenex ille piſcatus: tandem periſt: tradita ſucceſſori nauicula: mitigareſi: tu qui poteſtati
eius dominariſ: q^{uia}q^{ue} ſuperbum humiliareſ & in brachio uirtutis tuæ deponereſ inimicos tu-
os: de ouibus lupos: de piſcatoribus piratas: de paſtorib⁹ abactores: nunc uero ſuperbia eo-
rum qui te oderunt aſcendit ſemper. Haſten⁹ deo hæc. Tu autem pater quē imprimis do-
lorum meorum participem habeo: noli fortunæ ſuccumbere: ſed donec illa: quod modo fa-
cturam ſperabam⁹ meliorem in partem: inſtabilem rotam uoluit: nitere ut uiuas & ualeas:
ut hinc poſtmodū noſtro tempore diſcedentes meliorem rumorem ad ſœlices animas p^{ro}-
feramus.

Ad quendam: Eccleſiæ catholicæ oppreſſionē lugentis: Epistola XV.

T uides eunt res: Immo uero nō eunt ſed trahunt: Nihil eſt praſidij in uirtute: Iuſti-
cia periſt: libertas abiſt: æquitas uicta eſt: libido regnat: ſæuit auaricia: ſeruet inui-
dia: omne gen⁹ hominū ſuos patitur tyrānos. Ad laudes ore & animo canēdas deo
geniti: totam uitam in contentionib⁹ & æmulationib⁹ agim⁹. Inſignis illa Ieſu Chriſti au-
la: illa olim arx diuini cultus eximia: nunc tandem peccatis noſtris id agentibus: cœleſti au-
xilio deſtituta imaniū ſpelunca latronū facta eſt. Et uno quidem fonte deſcendit origo ma-
li. Accedunt fontes alijs minores: ex quibus ingens oīmodæ miſeritæ flumen exæſtuat. Quo
neceſſe eſt propediem pereamus: ſupremiſq^{ue} malorum obruamur fluctibus: ac niſi huma-
næ perfidiæ diuina pietas occurrerit: triſte naufragiū patiatur eccleſia: q^{uia} uero diuerſi mores
q^{uia} aduerſa ædificantū & euertentiū mens: prouideat domui ſuæ deus omnipotens: ego enī
nihil habeo quod tam multis contra nitentibus præſtare poſſim præter cōmiſerationē ma-
tri debitam & mihi placitam: ut uides fugam: qua oculos meos tam mœſto liberem ſpecta-
culo. Video quidē eminus: ſed prohibere non ualēs: cominus uidere renuo: artificij hoc ſer-
num & infame: quo eccleſiaſtic⁹ iſte Dionyſi⁹ noſtras uexat ac ſpoliat Syracuſas. Video q^{uia}
tiara uirum mentita Semiramis frontem tegit ingenioq^{ue} oculos præſtringit aſtantium: &
inceſtis polluta complexibus uiros calcat. Video quibus artibus noſter hic Pericles ſe tueſ:
ut quæ reddi nequit: non cogat reddere rationem: & hic ſuum habet Alcibiadem: & nemo
uelocius iniquis cōſilijs acquieſcit. Turbat igitur omnia: miſcetq^{ue} de induſtria: Quam pu-
tas ob cauſam niſi ut circulatorū more uel perplexo loro uel confuſo pulnere licentiam ſal-
lat: & fraus propria ſub umbraculo turbatæ reipublicæ deliteſcat: & ille q^{uia}dem pro qualita-
te propoſiti artibus utitur non nouis. Nam & in fruticoſo gaudet auceps: piſcator in turbid-
o: fur in tenebris: Nobis autem p^{ro} inertia noſtra quid poſſim optare miſerius q^{uia} ut noſtri

similes semper simus: coram adultero uigili: nare stertentes ad calicem: nescio fateor: an illi impudentia an patientia nostra sit turpior.

Ad quendam amicū: eo q̄ in Gallijs habitare desideret increpātis: sed ut in Italia maneat persuadentis: Epistola XVI.

A

In distuli expectans & materiam & nunciū: utiq̄ simul affuit: quous ut es tu semper honestorū actuum praelargus: ego & si ingenij inops: scripturæ utiq̄ non auar⁹: horum alterum deesse non possit. Adest ecce nunciū ultra q̄ optari possit idoneus:

B

nil tibi deuoti⁹: nil mihi familiaris. Adest scribēdi materia: Peregrinatiōis tuæ rumor longæ: difficilis: inamœnæ: q̄ mihi iam pridem calamū suggerebat: nisi quia incertus eram ubi nam terrarum esses inueniendus: Neq̄ enim aut ipse mihi psuadebā longas te moras apud inferos exacturum sponte tua: aut oīno suspicari poteram te illuc aliter q̄ coactum cuiuspiam magnæ necessitatis imperio perrexisse. Itaq̄ tuū tacit⁹ excusabā iter: q̄ illa iussisset quæ adamantium sæpe regum quoq̄ pontificūq̄ ceruicib⁹ iugum ponit. Nunc quia incolumē te reuersū gaudeo familiaritate illa quā mihi pepit tua dignatio: fides mea: libet ex te quærere: quid utro optimo cū pessimis locis: quid tibi cum Babylone? Fortissimos Romanorū legimus uitare solitos Campaniæ Baias: apricum licet & salubrē locum: ubi ut exiguū honestatis: sic saltem uoluptatis & læticiæ multum erat: adeo rebus omnib⁹ neglectis uni studio uirtutis intenti erant. Si hoc ita est: quis non Rhodanū uitet? Quis oro non fugiat Babylonem: & uitiorum simul omnium & laboris ac totius miseriæ mœstam domū? De quo quidem aliquid nosse debes. Visa loquor non audita: fato meo pessimo in eas terras puer extus: cui usq̄ ad hanc ætatem indignati equidem sed fortunæ compedib⁹ nescio quib⁹ uincto: magnæ illic ptes ætatis in gemitib⁹ abierunt. Noui expert⁹ ut nulla ibi pietas: nulla charitas: nulla fides: nulla dei reuerentia: nullus timor: nihil sancti: nihil iusti: nihil æqui: nihil pensi: nihil deniq̄ uel humani. Amor: pudor: decor: candor inde exulāt. De ueritate quidē sileo: Nam quis usq̄ uero locus ubi omnia mendacijs plena sūt: Aer: terra: domus: turres: uici: atria: plateæ: porticus: uestibula: aula: thalami: tectorū laquearia: muroꝝ rimulæ: diuersoria ædium: penetralia templorū: iudicum subsellia: pōtificū sedes: Ad postremum ora hominū: nut⁹: gestus: uoces: frontes animi: Quid ais? an mētor: an uero de mendacijs uerū loquor? Si illic fuisti: & nullo tuo maiore negocio distractus: in nefariam illam scelerum scænam acumen ingenij atq̄ oculos intendisti: alium iudicem nō optabo: q̄ scilicet omnia ibi uirtute ueroq̄ sint uacua: plena criminibus: plena fallacijs: plena fucis: plena blanditijs: plena pessimis artib⁹: ambitionis: auariciæ: supbiæ: liuoris. Vidisti fictæ & inaniter fieri omnia: non tantum hominib⁹ sed deo. Notasti subdolos risus: corda flebilia: serena supercilia: nublilas mentes: molles manus: actus asperrimos: angelicas uoces: dæmoniacas intētiones: suaues cantus: ferrea pectora: & uerba prædulcia pulmone amaro & sicco ore cadētia sumisq̄ labijs uix expressa: In quib⁹ plane Dauiticū illud impletur: Molliti enim sunt sermones eorum super oleum: & ipsi sūt iacula. Neq̄ uero impunitū modo apud eos: sed gloriosum etiam est mētiri: ceu maioris sit ingenij qui sefellit: maioris status quem increpare audeat nemo. Nolo hunc articulum scrupulosius exequi: ne fors an urgente materia stilus eat quo nō expedit. Res est in super mundo nota: neq̄ p̄bationis oīno: neq̄ sermonis egēs. Vnū & breue & ad reliqua perdiscēda satis efficax inseram: cui ego ipse qui loquor interfui. Duo simul e conscriptis patribus: in quib⁹ orbis terræ & ostium domus dei uelut in cardine uoluitur: a palatio pontificis maximi densa stipati famuloꝝ acie descēdebāt: Turba ingens expectantium: quibus ante omnes illa infœlix & deo odiosa ciuitas plena est: de more surdum illud & prædurum limen obsiderāt: qui ducibus suis uisis: in quibus spem habebant circumstrepere cœperūt: & pro se quisq̄ anxie percontari quæ fortuna: quis ue suarū rerum apud pontificem status esset. Tunc unus patrum nihil motus in re subita: ut qui iam pridem talibus assueuisset: nihil aut uerecūdia tactus aut misericordia miseroꝝ: inter spes uanissimas animam: uitā: fortunāq̄ suas & tempus omne perdētium: insignis mendacioꝝ opifex multa mentiri orsus & fingere quid cuiq̄ spei reliquū: quid ad huius aut illius postulata pontifex respondisset: singula constanti impudentia & in nullo hæsitans profecutus est: Quib⁹ auditis creduli omnes: & hic quidem ut fit lætor: ille subtristis in diuersum abeūt. Alter aut patrū & naturæ nobilioris & uerecūdiōris animi: & qui nisi ex illo esset ordine uir bonus esse potuisset: collegā iocās: Nihil ne te inq̄ pudet his simplicib⁹ uiris illudere & p̄ arbitrio fingere respōsa pōtificis: quæ ut scis nō mō hodie: sed multis iā dieb⁹ p̄ximis uidere nequim⁹?

C

Ad hoc ille reuerēdus pat̄ & egregi⁹ ueterator: ut erat fronte meretricia & attrita: subridēs: Immo uero te inqt̄ pudeat tā ingenio tardū fore ut curia: artes addiscere tanto iam tpe ne/ queas. Quo dicto in stuporē ego: ceteri aut̄ in risū resoluti oēs: & responsū nebulonis illius multis laudibus efferentes: uirum argutissimū prædicarunt: qui tam prompte mentiri didi/ cisset ac fallere. Verum ego nimis latæ materia: campum: nec epistolæ sed libri opus ingres/ sus sum itaq; frena iam contraham. Ad te uero pater optime stilū uertēs: Oro: obsecro: ob/ testor: adiuro te per te metipsum si tibi charus es: si solitam animæ curam geris: nequādo tibi posthac in cor ueniat illuc ire: unde nemo unq; exemplo melior factus: pessimi autē in/ numerabiles redire: Adde q̄ nemo inde unq; nō mœstus exiuit: nisi eo forte lætus q̄ euase/ rat & infaustum limen fusco calle reppererat. Ad summam quoniam tua omnia cupide sem/ per in optimam ac foelicissimā partem traho: profectiōnē hāc tuam necessariam: breuē: uni/ cam: nō modo nihil nocituram tibi: sed plurimū profuturam spero. Quid enim aliud ut se/ ria fabulosis aspergam: quid sibi uult Achilles Homeric⁹: dum ut impenetrabilis ferro fiat: fertur ad inferos: & tartareis undis abluatur: nisi ut uitiorū fluctibus tantis exercita contra/ rij sui odio solida tua uirtus induruerit roburq; cōtraxerit: contraq; omnem humanarum cuspidem passionū iā prorsus inuolabilis facta sit: Placet: laudo: approbo: modo ne redeas. Senecæ uerbum est: non tantū corpori: sed etiam moribus salubrem locum eligere debem⁹. Ille autem unde te dehortor & corpori pestilens & animo: nec omnino te dignus est: non conueniūt mores: Sit igitur iter uos diuortium sempiternū: Eant illuc qui artes illas disce/ re cupiunt: quarum ibi sunt innumeri p̄fessores: Tu domi mane inq; tuo proposito & tua sede consistite: quam tibi clarissimā uirtus dedit cum clariorem etiam mereare. Sin ut est ani/ mus honesti motus appetens: quoniam qd̄ eruditissimis quibusdam placitū uirtis scio: unū hoc nobis cœlestis originis argumētū est: ut motu p̄petuo delectemur: Loco te si mouere uo/ lueris: ad nos ueni: Vide Romā: uide Mediolanū: uide Venetias: uide Florentiā: Vide Para/ uum tuū: uide Bononiā: ubi honestis in studijs egisti adolescentiā & integritatem: patriam Italicis artibus adornasti. Postremo quid libet uide: Indos quoq;: modo ne uideas Babylo/ nem: neq; descendas in infernum uiuens.

D

E

Ad quandam amicum: consilia ipsius sensib⁹ suis consona esse asserentis: gal/ liarumq; habitationem & incolatum detestantis: Epistola XVII.

Quā consona sensibus meis cōsilia tua sint: breuiter dici nequit. Est sane inter opti/ ma rerū ac pessima: minime difficilis electio. Itaq; toto animo & qd̄ dehortaris fu/ gio: & quod hortaris amplector: qd̄q; aiunt pedibus in sententiam tuam eo: unde non diuellar nisi insignis forte aliqua rerum incidens mutatio uāhement̄ urgeret: quā pro/ fecto neq; hinc metuo: neq; istinc spero. Vbi si q̄ olim uidebant̄ esse uel fuerant uirtutis ami/ ci: aut certe iam pridem obierunt: aut abierunt: aut scelerū schola iam uirtutis & bonorum hostes esse didicerūt: corruptiq; & abominabiles facti sunt in studijs suis: non est qui faciat bonū: non est usq; ad unū. De his loquor: quibus ut benefici esse possent: liberalior fortu/ na dederat: ut contrario delectati: fontes & malefici esse mallent: insita dedit iniq̄tas & pec/ candi auida: & dæmoniācis instigata suggestibus: neq; per insolentiam aliquādo cœlestib⁹ oraculis acquiescens. Tu uero meus hortator: quid de te statuis (q̄q; quid statuisse p̄fue/ rit) nusq; minus cogitata respondeant. Vnus enim in terris est locus: ubi nullas cōsilio lo/ cus est: ubi omnia temere fortuitoq; uoluunt̄: Interq; omnes miseras loci illius quarū non est numerus: illud insigne ludibrium est: q̄ cuncta uisco atq; uncis & laqueis plena sunt: ut dum euasisse uideare: tum te artius implicitum uinctumq; reperias. Nulla ibi præterea lux: nullus dux: nullus iudex anfractuū: sed caligo undiq; & ubiq; confusio: ne parum uera sit Babylon ac perplexitas rerū mira: utq; Lucani uerbo utar: Nox ingens scelerum: Tenebro/ sa inq; & æterna nox: expers syderum: & auroræ nescia: tū profunda & iugis actuū opaci/ tas: perennes angustia: infinitus labor: imortale fastidium. Neq; uolentior illic aut Rhoda ni gurges: aut Circij flat⁹ ac Boreæ: q̄ impetus & instabilitas animorū: Non populum sed rotatum uento puluerem putes: neq; magis ciuitatis infandæ uicos: q̄ ciues ipsos foedos ac lubricos fateare: Vna prorsus est hominū ac locorū facies obscœna: tristis: informis: utriq; non aliter q̄ ægypto & Pharaoni intelligas iratum deum: & mittentem in eos iram indi/ gnationis suæ: iram: indignationem & tribulationem: immissionem per angelos malos. De/ q; nulli omnino gentium magis incubuisse Dauidicam imprecationem: Fiant tanq; pul/

A

B

uis ante faciem uenti: & angelus domini coartans eos. Fiant uia eorum tenebre & lubricum: & angelus domini p̄sequens eos. Hinc ergo nisi deus eripiat q̄s emerget:

Ad amicum quendam: Illi ex eo q̄ ex gallijs in Italiam redierit congratulantis: Epistola XVIII.

A Si nosse quāto me gaudio compleuit abitus: Immo quidem reditus tuus: Namq̄
 o ire ī patriam redire est: Oīno nihil de te grati⁹ audire poteram. Cætera enī fortunæ futura erāt: hoc uere propriū tuū est: hūc tibi animū fuisse ut inter tātas spes: tot curarum uncōs: tot aduersa consilia: obscœnissimā illam sentinā flagitiōꝝ omnīū sponte desereres: & illos meracissimo sanguine impinguatōs: & in dñm calcitrantes: nō hominū sed uolupratum & pecuniæ piscatores: simul illam terrarū arcem semirutam sed uerēdam: atq̄ illud sacrosanctissimū mundi caput impexa canicie gloriosum: tandem consilio saniore reuiseres. Fecisti optime sc̄dm̄ cor meum: qui nec diuti⁹ almæ urbi tāti ciuis aspectum eripere uoluisti: nec infaustum illud ergastulū dignū amplius tua præsentia iudicasti. Q̄ metui ne qd̄ Libyæ tibi regna nocerēt: Nūc uero q̄ læte audio te illi⁹ irremeabilis labyrinthi fœdis an mœstis ambagib⁹ absolutum: nunq̄ si quid apud te fidei mereor in eisdem laqueos sic se rebus habētib⁹ reuersurum: Et si tibi quies: si delectatio: si libertas: si uita: si gloria chara est: Neq̄ ideo minus & diuinæ gratiæ & sortibus tuis fidas: Semel locutus est dominus: & de te & omnib⁹ qui sunt & qui fuerūt erunt ue mortalib⁹: Immo statuit edicto: omīs celsus ambitio: dic deo: In manibus tuis sortes meæ: & semel arreptū iter ne destituas: durum licet arduū & difficile. Ibis necessario ad fœlicem portū: neq̄ tibi pessimōꝝ hominū segnis liuor obstiterit. Tabescant illi malis proprijs: & inter male partas opes more Tātaleo sitient aridic⁹ æquanimē te in omni statu & læte diuinis utentem munerib⁹ mirabunē: atq̄ intelligunt fortunam nullū penitus in constantē & generosū animū ius habere. Proinde multis in tenebris hos breues anxios & inglorios dies agent: unus uitæ & nominū finis erit furis illos ultricib⁹ & diris suor⁹ sceleꝝ aculeis laniādos linque. Ipsi te & oēs bonos & spoliatum atq̄ oppressum orbem suis manibus: suis euentib⁹ uindicabunt. Si quid ueri prælagij usq̄ est: prope est ut deus ultionū domin⁹ libere agat & retribuatur abundanē facientibus superbiam. Sua est enī ultio & ipse retribuet: ut labat pes eorum: iuxta est dies perditionis & adesse festinant tempora. Redit in animū qd̄ illi olim nostro qui ex eo numero si dici posset pessimōꝝ optimus fuit: & cui tu sanguine ego autem familiaritate & obsequio iunct⁹ eram: ante multos annos occurrit ut dicerem instare illi ordini fati diem: quo superbia eor⁹ fatigata: iam dei patientia atq̄ hominū deponeret ac rueret. Cuncq̄ ille cuius ut nosti ipsa etiā iracundia mitis fuit. p̄ter uia mixto risu poti⁹ mihi Tiresiæ cæcitatem q̄ uaticiniū optasset: obiecitq̄ illud euangelicū: Simon ego rogauī p̄ te ut nō deficiat fides tua: Et ego nō de fidei defectu: sed euerforū fidei ruina quæ utiq̄ fidei esset augmentū: loqui me ioco liberiore subiungerem. Ille iam serio ī me uersus: Tace inquit & si uerum est non simus auctores. Sed ecce iam ex illo quot fluxerūt dies: Credo si uiueret: ut res sunt: uatem ille me diceret. Iam ad extrema peruētū est: iam & Romano & humano generi satis illudum est. Satis diu uirtus & ueritas fuere cōtemptui: satis exul pietas: calcata religio: satis sup̄q̄ satis barbarica regnauit indignitas. Oīa & si nolint suū locū repetunt: & illusionū & longæui ludibrii finis adest: quem cum uidero satis uiuero.

Ad quendam amicum: Illi ex eo q̄ ex terra arida ac squalētī scilicet Gallia ad se scripserit patriæq̄ suæ moribus minus oblitus fuerit gratantis: De calamitate etiā urbis Romæ multa conquerentis: Epistola XIX.

A q Vo te cuncq̄ conuerteris idem es: & pariter me delectas: Vniiformi enim amoris tui dulcedine: sed multiplici & uaria uerbor⁹ tuor⁹ cōsolatiōe reficior: siue ab oriēte siue ab occidente & desertis montibus: quoniā licet deus iudex sit: & hunc humiliet: hūc exaltet: tamen te mihi semper humilem: semper altum: semper amabilem: & ab omni parte suauiter spirantem: dulce curarū mearum refrigeriū seruat. Epistola quidem illi uerissimis grauissimisque sententijs exundanti: ubi diuinæ faciundia tuæ fons: e terra arida ac squalenti: & omnis boni uacua: terra (ut prophetæ egregij uerbo utar) deserta inuia & inaquosa: oculos meos atq̄ aures animūq̄ compleuit iucunditate mirabili: neq̄ perennibus ingenij scatebris: mutati loci nocuisse malignitas quiuit: qd̄ pri⁹ tibi respondeam: non habeo: q̄ ut miserari me sortem tuam: quæ in terra florentissima ortum te: & ab incunabulis enutritum

Fran. Petrar. Epitomatís illustriũ uirorũ: Ca. I. II. III.

Capitulorũ Epitomatís quorundam uiroz illustrium Francisci Petrarchæ: ad inclytum ducem Franciscum de Carrharia: Annotatio.

De Romulo primo Romanorum Rege:	Ca.	I.
De Numa Pompilio secundo Romanorũ Rege:	Ca.	II.
De Tullo Hostilio tertio Romanorũ Rege:	Ca.	III.
De Anco Marco quarto Romanorũ Rege:	Ca.	III.
De Iunio Bruto primo Romanorũ cõsule:	Ca.	V.
De Horatio Code:	Ca.	VI.
De Lucio Quintio Cincinnato:	Ca.	VII.
De Marco Furio Camillo:	Ca.	VIII.
De Marco Valerio Coruino:	Ca.	IX.
De Tito Manlio Torquato:	Ca.	X.
De Publio Decio:	Ca.	XI.
De Lucio Papyrio Cursore:	Ca.	XII.
De Marco Curio Dentato:	Ca.	XIII.
De Fabritio Lucio:	Ca.	XIII.

Eiusdem Frãncisci Petrarchæ Poetæ Oratorisq; Clarissimi: quorũdam uiroz Illustriũ: ad inclytũ dominũ Insignis gloriæ Franciscum de Carrharia: Patauinũ ducem: Epitoma Incipit.

De Romulo primo Romanorũ Rege: Ca. I.

h
 Ic adolescẽs materno auo in regnũ Albanũ restituto: ipse sibi Palatino i mõte urbem cõdidit suoq; de noie Romam dixit primusq; ibi regnauit: Assumptoq; habitu regio: maiestataẽ sibi centũ patribus electis in consiliũ reipublicæ: apertõq; asylo: paruaẽ urbi ciuium multitudinem procurauit. Rebus bene cõceptis perpetuitas deesse uidebatur: q; uirilís tantũ sexus non nisi uniº pullatatem sponderet. Petita igitur a finitimis nuptia: quibus admodũ negatis: occultato interim dolore: simulati tandem ludi equestres: Inuitati ad spectaculũ pximi. His & ludorum & uidendaẽ nouaẽ urbis desiderio: ad statutũ diem cõcurrentibus: signo inter ludos dato: raptæ ygines iº matrimoniũ abductæ. Hic bella undiq; hic belloꝝ ordo: Victi primũ Cenimenses: Rexq; illoꝝ casus a Romulo: Regis spolia templo Iouis illata: ad idipsum instituto: quod primo temploꝝ omniũ Romæ fuit. Victi dehinc Anthennates: captũq; oppidũ: uicti Crustumĩ: Victi demũ & Sabini bello graui & ancipiti: Sed raptarum interuẽtu & lachrymis cõciliati generis soceri: inq; urbem recepti Tarpeij sedem montis acceperũt: Et cõmunicato regno ac noie duplicata urbs: Victi ad ultimũ Videnates & Vehientes. His pactis Romulus cum annis septem & triginta regnasset: & in fine semper bellicis curis intentus: ad Capreaẽ paludem in campis exercitum recenseret: subita solis eclipsis horribilissq; tẽpestas auribus atq; oculis stupefactis: exercitui conspectum sui regis abstulerunt.

De Numa Pompilio secũdo Romanorũ Rege: Ca. II.

h
 Ic secundus Romæ regnauit: In Sabinis ortus & fama iusticiæ atq; eximia sapientia: peregrinus ad regnũ uenit magno patꝝ ac populi consensu. Hic quasi aspectº corpis habitũ animi sequeret: a prima ætate canus fuit: uir cõsultissimus: traquilitate ingenita paci studens: bellis abstinens: sacris deditus: templũ Iani erexit pacis ac belli signũ: Qd pace clausum bello esset apertum. Id cum primum ipse clausisset: raro deinceps a posteris claudẽdũ: Totũ animũ ad religionem qualis illoꝝ tempoꝝ esse poterat: & ad iusticiam & ad quietẽ publicã cõuertens: primas Romæ leges sanxit. Annũ i menses duodecim: primis duobus additis diuisit Põtifices: sacerdotes: uirginesq; uestales: aras ac sacra constituit: quæcunq; ageret se diuino monitu alloquioq; edoctum dicens: & cõmento fides habita: Sic inuiolata pace: summo ciuiũ amore: summa reuerẽtia uicinaꝝ gentiũ: annis tribus & quadraginta in regno actis tranquillum quiete uitæ finem habuit.

De Tullo Hostilio tertio Romanorũ Rege: Ca. III.

h
 Ertius iste regum fuit: secundo dissimillimº: fortior primo: ueꝝ bella quoq; primº impetu quodã & feru ore animi gesserat. Hic bellicis artibus & ratione uirtuti addita gessit: dictus hinc artifex militia: Primũ ei cum Albanis bellum fuit: cognata

Fran. Petrar. Epitomatis illustriū uirorū: Ca. III. V. VI.

gentē: ac ab eisdem orta primordijs: quod miro quidem ac pene incruento Marte transactū est. Trigeminis hinc illinc utriusq; reipublicæ fratribus facta subeuntibus: quorū eventus uictoria & imperiū Romanis: proximum cū Fidenatibus & Vehiētibus bellū gessit. In quo etiam uictor: proditorem Mecium dictatorem Albanum qui auxiliator euocatus ex foedere spectator euaserat: quadrigis ī diuersum actis: acri potius q̄ iusto iudicio discerni iusserit: Albam dirui: populūq; Romā transuehi: & in Cælio monte considere: ubi & ipse sibi regiam sedem elegit. Deinde aut̄ cum Sabinis pugnans: his qui in patrijs finibus substiterant: atroci prælio uictor fuit. Ad extremū cum in regno duos ac triginta annos exegisset: uniuersa cum domo sua fulmine ictus interijt.

De Anco Marco quarto Romanorū Rege: Ca. III.

A

Vartum hic Romanis in regibus locum tenet Numā nepos ex filia: moderato ex priorū moribus animo: nec belli metuēs: nec pacis impatiens: quem cum finitimo uero persimilem: hoc est non bellatorē: sed sacrificū rati spernerent: ipse re animaduersa: cōmissa q; alijs sacrorū cura: toto animo in bellum uersus: plurima cum latinis prælia prosperis gessit euētibus: quorū tandem potentia uario Marte p̄domita: multisq; oppidis expugnatis: multis hostium milibus captis & in urbe traductis: Aduētino illos in monte constituit. Quem (cum turbæ nouorū ciuium esset angustus) necesse habuit laxare: adeo spatio omni qd̄ Aduētiniū & Palatinū colles interiaceret: Ianiculū quoq; trans Tyberim: urbi additū muro cinxit fossaq; p̄maxima quā Ianiculum ipsū amplexus urbi iungeret: & primū omnium pontem sublitium fecit. Salinā insuper ab hoc ipso rege factā: usq; ad nostram ætatem urbi utiles: factūq; Feretrii Iouis templum: prolatati fines: sylua maesia prærepta Vehiētibus: Extructusq; carcer primus: reis ipsa cum urbe crescentibus: Inq; ipso maris fluminisq; cōfinio: Hostia urbs fundata quodam quasi præfagio magnitudinis: ut (qd̄ ait Florus) totius mundi opes & comeatus illo ueluti maritimo urbis reciperetur hospitio: Obijt quattuor & uiginti annis actis in regno.

B

De Iunio Bruto primo Romanorū consule: Ca. V.

A

Ipse fundator libertatis: uindex pudicitiaē ob illatū Lucretiaē insigni scēmiaē per uim stuprum: a Sexto Tarquino Romanorū regis filio: cum ipsa quidem imtempātia ac dolore facinoris corā suis quæsta sese p̄pria pemisset manu: cæteris ī lachrymas & querelas uersis: indignitate rei regū perodio accensus: q̄q; regia sorore progenitus: ingenioq; & aīo (quē metu tyrānidis p̄pter iterfectū a rege fratrem suū diu celauerat) patefacto: principē se publicæ ultionis exhibuit: magnūq; op̄ sed fauētē iusticia ac populo aggressus: Tarquinū supbum suosq; oēs Roma expulit: Quo merito prim⁹ cōsul: nobilissimos adolescentulos filios: q; cōsiliij reducendorū in urbe regum participes fuissent: seruilis uirgis caesos: securi p̄cuti occidiq; iussit: ac maiore patriæ q̄ sanguinis pietate tristi spectaculo sauerus pater interfuit. Cumq; rex exul obstructū sibi fraudis iter ad reditū intelligēs: ad aptā uim atq; hetruscorū cōfugisset auxilia: & his frat̄ magno exercitu in Romanos fines irrūperet: profectūq; obuiā Brutū armis: filius regis cōsularibus fulgentē insignib⁹ cōspexisset: acerrimo dolore prærepti regni memoria excitus atq; impulsus: equo calcaribus adacto ruit in consulē: qd̄ ille aduertens: nō minori animo in hostem ferē tātoq; impetu & tam nulla sui ipsius p̄tegendī: sed sola hostis feriēdi cogitatione cōcursum est: ut alternis cōfixi: hostes ambo pariter cōsternerent: supq; occisum sua manu Aruntem: Brutus ipse mutuo uulnere expiraret: ut Flori utar̄ p̄bo: quasi cōsul adulter: (ut ille ait) seu uerius adulteri frat̄: regno pulsum uita pelleret & ad inferos sequeret: Fun⁹ consuli præclarum rebus omnibus factum: sed nulla re magis q̄ eum matronæ cōes ut parentē anno integro luxerunt.

B

De Horatio Code: Ca. VI.

E hoc uiro nil aliud occurrit nunc: nisi illa mirabilis & uix credibilis pugna: defensusq; pons sublitij: p̄ hūc uirū cōtra oēs exercitū hetruscorū donec a tergo fract⁹ pōs præclususq; hostib⁹ adit⁹: indignāte rege ac stupēte exercitu: q̄ uir un⁹: isq; mo nocul⁹: ut qui iā alio in prælio alterū oculū amisisset: t̄m cōtra tot armata hoīm milia ausus fuisset: fracto ponte ipso: ut erat armat⁹: ex alto ī Tyberim se piccit: ad suos sospesq; enauit: nisi q̄ in casu ipso (ut quidā tradidere) sagitta femur traiectus claudus euasit. Qd̄ cū sibi post tempus: ut (phibent) in petitione honoris obiectū esset ut uitiū: Magnifica prorsus & factō par r̄nsio: Per singulos inquit gradus admoneor triūphi mei. Huic tātā uirtuti nō ingrata ciuitas fuit: statua illi in Comicio posita: & de publico donat⁹ ager terræ quantū uno

Fran. Petrar. Epitomatís illustriũ uirorũ: Ca. VII. VIII.

diē circumducto aratro posset amplecti: sic honore simul & cōmodo auctus in præsens: At in posterum: rei fama miratores repertura q̄ credulos.

De Lucio Quintio Cincinnato: Ca. VII.

h Ic origine nobilis Patricia de gente: & filiorum fortium uirorum turba ornat⁹: in/tegerimus ac fortissimus uir fuit. Sed cum unus ex filijs accusatus graui summa pecuniæ condemnatus est: Quintius ut soluendo filium liberaret: rebus suis fere distractis ad inopiam redactus: relicta urbe trās Tyberim habitauit: ruralem ac modicam uitam agēs: Quo tempore equorum incurſu peruastatis agris: & legatis Romanorum ad quærendum de iniurijs insolentē a duce hostium cōtemptis: cum ad ultionem alter consulū missus ad Algidum obsideretur cum exercitu: nec in altero sat uirium esset ad collegam liberandum: attonita ac turbata urbe: ad extrema remedia recursum est: summi omnium magi/stratus: cōsensuq̄ omnium ciuium: Quintius Cincinnatus dictator factus: atq̄ in agro sol⁹: incertum cui: sed profecto rustico inhians operi: inuentus: audito patriæ statu & honorē & laborem pium: prono atq̄ offensus immemori animo profectusq̄ confestim transmissio amne: exceptus a filijs ac senatu & ingenti populi cōcursu: q̄q̄ populo mox austeritate su/ spectior: dicto magistro equitum Lucio Tarquinio itidem: nobilissimo ac fortissimo uiro: pariterq̄ inopi: & collecto exercitu: omnibus ultra nomina dantibus: spe certa sub tali du/ ce uincendi: disposito rerum statu: die proximo sub nocturne Roma egressus: alacritate mi/ rabili: mediaq̄ ad hostem nocte perueniens: & consulem & exercitum obsidione liberauit: & duces & legiones hostium magno prælio uictos: ut agri ritus in castra transueheret: pri/ mus omnium sub iugum quasi totidem misit: direptis castris & præda inter eos milites diui/ sa: receptisq̄ oppidiis quæ ab hostibus tenebatur. Hisq̄ omnibus inextimabili celeritate cō/ fectis: Romam rediens militaribus insignibus & ducibus hostium ante currū actis: profe/ quēte exercitu uictore: præda onusto solenniter triūphauit: & mox dictaturā quā semestrē acceperat: quia non iam amplius reipublicæ necessariam uidebat: die sextodecimo depo/ suit: & ad agrum suum redijt: dux præclarus ac insignis agricola. Idem post octogesimum uitæ annum: cum Spurius Melius profusus largitionibus ad regnū respiraret: neq̄ cōsules q̄uis clari uiri & fortes: auderent se pro libertate publica tantis motibus opponere: multū licet excusata ætate: tandem consensu ciuium coactus asserentiū plus in illo sene q̄ in omni/ bus alijs uel iuuenibus uel senibus esse opis atq̄ consilij: dictatorq̄ iterum factus & Meliū oppræssit: & ruinæ proximam sustinuit libertatem.

De Marco Furio Camillo: Ca. VIII.

h Ic feruenti Romanorū ac Vehiorum bello tetrribus militum consulari potestate propter discordiam quæ tunc domi militæq̄ ingens fuit: prohibitus qui uir esset ostendere: ad extremum crescentibus indies & domesticis & externis malis: terro/ re publico dictator dictus ad inimicæ urbis obsidionem tanta omnium profectus fiducia ut cum impatore immutata fortuna reipublicæ uideretur: Capēnates imprimis ac Phaliscos qui cum hostibus coniurauerant: Nepetinis in finibus uicit obutos prælio. Hinc ad il/ lam quam dico longam obsidionem ac difficilem perueniens: mira constātia ac uirtute an/ no tandem decimo Vehios cœpit: qui dies multa hostium cæde trāsactus est: donec a dicta/ tore esset æditum: ut inermibus parceretur: Quibus captis in prædam uersi omnes: cui nul/ lius ad eam diem hostis præda par fuerat. Hinc uictoriæ Romæ gaudium ingens: & quatri/ dui supplicatione quantæ nuncq̄ antea dictator insolito honore triumphauit: & supra hu/ manum habitum Capitolium ascēdit: currum aureum equis quattuor unico candore tra/ hentibus. Ipse quidem per solutis uotis deposuit dictaturam: uir armis & animi moderati/ one clarissimus. Sed nulla claritas uacat inuidia: alienati a Camillo plæbis animi: quærē/ tibus passim ciuib⁹: hostilem prædam in uoto dispersam & Tribunis plæbem de more tur/ bantib⁹: pendente tamen inuidia quarto Tribunus militum factus est: cōmissumq̄ illi bel/ lum Phaliscum: hinc exortum q̄ cum Vehientib⁹ Phalisci coniurassent: quos cum prælio uicisset. & directis castris hostilibus: prædam oēm ad quæstores publicos reiecisset: magisq̄ alienauit sibi aios militū p uirtutē uiri rigidū simul oderant & stupebant. Inde cū obsidio præualidæ ac minutæ urbis nihilo breuior fortuna uidere q̄ Vehientium ducis fuisset ytus ac fortuna incurrente honestissimæq̄ uictoriæ uiam fecit: Magistro nobiliū puerorū quorū patres primi erant in populo: qui p speciem solacij illos in castra Romana & ad tentorium ducis adduxerat: uincto nudoq̄ illis tradito & uirgis adhibitis quibus agerēt. Cui⁹ admi/

ratione uirtutis: fracti animi: urbs dedita: Ipse summa cū gloria sine triumpho tamen (quia res sine armis acta erat) Romam redijt. Nec tum quidem uiri gloria & res gestæ inuidiam oppræssere: Accusat⁹ a Tribuno plæbis Apuleio: Intercurrēte per eos dies adolefētis morte filij. Hinc publico: hinc priuato affectus in cōmodo: in exilium abiit. Sed paratur egregio uiro laus: non ex prosperis modo sed aduersis patriæ rebus. Cum itaq; per id tempus Gallorum primo: postea Germanorum populi: nouissimiq; omnium Senones galli: frugū omnes uiniq; dulcedine (quæ adhuc eos hic detinet in Italia) irruentes: infinito cum exercitu fudissent bello: Hetruscos ea tempestate magnam partem Italiæ possidentes. Deinde Apœninum transgressi Clusiumq; aggressi: dehinc Romam: exercitum Romanum apud Aliā fluuium prælio fudissent: unoq; impetu indefensam urbē cœpissent atq; incendissent: senatu impie trucidato & flammis hostilibus intactum: solum saxum Capitoliij remansisset necessitate ultima: Camillus absens iterum dictus dictator: recollegit laceras Romani exercitus reliquias: & turpi redemptione turbata: in ipsa primum urbe: mox extra urbē cū hostibus fortiter foeliciterq; pugnauit. Quo in prælio nec fuga captiuitas: sed sola hostium strages fuit: nec nuncio tantæ cædis superstitite: Victor Camill⁹ & secundus Romanae urbis dictus æditor: seruata in patriam insigni redijt triūpho. Multa præterea bella gessit: multas uictorias: multos honores: multos habuit triūphos q̄s breuitas ipsa nō capit.

De Marco Valerio Coruino: Ca. IX.

A **h** Ic adolescens bello Gallico quod in agro Pōtino gestum est: duce Lucio Furio Camillo: magni Camilli filio: Gallo quodam insueta mole corporis & armorū specie metuendo: Romanorum aliquem prouocante: cum permissu sui ducis singulare certamē iniisset: In medio duorum exercituum: subito ei coruus ī galea stetit. Ita ut quotiens Valerius gladio atq; umbone: totiens coruus in faciem hostis impetum rostro & unguibus faceret: donec undiq; tremefactum Roman⁹ Gallū humi sterneret mactaretq;: hinc exortum corui nomen. Mox eidem tres & uiginti annos nato: Consulatus primus antetēpus uirtute uiri & populī gratia dispensante obtigit. Dehinc anno uno nec amplius interfecto Consul iterum Volscos ad Satricum prælio uicit: oppidum euerit: prædam omnem inter milites partitur. Inde quattuor milibus deditorum ante currum actis triumphauit: Quarto post anno Cōsul tertio: sub initium belli Sannitici positus ad Gaurum montē castris: primus Romanorū ducum cum nouis hostibus bello cōfluxit asperrimo: sic ut Romani faterentur: nunq̄ se cum duriori hoste certasse. Et Sannites a suis interrogati: quid ita: cū tamdiu fortiter pugnassent: subito in fugam uersi essent: Responderunt: Visos sibi ardere oculos Romanorum: hinc se territos terga uertisse. Alia cum eisdem Sannitibus ad Saeculam pugna Valerij & uictoria ingēs fuit. Capta hostium castra ac direpta: & præda omnis data militibus & in castris & in acie cædes magna: deniq; tanta hostium trepidatio fuit: ut quuis non tantus esset numerus cæsorū: ad quadraginta tamen milia scutorum ad consulem referrentur: & centum septuaginta signa militaria: Cui⁹ fama uictoriæ: non uicinos modo populos terruit: sed maria quoq; transiuit. Igitur & ab ipsa Carthagine: unde mox tanti motus instabant: legati Romam gratulatum missi: coronam auream attulere. Valerius uictor bis: semel de Sannitibus triumphauit: Nec multo post grauissima illa militū seditione: qui aduersus patriam arma conuerterent: dictator Valerius motum omnem sapientia sua & notissima militum erga se pietate ac familiaritate compescuit: quia nulli ducū cessisse eum constat. Post hoc Ausonibus bella mouentibus: Valerius quarto consul hostes fregit: de illis triumphauit. Consul quinto successus: Manlio Torquato & in Hetruriā profectus: hostes morte consulis elatos: & deos ipsos pro se bellum gessisse iactantes: solo sui aduentus sic terrore compescuit: ut quuis omnia circum ferro atq; igne uastaret: Illi tamen ut obsessi obstinata damnorū patiētia: mœnibus se tenuerūt. Vixit integris corporis ac animi uiribus: & reipublicæ & reifamiliaris muneribus implendis idoneus: usq; post cētēsimum ætatis annum.

De Tito Manlio Torquato: Ca. X.

A **h** Ic a patre Lucio Manlio imperioso uiro: asperioris ingenij: propter linguæ tarditatem ex urbe quodāmodo relegat⁹: & rure iussus habitare. Cū audisset patrem a Tribuno plæbis Pomponio accusatū: eiq; inter cætera crimini datam malam filij tractationem: memor nō iniuriæ sed pietatis: diluculo ad Tribunal uenit: opinātem illum aliquid cōsiliij noui afferre ad criminationē: male de se meriti patris: hac spe submotis

Fran. Petrar. Epitomatís Illustriū uirorū: Ca. XI.

stantibus: solus admissus: stricto raptū supra tribuni caput gladio: tremebundū in re subira & ferri acie micantis: impetuosi adoleſcētis uiribus ferociaq; perterritū: Iurare compulsi se ab accusatione destitutum: Ita durum patrem: pius filius liberauit. Idem mox cū Gallorū exercit⁹ super ripas Anienis castra posuisset: Romanicq; obuiam exissent: & Gallus magnitudine insolita ponte occupato: prouocaret ad prælium si quis esset uir fortis Romanorū: Hæſitantibus alijs: dictatorem suum adijt: & obtenta pugnandi extra ordinem licentia: hostem exultantē more gentis: & armis aureis gloriantem: fortis ipse magis q̄ ornatus miles: & utilibus magis q̄ fulgentibus armis instructus: repetito uulnere confixū strauit. Cui exanimi nihil amplius intulit ludibrijs: sed torquem unum aureum dumtaxat illi ereptum: collo suo ut erat cruetus aptauit. Hinc militari suorum gaudio ac fauore: ortum Torquati nomē: coronam præter hoc auream dictator illi dono dedit ob insigne uirtutis: Tantū deniq; momenti in hoc duello fuit: ut nocte proxima clam Gallorum exercitus abscederet. Vir hic magnus imprimis: ut ait Cicero: & qui p̄ indulgens in patrem: Idem acerbe seuer⁹ in filiū: quem q̄ contra consulis edictum prouocatus cum hoste pugnasset: q̄uis uictorem iussit interfici: bello Latino quod ei⁹ tertio cōsolatu ad Vesperim gestum est: quo fusi casiq; adeo Latini fuerunt: ut uix pars quarta superuerit: ubi ea consulis uirtus fuit: ut constet quacūq; tñ parte dux fuisset: eo inclinatura fuisset uictoria. His peractis: cum post dies paucos Latini stultis consilijs instigati in aciem rediissent: idem consul ad Triphanum illis obuio: tanta hostes strage deleuit: ut latini omnes & Campani extemplo secuti sese dedere. Ipse gemina clarus uictoria domum redijt: patribus charus: Iuuentuti autem & tunc & semper inuisus: Et siue hæc siue alia est: causa: has uictorias uiri lego: triumphum non inuenio. Quarto demum cōsul: cum Hetruscum simul & Gallicū bellum iniisset: & forte cum alijs equestri exercitio experiret: cursu præcipiti prolapsus: post triduum expirauit. Ita sæpe uirorum illustrium casus finit.

B

De Publío Decio: Ca. XI.

h In bello Sannitico tribunus militum: exercitum Romanum in angustias coactum & ab hostibus circumseptum: sua uirtute liberauit: Petito enim a consule modico præsidio electorum militum: in uicinum collem castris hostium impendentem: tacitus & improuise ascendit: percussis hostibus nouitate rei: occasionem consuli dedit ex iniquis locis euadendi. Quo facto: ipse præsentissimo trepidis in reb⁹ animo: nocte media suos pro tempore magnifice adhortat⁹: & quasi iter aliud nō esset p̄ media hostium castra penetrauit: ac multis uigilum quos armorum fragor excitauerat trucidatis: ad castra cōsulis peruenit incolumis Nec ingressus: cum iam in tuto essent: substitit donec illucesceret: ne tantam tegeter nox atra uirtutē: luce prima ingressus: & inextimabili suorum gaudio excepit. Consuli uiri meritas laudes inchoanti auctor fuit: aliud potius agēdi & nocturno pauore territas legiones Sannitum inuadendi: quo consilio fræctus consul: ad hostes secutus: Decium deuolauit fusisq; illis inopino impetu castris. Insuper captis atq; direptis ac triginta milia hostium qui in castra confugerant occisis: in sua castra reuersus: corona aurea Decium donat: omnib; genere laudum ac honore benemeritum tam consul q̄ exercitus omnis accumulans. Hic Decio non urbanus sed castrensis (ut sic dixerim) triumphus. Itaq; Valerium Coruum & Cornelium Cossū simul de Sannitibus triumphantes profecutus: nō minore uisus est hominum fauore q̄ consules. Quarto post anno cōsul Decius cum Manlio Torquato acerrimō Latinorum bello iterfuit: cum ad Vesperim castra firmassent: fertur utriq; consulum aduersam imago in somnis angustior humana admonens altera ex parte ducem: exercitum ex altera terræ & dijs manibus deberi: proinde cuius partis imperator & seipsum simul & legiones hostium deuoueret: Ipsum quidem periturum: cæterum partis exercitum uictorem haud dubie euasurum. His uisis inter se collatis & responso confirmatis haruspicum: cōsules legatis & tribūnis militum ad consilium uocatis: ne rerum inscī inopinis turbarentur euentibus: deorum monitis exponunt: atq; ita decernunt: ut cuius acies uinci cœpisset: eius dux ad uoluntariam mortem iret: sic enim unius mortem uitæ & saluti omnium fore. Hoc quod dico: omnes asserunt historici: Apud Ciceronem uero non hoc deorum imperio: sed ducum cōsilio gestum legimus: & quorum ducum: plus profecto rempublicam q̄ seipſos amantium: atq; ultro animas suas pro patriæ suæ gloria ac defensione donātium. Cogitarunt enim si iniecta suis spe uictoriæ: dux deuotus morti in aciem hostiū irruisset: exercitum secuturum. Atq; ita accidit: siquidem cum in prælium uentū esset: diuq;

A

B

C

acriter utrinq̄ certatum: læuo tandem cornu quod Decius agebat ferre impetum non ualente: Decius per pontificem solennibus urbis dictis misso q̄ ad collegam: qui se quod inter eos conuenerat peregrisse nunciaret: sese dijs manibus ac telluri: secumq̄ & legiones hostiū deuouit & succinctus habitu Gabino equoq̄ insidēs: armatos in confertissimos hostes ruit: & quasi a suis in illos omnem pauorem atq̄ omne secum periculum transfulisset: sic ardentē secutiq̄ sui pleni spei: territiq̄ hostes horrore mirabili: cum aliquamdiu tunc etiam restitisset: sic ad ultimum cæsi sunt: ut uix quarta pars prælio superesset. Ipse Decius super hostes in medios cursu inuectus & confixus telis innumeris: nouo & insolito genere mortif occubuit. Sic non equis aut currib⁹: sed tribunus uirtute impigra: Consul non morte mirifica triumphauit: Quæ quidē mors (quod Cicero idem ait alibi) ita gloriosa fuit: ut eandem cōcupisceret & filius: Ipseq̄ Publius Decius & morte & nomine patri par superior & factis & gloria.

De Lucio Papyrio Cursore: Ca. XII.

h Icducum sæuerissimus uahementisq̄ uir imperij: atq̄ imprimis malleus Sannitum fuit: quorum iste duriciem: & post eum filius eiusdem nominis magnis fregit insultibus. Aduersus hos igitur dictator primum dictus: Quintum Fabium Maximum Rutilanum nobilissimum & præclare indolis adolescētē magistrumq̄ equitum dixit: q̄ se in urbe reuerso ad auspicia repetēda aduersus edictū sum occasiōe bene gerendæ rei usus: & prudenter licet & fortiter ac foeliciter cum hoste pugnasset: securi uictorem uoluit ferire: & fecisset nisi legatorum consilio: ac instātis metu seditionis magnopere dissuadētium: nec tumultuātium nimis legionum: nec auctoritati senatus: nec precibus patris ac lachrymis: nec tribunitio cessisset auxilio: cessit precibus populi: Iuuenem Rutilianum non superbia sed errore lapsum sibi donari flagitātis: quæ sæueritas sic totius exercitus animos a dictatore auertit: ut proximo cum Sannitibus prælio: hostis debellari potuerit: nisi milites duci suo gloria inuidentes: uincere nolissent. Quod ubi dux prudentissimus intellexit: per seipsum uulneratos: uisitando: consolando curamq̄ legatis singulorum Tribunisq̄ ac præfectis cōmittendo: reconciliandis placandisq̄ militum animis: tam efficaciter institit: ut sequenti prælio sic Sannites funderet: & in acie cæsis hostibus: & uastatis late finibus: ut non amplius cōtra ipsum dictatorem ausi arma retēptare: pacē cum Romanis & ad hoc dictatoris interuentionem ac misericordiā implorarēt. Ipse legatis hostium prosequētibus Romam rediēs de Sannitibus triumphauit. Cumq̄ dictaturā deposuisset: Illi (quasi nō potentiam populi Romani: sed illius uiri uirtutem solam metuentes) ilico rebellarunt: Ita ut non multo post: memorabilem ac famosam illam ignominiam ad Caudum Romanis infligerent: utroq̄ consule & legionibus exarmatis cum singulis uestimentis sub iugum missis. Cuius ad iniuriæ ultionem Papyrius idem Cursor: & Publius Philo simul consules ad Luceriā coniūctis exercitibus: Sannites usq̄ ad satietatem nullo discrimine conditionis aut ætatis urgente ira & recenti acceptæ cladis memoria protriuerunt. Ipse Papyrius digresso collega Luceriam fame uicit: & septem milia militum Pontiumq̄ imperatorem Sannitum qui Caudinæ in Romanos infamiæ fuerat auctor exarmatos: cum itidem uestimētis sub iugum misit: recepta quoq̄ ibi arma & signa quæ ad Caudum amissa erant: recepti & sexcenti equites Romani: qui tunc obsides Sannitibus dati erant: atq̄ in illa urbe repositi: quod maximæ uictoriæ gaudium auxit. His atq̄ alijs in cōsulatu actis: de Sannitibus iterum triumphauit. Post dictator iterum: in cultis ac fortibus fictus ipse militibus: cū eisdem qui armis aureis & argenteis fulgentibus ac uestibus syrijs & omni exquisito ornatu com pari in bella redierant: magno prælio cōflixit: fregitq̄ eos & castra eorum cœpit atq̄ incendit: & de his tertio triumphauit.

De Marco Curio Dentato: Ca. XIII.

h Ic fortissimus & continentissimus ducum & paupertatis amator & uirtutis: Cui⁹ ab obseruantia & recto uitæ calle: nec metu nec cupiditate aliqua flecti posset. Sannites quiescere non ualentes: magna consul strage deleuit: & Sabinos rebellantes uicit uictosq̄ in deditionem accepit. Eiusq̄ uictoriæ tantus impetus fuit: ut non modo Sabinam: sed usq̄ ad mare Hadriaticum ferro omnia flammisq̄ uastaret: tāta rerum atq̄ hominum præda: ut eam animo uictor ipse uix caperet: quibus rebus bis intra unius anni spatium de duabus potentissimis gentibus triumphauit. Huic ad focum se dendi & frugalissime cœnanti: Sannites forte ut eum a quo ferro uicti erant auro uincerent: magnū auri pon-

dus attulerunt: orantes ne id publicum gentis suæ munus recusaret: eoque quod libenter of-
 ferebatur æquanimiter uti uellet. Risit ille: & ite ait: Charæ uobis: mihi superuacuum metallum
 in patriam reportate: Neque enim aurum habere magni extimo: sed aurum habentibus im-
 perare: Lucanos quoque perdomiuit & de illis in urbem ouans rediit. Idem contra Tarenti-
 nos ac Pyrrhum qui auxilio illis aduenerat magnifice feliciterque pugnauit: & nobilissimum
 Græciæ regem: bis Italia uictum expulit: ac de illo etiam triumphauit. Intercepta publicæ
 pecuniæ reus factus: uasculum ligneum quo sacris utebatur (nondum enim usque ad aras
 deorum auaricia hominum peruenerat) cum in medium perduxisset: Iurauit ex omni præ-
 da hostium: quæ ex Sabinis (ut diximus) & præsertim ex regia uictoria ingens fuit: suam
 in domum nil se aliud intulisse.

De Fabritio Lucio:

Ca. XIII.

h **I**c cum uirtute & frugalitate par Curio: rebus gestis inferior: uulgari autem fama
 nescio quomodo non par modo: sed superior inuenitur. Sic omnibus ditissima ui-
 ri paupertas accepta est: propter quã paruoque potestem Fabritium Maro ait. Hic
 & Curij coætaneus & laudum eius atque operum censor fuit: & ipse contra Sannites contraque
 Pyrrhum bella gessit: contra opulentissimum populum ac regem cuius ipse pauperrimus.
 Hic Censor Cornelium Rufinum qui dictator & bis consul fuerat: & utroque bene lauda-
 biliterque se gesserat: senatu amouit: hanc unicam ob causam: quod decem pondo laborati argenti
 habere esset inuictus: quanta temporum talis uiri mutatio: iudicio intolerandum superbiæ
 ac luxuriæ datum esse: quod mox omnes in eadẽ urbe importunæ tribuerent ægestati. Hinc
 eundem consulem cum Pyrrho cominus bellantem: quidam regius minister noctu clam-
 adijt: pollicitus se ueneno regem interempturum: ut quanam sibi peragendæ rei facultas es-
 set ostendens: & præmium exposcens tanti muneris: eum Fabritium captum cum indicio
 (quous alij aliter rem narrent) ad Pyrrhum remisit: idque ei in factum: ut ait Cicero: lauda-
 tum a senatu est. Ad quem regem Fabritius legatus aliquando missus a patribus: atque ab eo
 de patria deserenda promissis ingentibus oblata: etiã regni parte temptatus: preces & sug-
 gestus regio alto animo despexit. Quibus namque pollicitis moueretur: qui non modo præ-
 cium impietatis (qua non uacant patriæ desertores) sed contractæ munus amicitia: æs: ar-
 gentum: seruos ultro a Sannitibus transmissos libera uoce & immota fronte respueret: Neque
 enim aut pecunia ut ditior esset: aut seruis ut comitator indigebat: qui uirtutum incompa-
 rabili thesauro ac pulcherrimo comitatu semper afflueret: sic ut nulli regum suas opes suamque
 familiam inuideret. Quod autem qui contigerit: Ille demum uniformis & constans sibi: unoque
 semper uultu & animo tranquillo placidam uitam degit: quam turbidam & mutantem in-
 certamque propositi: quid aliud quam cupiditas inexpleta & inquieta facit æmulatio. His atque
 alijs motus dixisse fertur Pyrrhus: Facilius solem a suo cursu quam Fabritium intentione diuer-
 tere.

Cum ad hoc opusculum intectus hæctenus scripsisset ipse uates celeberrimus Frã-
 ciscus Petrarca: obiit rediturus ad astra: Cuius Epitoma uirosque Illustriũ: Explicit.

Supplementi: Prologus

In Epitomatis Illustrium uirorum: post celeberrimi uiri Francisci Petrar-
chæ obitum: ad illustrem insignis gloriæ Frānciscum de Carrhariā Patauinum
principē: Lorbardī de Siricho Patauini supplementū: Prologus.

Entio quæ grande opus ex præcepto nobilissimæ clementiæ tuæ gloriosissimæ ur-
bis Patauinæ princeps sollicitus aggrediar. Iussisti enī multa & maxima quo-
rundam uirorum illustrium facta: prius quodā Epitomate neque prolixo neque
artato: sed mediocri stilo declarari: nunc quodammodo (ut ita dixerim) eadē
stipare compendiosius imperas: ut cognitioni tradantur: quæ sic absciso cala-
mo repræssa: mādare litteris: Impar uiribus pondus meis esse profiteor: Hoc enim idem &
celeberrimo Petrarchæ commiseras inuictissimæ eloquentiæ uiro: qui cum desiderio tuis
fatissimè lucubraret: terris elatus euauit rediturus ad astra: mihi æternum & lachryma-
bile funus: Cuius gloriosissimi præceptoris imitari uestigia quod iubes: supra me arduum
equidem aggrauat onus: Cum huic rei ingenio: litteratura & rerum noticia opus esse intel-
ligam: quibus cum ex toto priuatus: uidear inexpertus: suspensus existo: quod præstantiæ
tuæ insinuatū uelim: cum de ingenio inscitæ meæ forte confidens: altius iudices quæ effe-
ctus deposcat. At demum cum nil aliud quæ tibi obnixè parere perquiram: correctioni eru-
ditissimorum me commissurus progrediar: qui memores sciant magnitudine rerum cogni-
ta: ardua quædam quæ plurima & uaria dependere: quæ in conspicuo penenda compendij
uel propoliti necessitas prætermittere cogit: cum ad impossibile protendat: amplissima an-
gusto in amplexu strictum coartari & obscura clarare: quod caliginosa breuitas facit. Itaque
rei designabo imaginem: non pingam: ut liniamentoꝝ qualitas siue indolis spem consider-
rare possit. Quare qui ad hæc intelligēda uenerint: plura existimare quæ legere discāt.

Sequitur Capitulorum Supplementi Annotatio.

De Alexandro Macedonum Rege:	Ca.	I.
De Pyrrho Epirotarum Rege:	Ca.	II.
De Hannibale Pœnorum Duce:	Ca.	III.
De Quinto Fabio Maximo Cūctatore:	Ca.	III.
De Marco Claudio Marcello:	Ca.	V.
De Claudio Nerone: & Liuio Salinatore:	Ca.	VI.
De Publio Scipione Cornelio Africano maiore:	Ca.	VII.
De Marco Portio Catone Censorio:	Ca.	VIII.
De Cornelio Scipione Nasica:	Ca.	IX.
De Tito Quinto Flaminio:	Ca.	X.
De Lucio Scipione Africano:	Ca.	XI.
De Paulo Aemilio Nacedonico:	Ca.	XII.
De Cecilio Metello Macedonico:	Ca.	XIII.
De Cornelio Scipione Aemiliano Africano posteriore:	Ca.	XIII.
De Gaio Mario:	Ca.	XV.
De Gneo Magno Pompeio:	Ca.	XVI.
De Gaio Iulio Cæsare Augusto:	Ca.	XVII.
De diuo Augusto Cæsare Octauiano:	Ca.	XVIII.
De Flauio Vespasiano:	Ca.	XIX.
De Tito Flauio Cæsare.	Ca.	XX.
De Vlpio Traiano:	Ca.	XXI.

Supplementi: Ca. I. II.

Epitomatis quorū dā Illuſtriū uirorū poſt celeberrimi uatis Frāciſci Petrarchæ obitū: Lorbar di de Siricho Patauini Supplementū.

De Alexandro Macedonum Rege: Ca. I.

Mpliffima regis Alexandri Macedonis geſta: ut cognoſci poſſint: in arto lo-
 care difficile eſt. Is uigeſimo ætatis anno Macedonum rex declaratus: inter-
 empti parētis ei⁹ Philippi: ad tumulū parricidas tāti facinoris pœnas primo
 dare coegit: Subinde uir ad bella paratus: ubi Græciā Macedoniāq; ordine
 compoſuiſſet: Ultra Hellespontum in Aſiam tranſgreſſus: in campis Adra-
 ſtis primo Darium Perſarum maximum regem expugnat: mox Phrygia & Paphlagonia
 in ditionem redactis: per anguſta rupium dubioſq; aditus Ciliciam intrat: quæ ex impro-
 uiſo exterrita uictori paruit. Darius interea quingentorum milium armatorum inſtaurato
 exercitu inter artatas rupium fauces Ciliciæ cōmiſſo certamine: uictus ac fugatus terga ce-
 leri ſtudio uertit: ſeptuaginta milibus Perſarum caſis: quadraginta milib⁹ captis: direptis
 caſtris: cum regia matre: uxore ac ſobole tota: uictor inſignis ad deditiōē Damafci profe-
 ctus. E proximis nationib⁹ legati uenere: ſe ſuaq; & urbes dedentes Syria: Phœnices & Si-
 don cum maritimis inſulis uictori obtemperarunt: Tyrum fortiter expugnatam: & uir⁹ &
 fortuna obtinendam dedit: aliq; diu obſeſſam: Tenedos regi paruit: cētum ſexaginta nau-
 um claſſe deuicta: Gaça decem milibus hoſtium caſis expugnata eſt: Victricibus armis
 ceſſit Aegyp⁹ & Cyrene ceruicem flexere: ad Iouis Hamonis quem ſibi patrē ſinxerat gen-
 tium domitor per arida & ſolis aduſta tendit iter: Vnde remeās: diuina ſtirpe ſe natum uo-
 luit credi: haud mortali patre contentus. Reuerſus: urbem condidit quā ex ſe Alexādiam
 appellat. Hic aduerſus Darium qui ad Arbelam ingenti armatorum copia uenerat: de in-
 tergo arma conuertit: & hic quoq; uictor: orientis ſibi limen aperuit: ita ut proximæ gentes
 Perſides & Babylonij paterentur imperia: per difficiles aditus æthereaq; iuga ad ſeptentri-
 onem conuerſus: Parthos Hyrcanoſq; fregit. Caucaſum montem ad mortis extrema cum
 ſuis labore deductus: mareq; Caſpium cūcta ſternendo ſubegit: ad flumen Tanais & Scy-
 thas: circumtulit ſigna: & in finibus Aſiæ partem tenuit Europæ: ad flumen Indum cuncta
 pacādo mox produxerat agmen: & ad Hydaſpadem amnem Porum Indorum maximum
 regem: quia armis contradicere auſus: terribili prælio uicit: quem honorib⁹ auctū regnare
 permisit. Multa præterea cū aliquot regibus exteriq; gentibus p Indoꝝ lōgiſſimos tractus
 prælia geſta: maximis illuſtrata uictorijs: quæ obliſſare ſuccicta breuitas cogit: Mox per
 fluentes Gangis fluminis aquas: aduerſo ſole oceanum pergit adire: & in extremis ſolitudi-
 num orbis: ubi ulterius ire prohibet ipſa natura: Imperij ſui fines conterminat: urbes con-
 didit Barcen & Nearchon ſuoꝝ monumenta laborū: unde ſi quid reſtabat uincendū cōcul-
 cans: limen orientis emenſus: Babyloniam redijt. Adheſit fato foelix: ſed demū fallax eius
 fortuna: & in ipſo iuueſte ac uictoriæ: proſperimo flore Antipatris opera tertio & trigēſi-
 mo ætatis anno ueneno moritur clariffimus regum: Qui ut ait Iuſtin⁹ cū nullo hoſtiū nūq;
 congreſſus eſt quem non uicerit: nullam urbē obſedit quā non expugnauerit: nullam gen-
 tem adijt quā non calcauerit.

De Pyrrho Epirotarum rege: Ca. II.

Pyrrhus illuſtri pgenie ort⁹: ab Achille Aeacidaꝝ originē trahēs: Rex inclytus Epi-
 ri: magnitudine potēs & aīo grandis: militaris induſtriæ oīm potiſſimus fuit: qui &
 natura & uetuftæ gētis gloria inſignis ac bellicoſiſſim⁹: Tarentinoꝝ precib⁹ qui cū
 Romanis tunc tps armis diſſidebāt uirib⁹ ſuis in Italiā tranſfretat: inuadēdi Romanos oc-
 caſionē adept⁹: q; pridē maioris imperij cupidie flagrarat. Ad Heracleā igiū urbē Lyrimq;
 Cāpaniæ flumē Valerio Leuino cōſule atrox certamē cōmittit & mutua cæde pugnatū: ita
 ut diu in ambiguo res eēt: donec elephātes q̄s rex ipſe ſecū prim⁹ in Italiā traduxerat: a frōte
 interrupti agminis Epirotaz; oci⁹ cōſtituti: regi uictoriā dediffent. Rex ſuoꝝ maxima ſtra-
 ge uictoria potit⁹: Romanos tra pſtractos: oīa ī pectorib⁹ nulla in tergo uulnera cōſpicat⁹:
 & ī frōte aīoſitatē cū ipſa morte uigere. O q; facile inqt erat orbis imperiū occupare: aut mi-
 hi Romāis militib⁹ aut me rege Romāis: hic nō mō aīoſior ſed efferocior miſerabili præda
 igne & ferro cūcta pſternat⁹: totā pſtatus Cāpaniā: aduſq; Præneſten ſigna lōge lateq; cir-
 cūlata deduxit. Ita ut a uigeſimo lapide fumo & puluere ī urbe oculi trepidatiū caligarēt.
 Proīde aī magnitudie uſus ac libertate ſua: captiuos q̄sdā egregios penes ſe comit habitos:

C sine nulla redēptiōe Romā ire pmisit: Fabritiūq; q; ad hoc legat^o uenerat: q̄rtā regni p̄tē pol
licit^o secū manere rogauit. S; id frustra: Nā ille uir utiq; magn^o sua sorte cōtē^o: ut q; ututi
satisfacere lōge didicerat: Romā redijt. Post hæc ex integro pugnatū: & ipse iteq; uictor rex.
Fuit q; tertio: sub Curio Fabritioq; cōsulibus penes Asculū Apuliæ decertatū: sed neutram
in partem uictoria declinat: cū nox diuturnum diremisset bellum. Nouissime in Luca/
nia sub eisdem ducibus quarto concurritur Marte: & elephantorum ordine interrupto:
rex ipse humero sauius uigintitrium: & ut alij uolunt quadraginta milium suorum strage
uictus abire maturauit. Postremo reintegratis copijs: per Siculorum legatos euocat^o: ad
uersus Carthaginēses: qui armorum feruore insulam fatigarant: bellum in Sicilia trāstu/
lit: Ibiq; rex Insulæ declaratus aliquot horrida prælia: nō modo animose: sed prospere ges/
sit: ita ut Pœnum hostem fuga discedere compulisset: mox ad Italiam conuersus: uictus a
Curio Dentato iterum & fugatus: patrium regnum deposcit: Verum ut qui stare nō pote/
rat: ad arma natus: Antigonum tunc Macedonum regem aggreditur bello: quem prælio
uictum & regno pulsum: Argos petere compulit: hic Lacedæmones adortus uincitur. Po/
stremo clade suorū atrocior fact^o: Argos inuadit & oppugnatur^o urbē: dū aiōse ad mœnia
cōtendit: ictu saxi percussus: rex bellicis artib^o isignis occubuit: magnitudine eq̄dē laudād^o.

De Hannibale Pœnorū duce: Ca. III.

A S nouem annorum puer: coram Hamilchare patre ad aras iureiurādo affirmate/
i rat perennem se Romanis futurum hostem: quod uotum non aliorum q̄ ad de/
stinatum propositum pertinacissimo & implacabili tetendit odio. Nanq; ubi pri/
mum facultas affuit: in Hispania Saguntum aggressus: urbem Romanis amicissimam: ob/
sidione deleuit: mox per Pyreneos saltus & Galliam traductus: uelut fulmen quæq; obstan/
tia prosternens: ad uertendam Italiam deuastrandāq; festinauit: & alpibus Gallorum pro/
hibentibus transitum duro Marte depulsis: igne & ferro diruptis rupibus: per inuia pandit
ac sternit iter. Cui ad Ticinum Publius Cornelius Scipio consul superioris pater obuiam
fuit: qui ingenti Romanorum clade uictus ac uulneratus: uirtute filij tunc adolescētis eua/
sit. Victor Hannibal ultra procedens cum Sempronio altero consule ad flumen Trebiam
B haud procul a Placentia conflixit: & hic Romanorum strages altera fuit. His prosperis ui/
ctorijs elatus Hannibal: sui fiducia plenus ad spem propositi armauit animum: & ad trās/
itum in Hetruriam per inuia & aspera Apœnini iuga extrema temporum: alterum ex occu/
lis ipsa difficultate itineris amiserat. C. Flaminius consul ardentioris spiritus uir q̄ res pos/
tulare: apud Trasumenum Hetruriæ lacum uiginti quinque milibus Romanorū caesis tra/
iect^o hasta lætali uulnere occubuit: & hæc tertia reipublicæ pestis. Hic ad Cannas Apuliæ
uicum Varro alter consulum committendi prælium temerarius auctor infauste conflixit:
qua memoranda clade ad quadraginta duo milia Romanorum cum altero consule Paulo
Aemilio uiro innocentissimo ad satietatē trucidauit: Hānibal equidē plus insidijs q̄ uirtu/
te: astu q̄ fortitudie adiut^o sua. Qui desiderij sinē attingere poterat si recto calle cruore Cā/
narum aspersus ut erat: ilico urbem Romam adire maturasset: Sed uictoria cōtentus Ca/
puam tenuit: & in delictijs: luxu ac malicia læguere cœpit: austeritas illa ardorq; pugnan/
di: ita ut illud proprie dictū sit: Capuam Hannibali Cannas fuisse. Interea (ut ita loquar)
uelut ab inferorum manibus reuiuiscere potuere Romani: & ad arma respirare ac defende/
re patriam: cum ille sero tandem ad tertium lapidem Anienēq; flumen posuisset castra: &
dum ad urbem dimicaturus accessisset: Gneus Fuluius & Sulpitius consules in armis pug/
naturi: extra portam Capuam affuere: & in aciem utrinq; deductis copijs: ilico grando cœ/
li fragore dimissa: e summa Capitolij rupe maximo turbine uentorum in aduersa hostium
ora se inuexerat. Cumq; uolentia imbrum Hannibalem in castra se recipere cogeret: ex
templo serenitas fluxit. Quod postq; bis accidisset: eum attonitum dixisse aiunt: Nūc ani/
mum: nunc fortunam obtinendi urbem sibi deesse. His itaq; ad castitatem Italiæ sedecim
annorum tempus sic gestis: Scipio ille Africanus superior: dum clades patriæ cladibus in
Africa uindicaret: ex Italia reuocare potuit Hannibalem: & acerrimum uincere hostē: quia
patria pfugus ad Antiochū primo: inde Prussiam Bithyniæ regem perrexeat: & p̄ Quin/
tum Flaminium a senatu populoq; Romano petitus: a rege tradēdus erat cum ille hausto
ueneno ultro mortem præoccuparet Libysam sepultus.

De Quinto Fabio Maximo Cūctatore: Ca. IIII.

A Rincipio belli punici secūdi Quint^o Fabi^o Maxim^o Romāorū legat^o: cū i Carthaginē

sum curia elegāter exposceret: utq; eorū consensu: aduersus fœdera in Hispaniam p̄ Iberum flumē armato milite traiecit. Hānibal: Saguntū urbē artissimo beniuolētia nexu Romanis unitā hostiliter deleuisset: Illis tergiuersantibus & uafre rūdētibus: uir ardētissimi spiritus extēplo sub farcinata ueste: hoc in gremio inquit: pacē bellūq; fero: utq; placet eligite. Ad hoc ubi insolenter retulissent: utq; mallet relinqueret & eligeret. Ille accēsus aīo ferox & perhorrendus: explicito sinu & in diuersum excussio: Bellū inquit habetote: obstupescere tunc potuere quibus hoc cōtigerat audire grauiissimi uiri auctoritate: qui tam ingenti sui suorūq; fiducia: e sinu suo: in illoꝝ gremia bellū cruentis cladibus utrobicq; p̄niciosissimū: nō modo effuderit: sed & disseminauerit. Proinde graui Romāorū iactura: ad Trasumenū uictore Hānibale: ipsis afflictis in rebus: Is dictator creatus: p̄ ardua montiū Iuga tutissimosq; saltus quotidie se Hānibali opponendo ac detractando certamen cunctatur: potuit nō mō deludere: sed aī id tempus indicitū expugnatū reddere hostē. Hic spes prima resipiscētis impij ac supandi Pœnorū uictorias emicuit: Vnde illi cūctator cognomē fuit: ut illud Comicum Ennij carmē: Vnō hō nobis cunctādo restituit rē. Post hoc ad Cānas multorū mortalium cæde absumptis Romanis exercitib⁹: Fabius tertio cōsul (nā pridē aī dictaturā duos consulatus gesserat ac de Ligurib⁹ triūpharat) aduersus Hānibalē itēq; missus: aliq̄t Cāpaniæ urbes quæ ad Pœnos defecerāt: ui & armis cōtusas obtinuit. Itēq; cōsul cū Claudio Marcello celeri studio in Cāpaniā p̄fectus: Cassilinū obsidiōe circūuentū: Romano restituit imperio. Nec morat⁹: igne & ferro uastato Sānio: nōnullis urbibus captis: uiginti quinque milibus hostiū deletis: uictor insignis redijt. Idem itēq; cōsul circūuenit Tarentum: & irritatis Hānibalis conatibus: qui ad succursū gētis obsessæ citato agmine festinauit: industria suæ præsidio urbē potit⁹ est. Qd̄ cū Hānibal intellexisset: cū doloris stimulo agitatū p̄clamas se ferunt: & suū Hannibalem Romanos habere. Triginta milia hoīm præter auri & argenti pōdera recuperata urbis præda fuit: & cū de redimēdis quibusdā captiuis Romanorū: ea auctoritate qua uti poterat cū Hānibale pepegisset: Fabius a senatu re improbata: ubi statutū precii neq̄q; mitti intellexisset: patrimonij sui prædiū uendidit: & obligatæ fidei debitū: si nō publica: salte priuata pecunia adimpleret: se patrimonij (ut ait Valerius) q̄ patriam fidei inopem esse maluit.

De Marco Claudio Marcello:

Ca. V.

m Arci Claudij Marcelli sui tempis oīm bellacissimi uiri gloria: notissimis uictoriarū exemplis maxime claruit. Qui aduersus Viridomarū Insubrū galloꝝ regē ad Padipam consul celeri occurso profectus: ampliori multitudine q̄ extimari poterat: hostem subito aduētū obuiā habuit: quo discrimine inopinata rei interceptus: cū neq; alter neq; alio periculū diuertere posset: sollertissimi sui ingenij studio adiutus: fluminis instar in Viridomarū ocuis impetu facto: obruncatū regē illico strauit terræ: cōsilio quo tam repentino ac terribili casu obstupescētis galloꝝ exercitus: non fuit resistendi locus: quin profunda suorū clade uicti recessissent. Inde aliquot oppidis Insubrum captis: trāspadam tunc primū exercitu Romano deducto: Mediolanū eius regionis eminētissimū caput expugnat: Romā triumphator insignis reuersus: quæ regi subtraxerat hosti: tertius a Romulo opima spolia Ioui Feretrio in Capitolio suspendit. Idem ad Nolam cum Hannibale congressus: duobus milibus Pœnorum cæsis: fusum fugatumq; hostem cœgit abire: & uastatis Hirpinorum & Sannitū agris: appellatione prius non destitit: q̄ circumstantes populi misere Hannibalis subsidium implorarent. Quocirca iterum manibus confertis certatum est: & primo statim impetu decem milium Afrorum terribili strage deleuit. Victus Hannibal cruento gradu tergo cæsus retrocessit. Sequenti anno tertio cōsul Marcell⁹: de integro ad Nolam duobus milibus Pœnorum trucidatis: Hannibalis animū ita fregit: ut postera die ille nō ausus esset certare. Interea ad cōpescētes turbulētissimos Siciliæ motus: quæ ferme uel ad se uel ad Pœnos tota defecerat: eo ipso duce Marcello op⁹ fuit: qui in insulam traduct⁹: qua militari disciplina: quo ue consilio & administrandarum rerum uigilantia: urbes expugnauerit: Syracusal triennio obsessam deleuerit totamq; insulam pacauerit. Scribere longum ac laboriosum esset: cum mirabile ferme rebus gestis sit tot unius suffecisse industriā: Qui Romā regressus auctoritate sua (qd̄ antea inusitatū fuerat) in mōte Albano triūphare uoluit: mox sequētī luce ingēti præda onustus ouās introiuit urbē: Inter cætera octo elephātes aī se præferens: in documentū ut nō tm̄ de Sicilia: sed & de Punica uictoria ouaret.

Supplementi: Ca. VI. VII.

C Post hoc quarto consul in Lucania inuasit Hannibalem: quem iterum praelio uictum: silentio in castris se tenere coegit. At dum in conspectu explicitis in praelia signis continuo in campum profuisset: Hannibalē cōquestū ferūt: nullū respirādi sibi tēpus dari: solē in caelo quotidie & Marcellū in armis esse: Quocirca ille indignatiōis stimulis agitatus: in Apulia tāta ferocitate in praelia prorupit: ut Romanorū clade in castra uictor ipse rediret. At Marcellus nec ob hoc deterritus: ubi primū illuxit: animatis ad pugnam militib⁹ in agmine apparuit: qđ cum Hannibal sensisset admirat⁹ inquit: En uir nullius sortis impatiens: uictor in uictos: uictus in uictores audacius resultat: Confestimq; utrinq; in aciem deductis copijs: ita dimicatum tradunt: ut uictor Romanus: et octomiliū Pœnorū sanguine cruentus fugientū terga repræssisset in castra. Itaq; Marcellus tot uictoriaꝝ gloria Cannarū clarissimus ultor effectit: & ille turbo qui tot tonitruū motib⁹ Italiā fulminarat euanescere uidere.

De Claudio Nerone & de Liuiō Salinatore: Ca. VI.

A **h** Orum duorū Claudij Neronis & Liuij Salinatoris facta separatim diuidere: præcipue rei gestæ conditio non sinit: cum in eadem laude nō modo uniti sed & coniunctissimi ita uideri possint: ut eorū gloria unico exemplo in cōspicuo se offerat cōtemplanda. Liuius a se procōsule bello pacata Macedonia postq; magnifice triumpharat: infestissimos inuidiæ fluctus euitare non potuit: quin inundatione populariū motū concussus: tam ignominose q̄ iniuste damnat⁹ esset: quem in operis ruris incolam & robur & dolor fecere. Tūc temporis res Romana maximo in discrimine erat: cum hinc Hannibal in Lucania: inde frater eius Hasdrubal in ipsa Gallia Cisalpina diuerso tractu disuncti prouent Italiam: Liuium Salinatorem collegam dare cōsultissimū uidebat: Sed duo rei impedimento erant: Primū qđ Salinator ciues exosus: fieri consul recusabat: proximū qđ cum Nerone implacabili & inueterano odio uāhementer dissidebat: uerū tamen uniuersi senatus labore & precibus fatigatus: patriæ uerecundiæ cedens: ad utrunq; grauissimū curis tandem flexit animū. Itaq; insignes uiri sincera fide pacati: cōcordes tenuere prouincias. Claudius in Lucanos aduersus Hannibalem: In transpadanam regionem Hasdrubali occursum Salinator concesserat. Nero apud Agrumentum oppidū assiduus occursionibus indies Hannibalem infestarat: quē districto tandem praelio adortus: octo milibus Afroz cæsis in fugā uertit. Et cū a quibusdā captiuis intellexisset ducē Pœnorū sententiā esse ut in Umbria ipsi se coniungerent: ilico ut huic periculo obstaretur cum parte copiaꝝ ad collegam festinandū esse concepit nec differendū: Ideoq; Legato probissimo uiro cōmendatis castris: occulto tramite noctū clam abiens: celerius q̄ cogitari possit maximā Italiæ partē emensus: in castra Salinatoris qui ad Metaurū flumen apud Senam Hadriatici maris lictus hosti se obiecerat peruenit. Ita ne ab Hannibale unde discesserat: neq; ab Hasdrubale ubi uenerat sentiretur: proxima luce utrobicq; ad pugnam collatis signis: Hasdrubal certo indicio & altere cōsulem adesse intellexit: qua re admiratus retrocedens substitit ad noctem: & ipsis in tenebris festinauit discedere: quem insecuti cōsules: quinquaginta sexmilia Pœnorū cū ipso duce cruento Marte trūcauere. Captiuorū quinquaginta miliū numerus fuerit. Nero uictoria parata anteq; sisteret cædes: festino recursu uelox ad suos properauit: ita ut nec prius qđ tanta celeritate profectū erat ab Hannibale cognitū sit: quē abscissum Hasdrubalis caput qđ secū detulerat: cōsul intra eius uallum proiectū: ipse conspexisset: quo tam calamitoso spectaculo obstupescenti similis: En (inquit) agnosco infœlicitatē Carthaginis. Cōsules Romā ingressi ob tam clarissimā uictoriā insignemq; hostiū cædem: Salinator (quia in eius prouincia res gesta erat) curru triumphauit: quem Nero eques more ouantis non minori gloria comitatus est: cuius rei ipse præcipuus auctor fuerat.

De Publico Scipione Cornelio Africano maiore: Ca. VII.

A **f** Scipionis Africani maioris quē uirtutū suarū gloria immortalē ferme uoluit: stricte subtexere gesta equidem labor est. Is adolescens uix dum puerilem ætatem egressus: Publicum Scipionem eius parentem prope Ticinū aduersus Hannibalē quodam conflictu profundo uulnere sautiū: mira quadam & aiositate uirili ab imminenti periculo mortis liberauit. Apud Cannas ipsis reb⁹ conflictis: qui eo praelio euaserant cū de relinquenda Italia duce Cecilio Metello in cōsilio uersarent. Re cognita: Scipio tūc Tribunus insequentibus paucis in eorum tecta ut fulgor irrupit: & in caput cuiusq; eorū qui aderant uibrato ense iurare coegit: se nūq; Italiā deserturos. Haud multo post ad ultionē patris patriūq; uigesimū & quartū attingēs aenū: ad Hispaniā traductus: primo & statim im-

petu Hispaniã Carthaginẽ ui & armis expugnatã obtinuit: maioris Carthaginis omen
 infaustum: Hinc ad Betulũ cum Hastrubale Hannibalis fratre insigne præliũ fuit: Victor
 Scipio: octo milibus Pœnorum cæsis: decem milibus captis: ad extrema oceani insecu^o fu
 gientem: gadibus se cõdere compulit. Quo successu uincendi: Magonem tertium ab Han
 nibale fratrem expugnat: hinc Hispaniã armis uirisq; ferox: depulsis Pœnorum præsidii
 is: Scipionis armorum demum gloria cessit: & legatis recõmissa provincia: uictor ad Italiã
 redijt. Nõ multo post consul creatus: Siciliam provinciam tenuit: simul & transitũ in Afri
 cam si uideretur expediens: Et dum in Brutijs Locros adiret: recuperandi urbis gratia: insi
 gni strage Hannibale deleto uotum obtinuit: Ideoq; in Sicilia rebus inde pacatis ad trans
 itum Africæ uela direxit. At ubi ad pulchrum promõtoriũ terram legisset: trucidato Han
 none gentium duce: quem obuium habuerat: cuncta populatus: nil non uastatum reliquit.
 Venerat tunc in armis ex aduerso alter sibi Hannon frater Hannibalis (nam affluebat hoc
 nomen in Africa) quem cum tribus milibus equitum obrucatum ferro cõminuit: Inde se
 cutã ad deditiõnem urbes & oppida: ac nõnulla prælia prospera gesta. Syphax Numidæ
 & Mauroꝝ rex: multitudine gentium metuendus: qui Carthaginẽsibus adiunctus Scipio
 nis amicitiam excluserat: incredibili Mauroꝝ & Numidæ strage rex prælio uictus: miser
 demũ capitur: Romam missus Albæ in uinculis moriturus. Hoc iter uersus Carthaginẽ re
 uolutis signis mœnia Scipio terrore pulsarat: Ita ut tremefacta Byrsa præcipua Carthagi
 nis arce: trepido nuncio ex Italia reuocaretur Hannibal: ut qui sedecim annoꝝ tempus Ro
 manorum uexerat imperium: ruituram defenderet patriã. Instabat tunc omniũ maximũ:
 & ante id tempus incomparabile prælium: quo terrarum orbis imperiũ decernendũ erat.
 Igitur duces omniũ maximi ac gloriosissimi Scipio & Hannibal: inter se mutua admirati
 one colloquio habito: postq; de pace minime conuenerant: ad ultimum discrimen exem
 plo contendere opus fuit. Ideoq; pugnatum est summa utriusq; ducis militari industria: &
 cruẽto atq; ancipiti martis cõgressu. Postremo uictore Romano: quadraginta hostiũ milia
 cæsa & capta referuntur. His itaq; gestis uictoriosissime: Carthaginensibus miseranda erro
 ris confessione suppliciter implorantibus pacem: Scipio dedit humanitatis suã digniorem
 q̃ illorum perfidia. Hinc terra mariq; pace parta: uictor insignis ad Italiam ex Africa traie
 ctus: intra urbis mœnia eo gloriosissimo triumpho inuectus est: quẽ omnis memoriã cla
 rissimum uoluit. Cui ex noie a se gentis deuictã: æternũ Africani cognomẽ fuit.

De Marco Catone Censorio: Ca. VIII.

m Arci Portij Catonis Censorij: quem humanã sapientiã & uirtutum inuictissimũ
 specimen: nõ solum uulgaris fama promulgat: sed & maximi ingenij auctores de
 scripsere. Facta aut dicta referre grande aliquid esset: si amplioris marginis spa
 tium daretur. Quis enim quanta in eo fuerit prudentia: temperantia: rectitudo animi: pfe
 uerantia: sic artato calamo comprehenderit: in quo quidem omne genus uirtutis sic insitũ
 esse constat: ut si quis per omnem honestatis gradum exempla requisierit: optimarum re
 rum fertilissimum monumentum Catonem intelliget: Nec minor dux militiã q̃ prudẽtiã
 fuit: & reipublicæ unic^o administrator. Quapropter ab ipsis ingenuã præstatiã uiris opti
 mis: Imperator optimus: orator optimus: optimus senator iudicatus est. Cuius maximã
 profunditatis ingenium ad hoc usq; processerit: ut cum iã senex latinis litteras didicisset:
 auditor Ennij: & græcis instrui uoluit litteris: Deniq; iuriscõsult^o potissim^o apparuit: qua
 ter enim & quadragies ab æmulis accusatus: sine alieno patrocinio causam ipse suam mag
 nifice defendit: & unaquaq; uice ingenti gloria: uir non modo constantis & ferrei pectoris
 absolutus euasit. Qui ad decrepitam progressus ætatem: nonagesimũ ferme annum attin
 gens: capitali discrimine sui ipse defensor propriam causam foecũdissimo impetu: & oratio
 ne foecunda prospexit: ita ut nullo momento uel uoce deficere aut tarditate mentis hãsi
 re uisus est: Tanta prospitas aĩo ipso senili corpe uigere potuit: uir indomitã yrtutis atq; na
 turæ. Sed ut ad eius militiã gesta p̃grediar: sub maiore Africano: secũdi belli punici tẽpore:
 questor in armis egregie Tarentũ missus: mox Sardinia ut rigidissimus prætor: nõ modo
 uicit: sed & administrauit. Proinde cõsul Hispaniã tenuit & rebellantiũ uires adortus: qua
 dam strenuissima prælia lõge lateq; sic prospe gessit: ut sũmo labore uir sollertissimus con
 fluẽtes deficientiũ motus ipse cõpesceret: & ad deditiõnẽ populos magnope cõcicaret: qua
 re demũ libere & expedite pacata puincia: Romæ uictoriã cõferendũ: gloriosum duxit tri
 umphum. Post hoc Acilio Gabrione cõsule dum ad Thermopylas saltus intra cõfragosã

B
C
A
B
C
b

rupium Antiochus rex maximus Asia aduersus impetum Romanorum se tutaretur: ita ut locorum difficultati haud facile uinci possit: hic uir per inuia aethereaque iuga: perplexo itinere laboriose traductus: a tergo hostium ex prouiso descendit: & regem nihil tale metuentem qui aduersus consulis insultum intentus obstabat: quadraginta milia Asianorum strage captare fugam coegit. Bello quoque secundo Macedonico: quod cum Persio rege Paulus Aemilius consul gessit: dum utrinque in praelia descendunt: Cato intra confertissimos aggressus: ilico uulnerrato equo: pedester a multitudine circumuentus: nudo ense: ubi in quaedam proceperat sibi infestissimum resultasset: uibrato ictu gladius procul e manu decidit: quem inter tot equitum peditumque globos iaculis obrutus: quadam animositate miranda sibi restituit: & praese caesorum aggere congesto: hostili suorumque cruore perfusus: non sine admiratione spectantium in tutum se redegit. Postremo censor factus: ita aduersus improbos ciuium mores unice ac rigidissime se gessit: ut iter multos censesque antea & post fuere: ipse aeternum Censorij cognomen assequeret.

De Cornelio Scipione Nasica: Ca. IX.

Um in Asia Romanorum legati ad matrem Idaeam quoddam facere e Phrygia Romam deuehendum nauigarent: ut itinere delphos declinant: quidnam acturi essent oraculo percepturi: quibus responsum: cum Romam rediret: deam in manus eius qui uir optimus iudicatus esset: in aedem uictoriae deferendam tradere curaret. Quo pacto Publius Cornelius Scipio Nasica: totius senatus iudicio uir optimus dictus: ad sacri ministerij officium inter tot centena milia Romanorum delectus est. Is praetor per idem tempus ulteriore Hispaniam aggressus: prospero successu quaeque occurrerent: ultra quinquaginta hostium oppida & castella breui subiugauit. Cum Lusitanis apud Liparam urbem acerrimo praelio conflixit: quo congressu duodecim milia hostium oppressa: signa militaria centum quinquaginta referuntur arrepta. Consul exinde creatus aduersus Boios Italiam prouinciam sortitus: in hostium agros impetu facto: districto praelio manus cum hoste conseruit: & insigni obstantium clade uictoria parata: Namque uox ipso fauore pugnandi captare fugam cum minime attemptassent: ad unum caesi uiginti quinque milia fuere. Victor ubi Romam rediret quibusdam ei triumphum negantibus: elegantissimam orationem habuit: qua inter caetera protulit: haud se triumphum tantopere flagitare: quin modeste acquiesceret: nisi exercitus suorumque laborum & uirtutis merita exposceret. Nam quantum ad se nil ultra postulare quam quae ea die sibi datum constat: quo ipse uir optimus iudicatus sit: cum nil maius: nil admirabilius splendori gloriae suae dari possit. Cui talia disserenti: demum triumphare permissum: quo sacratissimo trophaeo inter caetera ornamenta & hostium spolia mille quadringentos aureos torques e ceruicibus nobilium peremptorumque hostium ereptos: gloriosissimum tantae uictoriae spectaculum ante currum detulit. Iterumque consul in Illyria: Dalmatas a se deuictos ad internitionem calcauit: ac ferocissimam gentem ita iugum imposuit: ut deinceps submissius paterentur impia: ob quam magnifice gesta triumphum ei oblatum: sua uirtute contentus insigniter recusauit. Ea quidem tempestate Serronius Gracchus Tribunitia potestate praesens: ubi fauendo seditionem facere praeparat: palam dicere ausus: interempto senatu: praesens imperio dominari debere. At Nasica cum huic periculo quod ad reipublicae excidium tendebat: neminem Romanorum praesens obstare: neque Mutium Scruolam consulem quicumque contra audere praesensisset: merito ardore flammatus: Qui rempublicam saluam esse uoluit: inquit: me secuturi arma conpescant: quo duce concursu nobilium e rostris: praesens tunc concionante atrociter depulsa: Gracchus tanti facinoris mortis supplicio poenas dare coactus est. Tertij belli punici inter hunc uirum & Catonem orta contentio erat. Cato hostilem & diutius inimicissimam funditus diruendam esse Carthaginem assererat: contra Nasica eam integram reseruandam: ne respublica assiduo infestissime terrore soluta: in desidia & odio putesceret: luxu referta: sua foelicitate peritura.

De Tito Quinto Flamini: Ca. X.

Ello primo Macedonico: Titus Quintus Flaminius consul traiecit in graeciam: extemplo in ipsis praeruptis montium faucibus Epiri Philippum Macedonum regem adortus: uictor tandem hostem attritum: poscere Thessaliam fuga coegit. Hinc in Epirum explicitis signis: eius regionis arma populi Romana ueretes: praenuntia ad impia fuere. Post in Thessaliam cursum tenuit: quae uiribus armorumque concussa ducis impetum agerrime tulit. Phaleria urbs bellico fragore oppressa: incendio tradita: quae circa proximiores gentes exterriti mandata pagunt: a Metropoli & Piera legati uenere se suamque dedentes: Adrangem: Phocidem & Eretriam: Anticyram: Ambraciam & Carystum & Elatiam caeterasque urbes & oppida uel in deditionem partim accepit ui & armis: partim expugnat. Philippus interea undique exercitu congesto: ad locum quem

Supplementi: Ca. XI. XII.

Cynocephalas uocāt sedē belli statuerat: cui instaurato robore: Cōsul obuīam factus: ubi difficili & ancipiti pugna ingentiq; hominū strage & uulnēq; copia decertatū esset: supato reget: ergo casos Macedones in fugā uertit: hostiū tredecim milia pempta & capta: quidā uolūt: alij uiginti duo milia trucidata describunt: Regi sic infeliciter absumpto & arbitrio consulis pax data est: qui dominio totius Græciæ priuatus: in solis Macedonia finibus de/ præssus est. Cūq; oīs Græcia libere & expedite obtēta esset: multitudinē gētīū modico ter/ ra cōpræssa spacio cōsul p præconē declarari iussit: oēs græciæ urbes quæ sub Philippo rege fuerāt liberae & imunes eē. Quib⁹ audit⁹ (ut Valeri⁹ ait) tāta cœlū clāoris alacritate cōpleēt hoīes: ut certo cōstet: aues quæ supuolabāt attonitas pauētēsq; decidisse. Igit̄ libertati red/ dita uideri poterat Græcia: nisi rabidus Lacedæmonioꝝ tyrānus uideretur obstare. Quare Flaminius terra mariq; circūq; reuolutis signis: quibusdā oppidis captis: post aliq̄t cru/ entissima prælia: Lacedæmonū mœnia statuit aggredi: Qd̄ ubi strenue fecisset: tyrān⁹ oīa in pugna pspiciēs & nil respiramēti inesse: attonitus: se suaq; arbitrio Romani ducis cōmit/ tit. His itaq; gestis apud Achæos: totius Græciæ indiēto cōsilio: inter cætera eos Romanos postulauit Cōsul: q̄s ipsi gerēdæ seruitutis gratia ab Hānibale emptos haberēt: Adijciēs ne/ quaq; licere eisdē seruitio tenere: a q̄bus liberati essent. Cui ilico obtemperatū est. Quorū ciuiū Romanorū numer⁹ duorū miliū fuit. Sic uniuersa Græcia beneficio tāti uiri libertatis munere donata. Flamini⁹ inde discedēs: urbem Romanā tenuit: qui eo gloriosissimo curru ad Capitolium usq; deuectus est: quo inter cōfertissima hostium spolia triduo plausu & ad/ miratione circumspēctus: præstantia sui omnīū oculos in se conuerterat.

De Lucio Scipione Africano: Ca. XI.

Onsules Romæ creati Lucius Scipio Africani frater & C. Lelius: ad ea uterq; ad/ uersus Antiochū Asiæ potētissimū regē flagitare: ubi plus negocij ac gloriæ inesse uidebat: obtulit African⁹ si Græcia puincia Lucio fratri daret se cū eo legatū itu/ rum: quare Lucio Scipioni Græcia: Lelio Italia mādata est. Cōsul Africano comite i Græ/ ciam traiect⁹ hostilibusq; armis extēplo cōcernerat: ita ut Atheniensīū legati uenirēt obui/ am p Aetolis intercessuri: q̄z instinētu hoc formidabile bellū ichoatū erat: q̄bus inducīs datis ne ad maiora ptraheret mora: ad Hellepōti transitū dux Roman⁹ cōfestim se cōtule/ rat: & in Asiatico littore Romanorū prim⁹ castrametatus est. Inde ultra pgressus Dardanū & Droceū oppida: mox reliquias Troiæ Pergama & Ilion teneri placuit: tūc t̄pis African⁹ infirma ualitudine corrept⁹ Eleam deuect⁹ erat: qd̄ expediens Romani ducis gl̄iæ fuit. In/ minētī nāq; prælio: nisi fuisset Africani tāti uiri præstātia cōsulis splēdor poterat obscurari. Rex cū septuaginta armatoꝝ copia ultra Phrygiū amnē penes Magnesiā urbē sese castris ter/ nebat: nō ausus certare: Cōsul ultra pgressus cū de se pugnādi apte copiā fecisset: i tra mu/ nimina rex se continuerat & in pcinētu puallo steterat. Qd̄ aiaduertens dux Roman⁹ regē in certamē haud cōcitari posse: intra uallū eundē statuit aggredi: q̄ circa undiq; collatis sig/ nis: tāto ipetu feruoreq; pugnādi Romani instinētu cōsulis aiati: in campū certatim p̄sille/ re: ut nō cū armatis uiris: sed cū tot incinctis mulierib⁹ dimicaturi uiderent. Antiochus p̄o hoc tāto dedecore mot⁹ certatur⁹ extulit signa: & falcatis currib⁹ añpositis: sui suorūq; ma/ xima clade cōkursū est: Quippe Romanorū industria: attoniti equi falcatos curr⁹ i suos re/ flexerūt: & cōsternatiōe multorū mortaliū interruptis agminū ordinibus præpatū iter: itro/ gressi Romani fortiter dimicādo obtinere uictoriā: Asianorū ultra quinquaginta milia eo prælio occidisse describūt. Quo bello iter cæteros gentiū duces Hānibalē atrocit̄ decertasse cōstat: & cū cæteris in fugā uersū: qd̄ gl̄iæ cōsulis tradit̄ accōmodatū. Inde oppugnatis ac direptis castris: captiuorū turba maxia fuit cū opulētissima præda q̄ nulla maior prior fuit. Iccirco supplici rege his cōditiōib⁹ pax data ē: ut Europa oīq; Asia cis Tauꝝ mōtē quē Tur/ chia uulgo nūcupam⁹ excederet: talēta q̄ndecim milia exolueret: filiū obsidē daret: aliosq; ui/ ginti quos eligere placuisset. His itaq; gestis Lucius Scipio domitor Asiæ Romā profectus ingenti gloria orientis spolijs onustus triumphauit: Asiatici cognomē assecutus.

De Paulo Aemilio Macedonico: Ca. XII.

Aulus Aemili⁹ uir cōtinētissime uitæ: in Hispania prætor: cū Lusitanis cruēta pug/ na primo cōfligit: q̄s ita pstrauit ut ipso phorrēdo armorū feruore: oīs Hispania ter/ ribiliter cōcussa submissa redderet arma: ipse Romā uictor rediēs ouās introiuit ur/ bē. Cōsul p̄inde legat⁹ in Liguria postq; aliq̄t bella gessisset p̄spa: fraude hostiū ex impro/ uiso a multitudinē obsessus: cū inferior nūero maxie eēt: nō fuerat ausus extra uallū signa cō/

B

A

B

A

Supplementi: Ca. XIII.

ferre: tandē uiribus animi firmatus statuit pugnare: quippe hostes iā Romanæ ūtutis contēptores: uagos indies undiq; palātes annotauerat. Igit̄ subita eruptione hostē nil tale metu entē aggressus: quādecim milib⁹ Ligurū trucidatis: duob⁹ milib⁹ & quingētis captis: ita gētē ad extrema deleuit: ut supplices se uictos faterent̄: & ipse insigni curru triūpharet. Mox secundo bello Macedonico itē cōsul aduersus Persem Macedonū regē: in graciā traiecerat. Rex tūc in finibus Macedonia intra deuia rupiū prærupta saxa se suosq; tutabā. Sed Paulus alio palpiū iuga incognitosq; salt⁹ a tergo hostiū cūcta p̄sternēs: i Macedonia descēdit: q̄ inopinato turbine rex attonit⁹: nec ausus spectare: amnē discedēs suis arma cōmittit: Pugnatū ē: utrobicq; maxio cū discriminē. Postremo uictore Romano: Macedones uiginti quī q; milibus eorū trucidatis fugæ pectora uoluntarūt: Rex ipse cū duobus filijs & Samothracia Aegei maris insula: ubi præoccupata fuga cōcesserat: capt⁹ ducit̄ ad consulē. Paulus obuiā p̄gressus: regiā maiestati cōpatiēs: uir humanissimi ingenij fleuit: & ad genua inclinantē sustinuit: uel iā p̄liuū comit̄ erexit: in ditionē pp̄li Romani tū primū Macedonia uenerat: & a Paulo legib⁹ acceptis in formā puincia reducta est: Victor cōsul remeans p̄ Epiz traductus: septuaginta inter urbes & oppida: quæ his motibus uel ad regē uel ad se defecerint: si p̄ & oēm Illyriā in pristinū statū redegit: Romæ pridie plaudētib⁹ senatu pp̄loq; Romano triumphauit: Macedonici cognomē adept⁹. Siquidē eo tā publico gaudio miserabilē dolenti cām uictoriosissimo cōsuli dedit fortuna: duob⁹ clarissimob⁹ filioib⁹ morte. Igit̄ q̄ tū cōstitiā & ai roboris i ipso suo iuictissimæ ūtutis pectore uir clarissim⁹ foueret: his ūbis (ut Valerius refert) ad pp̄m grauisima oratiōe declarauit: Cū maxio i p̄uectu foelicitatis uestræ quirites timerē ne qd mali fortūa moliret̄: Iouē optimū maximū Iunonēq; reginā & Mineruam precat⁹ sū: ut si qd aduersi pp̄lo Romano imineret: totū i meā domū cōuerteret̄: quā pp̄ bñ habet: Annuēdo em uotis meis id egerūt: ut uos pot⁹ meū casū doleatis q̄ ego uestrū agnoscerē. Huius uiri frugalitas & cōtinentia tāta fuit: ut cū ex ipsis puincijs a se deuisis: auro & argento publicum ararium cumulasset: eo defuncto omnibus ei⁹ bonis uenūdati: dos uxoris uix recuperari potuit.

De Cecilio Metello Macedonico: Ca. XIII.

A
m
Acedonia uix prælio deuicta: cū libertatē a Paulo Aemilio cōcessam infœlix patinequiret: Andriseū Persei regis filiū ex pellice ortū quē Pseudo Philippū nūcupari uoluit: ei⁹ p̄fidia uano errore cōcitata: primo regnare: inde in Romanos arma hostiliē captare p̄miserat. Ideoq; Cecilio Metello consuli hoc bellū qd̄ tertiū Macedonicū fuit traditur exequendū: q̄ ferox medio Macedonia cōsidēs: aduersus ignauū hostē præliū cōmittit: & uiginti milib⁹ Macedonū caesis: ingētis suorū strage: ipsū regē expugnat. Quo medrādo prælio Macedonia ita durit̄ attrita uideri potuit: ut ab iustissimo seruitutē iugo resilire deinceps minie ausa sit: & ipse uictor Macedonico cognosci meruisset. Triūphantis Metelli curū Andriseus sūmo spectantiū plausu subsecut⁹: grauisimas sui erroris poenas æno mœrore in uincul⁹ p̄peti coact⁹ est. Per idē ferme tēpus Achiui potētissimū gen⁹ armorū terrore in Gracia aduersus foedera iusq; gentiū sotas Romanorū: urbes assiduis motib⁹ hostiliē infestant̄ legatosq; q̄ a senatu missi iuerāt uiolare præsumperāt. Itcirco arma ad ultionē ferendam Metello tradunt̄ Achiui: duce Critolao añ uictoriā de præda cogitantes: uelut cū Romanis sibi nihil rei eēt temere gestiētēs: uehicular ad ostiū spolia deferēda in cāpū secū detulerūt. Sed id breue gaudiū: Nā & ipsi acie deuicti: duo & uiginti milia cecidere: Hæc uictoria digna triūpho erat: Vi alteri⁹ cōsulis aduentus ferme pacta re: Metelli gñam occuparet. Nā dū ad oppugnādū Corinthū Achæorū ualidissimā urbē: obstrepētib⁹ machinis ipse Metellus fortit̄ instaret: p̄ximæ uictoriæ mun⁹ accesserat: sub cui⁹ auspicio sed prioris ducis idustria: urbs oīm græcorū florētissima capta: flāmis correpta in cinerē euanuit. Ad Hispaniā p̄inde Celtiberos oppressur⁹ uir infatigabilis miss⁹: Cantabricā urbē hūmanitate q̄ armiflemētia q̄ terrore insignit̄ expugnatā obtinuit: Cōtrebiā gētis unicū præsiidiū quā cū oblidione debellare neqerat uir sollertissimus: miro captauit ingenio: & ad cæteras regiōis urbes cōuersus: ita unico quæ nūc bello se gessit: ut Flor⁹ ait: q̄ Macedonic⁹ dici meruerat & Celtibericus cognosci potuit. Cumq; is audisset Scipionē Aemilianū pemptū cū q̄ ipse dū ille uiueret grauit̄ dissidēdo ad iniuriā mot⁹ crebro cōcesserat: mœrore lachrymis aspsus publice cōclamauit: mœnia urbis corruisse. Inde Scipiōis cadaueri efferēdo: filios subdere ceruices hortat⁹ est: Assuerās nulli tāto uiro sise mīsteriū deinceps exhibituros: q̄ tā digno tanq; honestissimo officio: qualis cōciuis esset ingenuē declarauit.

Supplementi: Ca. XIII. XV.

De Cornelio Scipione Aemiliano Africano posteriore: Ca. XIII.

Ornelius Scipio Aemilianus: Paulo Aemilio Macedonico pgenit^o: a Publico Scipione superioris Africani filio: ab Aemilia in Corneliam familiam iure adoptionis translat^{us}: utriusque gentis unicum lumem fuit. Is admodum adolescens aduersus Celtiberorum hostilia quae per aliquot annos republicam sic perfugarant: ut nemo Romanorum ducum contra auderet capescere arma: in Hispaniam se obtulit militaturus: & Tribunus militum in puincia traductus: primo statim impetu gentis ferociam duro Marte calcavit. Neque eius militum contumacia: Vaccos uicit & Cantabros cum aliquot uicinis populis qui obstare praesumpserant: & a quodam strenue magnitudinis barbaro corpore uiribus phorredendo: in singulare certamen accitus acerrimo impetu ocium sternit ac trucidat hostem: mox ad ingressum Inecatiae urbis obsessae: ui & armis muri culmen obtinuit: & propugnatoribus depulsis: urbs cruore ciuium aspersa: uirtute unius se uinci fateri potuit. Hoc iter tertio bello punico incipit: & explicitis in Hispania rebus: quartae legionis Tribunus ad excidium Carthaginis in Africam traiecit: hoc scilicet factum: quod ait Florus: quam urbem concesserat auus: nepos eius euerteret: quae in rebus agendis: ita unice ac uiriliter se gessit: ut uirtute animi & factis caeteros superaret: quae ab eo magnifice gesta adeo mouere animos: ut populus Romanus quaeque per aetatem fieri non liceret: eum consulere iuberet: Sub cuius imperio: non modo cum ipsis uiris armatis: sed & cum ipsis moenibus diu & ancipiti Marte terra marisque pugnatum est. Postremo uirtute & industria fortissimi ducis: urbs quondam florētissima unicum Africae deo flammis correpta euauit Carthago: anno septingentesimo postquam condita fuerat: de Africa itaque populus Romanus pulcherrimum spectauit triumphum clarissimae uictoriae haud dubie conferendum. Per idem tempus superat Numantiam ad iteritum deleri: quae res Romanam in Hispania per continuos. xiiij. annos sic perfugarat: ut Romani solo conspectu hostium attoniti in formidine torpescerent: quod superiorum ducum uitio magis constat accidisse. Igitur ad Scipionem res publica conuersa: ad hoc bellum consulere creat: quae eodem profectus: prius cum exercitu Romano quam cum hoste decertandum fuit: quae luxu & ocio eneruatum adeo corruptum repperat: ut aliquantisper ad eum reformandum suspendere opus esset: Itaque in pristinum statum redactis militibus: structa acie dimicaturus extulit signa. Cuius militaris industria tantum potuit: ut obsessa in urbe expugnata: iterum & altero praelio circumcluderet hostem. Numantini intra moenia inclusi: ad extrema redacti despata rabie decreuerunt mori: & apposito undique igne: postquam flamas ad aethera conspexere: ferro & ueneno sese peremerunt: quibus honoratissimi funeris rogus: tota urbs incensa & flammis consumpta fuit: ita ut praeter cineres ex ea nil repiri possit: quod ad grauius spectaculum in triumpho consulis ostentaret.

De Gaio Mario: Ca. XV.

Aius Marius fortunae suae fauore demum affectus: consul aduersus Iugurtham Numidarum regem Africae puincia obtinuerat. Quare Iugurtha cum Boccho Getulorum & Maurorum rege ac focero suo una conuictis copiis in campum extulerat signa. Conserta pugna Marius uincere conatus: ilico reges ingenti eorum strage fuga dispersit: quae uictoria usus: ferme totam popularem Numidiam: aliquot urbes & oppida uel ui uel pacifice in praeteritum redegit. Interea reges repato exercitu in aciem progressos: praeliorum insignis Marius ad interemptionem uno igitur & altero praelio uigilanti cura deleuit: & caede nonaginta milia Numidarum & Maurorum hostium uires ita funditus oppressit: ut praesertim Bocchus afflictis in rebus absterritus: impetranda pacis gratia Iugurtham uictum: perditore fraude interceptum Romano traderet. Quare ex toto subacta Numidia Romana regressus Marius: Iugurtham catenis obstrictum ante curiam praeferebat: exultantibus cum suis admirabilem triumphum egit. Tunc temporis Theutonum & Cimbrorum furor terrore omnia compleuerat: quae Galliae populi atque germaniae armis diffuse palantes urbes & oppida in itinere decurrantia tumultuoso agmine uastare praesumpserant: quod excidium e Gallia & Hispania pulsum ad Italiam praecedere uidebatur: cum ad obstandum mitteret Marius: qui itaque consul & in hostem profectus: quodam in colle ad aquas sextias supra Rhodani flumen castrametatus cum Theutonibus pugnare statuit. Nam Cimabri ad transitum Italiae alio declinarunt. Romani aquae penuriam habebant: cum hostes fluminis ripas tenerent: quod in aduertentiae ducis imputarunt: conuesti: quibus Marius: quod enim rei est inquit: En sub oculis flumen habetis: si uiri estis: armis sedanda sitis: quae uox animosissimi ducis adeo mouit animos: ut milites in praelia ocium aduolarent: quae circa biduo ad summum truculentissimae hostium cladis & inundatione cruoris pugnatum est: Ita ut (quod ait Florus) uictor Romanus Theutonum naue ducere milia pempta: octoginta milia capta referunt. Interea Cimabri longo itinere circumducti per Tridantinorum iuga in Italiam transcederant: ac in ipsa Venetiarum planicie non sine ingenti uastatione agrorum sese diffuderant. Igitur Marius iam quanto consul in excidium

A

B

C

A

B

C

Supplementi: Ca. XVI. XVII.

tātoꝝ hostiū pgressus ilico cū Barbaris manus cōseruit: & ubi ad extrema pugnātū uarie
 esset: Cimbri ingenti suoꝝ cōsternatione Romanæ uirtuti tandē cessere: q̄ꝝ centū quadra-
 ginta milia capta. Itaq; Marius fortunæ ac uirtutis suæ fulgore admirabilis: Romā pfectus
 e duobus triūphis ultro oblati: uno cōtentus: itra urbē splēdidissimo curru iuect⁹ ad Ca-
 pitolium: p̄fusa oīm alacritate uiridāti laurea coronatus usq; deuenit.

De Gneo magno Pompeio: Ca. XVI.

A

g Nei Magni Pōpeiij oīm clarissimi duct uictriciū armōꝝ admirabile culmē: dinoscer-
 re arduū sublimis uiri gloria facit. Is admodū adolescens: aduersus Marianōꝝ par-
 tes: i armis Syllæ obtēperaturus: Gneū Carbonē consulē infecutus cū uniuerso exercitu in
 Sicilia pessundedit. Africa Gneū Domitiū Aenobarbum cū octo milibus armatoꝝ apud
 Vticā obruncatū p̄strauit. Hiertam Numidiæ regē: quia auxilia Domitio tulerat expug-
 natū pemit. Africa quæ bis ciuiliū belloꝝ motibus rebellarat: in pristinū statū redacta: Ro-
 mam pfectus adhuc eques uigesimū & q̄rtū agēs annū (q̄ primū nulli cōtigerat) de Afri-
 ca triūphū egit. Aduersus Sertoriū eiusdē Mariani tumult⁹ p̄cipuū robur: cū Lucio Pio
 Metello p̄cōsul in Hispaniā missus: post aliq̄t truculentissima p̄līa utrimq; uario euentu
 pacta: a suis obrūcato Sertorio Perpēnā hui⁹ belli successorē cū reliq; exercitu ad interem-
 ptionē deleuit: q̄re Hispania pacata: uictorē de se triūphare p̄misit. Cū Cilicis post hoc me-
 morabile bellū fuit. Hi nāq; infestatione piratica oīa populando æq̄ra intricarāt: ita ut nul-
 la nauigatio tuta esset: q̄s lacerata classe: toto mari disp̄sos: Pōpeius simpliciter abiectis ar-
 mis i deditiōnē recepit. Quid primū mireris i hac uictoria: ait Flor⁹: uelocitatē q̄ q̄dragēsi-
 ma die p̄ta est: an p̄o p̄petuitatē q̄ amplius Piratæ nō fuere: Inde illd⁹ q̄ ad orientē cōtra
 Mithridatē Asiæ ferocissimū regē formidabile bellū ipse adept⁹ in minori Armenia: noctu
 hostē adortus. xl. milibus Asianōꝝ cæsis atq; captis: cū paucis regē attonitū fuga abire cor-
 egit: eūq; p̄ exterarū gentes infecutus: ita eneruatim affecit: ut ultro ad uenenū cōpelleret: &
 ad reliq; potētis Asiæ cōuersus: Tigranē maioris Armeniae regē: q̄a supplex obuiā uenerat
 regnare p̄misit. Inde ad septentrionē reuolutis signis: Herodē Colchorū sub ipso Caucaaso
 uicit. Artaxes Iberiæ & ipse uulnera sensit ac mādāta p̄egit: numen Albani misere sine cru-
 ore pacati ad Propontidē Bosphorē: & q̄cqd̄ pontū spectat litt⁹ ipse in p̄tate rededit: fœder-
 ra q̄ arma maluerat Parthi. Inde reflexo itinere p̄ Libani iuga trāgressus in Syriā Damascū
 & q̄cqd̄ Euphrates & Tigris inundat obseruare p̄cepta edicta iussit: Ad Arabes mareq;
 rubræ cūcta uincendo usq; puenit. Hierosolymā frustra defēdere Iudæi: q̄ꝝ. xij. milibus cæ-
 sis: iugū ipsis iposuit. Sed qd̄ p̄ singula: a Propontide i mare rubræ: q̄ terræ spatio duos & ui-
 ginti reges sceptrā gestasse describūt: sub alis Pōpeiana tenuere signa. Ex his omnibus tot &
 maximis uictoriarū trophæis: unicū p̄plus Roman⁹ spectauit triūphū: s̄p̄ & clarissimū ducē
 ornatissimo residētē curru. Cui eius inelyta gesta sūmo oīm fauore magni cognomē i signi

B

C

De Gaio Iulio Cæsare Augusto: Ca. XVII.

(dedere.)

A

g Aij Iulij Cæsaris clarissima hoc loco p̄cipua cura strictim cōmemorāda tradūt.
 Cui⁹ primū & mirabile negociū fuit piratas crucibus affigere: q̄bus qdē cū Rho-
 dum peteret ipse maritima p̄xada fuit: q̄nquaginta talentis redēptus: mox p̄tor i Hispa-
 nia ita magnifice rē gessit: ut q̄ q̄ nō triūpharet: dign⁹ triūpho tū uideret. Proinde i Gallia
 cōsul Helueticōꝝ gentē ad flumē Arar duobus cruētissimis p̄līis ita funditus deleuit: ut
 ad centū. xxx. milia depositis armis deditiōnē facerēt. Hinc Ariouistū germanōꝝ insolētis-
 simū ducē uno p̄līo uicit ac expulit Gallia: Belgarū p̄p̄os una cū germāōꝝ auxilijs ad du-
 centa octoginta milia: sūma quidē arte obstādō: ita disp̄sit: ut ad sua remeare q̄sq; cōpul-
 set. Cū Neruijs & Atrebatib⁹ subsequēter cruētior pugna fuit: Ita ut q̄nq̄ginta milib⁹ gal-
 loꝝ cæsis: reliq; terga uertere coegisset: Hinc deditiōes urbiū ad extremos usq; oceani ter-
 minos cōsecutæ. Auarici eodē ipetu fortunæ fugati: ad q̄ttuor milia cæsa: q̄nq̄ginta tria mi-
 lia uenūdata. Cū Venetis q̄ ad oceanū terras icolebāt nauale p̄līū & memorabile fuit: &
 hi q̄z uicti & armis supatæ sequaciōꝝ ad decem milia obruncata qui castra Romana cir-
 cumfederāt: equitōꝝ q̄ ad defectionē cū finitimis cōiurarāt ad. xxx. sex milia ferro p̄stra-
 ta: Germanōꝝ gēs q̄dringentōꝝ miliū agmine traiecerat i Gallias: q̄s p̄līo uictos Cæsar
 ad ripas pontē cōiunxit Rheni & cruore & fulmine itessit. Inde cōfluentis Rheni bis disitū-
 ctissimas ripas p̄tē cōiunxit: & prim⁹ Romanōꝝ armis Germaniā iuasit: Vex⁹ barbari syl-
 uas petere p̄curarūt ac paludes: nō ausi certare qd̄ p̄ uictoria fuit. Post hoc terminis ocea-
 ni nō cōtentus: in Britānia bellū trāstulit: quæ tandē expugnata cū regib⁹ suis flexit uictor-
 ris iugo ceruicē: Vercingentorigē qui rebellantiū Gallōꝝ instinctu rex declaratus uniuerso

B

350.

Supplementi: Ca. XVIII.

agmine in medio Galliae cōfederat. Post aliquot horrida certamina hinc inde: & praesertim ad Gorgonia uario discrimine & magnifice gesta: in Allexia oppido uallo. xj. milibus passuum circūdato mirabile sed Caesaris opus circūcluserat: donec ducetorū q̄draginta octo milium armatorū exercitu cōgesto: auxilio regis ferme tota Gallia surrexisset. Et hi q̄q; caesi: fusi: qui potuere ad sua remearunt. Rex ipse deposito fastu: supplex ante Caesaris genua abiectis armis: Et habere inq̄t fortē uirū fortissime uicisti: Et haec nouē ānoꝝ ī Gallia Britāniāq; Caesaris gesta: Deuicta Gallia nō fuit resistēdi loc⁹: quin ad iniurias Pōpeiū caterorūq; amulantiū transacto Rubicone Ariminū Caesar aduolaret: q̄re obsterrit⁹ Pōpeius oēm senatū trahens in Campaniā primo: mox Brundisiū uenit: ubi a Caesare obsessus: ruptis obstaculis p̄ Hadriaticū mare ī Grācia Dyrrhachiū tenuit fuga. Caesar ut reuideret Romā retrocesserat: & exhausto arario ī Hispaniā traductus ap̄ Hilerdā Petreū & Africanū Pompeianos duces ferro & famā cōsumptos supplices ad se uenire coegit: & ex toto pacata Hispania urbē reposcebat: īsecutus Pompeiū quē apud Dyrrhachiū sedecim milibus passuum cōducto uallo circūcluserat: inde digresso Pōpeio ambo tenuere Thessaliā: ibiq; uictus atq; fugatus Pōpeius: ī Aegyptū nauigat: ubi dolo regis Ptolemāi decollatus occubuit. Caesar eodē p̄perarat: & hic q̄q; cū Alexandrinis terra mariq; ingens belloꝝ negociū fuit: demū assumpto fluetibus rege uictor Caesar Cleopatram gentis Reginā relinquēs p̄ Syriā profectus: restituito ī regnū minoris Armeniae Deiotharo: Pharnacē bello uictū p̄diti regno priuat: Inde tenuit Africā: & post aliq̄t clarissima praelia: tres duces aduersa p̄tis p̄stravit: Scipionem: Iubam regē: & Labienū. Cato Uticā ultro repetitū gladio pectus trāfixit: uictor ad Italiā redijt: mox ad Hispanias cōuersus: ap̄ Mundā ancipiti euentu Gneū & Sextum Magni filios expugnat. xxx. milibus Pōpeianoꝝ caesis: ī fuga obrūcato Gneo. Hinc dominator gentiū Romā regressus: quīquies triūphauit. De Gallia atq; Britānia prim⁹ triūphus: de Aegypto secūdus: de Pharnace & Pōto tert⁹: quartus de Iuba & Africa: de Hispania quintus fuit.

De diuo Augusto Caesare Octauiano: Ca. XVIII.

Iuus Augustus Caesar Octauianus certissimū Romani imperij columē. xvij. aetatē anno cū Hirtio & Pansa cōsulibus aduersus Marcū Antonium decimū Brutū tunc Mutinae obsidentē p̄ praetore missus: primo cōflictu parū prospere pugnatū est: interempto Pansa: secūdo praelio exanimato Hirtio: ferox iuuenis sup̄stes deuictū fugauit Roma Antonium: Reuersus se inuisum senatui sensit: quare aduersus ingratisimos ciues cum Lepido & Antonio foedere se iūxerat: & cōsul creat⁹ ī urbe relicto Lepido cū Marco Antonio īterfectores Caesaris Cassiū & Brutū īsecut⁹ ī Grācia tenuit Emathiā. Postremo uir armis sup̄pati parricida Cassius ceruicē: Brutus latera ultro pximiori ferro obtulerunt. His itaq; gestis inter triūuiros tripartito Impio: Asiā tenuit Antonius: Lepidus Africam: Octauianus Europā. Hāc inter Lucius Antonius cōsul: Marci Antonij frater: urbē hostiliter inuaserat: Imperio sum iuuenē opprēssurus: quē praelio uictū ac fugatū: & Perusij obsessum impellente famā uiribus suis Octauianus succumbere coegit. Inde sextū Pompeiū Magni filiū qui infestatione piratica undiq; maria terrore impleuerat: trecentarū nauium classe toto mari dispersa expugnatū reddidit: ī fugam uersum: eodēq; successu cū Lepido qui ex Africa multitudine armorū uenerat: occasiōe data ī Sicilia cōfugere p̄perauit. Et hic quoq; uictor misere uitā implorāti remisit. Ad Hadriaticū littus p̄fect⁹ Illyricos: Liburnos: Dalmatas uincere maturauit: ad Actiū proinde grāciae promontoriū: ubi cū Regina Cleopatra ducētarū nauium classe: Marcus uenerat Antonius: armis petiturus Italiā: ad summū cladis terrestri naualiq; praelio certatū est. Deniq; uictore Octauiano Antonius cū Regina in Aegyptum infausta uela dedere. Octauianus hostē īsecutus: penes ipsū Pharum praelio deleuit Antonium: qui in Alexandrina urbe obsidiōe reclusus: in se gladio usus interijt: quem Regina imitari conata: ultro admotis serpentib⁹ uenis: paulatim decessit. Victor ad Italiā p̄fectus de Illyria deq; actiaca uictoria & de Aegypto triplici triumpho introijt urbem. Et clauso Iano pacis indicio: quia rem Romanā auxerat: ab augendo Augustus cognōiatus est. Sed diutius quiescere nō potuit: rebellionē gentiū concitus: Igit̄ recluso Iano ad Hispanias extrema oceani littora traductus: Cantabros & Asturos & totā puagatus puinciam terrore armatorū docuit seruare mandata. Scythae: Sarmatae simul & Parthi: qui intra septentrionem & ortū solis terras incolunt: ad Augustū se ad obsequia paratos miserunt. Tigranem in Syria a Gaio Augusti legato uictū p̄nituit defecisse: Bosphorū & Propontidē

Supplementi: Ca. XIX. XX.

D
 submissus se gerere docuit. Agrippa itaq; ad orientē p legatos omnibus pacatis ex occiduo
 littore Romam reuectus: Augustus Ianū de integro clausit: quem paulo post referare oport
 runum fuit: in arcticū polū ire coact⁹: ubi ferocissimæ gētes ausæ erant cōtrafacere. Ideoq;
 Vsiptes: Moricos: Brennos: Vindelicos: Salassos: Germanos: Marcomānos: Cheruscos:
 Suæuos: Sycambros: Dacos. Messios: & quicquid citra ultraq; Rhenū: Danubiū barba/
 ries effera spectat: sic pdomuit: ut obnixè paterentur Impia. Ad meridiem Cossus missus
 Getulos uicit: Garamantas & Marmaridas: & quicquid ad austrū pacandū restabat com/
 posuit. Itaq; Asia: Africa: demum & Europa subactis: nil uincere supererat: quare August⁹
 Romā regressus: tertio integra pace Ianū firmavit: & ingenia sic florescere uisa sunt: ut ipsius
 sæculi ætas qua Christus noster ac deus ex uirgine natus est: nulliq; ante uel postea fuerit
 morum celebritate litteris & militia sic conferenda.

De Flauio Vespasiano. Ca. XIX.

A
 v
 Espasiani gloriosissimi atq; oim clarissimi principis arma uictoria: hoc loco arta re
 latione laudū suarū noticiā psequunt. Is sub Claudio Tyberio ab Augusto quar/
 to Imperatore in Germaniā prius: mox in Britaniā missus: plærūq; fusis ac fugatis
 ac cæsis hostibus: aliquot ualidissimas urbes & oppida uiginti numero in Imperij potesta/
 tem redegit. Post imperante Nerone: ad ultionem cæsi exercitus Romanoꝝ cōsul in Iudæā
 cum Tito filio eius legato missus: primo statim aduentu in Galilea cuncta flammis ferroq;
 populatus: urbes & oppida tumultuoso armorū terrore concussit: Iosephūq; uig: utiq; litte/
 ris & militia clare: qui multitudine genitū obuiā processerat: sola noīs fama in fugā uertit:
 & Iotapatā & munitissimas urbes dura morte prostrauit: quibus incendio datis perēptorū
 B
 numerus & captorū ad quadraginta milia fuit. Africa. xij. milibus oppidanorū cæsis scalis
 superata ac dirupta circa radices montis Gariçij: Samaritanorū duodecim milia & sexcen/
 ti obruncata: Iopen tutissimū Palæstinæ oppidū ad quattuor milia ciuiū trucidata ruinæ
 eius pmiscuit. Tyberjada quia pacifice tenuit arma: integra stetit. Tharicheas urbs sūma
 quidem Titi Vespasiani uirtute obtenta est: Iudæorū sex milibus quingentis cæsis: triginta
 milibus iure belli uenundatis: electissimis iuuenibus mille Neroni transmissis. Gamola ua/
 rio discrimine oppugnata: & miserabili obitantiū clade sic deleta: & quinç milib⁹ Iudæorū
 C
 cū cōiugibus & filijs e mœnibus sese præcipitantibus: ex toto desolare. Giscalā armis ob/
 tenta: duobus milibus qui aufugerant in itiuerē trucidatis. Matronæ cū infantibus ad tria
 milia captæ. Iannia & Açotū uictoricibus ilico cessere armis. Gadara subito impetu capta &
 direpta: fugientium supra Iordanem: ad tredecim milia ferro necata: ultro duo milia capta.
 Gallitiæ regio quia rebellarat: iterū arma in se acrius cōuerterat: quare miserabili populati/
 one undiq; uagatus cōsul oia uastatū ire pmiserat: subactis Lyda & Iānia. Inde ultro pro/
 gressus Metropolim obsidione circūdat: Thopartiam & Bethelton aliaq; oppida cœpit.
 In Idumeorū prouincia Bethabrim & Caphurtoſiū gentis munimina: quia obstitērāt: Iu/
 dæorū decē milibus trucidatis: mille captis pessundati sunt. Gerasom oppidū expugnatū &
 flāmis recōmissū: mille qui restiterāt obrūcatis: hinc p diuersa Iudææ reuolutis signis: cæ/
 de: ferro & igne i urbes & oppida uictoria strepuere arma. Tarega & Euphre cū ipsis ciuib⁹
 oppressis: uersus Hierosolymā p inde cecinere signa: ut fumo & puluere urbis offuscarētur
 mœnia. Dum ad orientem hæc gerunt: Nero: mox Galba: postremo Ottho occiderāt Im/
 peratores: & Vitellius omniū sceleratissimus iam Imperare acceperat: quare exercitus qui
 sub clarissimo duce in Iudæa armis elaborabāt indignati sub tam ineptissimū principem:
 rem Romanam uenisse: Vespasianum summæ rei Imperatorē creant: Hæc inter Romæ Vi/
 tellius gladio stercore ilico perfossus in Tyberim distractus: quare Vespasianus quicquid
 belli Iudaici supererat agendum. Tito filio cōmittens: ad Italiam redijt: & urbē sūma oim
 alacritate ingressus: primo ueneratus sacra p reb⁹ pspere gestis dijs hūanissime grās egit.

De Tito Flauio Cæsare: Ca. XX.

A
 t
 Itus Flauius Cæsar clarissime indolis iuuenis ac rarissimū uirtutis ornamētum: se
 inter serenissimos principū digne enumerandū tradit. Is admodū adolecēs sub ge/
 nitore militās: in Iudæa iter cætera p eū strenuissime gesta: quodā acerrimo cōflictu
 duodecim ex hostib⁹ q aduersus se irrūpant duodecim sagittarū icrib⁹ lætali uulnere pstra/
 uit. Postremo Hierosolymā æternū iuuenis decus uincere supat: quæ a patre cōcussa: a filio
 diruēda poscebat. Ideoq; post aliq; prælia añ urbis cōspectū uario utrimq; discrimine ma/
 nifice gesta: bellicis instrumētis unq; pulsatis mœnib⁹: p hiatū ruinæ urbis angulū Romæ

Supplementi: Ca. XXI.

nus obtulit: Et dum ad secundi muri fragmenta praestater & ocus Titus contedit: cum Iudaeis admirabile negocium fuit: Ita ut uota Romani pari clade assequerentur: Tertia incenia uincenda restabat: quae summo tandem labore & machinis concussa ac dilapsa: noctu clam iter fecit: custodibus: ingrediendi aditum dederit: Subinde acrius fuit cum ipso phano quam cum urbe pugnare: & maiora interna quam exteriora certamina: namque circa templum eminentissimum Salomonis: opus cum Iudaeis ingens: & cruenta indies eruptio pugnae fuit: & plerumque strage multoque retrocedere coacti sunt Romani. Sed desiderio uincendi magis ac magis flammatus aiosissimus iuuenis: suos in agmen restaurauerat: & hic quoque infauste depulsi Romani uincunt. Nec ob hoc remisit animum uir fortissimus: qui uirtute cuncta superare delegerat: Ideoque de integro in hostem atrocis inuectus: ardua phani schalis & ui armorum adortus: telis saxisque potitus cum resistere non posset: strage suorum retrocedere coactus est. At ille indefessus & laboris patiens: uirtuti suae obtemperaturus: ad certamen aetatis suis in praelia reuersus aduolat: & multo acrius inter militem & Imperatorem uincere dimicauit: ita ut hostes caesi cruci secessissent. At ubi post triduum in agmen ipse rediret: a quodam Romano intra fenestram ad penetralia templi tendentem iniecta face: ex templo ad ardua concrepuit flamma: quare illud grande perfidae gentis sanctuarium fama celeberrimo: anno millesimo trecentesimo trigesimo postquam a Salomone conditum fuerat incendio consumptum iacuit solo: Haec inter tanta Iudaeorum strages fuit: ut miserranda Hierosolyma suorum cruore undique affluenter manaret. At ubi flammis demum omnia commissa essent: urbs obstinatissima cineri ilico cessit: Iudaeorum igne: ferro & fame pemptorum pro omni bellorum tempus sub patre ac filio: undecies centena milia fuisse Iosephus affirmat clarissimus historicus ac Iudaeus: reliquos uenudatos ac toto orbe terrarum dispersos septem & nonaginta milia declarat. Ita quod omnibus explicitis summa omnium alacritate inuictissimus iuuenis ab uniuerso exercitu Caesaris cognouit: & ad Italiam profectus senatu: populorum Romano occurrentibus summo & a patre ingenti apparatu susceptus introiit urbem. Proinde pater & filius uno residentes curru: de Iudaea speciosissimum duxere triumphum: quem inter trecentos & uiginti triumphos ab urbe condita clarissimum fuisse describunt.

B

C

De Vlpio Traiano:

Ca. XXI.

Abor ingenium ututis gloriosissimum iusticiae & pietatis exemplum Vlpus Traianus breui representatione hoc loco referendus erit: Cuius arma & si ampliori loquendi stilo prosequenda erant: necessitati cedere patiantur. Is primo ubi imperare accepisset: re integrandi Imperii quod priorum principum ignauia iam pene absumptum & uiribus exhaustum uidebatur: alto animo constat agitare consilia. Nec mora fuit ad Archonem primo conuersus in Germanorum ferociam qui defectione assidue rebellant: ualidissimo impetu signa commouit: quos post multa & horrida praelia ita confictos subegit: ut ipsi attriti & ferme funditus oppressi: Romanam uirtutem submissis succumberent. Nec prius inde discessit quam ceteras nationes inuaderet armis & suparet: quae contrafacere ausi: non modo clarissimus: sed & cruentissimus ultor ad orientem transire aequoreum festinauit: ibique Armenia: Parthis erepta: Syros quoque assidue duo Marte calcauit: ad Propontidem signa reflectens Bosphorum adortus: omne Ponticum regnum superat: Inde prodomuit Albanos: uicit & feroces Sauromatas: quibus seruitutis frenum imposuit: ad Colchos & Scythas Hircanosque cuncta uincendo: usque progressus ita ut Tanais limen quo primum ab Europa dirimitur Asia: sub ipso gelido situ absterreret armis: mox indagine quaedam circumdato exercitu: horrifono armorum terrore pristinum relegens iter. Seleuciam Thesiphontem urbem ac Babylonem inuasit: contremuere & Arabes pere coacti: nec Persides euadere potuerunt: quoniam uictoris praecipua seruarunt. Hinc ultra montis Tauri iuga cuncta pacando: oblique transuersus mare rubrum inspexit: quo onusta classe depraesto remigauit ad Indos: ut illis pridem ignotis Romana ostenderet arma. Unde uictor remeans Tigridem & Euphrates postremo superare conatus: toto oriente auro uibrata circumtulit signa: ut gloriosior suam reuiferet Italiam. Qui ubi Romam restituit in clypeo curru triumphans: uti quoddam munus caeleste receptus magnitudinem re: equidem unice contemplandus fuit: cum nemo alter felicior Augusto: melior Traiano: assidue sit proclamatum. Et quia reipublicam non modo uiribus augendo: uerum etiam ruinis depraestam urbem restaurando in pristinum decus reformauerat: ueluti alter Romanam urbis conditor cum Romulo aequari uoluerunt. Cuius strenuissima gesta aerea imagine caelata: unicuique posteris exemplar foro posita sunt: uir generosi spiritus cumulatissimis laudibus ad sidera sublimandus.

A

B

Epitomatis quorundam Illustrum uiuorum: post celeberrimi uatis Francisci Petrarchae obitum: Lorbaridi de Siricho Patuini: explicit Supplementum.

Liber Augustalis

Famosissimi Oratoris: Historiographi & Poetae Beneuenu-
ti de Rambaldi in Libellū suū qui Augustalis dicitur: cōtinens sub compēdio breuē descriptio-
nē Augustorū: ad Illustrē Nicolaum Marchionem Aestensem: Praefatio.

Pras clarissime Marchio Heroicaz̄ cultor uirtutū posse: facilliter & cito inter-
noscere bona & mala principū Romāorū: ut utrorūq̄ sine notato: cautior fias
o eminenti in speculo exemplorū. Parebo libens & calculātis more rem magnā
breui rōne sūmabo. Quia nō modicū cōfert cōmoditatē ad cognitionē rez̄ ge-
staz̄: praesertī p̄ q̄ uenit tēp̄ gratia: quo rex uniuersi & urbē & orbē totū ad
unā uoluit redigi monarchiā: nosse annos quibus quisq̄ principū impauit: non p̄ modum
narrantis: sed potius numerantis singulorū tēpora: breuiter: imo transcurrenter perstringā
lucido cū sermone. Est autē utiliter praesciendū: q̄ oēs historiaz̄ descriptores catholici: siue
in obsequiū fidei: siue ob aliam causam: sicut Orosius in Ormesta mūdi: & alij plures inci-
piunt descriptiones a Caesare Augusto: quia sub eo Christus nasci dignat̄ ē: a quo incepit
primitiua ecclesia: uel quia diutius impauit: & salubrius rēpublicā gubernauit. Vnde uideē
uelle: q̄ Gaius Caesar fuerit poti⁹ quidā praecursor Imperij: sicut Baptista fuit praecursor do-
mini. Oēs uero gentiles historici incipiūt a Iulio Caesare: sicut Suetonius & alij multi: quos
magis sequi intendo: quia nō aliud q̄ ueritatē tradere posteris curauerunt.

Eiusdē Famosissimi Oratoris historiographi & Poetae Beneuenu-
ti de Rambaldi Libellus qui Augustalis dicitur: breuiter cōprehēdēs
descriptiōnē oīm Augustorum usq̄ ad tēpus suū: Foeliciter incipit.

Iulius Caesar.

Rimus igitur qui Romanorū arripuit Imperiū fuit Iulij Caesar Lucij fili⁹: ua-
lēntissim⁹ omnium principū: qui in uigore animi non habuit parem: nec ante se
nec post se. Hic uixit annis. lvi. Imperauit autem post finem bellorū suorum
p annis tribus & .viij. mensibus. Interfectus est in medio senatus uiginti tribus
uulneribus.

Augustus
Octavianus

c Aesar Augustus dictus Octavianus: a natiuitate pronepos Caesaris &
filius adoptiuus: successit illi in Imperio. Hic fuit foelicissimus oīm prin-
cipum priorū & posteriorū: Nam alta puidentia sua imperauit prudētē & laudabiliter: tot
ānis: quot Caesar uixerat: scilicet. lvi. De quibus regnauit. xij. cū Antonio & Lepido triū-
uir. Reliquū tēporis solus cū magna pace & trāquillitate orbis clauso templo Iani: & uixit
annis. lxxv. minus. xxv. diebus: mortu⁹ est foeliciter apud Nolam ciuitatē Campaniā.

Tyberius

t Tyberius praeuignus Augusti ex Liuiā adoptatus ab eo: hāeres fuit Imperij. Hic ut ait
Plinius fuit tristissimus hoīm senex: foedissimus omni turpitudine luxuriāz̄ & ebrieta-
tum: fuit tamen strenuus uictor in iuuentute: de quo dicit Orosius: q̄ ex māsuētissimo prin-
cipe conuersus est in saeuissimā bestiā: cum non impetrasset in senatu q̄ ipse pro deo habe-
retur. Mortu⁹ est graui morbo uel ueneno. Vixit annis. lxxviij. Imperauitq̄. xxiiij.

Gaius Caligula

g Ai⁹ Caligula p̄nepos Tyberij nat⁹ ex germanico filio Drusi q̄ fuerat frat̄ ipsi⁹ Tybe-
rij. Hic fuit iuuenis pessimus oīm excepto Nerone: omni scelere cōtaminatus: qui uix-
it annis. xxviij. Imperauitq̄ annis tribus: mensibus decem: diebus octo. Interfectus cōiu-
ratione suorū. xxx. uulneribus & turpiter tractatus.

Claudius

c Laudi⁹ nepos Tyberij nat⁹ ex Druso patru⁹ Gaij Caligulae: idifferēs fuit & uari⁹ mul-
tū: q̄ a prima aetate fuit semp̄ infirmus: uilis & tristis. Vnde cū debuit succedere Tybe-
rio in Imperio Gaius fuit sibi praelatus: fuit tamen satis utilis sed infortunatus in uxorib⁹:
De quarum una Messalina scribit Cornelius Tacitus: & Iuuenalis dicentes: Et lassata uris
nondum satiata recessit. Altera uero Agrippina mater Neronis: quae ipsum Claudiū uene-
rauit in fungis. Claudius uixit annis. lxiij. Imperauitq̄. xiiij.

Nero

n Ero de gēte Domitia praeuignus Cladij & gener eius adoptatus fraude Agrippinae.
Hic fuit neq̄ssim⁹ oīm: hostis hūani generis: & ideo iudicat⁹ est hostis a senatu. Interfe-
cit se pugione quarto miliario lōge ab urbe cū iperasset annis paulominus. xiiij. Vixitq̄ an-
nis. xxxij. & familia Caesarū in Nerone defecit.

Galba

g Alba senex de nobili stirpe Sulpitiorū septim⁹ post Neronē: uir uitiosus: cōmisit se to-
tū regendū uitiosissimis seruis: unde oibus odiosus occisus est ī foro a militib⁹ Ottho-
nis cum imperasset mensibus septem. Vixitq̄ annis. lxxiiij.

Liber Augustalis.

- o **T**ho octauus Imperator: fuit nobilis homo natus ex equite Romano: nō poterat esse bonus nec charus bonis: quia fuerat familiarissimus Neroni: fuit tamē militibus dilectissimus: qui uictus a Vitellio se occidit pugiōe cū impasset nonaginta dieb⁹: āno ætatis u
- u **I**tellius nobilis de gente Vitellioꝝ: uir profundæ gulæ & crudelis: (sua. lviij. qui a puericia fuit educatus inter meretrices Tyberij: uituperatissime occisus in furo re populi inter oīa ludibria & torneamēta. Regnauit mēsisibus octo. Vixitq̃ annis. lviij. Et nota q̃ Orosi⁹ Otthonē & Vitellium abijcit de numero principum Romanorū.
- v **V**espasianus nobilis de gente Flauia: successit decimus in Imperio Vitellio: cū esset dux belli Iudaici pro Nerone. Hic fuit sapiens senex & utilis reipublicæ: q̃ uixit ānis. lxxix. mensibus tribus: & diebus. viij. Impauit annis. x. & mortuus ex fluxu uentris.
- t **T**itus Vespasiani fili⁹: clarissimus omni uirtute: gloriosissimū triumphū duxit de Iudæis simul cū patre: quia simul ambo impauerūt. Vel quia dicit Plinius optimus testis: qui ascribit Vespasiano. Et hic amore oīm tenuit Imperiū sol⁹ annis duobus: mēsisibus duobus: & diebus. xx. Vixitq̃ annis. xli. & mortuus est febre cū magno planctu omnium.
- d **D**omician⁹ filius Vespasiani: frater Titī: hostis & tutū: patris & fratris crudelis sanguinarius: p̃secutor muscarū & christianorū & Iudæorū: q̃ uixit ānis. xlv. Impauit. xv. oc⁹
- n **N**erua senex satis nobilis: honestus & modestus: contrarius (cisus a suis in camera. Domiciano: factus est Impator opera occisorū eius: qui adoptauit Traianū in filium p̃pter egregiā ei⁹ uirtutē. Vixitq̃ ānis. lxxij. Impauit āno uno & mortu⁹ ē morte naturali.
- t **T**raianus ortus Romæ: cuius antiqui fuerūt Hispani: optim⁹ fuit oīm Augustorū: sūmā iusticiæ: clāmētīæ & ciuilitatis: qui uir diuin⁹ mirabili uirtute & felicitate Romanum Imperiū satis infirmatū magnifice ampliavit. Hic uixit annis. lxxvij. mensibus octo: & quattuor diebus. Impauitq̃ ānis. xvij. mēsisibus sex: & mortu⁹ est ex fluxu uentris.
- h **H**adrianus ut scribit Spartianus: natus ex cōsobrino Traiani filius adoptiu⁹ ei⁹: cuius fuerunt maiores in Italia tpibus Scipionū: uir magnæ scientiæ: maximæ eloquentiæ: nūc crudelis nūc clāmens: qui plus pcurrit puincias Romani Imperij q̃ aliq̃ ali⁹ Imperator. Hadrianus uitæ rædio afflictus petebat occidi: & mortuus est anno ætatis. lxxij. mensibus quinto cum imperasset annis. xxj. mensibus. xj.
- a **A**ntonius Pius gener Hadriani & filius adoptiuus: uir forma pulcher: insignis ingenio & eloquio: magnæ litteraturæ: moderatissimus & benignissimus: qui Romanū Imperium plus studuit conseruare q̃ ampliare: habens illud in ore Scipionis: Malo unū ciuem seruare q̃ mille hostes occidere. Antonius perijt anno. lxx. Imperauit annis. xxij. Mortuus est ex febre quasi dormiens.
- a **A**ntonius uerus gener Pij successit ei in Impio cū Lucio fratre suo. Isti duo fratres primi simul uocati sunt Augusti. Iste Verus sapientissime celauit & supportauit uitia fratris: qui regnauit secū annis. xj. Fuit em̃ magnus philosophus: sanctitate uitæ oibus prapendendus: nunq̃ mutās uultū: qui uir tātæ & utit⁹ poterat dici felix: si uxorē Faustinā & filiū Cōmodū nō habuisset. Impauit ānis. xvij. Vixitq̃. lxx. & mortuus est ex morbo.
- a **A**ntonio Cōmodus filius Veri: paternæ uirtutū hostis crudelis: luxuriosus: q̃ a puericia fuit toto corpore omni turpitudine fœdatus: trecēta smeretrices & totidē pulchros pueros habēs in palacio: infamator oīm: ab oibus infamat⁹: fortis solū in pugnis bestiæ. Cōmod⁹ oibus incōmodis: cū impasset. xij. ānis strangulat⁹ fuit cū magno cōmodo oīm.
- p **P**ertinax fact⁹ Impator mādato senat⁹: fuit genere ignobilis ex p̃re Libertino: sed moribus nobilis: senex: uenerabilis: tēperatus: cōtrari⁹ Cōmodo. Reputat⁹ est auar⁹: dilectus pp̃lo & militib⁹ odiosus. Vñ occisus est a militib⁹ in domo sua opa Iuliani. Vixitq̃
- i **I**ulian⁹ Didyus post Pertinacē assūpsit (ānis. lx. & mēsisib⁹. vj. & xxv. dieb⁹. Impiū: q̃ fuit nepos Iuliani magni iuriscōsulti: q̃ magis nobilitauit cū: Cui⁹ antiq̃ Iulian⁹ didy fuerūt de Mediolano. Iulian⁹ fuit parcissim⁹ hoīm miserrime uiuēs: unde odiosus pp̃lo: deus fertus ab omnibus: priuatus est Imperio auctoritate senatus & in palacio occisus. Vixitq̃
- f **S**euero sol⁹ in nūero principum fuit ex Africa: q̃ uir fortis magna bella gessit: terribilis senatui & pp̃lo: sed militibus amabilis: q̃ mai⁹ stipediū dedit q̃ aliq̃ Impator. Hic tm̃ ānonæ relq̃t i morte q̃ sufficere poterat urbi. vij. ānis dando. lxxv. milia modiorū in die. De q̃ dixit senat⁹ q̃ nūq̃ debuisse nasci uel nūq̃ mori. Vixit ānis. lxxix. Mortu⁹ est in Britānia cū impasset ānis. xvij.
- b **B**assianus filius Seueri dictus Antonius Chafatallus successit patri i Imperio asperior eo: luxuriosus multū: qui Papinianū magnū Iuriscōsultū trucidari fecit: quia repre

Otho octauus
 Vitellius
 Vespasianus
 Titus fili⁹ uer⁹ spasiani
 Domicianus
 Nerua
 Traianus
 Hadrianus
 Antonius pi⁹
 Antoni⁹ uer⁹
 Antonius cōmodus
 Pertinax
 Seuerus
 Bassianus
 b 6

Liber Augustalis

- henderebat eum quod duxerat Iuliam nouercam suam in uxorem. Hic impauit annis quasi sex: & occisus est apud Chairas insidijs Macrini praefecti: anno aetatis suae. xliij.
- Macrinus** m Acrinus occiso Bassiano arripuit Imperium: homo omnium uitioꝝ: uilissime natus & uilissimus seruus sub Commodis: fuit crudelis: sanguinarius: inuictor nouarum mortium: sed post annum sui Imperij fuit occisus apud Antiochia ab Heliogabalo.
- Varius Helio gabalus** u Arius Heliogabalus reputatur filius supra scripti Bassiani ex Semirama uulgatissima meretrice: ad cuius uoluntatem fecit omnia turpia: impurior omni bestia: occisus eodem iuramento militum: & deiectus in cloacam stercoreariam & mater cum eo dignissima tali filio luxurioso: prodigo: scenoso: qui non est nominandus homo: sed upupa foedissima: Imperauit annis tribus.
- Alexander** a Lexander filius Varij Heliogabali natus ex Mamminea christianissima muliere: accepit Imperium ad remedium generis humani: qui iuuenis: uirtuosissimus: purgatis fordibus Heliogabali: rempublicam salubriter gubernauit consilio Vlpiani qui fuit legis scientiae princeps. Habuit iste Alexander omnes dotes naturae & fortunae: & uitam bonorum principum metricè scripsit. Vixit annis. xxxix. mensibus tribus: diebus. viij. Imperauit annis xij. Occisus est in Gallia a militibus opa Maximiani: quod indignissimum uisum est. Nam omnes boni principes ut plurimum bene mortui sunt: & mali male.
- Maximianus** m Aximianus natus de regione Thraciae: ex patre & matre barbaris: sine auctoritate senatus: a militibus appellatur est Augustus: qui fuit magnus ut gigas: fortissimus: ferus: asper & superbus: nullum animal eo crudelius fuit in terris: unde milites in Africa fecerunt Imperatorem Gordianum senem grauissimum: Sed Maximianus occiso Gordiano & filio eius iuene ueniebat contra Romam fulminans. Senatus uero territus fecit tres Imperatores contra eum: scilicet Pupienum: Albinum & Gordianum paruulum nepotem Gordiani senis interfecti. Maximianus propter Aquilegiam occisus est a militibus cum filio suo cum impasset annis tribus.
- Gordianus tertius** g Ordianus tertius qui appellatus fuerat Augustus a senatu cum Pupieno & Albino: Illis occisis fraude militum qui iam imperauerat duobus annis solus tenuit Imperium ualde puer. Cui nihil deficiebat nisi aetas amabilis & gratiosus. Hic cum bella feliciter gereret in oriente: consilio Mansichei soceri sui uiri prudentissimi: occisus fuit a militibus fraude Philippi Arabis dicentis quod puer nesciebat regere Imperium. Impauit annis sex.
- Philippus de Arabia** p Hilippus de Arabia post Gordianum factus Imperator: Philippum filium fecit participem regni: qui de uili genere natus superbe impauit annis septem: nihil laudabile fecit: nisi quod fuit primus Imperator christianus: & antequam in tumultu militari interfecti sunt fraude Decij: pater Veronae: filius Romae. Et hic nota quod omnis Augustus est Caesar: sed non e conuerso: Nam Caesar est electus a principe uel exercitu: Augustus pro confirmatus a senatu.
- Decius de Pannonia** d Ecius de Pannonia natus: uir industria militari strenuus: occisis Philippis inuasit Imperium: quod tenuit annis tribus: & ipse cum filio quem Caesarem fecerat occisus est iu medio barbarorum: cum bellum pararet contra Aemilianum: qui in Missia rebellauerat. Crudelis fuit contra christianos.
- Gallus Hostilianus Valerianus** g Allus Hostilianus post mortem Decij successit in Imperio cum filio suo Volusiano: quod tenuit annis uix duobus: qui tempore persecutione fecerunt iu christianos & pestis generalis fuit ubique. u Alerianus ab exercitu appellatus Augustus: uolente populo & gaudente senatu: quia fuit uir nobilis sanguine: scientia clarus: gloriosus eloquentia. Et hic uerificat dictum Aristotelis: ubi plurimum de uirtute ibi minimum de fortuna & e conuerso: sed infelicissimus fuit omnium: Nam captus a rege Persarum in misera seruitute conuenit: sustinens se in tergo regem cum ascenderet equum. Hic uixit annis. lxx. Impauitque annis sex.
- Galienus** g Alienus filius Valeriani qui iam erat Caesar: factus est Augustus a senatu loco patris: qui luxuriosus marces ocio se totum dedit uoluptatibus neglecto patre & impio. Vixit & xxx. tyranni inuaserrunt imperium: fuit tamen poeta clarus. Vixit cum se celebraret nuptias tenens sponsum & sponsam per manus dixit istos mirabiles versus. Ite si pueri pariter sudate medullis Oibus: intra uos non murmura uestra colubae. Brachia non hederarum non uincant oscula conchae. Impauitque annis. xj.
- Claudius secundus** c Laudius secundus Imperator factus de uoluntate senatus dicitur habuisse in se bona omnium principum: sicut virtutem Traiani: pietatem Antonini: prudentiam Augusti. Hic uictis feliciter Gothicis mortuus est ex infirmitate familiaribus virtutibus suis coelum petijt cum impasset quasi duobus annis Quo mortuo Quintilianus frater eius uir optimus Imperium tenuit solus. xvij. diebus & occisus est.
- Aurelianus** a Vrelianus natus ex parujs parentibus barbaris: fuit uir fortissimus & in omni genere armorum exercitatus a pueritia: qui magna bella gessit in oriente: & muros urbis

Liber Augustalis.

plus ampliauit q̄ aliquis alius ante uel post: sed clementiam non habuit quæ est prima uirtus principū. Triumphus eius fuit gloriosissimus: Nam Zenobiā magnanimā mulierē: quæ magnifice uendicauerat sibi Syriā: duxit añ curꝝ triūphalē ligatā multis catenis au/

reis. Impauit annis quīqꝫ mēlibꝫ .vj. Occisus fraude notarij sui apud Byçantium.

Tacitus

t Acitus uir consularis: senex & grauis factus est Imperator cū summa concordia & lō/ ga deliberatione militū: senatus & populi: spacio sex mensium: temperatus: sobriꝫ: le/ ctione librorꝫ delectatus: non fecit magnifica propter tempis breuitatē: quia tantū sex mē/ sibus imperauit: morbo perijt.

Glorianus

g Lorianus frater eius sibi similis: Imperium tenuit duobus mensibus: & occisus est in/ dījs militū.

p Robus de Pannonia oriundus de ciuitate Syrmienſi: nobiliore matre: qui uere p̄bus iudicio omnīū bonorꝫ: factus Impator rempublicam quietissimā & securissimā red/ didit: nobilissimis ꝑtutibus clarus: sub magnis ducibus Valeriano: Aureliano & Claudio multa bella gessit foeliciter & probiter: terror barbarorꝫ. Ideo finaliter occisus est apud Syr/ mien: quia nimis eos grauabat prælijs & laboribus: anno Imperij sui quinto.

Charus

c Harus Romanus uel Mediolanensis: uisus est militibus dignus Imperio post mortem Probi: & tamen medius fuit inter principes bonos & malos. Hic capta ciuita te Cha/ rarum in Persia: longius procedēdo cū exercitu fulminatus est cū imperasset annis duobꝫ. Charus habuit duos filios Cæsares: quorꝫ minor Numerianꝫ magnus orator & poeta si/ ne pari tēpore suo: occisus est proditione Apri soceri sui qui uolebat occupare Imperiū. Ma/ ior autē noīe Charinus cōtaminatissimus oīm: uictꝫ & occisus est a Diocletiano.

Dioclecianus

d Ioclecianus cū bonꝫ princeps quæreret: occiso Numeriano: cōsensu omnīū appellatꝫ est Augustus: uir magnanimus: prudens: alti consilij: qui dicebat: bonus: cautus: opti/ mus uenditur Impator. Cū autē solus libere imperaret: subito ortis magnis bellis Diocleci/ anus fecit Augustū Maximianū quē a principio fecerat Cæsare: & elegit Cæsares Constā/ tium patrē magni Constantini: & Galerium post multas uictorias bellogꝫ. Dioclecianus senex reduxit se primū ad uitam priuatam apud Salonas ciuitatē Dalmatiæ patriā suam: & Maximianꝫ coactꝫ ab eo idē fecit apꝫ Mediolanū: & Dioclecianꝫ ī oriēte: & Maximianꝫ in occidente crudelius p̄secuti sunt christianos q̄ Valerianus Aurelianus & Decius & cæ/ teri. Diocletianus uenenū bibit Anno ætatis. lxxiij. cū impasset annis decem.

Constantius

c Onstantius & Galeriꝫ Cæsares facti Augusti diuiserunt Imperiū inter se: Nā Constā/ tius contentus Gallia & Hispania: Cæteras prouincias collegæ cessit. Constantius ex patre Eutropio nobili Romano fuit uir optime constantiæ & ciuilitatis oībus amabilis & uenerabilis: q̄ mortuꝫ est ī Britānia Anno Imperij sui. xij. relicto Cōstātino filio ex Helena.

Galerius

g Alerius cum imperasset Illyrico: milites prætoriani Romæ fecerūt Imperatorē Max/ entium filium Maximiani: contra quem Galerius misit quendam Seuerum: qui cum incredibili multitudine obsedit Romam: & tamen proditione suorꝫ a Maxentio fugiens oc/ ciscus est: & Maxentius cōfirmatus in Imperio factus est sæuissimus tyrannus. Galerius ꝑo post multa mala quæ fecerat in christianos: dum putaret uenire in Italiam: morbo fastidi/ endo putrefactus: cum uermes incessabiliter emitteret de corpore: cruciatus impatiens: ma/ nu sua se interfecit Anno Imperij sui. x. Impauit solus annis duobus.

Constantinꝫ magnus

c Onstantinus Magnus Constantij filius omni uirtute refulgens optimis principi/ bus comparandus: rogatus a senatu & populo Romano ut ciues suos liberaret a ser/ uitate crudelissimæ bestiæ Maxentij: cōuocatoqꝫ Licinio qui imperabat in Hispania cū ma/ gno apparatu belli uenit contra Maxentium: quem magno prælio uicit: & Maxentius fugi/ ens suffocatꝫ est in Tyberi. Constantinꝫ cū magna gloria intrauit urbē. Postea Liciniū sibi rebellem: sæpe uictum: tādē occidi fecit. Constantinus itaqꝫ omnīū uictor: ecclesiam Ro/ manam reformauit: fidem christianam confirmauit: sedem Imperij transtulit in Græciam: ubi fecit secundā Romā. Constantinus cū magna uirtute & fortuna p̄sperrima Impauit xxx. annis: mēlibus. x. & diebꝫ. xj. uixitqꝫ annis. lxxvj. & mortuꝫ est foeliciter.

Constans

c Onstans & Constantius filij Constantini occiso fratre eorꝫ Constantino tenuerunt ambo Imperium. Constans prauus Arrianus persecutus est catholicos: sed post mul/ ta prælia gesta contra Persas: factus omnibus intolerabilis occisus est anno Imperij eius xix. ætatis uero anno. xxx.

Constantius

Liber Augustalis.

- Arrianus. Hic Iulianum consanguineū suum fecit Cæsarem & sororium suum: & misit in Gallias: qui elatus uictoria inuasit Imperiū in Italia: Cōstantio occupato bellis Parthorū: Constantius uero rediens contra eum: mortuus est in uia: anno ætatis suæ. xlv.
- Iulianus** **i** Iulianus successit solus in Impio: uir liberalis: litteratus: eloquens: memoriosus: cupidus gloria: Fuit tamē ingratus cōtra Constantiū & perfidus cōtra fidem: unde uocatus est apostata: quia sol⁹ post Constantiū recessit a fide christiana: & christianos odio habuit: quibus interdixit officia & studia scientiæ. Iulianus uixit annis. xxxij. Impauit anno uno: mensibus octo: transfixus telo in deserto Parthiæ ab uno milite ignoto.
- Iouinianus** **i** Iouinianus de Pānonia oriūdus: electus est Impator ab exercitu Iuliani: qui corpore pulcher: lætus aīo: exercitiū quē Iulianus fecerat paganū: fecit christianū: & reduxit saluum ex piculo magno. Mortuus octauo mēse Imperij ætatis eius. xxxij.
- Valētinianus** **u** Alentinianus de Pannonia: qui recesserat a Iuliano: quia uerus christianus erat: fact⁹ est Impator a militibus nolens: uir pulcher: prudens: probus: similis Hadriano & Aureliano: quia fratrem suū Valentē: & Gratianū filiū fecit augustos. Hic uir pfectus post multa bella mortuus est subita sanguinis effusione: anno Imperij. xj. ætatis ʒo. lv. Quo mortuo Valens tenuit Imperium in oriente: & Gratianus in occidente.
- Valens** **u** Valens Imperator in oriente tanq̄ Arrianus psecutus est catholicos christianos. Vnde præcepit ut monachi militarent: sed infelicitissime bellū gerens cū Gotthis: p̄dito exercitu: ipse uulneratus sagitta fugiens ī uilē casam uiuus cremat⁹ est igne: cū impasset q̄si ānis
- Gratianus** **g** Rationus post mortē patri impauit annis. vj. qui iuuenis gratus: ca⁹ (quattuor tholicus & fidelis: cōtra Alemanos fœliciter pugnauit: sub q̄ Italia tota recessit a perfidia Arrianorū. Gratianus uidens multas gentes infestas Romano imperio: elegit in Impatorem orientis Theodosiū nobilissimū Hispanū. Qui uir. xxxij. ānoꝝ Tartaros terribiles debellauit: & cæteris hostibus conciliatis gloriosus fuit apud Constantinopolim.
- Valentinian⁹ secundus** **u** Alentinianus secūdus frater Gratiani Impauit in occidente Theodosio imperāte ī oriente. Iste uir bonus expulsus de Gallia a maximo tyranno: Theodosius tyrannū potentem cū paruo apparatu fœliciter uicit apud Aquilegiā & captū decapitauit. Valentinian⁹ ergo restitutus in regno occidentis cū in pace regnaret: strangulatus est apud Viennā fraur de Arbogasti comitis sui cum imperasset annis octo.
- Theodosius magnus** **t** Theodosius magnus cū iam imperasset. xij. annis cū Gratiano & Valētiniano fratrib⁹ solus remansit in Imperio annis tribus in oriente & occidente. Iste fuit optimus Imperator christianorum: similis Traiano a quo originē traxit: de quo mirabiles laudes fecit Ambrosius: cuius auxilio expulit Arrianos de Mediolano: Theodosius cōtra Eugeniū qui usurpabat Imperiū in Gallijs confidens uirtute Christi: illius auxilio suppliciter inuocato in alpiibus ruit in præliū: & subito orta ui uentorū cū crudeli tēpestare cōtra hostes Theodosius uictor cū parua cæde suorū Eugeniū captū interfecit. De qua re memoriā facit Claudi⁹ Florentin⁹ poeta pagan⁹: ut refert Augustin⁹ de Ciuitate dei. Theodosi⁹ āno ætatis quinquagesimo fœliciter mortu⁹ est apud Mediolanū: relictis duobus augustis filijs suis Archadio
- Archadius** **a** Archadius successit patri Theodosio in Imperio orientis & Honorio (& Honorio. ī Impio occidētis: ambo uiri boni nō degenerātes a patre. Anno ʒo Imperij eorū Rhadagaisus rex Gotthorū cū infinita multitudine barbarorū miserabiliter uict⁹ a Romanis fame & frigore occisus est Romæ: suis more pecudū uenditis. Archadius ʒo anno Imperij ei⁹ xij. mortuus est apud Constantinopolim relicto filio suo Theodosio ī Impio oriētis.
- Honorius** **h** Honorius qui iā. xij. annis Impauerat cū fratre suo: postea impauit cū Theodosio minore ānis. xv. sub q̄z impio Alari⁹ rex Gotthorū cœpit Romā cū furore: & spoliavit: parcēs tamē fugientibus ad tēpla sanctorū. Sub isto Honorio multa bella ciuilia & externa terminata sunt in occidente cū modico sanguine: Ipse ʒo occisus est Romæ sine filijs.
- Theodosius minor** **t** Theodosius minor filius Archadij: mortuo Honorio regnauit in oriente annis. xxvij. cum iam post mortem patris regnasset annis. xij. & cum patre uiuēte annis octo: Hic Valentinianū consobrinū suū fecit Augustū & genēz suū qui in occidente regnauit. xxv. Tempore huius Theodosij: Carthago crudelī⁹ capta est a Gēserico rege Vuādalorū q̄ Roma ab Alarico: quia Gensericus non pepercit ecclesijs. Theodosius mortuus est apud Constantinopolim: & sepultus cum patre suo Archadio.
- Valētinianus tertius** **u** Alentinianus tertius in occidēte tenuit imperiū. v. ānis post mortē Theodosij: cū q̄ impauerat ānis. xxv. & Martian⁹ successit Theodosio tpe isto q̄ Attila ille potēs & terri-

Liber Augustalis

billis cū multis regibus & gētibus barbaris de Pānonia ueniens: in Italiā crudeliter affixit Venetamq; puinciā & Lōbardiam Aquilegia primo euersa. Tūc aut facta est ciuitas Venetiā: a fugientibus s̄uitiā Attilæ. Valentinianus aut timore uel iuidia occidit Ecciu ducem bellicosissimū Romani exercitus in Gallia : qui solus erat uictor Attilæ: cui⁹ morte ruit Imperiū & salus occidētis. Ipse quoq; Valentinianus anno sequenti occisus est Roma ab uno milite Eccij cum iam annis. xxv. rexisset Imperium.

m Artianus qui iā quīq; annis impauerat cū Valētiniano: post mortē eius impauit ānis duobus: quo tpe Genferic⁹ rex Vuandaloz ueniēs ex Africa cū Mauris: cœpit Romā & eā rapaciter spoliavit: similiē Capuā & Campaniā. Martianus uero anno septimo sui Imperij occisus est coniuratione suoz apud Constantinopolim.

Martianus

1 Eo in Constantinopoli inuasit Imperiū: q Leonē filiū suū regni oriētis fecit cōsortem: Quo tpe Imperiū occidētis a multis laceratū est. Nā quidā Maioran⁹ iuasit Imperiū apud Rauennā : & ita alij multi. Rauenna em̄ eo tpe Gotthoz potentissima erat. Leo uero anni Imperij sui decimo septimo mortuus est in oriente.

Leo

3 Eno Impator Leonis gener successit illi in Impio: q tpe Odonater ueniēs cū forti exercitu de ultimis finibus Pannoniæ obtinuit regnū Romæ cū tota Italia. Qd cū tenuisset. xiiij annis: Theodericus rex Gotthoz ueniēs de Grācia cū auctoritate Zenonis: uir strenuissimus uictō Odonatre obtinuit Romā cū tota Italia. Zeno uero in Grācia cū Imperasset annis. xvj. mortuus est: similis Papyrio Cursori in uelocitate pedum.

Zeno

a Nastasi⁹ p⁹ Zenonē adept⁹ est iperiu: Qui fact⁹ haretic⁹ ptinax: cū nō possit reuocari ad fidē sanctā iusto iudicio dei fulmine pcussus perijt anno Imperij sui. xvij. q tempo re Theodericus gloriose regnauit in Italia circa annos quadraginta.

Anastasius

i Vstinus maior successit Anastasio: Qui uir catholic⁹ & pius: in ptib⁹ oriētis oī studio nomē Arrianoz quærebat extingere. Sed Theoderic⁹ minat⁹ ei q nisi restitueret Arrianos: Ipse in Italia oēs ppos gladio necaret. Iustin⁹ y⁹ ex cōpassione Arrianos dimisit in pace: Ipse uero Iustinus cū imperasset annis. xj. in pace quieuit Constantinopoli.

Iustin⁹ maior

i Vstinianus Iustini sororis filius successit illi in Impio: q iustissimus princeps Romanū Imperiū armis & legib⁹ repauit. Nā p Belligariū uir bellicosissimū debellauit Persas q inuaserāt fines Romanos: Africā liberauit de manib⁹ Vuandaloz atq; Italiā de manib⁹ Gotthoz: ubi Neapolim receperāt Gotthos crudelissime exterminauit nulli parcens. Postea Narseus eunuchus itez Romā liberauit de manib⁹ Totilæ regis Gotthoz: quē interfecit. Iustinianus y⁹ o leges Romanas mirabili breuitate reformauit: qui mortuus est foeliciter

Iustinianus

i Vstinus minor nepos Iustiniani successit ei i impio: qui (cū impasset annis. xxxviii. fuit hō auarus: rapax: impius & haretic⁹: ppter qd Narseus q p inuidiā fuerat illi falso accusat⁹: odio & timore Augustæ: quæ minabatē reducere eū int̄ mulieres: fecit uenire Lō gobardos de Pānoniā in Italiā: q cœperūt Mediolanū: Papiam & quasi totam Lombardiam. Iustinus cū impasset annis. xj. alienatus mente mortuus est relicto Tyberio Casare.

Iustin⁹ minor

t Yberius secundus successit i Impio Iustino: qui fuit recte cōtrarius illi: uir largus i pauperibus erogauit: & de Persis magnam prædam habuit. Iste Tyberius moriēs reliquit hæredem Imperij Mauriciū data sibi filia in uxorem cū imperasset septem annis.

Tyberius secundus

m Auricius gener Tyberij prim⁹ ex grācis habuit Imperiū: uir utilis reipublicæ: cui⁹ tpe magnū diluuiū fuit in Italia apd urbē & Veronam. Mauricius y⁹ anno. vij. Imperij sui occisus fuit cū duobus filijs suis a Phocace.

Mauricius

p Hocas occisor Mauricij & filioz: obtinuit Imperiū : qui prius Romana ecclesia esset caput oīm ecclesiæ: cū prius Cōstantinopolitanā se noiaret. Phocas y⁹ cū imperasset. v. annis priuatus simul uita & imperio ab Heraclio qui Africam regebat.

Phocas

h Eraclius successit Phocaci in Impio cū filijs suis & Constantino secundo ex illa familia: quo tpe Mahometus pestilentissimus draco in Arabia fecit sectam suam: ab oriēte in occidentē uenenū suū disseminans cū pessima desolatiōe fidei christianæ. Iste Eraclius factus hydropicus mortuus est anno Imperij sui. xxxj.

Heraclius

c Onstantinus secūdu cū fratre iura suscepit Imperij: qui crudelis raptor ueniēs in Italiā Romam spoliavit oibus ornāmētis suis: deinde in Sicilia fecit inauditas crudelitates & rapinas. Ibi tandem occisus est a suis in balneo cū regnasset annis. xxviii.

Constantin⁹ secundus

c Onstantinus tertio superioris filio successit illi in Impio: q uir bon⁹ & catholicus multū cōfirmauit fidē christianā cōtra hareticos: & mortuo ei in pace cū regnasset ānis. xxvij.

Constantin⁹ tertius

Liber Augustalis.

- Iustinianus secundus** i Vstinianus secundus filius Cōstantini tertij de familia Heraclionꝝ successit in Impio: q̄ liberavit Africā de manibꝯ Sarrhacenozꝝ. Fuit tñ schismaticꝯ & infestꝯ pp̄lo Romano Imp̄avit q̄z ānis. x. Et hic nota q̄ oēs p̄cipes pꝯ mortē Heraclij usqꝯ ad Charolū magnū
- Leo secundus** l Eo secundus expulit Iustinianū p̄dictū de regno: quē relegavit (fuerūt de stirpe eiꝯ. in Pontū: & imp̄avit annis tribus: deinde regnū pdidit ut statim diceſ.
- Tiberio tertio** t Iberius tertius insurgens contra Leonem arripuit regnū: eumqꝯ tenuit in custodia toto tpe sui Imperij: qui regnavit annis septem.
- Iustinianus secundus** i Vstinianus secundus p̄dictus: q̄ relegatus fuerat a Leone scđ o: recup̄avit Imperiū & cōtinuo iugulari fecit ī publico Leonē q̄ expulerat eū: & Tiberiū qui iuaserat imperiū Leonis. Iste quidē multa magnifice fecit: sed cōtra eū quidā Philippus relegatus ab eo: creatus Imp̄ator ab exercitu apud Cōstantinopolim uicit & occidit ipsum Iustinianū: cū imp̄rasset annis sex cum filio suo Tiberio.
- Philippus Bardanus** p Hilippus dictus Bardanus succedēs Iustiniano a se occiso: priuatus est regno & oculis ab Anastasio: cū imp̄rasset anno uno & mensibus sex: qui fautor fuit h̄reticoꝝ.
- Anastasius secundus** a Nastasius secundus dictus Arthemius priuato uita Philippo: tenuit imperiū: sed exercitus eius elegit Theodosiū imp̄atorē licet inuitū āno tertio Imperij eius cū eēt fautor
- Theodosius tertius** t Heodosio tertius factꝯ imp̄ator a militibꝯ Anastasiū graui p̄alio uicit: (catholicozꝝ. quē captū fieri fecit sacerdotē. Ipse uero catholicozꝝ amicus anno Imp̄avit uno.
- Leo tertius** l Eo tertius successit Theodosio in Impio: q̄ Cōstātinū filiū suū fecit regni cōsortē: quo tpe fuit Cōstātinopolis lōga obsidione miserabiliter afflicta a Sarrhacenis. Hic Leo prauus fuit: q̄ imagines Mariæ & sanctorꝝ in publico fecit igne cremari: & tñ imp̄avit ānis
- Cōstantinus quintus** c Onstantinus quintus p̄dicti Leonis filius peior patre: dictus est p̄secutor eccl̄ie (xxv. clesia: q̄ multos religiosos & uere catholicos occidit: uacans impie magicis artibus: at tñ regnavit annis. xxv. q̄ tpe Pipinꝯ p̄ Charoli magni uicit in Italia Astulphū regē Lōgor
- Leo quartus** l Eo quartus filius Cōstantini quinti: Imperauit in oriente post eum (bardorum. annis quinꝯ dignus patre suo succedere in uitijs.
- Cōstantinus sextus** c Onstātinus sextus Leonis filius Imp̄avit cū matre Hyrene: q̄ postea matre priuata regnavit solꝯ annis quinꝯ. Mater ꝑo cecauit filiū & sola regnavit quinꝯ annis. Et tūc Imperiū Romanū qđ fuerat in oriente a primo Cōstantino usqꝯ ad istū ultimū terminatū est. Nam facta est diuisio Imperij: ut Imperiū occidentale solū diceret Romanozꝝ: & oriētale diceret Græcoꝝ: & tūc Imperiū Romanozꝝ trausiuit ad Francos.
- Charolus Magnus** c Harolus magnus Pipini filius uicto Desiderio rege Lōgobardozꝝ ī Italia apud Papiā ueniēs Romā electus est Imp̄ator a senatu & pp̄lo Romano: & cōfirmatus a sūmo pōtifice: quia adiutor erat eccl̄ie. Hic fuit optimꝯ princeps christianozꝝ: q̄ terrā sc̄tām occupatā a Sarrhacenis & īperiū in oriētē & occidēte recup̄avit: ubi tūc foemina praua Hyrena regnabat in oriente: totā Hispaniā liberauit: maximꝯ Ro. eccl̄ie pugil & p̄tector fidei christianæ. Charolꝯ uixit annis. lxxj. & mortuꝯ ē foelicē cū regnasset annis. xlviij. & ipasset annis. xliij.
- Lodouicus Pius** l Odouicus pius Charoli magni filius successit patri in Imperio sup̄atis duobus fratribus suis. Hic fuit uir iustus: sed plus clemēs: sobriꝯ & tēperatus: ultra oēs patiēs: nullis uincibilis malis: qui & uiuente patre cū regnaret & post mortē cū imp̄aret magnifica multa gessit: deuotissimus christianus: nō dissilis patri. Vixit annis. lxxiij. & imp̄avit annis. xxv.
- Lotharius p̄j filius** l Othario Lodouici p̄j filius Imperiū arripuit nō faciēs partē regni fratribus suis scđ m ordinatā diuisionē patris: unde cōtractis uiribus: inaudita strage Frācoꝝ pace fracta Lotharius imp̄avit in Italia. Hic anno quintodecimo Imperij sui diuiso filijs regno factus est monachus: & mortuus est foelicitr qui fuerat uiolentus in uita.
- Lodouicus secundus** l Odouicus secūdꝯ Lotharij monachi filiꝯ: Imp̄avit ānis. xxj. qui siue tristis siue ifoelix bellū habuit cū Charolo fratre suo crudeliter regnāte sup̄ Frācos turpiſ uictꝯ ē. Et nihil magnificū gerēs mortuus est ī Italia: & in Mediolano uideſ sepultus: dicitꝯ q̄z q̄ Italiā sapi
- Charolus secundus** c Harolꝯ secūdꝯ dictꝯ Caluꝯ: filius Lodouici p̄j & patruꝯ Lo center & pacifice rexerit. douici secūdi & frater Lotharij successit Lodouico secūdo ī impio: uir lepore timidiore: fugere q̄z fugare paratior: dicitꝯ est grossus uel simplex: qui multa monasteria fabricari fecit acetiā dotauit. Veneno uero extinctus est cū imperasset anno uno & mēsis nouem.
- Charolus minor** c Harolus minor noie tertius Lodouici germanozꝝ regis filius & nepos eiusdē Charoli Calui: Imperium Italiæ tenuit: Galliam & Germaniā possedit pacifice: Robertum ducem Normandiæ uictum de sacro fonte leuauit: & filiā suā dedit illi in uxorē. Hic anno imperij duodecimo deficiēs animo & corpore: repudiatus est a magnatibus regni: Arnulpho

Liber Augustalis.

facto Imperatore: Anno uero sequenti idem Charolus mortuus est.

a Arnulphus ex Charolozꝝ ꝑgenie: Hic Normādos mirabili cæde deleuit: Romā cœpit: tandē lōga ægritudine dissolutꝝ a pedicꝝꝝ rosus est. Sic fœlix prælio infœlix morbo pe

Arnulphus

l Odouicus tertius Arnulphi filius successit patri in im/ (riit: anno imperij sui. xj. perio: qđ tenuit annis. x. nō fœlicior patre: Nā sub eo defecit imperiū de ꝑgenie Cha

Lodouicus tertius

rolozꝝ: cū nō iuuaret ecclesiā more maiozꝝ suozꝝ cōtra Lōgobardos ifestātes ecclesiā: Et tūc diuisum est Imperiū: quia aliqui impauerant in Italia: sicut quattuor Berengarij: Aliqui in Alemania: sicut Cōradus & Heinricꝝ usqꝫ ad Otthonē primū q utrobicꝫ impauit. Lodo/ uicus ꝑsecutus est Berengariū in Italia: captus apud Veronam: cæcatus dicit cū imperasset

Berengarius primus

b Berengarius primus iperāte Lodouico tertio ipauit in Italia tm̄ qttuor. (annis. x. annis. Hic fuit uir prudens & strenuus in armis: qui & bellum cū Romanis gessit.

Conradus Alemanus

c Onradus Alemanus successit Lodouico tertio in Impio: sed nec ipse puenit ad bñdi/ ctionē i Italia: ideo nō ponit inf̄ ꝑcipies: uir tm̄ sapiēs: fortis & uictor fuit. Hic imperauit an

nis. viij. & moriēs corā ꝑcipibꝝ regni: designauit regē Heinricū filiū Otthonis ducē Saxo/ b Erēgariꝝ secūdꝝ impauit ānis. ix. i Italia: cui pauca memorāda ascribūē. (num.

Berengarius secundus

h Einricus post Cōradū impauit in Alemania ānis. xviij. uir bonus & simplex: q genu/ it Otthonē primū. Et iste Heinricus nō cōputat̄ inter impatores: quia nō regnauit in

Heinricus

Italia: nec coronatus est a papa: quia erat uir pacificus: nullā operā dedit ut Italiā de mani/ b Erengarius tertius tpe præfati Heinrici impauit Italicis (bus tyranoꝝ liberaret.

Berengarius tertius

ānis. viij. sub q magnū schisma fuit in Italia. Nā Vgo rex Burgūdionū iuitatus ab Ita/ licis pugnauit cū Berēgario: & uictor regnū Italiæ tenuit tribꝝ ānis: & relicto Lothario filio

Lotharius Vgonis

l Othariꝝ Vgonis Burgūdionis filius impauit i Italia ānis duobus (redijt i Galliā.

Berengarius quartus

b Erēgariꝝ qrtus post Lothariū regnauit annis. xij. cū Al/ (de quo pauca scribūē. berto filio suo apđ Mediolanū. Iste uir ferox nimis tyrānice præmebat Italiā: sed fina/ liter uictus ab Otthone primo: mortuꝝ est miserē in exilo i Alemania: & Albertus miserri/ me in Corsica. Et nota q oēs a Berēgario primo usqꝫ ad istū ultimū non uident̄ posse dici

Ottho primꝝ

o Ttho primus Heinrici filius ex Germanoꝝ gente pri/ (ꝑe nec ꝑꝑrie Impatores. mus ex Theutonicis solus obtinuit Imperiū occidentis: & post eū soli Theutonici impe/ rauerūt usqꝫ ad præsens tēꝑꝫ. Hic uir ꝑꝑus & potēs fœliciter reformauit Italiā spiritalit̄ & tꝑaliter liberādo eccliam a manibus Ioannis papæ duodecimi q tupiter tractabat eam. Et Italiā traxit de manibus Berēgariꝝ qrti q ipie præmebat eā. Ottho ꝑo impauit ānis. xxxv. scđꝫ Sigisbertū: & scđꝫ alios ānis. xij. & mortuꝝ ē senex ualde relicto eiꝫ dē nois filio.

Ottho secūdꝝ

o Ttho secūdꝝ filiꝝ primi successit patri i Impio & ꝑꝑute: Qui uir acer i armis: sagax in/ genio: Imperiū fœliciter cōfirmauit. Nam Romanos ꝑceres saꝑe rebelles uocatos ad cōuiuū cinxit armatis: & nocuos securi ꝑꝑussit: reliqꝫ epulari cōuiuio iussit: Impauit qꝫ an

Ottho tertius

o Ttho tertius filius secūdi successit patri in Impio: de q dictū est: Ottho post (nis. ix. ottho regnauit tertꝝ ottho. Hic fuit uir iustus & constās q Crescentiū potentē Roma/ num in castello sancti angeli obsessum diu: tandē post multa tormēta fecit decollari: & An/ tipapā introductū ꝑ eū ludibriose tractauit: Ipse etiā uxore suā uiuā fecit igne cremari: quia falso accusauerat militē innocentē. Impauitqꝫ ānis. xix. & mortuus est sine liberis. Et Impe/ ratores ex post per electionem & non per successionem creati sunt.

Heinricus primus

h Einricus primus accepit Imperiū post Otthonē tertiu Bauariæ dux filius Heinrici du/ cis q fuit natus ex Heinrico fratre primi Otthonis. Hic uir honestissimus multa bella

Ottho tertius

i Germania ꝑꝑse gessit: Et in Italia cōtra Ardoniū q electus erat rex a Lōgobardis: Et Ste/ phanū regē Hūgariæ fecit christianū cū gēte sua opa sororis suæ quā dedit illi in uxore. Im/ perauitqꝫ annis. xxij. licet aliq dicāt. xij. Aliq etiā uocant istū Heinricū secundū: quia ha/ bent respectū ad Heinricū superiorē: sed q ad theutonicos denoiāt primus. Hic siquidē finē suū sancte & fœliciter fecit.

Cōradus primus

c Onradus primus nobilis ex gente Francoꝝ uir: nepos superioris Heinrici puenit ad Imperiū auctoritate ipsius Heinrici & electoꝝ opa: Qui uir strenuus ueniens in Italiā coronatus est apud Mediolanū & Romā: & siluit terra in cōspectu eius: sed tandē indigna/ tus cōtra Archieꝑiscopū: dū impugnaret Mediolanū: mortuus est āno. xv. Imperij sui. Alis̄ tamen dicunt q imperauit annis. xx.

Heinricus secundus

h Einricus secundus gener Cōradi prædicti & filiꝝ adoptiuꝝ fuit: hæres patrimonij & im/ perij potius fato qꝫ a proposito. Hic fuit uir aptus Imperio: iucundus: lætus: bellator:

Liber Augustalis

qui Vuādalos subegit cōterminos Sueuis: Hūgaros uicit: Pandulphū principē Capuanū cōepit: multa dabat paupibus: expulsis ioculatoribus a curia sua. Qui charus oibus cū flo reret Imperio: migrauit a sēculo: anno. xvij. Imperij: relicto filio paruulo sui noīs.

- Heinric⁹ terti⁹** h Einricus terti⁹ secūdi fili⁹ successit patri ī Impio: uir īpius: qui īperauit ānis qnq̄ginta inuidēs gloriā: pborū uirorū: ecclesiā hostis: Et ppter multa mala gesta ei⁹: fuit elect⁹ Rodulphus dux Saxonum contra eum: quem tamen Heinricus atrocissimo bello uicit: sed infœlicem finem habuit: nam filiū eius assumpta corona Imperij: insurgens cōtra eum in/ uasit ipsum bello: & pater Leodij latens & pauper mortuus est & excōmunicatus.
- Heinric⁹ q̄rt⁹** h Einricus quartus terti⁹ filius: arripuit patris imperium sub colore succurrendi ecclesiā & imperio: contra iura naturā & hoīm: & tamē & ipse fuit hostis ecclesiā licet reconci/ liatus: quo tempore claruit inclyta Comitissa Matildis in Lombardia: & Robertus Guil/ cardus in Sicilia. Hic Heinricus mortuus est sine liberis cum regnasset annis. xv.
- Lothari⁹ q̄rt⁹** l Otharius quartus qui & Luctarius dictus est cum magno consensu & consilio electus est imperator. Hic dux Saxonum sapiens & industrius: fuit amicus & deuot⁹ eccle/ siā: pollens diuitijs & uictorijs magnis: Imperauit foeliciter annis. xj.
- Conradus se/ cundus** c Onrad⁹ secūdus nepos Heinrici q̄ti ex sorore: qui imperiū affectauerat ante Lothariū successit illi in imperio: Hic uir optimus passagium fecit collecta magna multitudine crucisignatorū: & postq̄ aliq̄. pspere gesta y tute magna: tandē incōsulte præssus inopia ui/ ctualium: multa milia suorū amisit: & reuersus in regnū obijt cū imperasset ānis. xv.
- Fredericus primus** f Rodericus primus nepos Cōradi secūdi: defuncto patre suo Romanū suscepit imperi/ um: qui de nobilissima domo Sueuia uocat⁹ est Barbarussa. Hic uir strenuissim⁹ Me/ diolanā ciuitatē florentissimā cū auxilio Papiensū & multorū Lōbardorū euerit. Sape fuit infestus ecclesiā: & Alexād⁹ papā psecut⁹ est apud Venetias. Vict⁹ pacē fecit: tamē cū iuisset in subsidiū terrā sanctā: suffocatus est in quodā flumīe. Impauit magnifice ānis. xxxvij.
- Heinricus quintus** h Einricus quintus filius Barbarussā imperauit post patrē: qui fuit maritus Constātiā monachā filia Guilhelmi optimi regis Siciliā: sub cuius titulo insulā cōepit. Fuit stre/ nuus & asper more patris: & aliquādo infestus ecclesiā. Mortuus est in Sicilia: & sepultus apud Panormiū: relicto Frederico filio infantulo & Philippo fratre suo ad gubernationem regni: cum imperasset annis. vij. & mensibus quinq̄.
- Otho quart⁹** o Titho quartus dux Saxonā: defuncto Heinrico electus & coronatus est Impator: cū magno fauore Lōbardorū: sed cōtinuo cōtra iuramentū iura ecclesiā occupauit: cōtra quē electus est Frederic⁹ secūdus iuuenis cū auxilio Philippi terti⁹ regis Francorū: a q̄ tadē debellatus mortuus est Otho misere cū impasset ānis duobus: Ideo nō ponit inē pricipes.
- Fredericus secundus** f Rodericus secundus natus ex Heinrico quinto: & Cōstantia monacha uetula: fuit po/ tētissimus impator Italia: Sicilia: Sardinia: Hierusalē & Sueuia: q̄ nullus magnifi/ centior tenuit Romanū imperiū a Charolo magno citra. Fuit armorū strenuus: linguarū pe/ ritus: rigorosus: luxuriosus: epicur⁹: nihil curās uel credēs nisi tpale. Fuit malle⁹ Romanā ecclesiā: Cū multū pōtificib⁹ bellū habuit: prācipue cū Gregorio nono. Tādē y tute Innocētij quarti Ianuensis excōmunicatus: uictus & fugatus est de Lōbardia: nec sibi proficere potuit potētia. Vixit ānis. lviij. Impauit ānis. xxx. Male mortu⁹ est in regno Apuliā in oppido Fer/ rētino: præsente solo Māfredo ex filijs suis. Post cui⁹ mortē uacauit īperiū circa ānos. xxiiij.
- Cōradus fili⁹ Frederici sc⁹ i** c Onradus fili⁹ Frederici secūdi electus adhuc uiuēte patre: post mortē cuius regnauit ānis quasi duob⁹: sed Māfredus fra⁹ ei⁹ naturalis ueneno Cōrado tenuit regnū Sici/ liā magnifice ānis. xiiij. & Charolus senior uictor Manfredi & Cōradi nepotis eius regna/ uit annis. xvj. Hic Cōradus caruit imperiali benedictione: ideo nō dicit Impator.
- Rodulph⁹ co/ mes de Auen/ perg** r Odulphus comes de Auensperg genere Germanus post longā uacationē Imperij ele/ ctus est rex Romanorū: & cōfirmatus est a Gregorio decimo in fauorem terrā sanctā. Hic fuit uir prudens in agendis: in armis strenuus: iustus: deū timens: ciuilis & parcus: & ta/ men licet regnauerat. xx. annis: nūq̄ uisitauit Italiā ut minabā: Implicitus multis agendis in regno Alamanā. Nam regē Bohemiā diuitē & potentē: dedignantē obedire sibi durissi/ mo praelio uicit. Quo occiso dedit filio pacem: & filiam suam in uxorem.
- Adulphus co/ mes de Nasa/ ue** a Dulphus comes de Nasaue genere Germanus in Romanorū regem electus est: sed nō benedictionē nec coronationem recepit in Italia. Hic fuit uir magnanimus: cōtra quē/ Albertus Rodulphi prādicti filius insurgens ipsum bello uicit. Nam Adulphus magis ui/ ribus q̄ consilio utens occisus est: cum regnasset annis. iiij.

Liber Augustalis

a Lbertus dux Austriae Rodulphi filius: uicto & occiso Adulpho: electus est in Romano/ rum regem ab electoribus: Et a Bonifacio papa famoso petijt uenire ad benedictionē & coronationē. Cui Bonifacius magnanimus: tyrannus sacerdotum respōdit: Ipsum indignum Imperio: quia occiderat proditione dominū suū Adulphum in pralio: & tenens coronam in capite & spatam ad latus dixit: Ego sum Cæsar: Tamē postea orta grauissima discordia inter Philippum regem Franciæ & se: confirmauit Albertū: & uocauerat eū. Hic Albertus cum regnasset annis. x. interfectus est ab uno suo nepote filio fratris.

Albertus dux Austriae

h Einricus hoc noīe sextus genere Germanus paruus Comes de Lutsemburgo: factus est Imperator: & ueniens in Italiā coronatus est Romæ cū difficultate: obliſtente sibi sapientissimo rege Roberto. Hic uir prudens: iustus: honestus: catholicus: dilectus omnibus: omnibus sedatis sollicitè discordijs Alamania: alto animo dispōdebat reformare potētem Italiā: ut sic facilius redimeret terram sanctam: si fata permisissent: & sperabatur dominus omnium in breui cum magno fauore Lombardorum & Tuscorum. Sed Bononia & Florentia cum quibusdam alijs obuiauerunt sibi: unde opera Florentinorum ut in fama fuit: uenentus apud Bonconuentum castellum Senarum: optimus Imperator cum imperasset annis. iij. mensibus. viij. & diebus. xvij. nunquā elatus prosperitate: nunquā deiectus aduersitate: Anno domini. M. CCC. xij. mortuus est.

Heinricus comes de Lutsemburgo

c Harolus quartus de Lutsemburgo nepos suprascripti magni Heinrici ex Ioanne Bohemiae rege factus Imperator: coronatus est Romæ sine resistantia. Hic fuit uir peritus litterarū & multarum linguarum: astutus & sagax: qui regnum Bohemiae optime reformauit: sed in Italia uictrices Harpyias præ se ferens loco Aquilarum: & Baccho immolans: nihil memoriale gessit: Nam cum maximo potentatu ueniens: opera & fauore Urbani quinti: terribilis omnibus primo apparuit: sed cito cum magna pecunia: sed maiore infamia reuersus est ad patriam. Humilis imperator mortuus est senex: cū impasset aēnis uiginti.

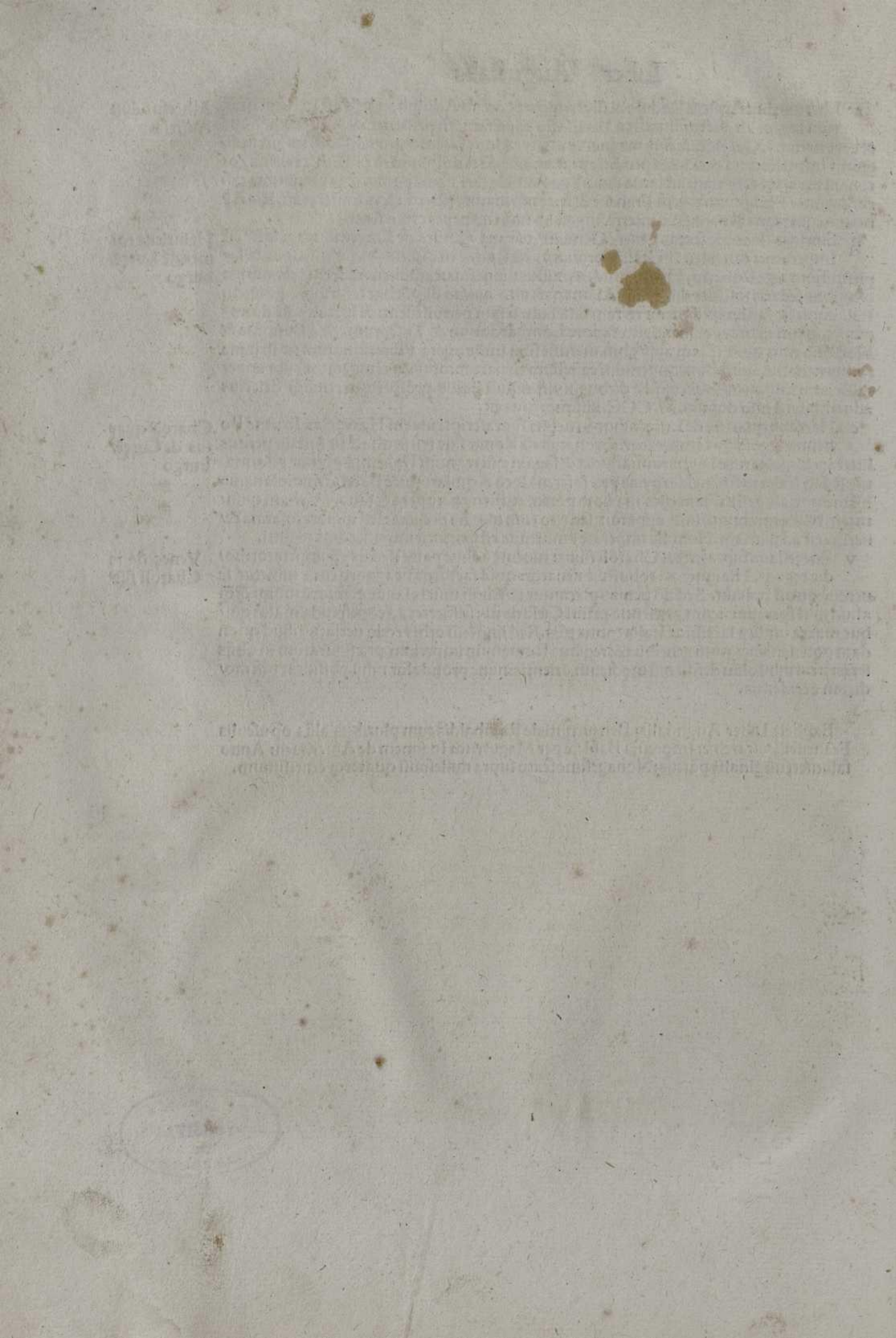
Charolus quartus de Lutsemburgo

v Eneçstaus suprascripti Charoli filius: uiuente adhuc patre electus est imperator: hodie regnat. Hic iuuenis: robustus uenator: quid factururus sit ignoro cum minetur se uenturum ad Italiā. Sed nō uenias precamur te: si non uincis laude genitorē tuum: quāquā aliud in te speramus: cum præsentia primi Cæsaris uix sufficeret ad cōpescenda mala: quibus misera undiq; laceſſitur Italia tibus tuis. Sed imperiū orbis cœlū uersat: & illud quondam potens: ueneratum gentibus & regibus Romanum imperium præfiguratum in tibijs ferreis: cui nihil olim defuit nisi modicum orientis: nunc prohdolor nihil possideat nisi modicum occidentis.

Veneçstaus Charoli filius

Explicet Liber Augustalis: Beneuenti de Rambaldis cum pluribus alijs opusculis Francisci Petrarchæ: Impressis Basileæ per Magistrum Ioannem de Amerbach: Anno salutiferi uirginalis partus: Nonagesimo sexto supra millesimū quaterque centesimum.

Principaliū sententiārum ex libris Francisci
Petrarchæ collectarū summaria Annotatio

Handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and illegible due to fading and the age of the paper.

Annotatio principalium sententiarum

Principalium sententiarum ac materiarum memoria dignarum: ex libris Francisci Petrarachæ collectarum: iuxta ordinem Alphabeticum: summaria breuifque Annotatio.

Ab	Braam non in palatijs sed in conuallibus collocatorum deum meruit. De uita solitaria: Libro. ij. trac. ij. Capitulo. iij. A.	Africani iunioris modestia. Epistola de re. familia. xxxij. B.	Af
a	Academia mos est ueris similia sequi ubi ultra non attingitur: nihilque temere damnare: & nihil impudenter asserere. De rebus memorandis. li. iij. trac. iij. ca. j.	Ager quo fertilior: eo pluribus abundat compercedis extirpandisque ut seges utilior coalescat. Epistola de re. familia. lxxxix. T. in me.	Ag
Ac	Accidentia ruere queunt stante subiecto: nequeunt illo ruente non ruere. De remedijs fortunæ. li. j. Dialogo. ij. A.	Agricultura magnis olim tractata uiris atque ingenijs in precio fuit. De re. for. li. j. Dial. Agrippinam Coloniam quis comperdidit. Epistola de re. familia. iij. B.	AI
Ad	Achilles quid in solitudine didicit. De uita solitaria. li. ij. trac. ix. ca. iij. A.	De aleis & aleatoribus. De reme. fort. li. j. Alcibiades occisus nullo misericorditer serate insepultus iacens amicae obuolutus est amiculo ut prius somniauerat. De re. me. li. iij. trac. iij. ca. xxix.	
	Accusator erit qui uerum dixerit. Contra medicum. li. j. ca. iij. D.	Alexander macedo quia Iouis se filium putabat: dulci matris admonitione & uulneris experimento didicit se Philippi regis & Olympiadis filium esse. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxv. & xxvj. & xxvij.	
	Actus unus habitum non inducit. Epistola de rebus familiaribus. lxiij. E.	Alexander rustici asinarij astutia praudentem mutauit mortis eius sententiam. De re. me. li. iij. trac. j. ca. xxvij.	
	Adam quod diu solus fuit nemo foelicior: mox ut comitatus nemo miserior. De uita solitaria. li. ij. trac. ij. ca. ij. A.	Alexandri uita & actus sub compendio. In supplemento epitomatis. ca. j.	
	Adelecta ex nobili tuscorum sanguine foemina: tam astrologiae studio quam magicis artibus uenturi praescia: tam uiro quam natis die mortis tribus uersiculis praenunciauit. De rebus memorandis. li. iij. trac. iij. ca. ix. A.	Alexandro macedoni iuuenis incognitus per somnium uisus est uiolentas manus usque ad interitum inferre: quod rei probauit euentus. De re. memo. li. iij. trac. iij. ca. xxij. A. Et trac. iij. ca. viij. Item Epistola de re. familia. xciiij. C. in fi. Item in supple. epito. ca. j. C.	
	Admiratio in animum descendit per oculos. De re. me. li. j. trac. ij. ca. xvij. in fi.	Quod Alexandro per uisum draco radicem in ore gerens apparuit: quia inuenta & Ptolemaeum familiarem suum uenenata aspide percussum & alios multos de eadem peste liberauit. De re. me. li. iij. trac. iij. ca.	
	Admirationis mater est raritas. De re. me. li. iij. trac. vj. ca. j. B.	Alexander epirotarum rex: sero fata comperit libris noibus auditis agnouit se patriam reliquisse bello uictus. De re. me. li. iij. trac. ij.	
	Adolescentia non nisi quae sub oculis sunt metitur. De re. fort. li. ij. Dial. xliij. B.	Alienum est omne quod optando euenit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lx. A.	
	Adoptio pedissequa est naturae. De re. for. li. j. Dial. lxxix. A.	Ex alto graues lapsus: & rara quies in pelago. De reme. for. li. j. Dial. xvij. C.	
	Adrianus Imperator tam uehementer mulis intederat: ut ne uicina morte lentesceret: uersiculos de aera discessu adidit. Epistola de re. fa. cx. B. Et in Augustali.	Nimium altercando ueritas amittitur. In Secreto: Colloquio primae diei. I.	
	Aduersitas simulatorem abigit: faex potorem. De re. for. li. j. Dia. l. F. in fi.	Si uis amari amari. De rebus me. li. iij. trac. ij.	Am
	Quod aduersitas neminem miserum facit sed detegit. Epistola de re. fa. xv. D. in fi.	Sunt qui non amant & amari putant: quo nihil est stultius. De reme. fort.	
	Aduersa aequo animo sunt toleranda. Epistola de re. familia. xix. A. B.	Ita oportet amare ut aliquid quando sis osurus. De re. me. li. iij. trac. j. ca. xx. Et trac. ij. ca. lx. B.	
	In aduersis animus probatur. Ibidem Epistola		
	Adulteria distribuere plus est quam facere. De re. me. li. ij. trac. iij. ca. xxx.		
	Aer dicto citius nubilosus erit ac turbidus. De re. fort. li. j. Dial. lxxxvj. A.		

Amantium iræ amoris integratio est. Ep̃sa de re. familia. lxxv. B.
Amãtium cæca solent esse iudicia. Ep̃sa de Amãte nil impigrius: nil ex/ (re. fa. cix. A. perienti⁹ est. De uita soli. li. ij. trac. x. ca. Amãte non amato nihil miserius: (j. D. Ep̃sa de re. fa. v. A.
Amantiũ mos est primis offensionib⁹ moueri: mox ut flammã extinguere non dat: ad excusationũ medicamenta confugere. **Omnis amãs cæcus & credu** (Ibidem. D. lus. De reme. for. li. j. Dial. lxxix. A.
Nihil ad amãdũ efficacius q̃ amari. Ibi. B.
Amoris natura: & amantium uita. Ep̃sa de re. familia. lxxv. A.
In omni amore amãtis & amati similitudo suspecta est. De re. for. li. j. Dial. lix. A.
Amor ardens incẽdiũ est animæ. De reme. for. li. j. Dial. lxxv. D.
Amor firmus solidam poscit ætatem. Ibidẽ li. j. Dial. lxxxj. B.
Amor delicatissima res est: difficile quærĩ: facile perditur. Ibi. li. j. Dial. lxxxiiij. C.
Amor uulgi leuis. De reme. for. li. ij. Dial. Amor quid sit. Ibidem li. j. (xxxiiij. A. Dial. lxxix. A.
Amor malorũ odio finitur. De reme. for. li. ij. Dial. xxxiiij. B.
Amor omnis successore nouo uinciẽ. In se/ Amore nil facili⁹ recru/ (re. Collo. iij. R. deficit. Collo. iij. V. Et Ep̃sa de re. fami. P.
In amore tria sũt quæ animũ ex/ (lxxv. B. terrent. Ibidem. Collo. iij. a.
Amor amore compensandus est: in cæteris rebus diuersi generis compẽsatio admittitur. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. liij.
Amor non est nisi fœda seruitus & iniusta. Ep̃sa de re. fa. iij. D.
Nullius amorẽ magis ardescere q̃ eius qui erga benemeritũ se gessit asperius. Ep̃sa de re. fami. xv. A. in fi.
Amoris mira & magna potentia. Ep̃sa de re. fami. xxxvij. A.
Qz par imperiũ habet in omne hominũ genus. Ibidem. xlviij. B.
Amor oẽs difficultates frangit. Ibidẽ Ep̃sa liij. B. & xlix. B.
Volucer est amor: nõ terras: sed cœlũ transit & maria. Ibidem Ep̃sa. lxxxix. V. in fi.
Amor anxia res est: credula: timida: sollicita: omnia circũspiciens: & uana etiam ac secura formidans. Ep̃sa de re. fa. xcvi. A.
Qz sit res imperiosa: nihil nõ sibi licere existimat. Ibi. Ep̃sa. cvj. B.
Qz sit moræ impatiens. Ep̃sa de rebus fami

lia. cxvij. A.
Amore ac humanitate igenitorũ amor & fides quærĩ. de re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxv.
Amicitia sola odij uacat. De reme. for. li. j. Dial. liij. B.
Amicitia caducæ sunt quarũ delectatio uel utilitas fundamẽtum est. De reme. for. li. j. Dial. l. D.
Vera amicitia hominũ rara est: rarissima re gum. Ibi. li. j. Dial. xlix. A.
Amicitia causa est morũ paritas & similitudo animorũ. De reb⁹ me. li. ij. trac. iij. ca. xlvi. Et Ep̃sa de re. fa. xlvj. C.
An nimia amicitia sint fugienda. Ibidem li. iij. trac. j. ca. xix.
Ita utendum est amicitijs ut meminerimus ex amicis inimicos acerrimos fieri posse. Ibi. li. iij. trac. j. ca. xx. Et trac. ij. ca. lx. B.
Amicitia linceos habet oculos: nilq; amico rũ uisui impuũ. In præsa. Epi. de re. fa. I.
Amicitia ex absẽtia amicorũ separari non potest. Ep̃sa de re. fami. xvij. A. in me.
Facilis amicitia est pro petito auxilio consilium dare. Ibi. Ep̃sa. xl. B. in me.
Amicitia nullum pondus recusat. Ep̃sa de re. fami. xlix. B. Et. liij. B.
Qui amicitia pro iuria reputat: cũ eo aptæ gerẽdæ sunt inimicitia. Ibi. Ep̃sa. ciij. A.
Amicitia uera multo rarior multoq; preciosior est q̃ aurũ. Ibi. Ep̃sa. cvj. B. xlvj. B.
Amici ueri maxime in aduersis hærent: & illas domos auidius frequentant quas fortuna deseruit. De re. for. li. j. Dial. xix. D.
Amico nihil charius: nihil rarius. Ibi. li. j. Amicũ difficile est cognoscere (Dial. l. H. nisi i magna aduersitate. De reme. for. li. Amicus solus dum sit uer/ (j. Dial. liij. C. rus: dulcis & charus esse non desinit. Ibi. Amicus uerus thesaur⁹ (li. j. Dial. liij. B. est magn⁹: sed magna seruãdus cura. Ibi. Pro magno & insigni amici cõmodo tenuis infamia subeũda est. De re. me. li. iij. trac. Ita amicũ habeas ut hunc (ij. ca. xlv. posse fieri inimicũ putes. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lx. B. Et trac. j. ca. xx.
Amici boni rari sunt. Epi. de re. fa. xlvj. A. & Amicos parat morũ imitatio: ac (cvj. B. studiorũ similitudo. Ibi. Ep̃sa. xlvj. C. Et de rebus me. li. ij. trac. iij. ca. xlvi.
Amicus inuito esse non potes. Epi. de re. Amicus certus i re incerta cer/ (fa. ciij. B. nitur. De re. for. li. j. Dia. l. B.
Ambrosius pietatis exercitium appetens ut caneretur in ecclesijs instituit. De re. for. li. j. Dia. xxiiij. C.

Principalium sententiarum

An

Q magnam populi curam deo uolente ac cogente apud Mediolanum sortitus est. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca. ij. A.

Aemilius Paulus aduersus Persem macedoniae regem bellum acturus: ex Tertia filia sua tale omen accepit. De re. me. li. iij.

Amonius cum per uim in (trac. vj. ca. iij. episcopis peteret: ne solitudine priuaretur aurem sibi praesecuit. De uita solita. li. ij.

Amphion arbores & saxa (trac. j. ca. j. B. catu mouisse perhibet. Epi. de re. fa. viij.

Anacharsis philosophus urbium leges (C. aranearum telis simillimas esse dicebat. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. iij.

Anaxagora philosophi constantia in morte filij sui. Epi. de re. fa. xij. H.

Anaximenes Alexandri familiaris ac praceptor: astutia liberauit ciuitatem euerterdam. De re. me. li. iij. trac. j. ca. xxix.

De Anco Marco quarto Romano rege. In Epitomate illustrium uirorum. ca. iij.

Anima immortalitas a quibus primo sit reperia: & a quibus suscepta & roborata. De re. me. li. j. trac. ij. ca. xij. C. Et. xij. A. Et li. iij. trac. ij. ca. xxvij. A.

Opinione de animae immortalitate sublata: omnis mortalium ardor refrigescet quo ad honesta succendamur. De rebus me. li. iij. trac. ij. ca. xxvij. B.

De anima plures philosophorum opiniones. Contra medi. li. ij. ca. xvij. B.

De animae immortalitate secundum dictum Carionis. Epi. de re. fa. xij. E.

De animae immortalitate philosophorum opiniones. Epi. de re. fa. ij. B.

Nihil melius est animae quam amotis obstaculis in deum atque in seipsam conuerti. Contra

Quia anima multa partem (medi. li. iij. ca. iij. B. tuitur ex corporum societate. Epi. de re. fa.

Quidam philosophi asserunt (xvj. A. B. animas morti appropinquantes multo diuiniore effici: & intensius studium uerae laudis assumere. De re. me. li. iij. trac. iij. ca. iij.

Animum scientiae & uirtutis sedes est. Epistola (A. de rebus fa. iij. C.

Animum in tres partes distinxerunt philosophi De re. for. li. ij. Dial. lxxv. B.

Animus bonus generosa res. De re. me. for.

Animi non sunt ad audendum (li. j. Dial. l. E. dum irritandi sed frenandi. Ibidem li. j. Dial.

Animus quantum ad coelum propria nobilitate subuehit: tantum mole corpora & terrenis praegratur illecebris. In Secreto. Collo. j. L.

Vulgo fertur: animum unum corpora multa com

sumere. In Secreto. Collo. iij. d.

Animus est qui sibi commendat omnia. De uita soli. li. j. trac. iij. ca. ij. D.

Animi tranquilla serenitas magna & diuina quaedam res est. Ibi. li. j. trac. iij. ca. ij. A.

Animi natura quae sit. Ibi. B.

Tunc animus fit sapiens cum omni admixtione corporis liberatur: purus & integer esse coeperit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxvij. A.

Animus cuiusque sermone reuelatur ut uideri possit qui inuisibilis est natura. Ibi. ca.

Animus qualem se nouit: talis (xlj. D. in finis alios opinatur. Contra medi. li. ij. ca.

Non quiescit animus nisi orato sine (xij. B. ne adepto. Epi. de re. fa. xxij. C. in finis.

Animal nullum: nulla merx difficilius cognoscitur quam homo. De re. me. for. li. j. Dial. l. G.

Nullum animal tam primi loci appetens quam femina. Ibi. Dial. lxxvij. C.

Nullum tam mite animal quam non amoris ac metus exasperet. In praefata. ij. li.

Animalia uenosa tutius (de re. me. for. G. us est uitare quam capere. De re. me. for. li. ij.

Annus in se sua praestigia (Dial. xxx. C. uoluitur. Epi. de re. fa. cxvij. L.

Antigono monoculo mordacitas Theocriti homicidij simul & piurij causa fuit. De re. me. li. ij. trac. iij. ca. xlij.

Antonij Marci facundia multum addidit nouissimis dies uitae. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. ix. A.

Cur omiserit scribere orationes suas. Ibidem li. iij. trac. j. ca. xvj.

Antipater Sidonius tam exercitati ingenij fuit ut uersus hexametros aliosque diuersorum generum ex improviso copiose diceret. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. xx.

Apelles pictorum famosissimus. Contra medi. li. iij. ca. x. B. Et Epi. de re. fa. lxxxij. B.

Appetere uehementer stultum est quod potest pessimo fine concludi. Epi. de rebus

Apes in inuentionibus sunt (fa. l. B. imitanda. Epi. de re. fa. vij. A. E. F.

Apibus nulla esset gloria nisi in aliud & in melius inuenta conuerteretur. Ibi. G.

Appius Claudius in omni sermone negocium romanorum ocio praefere solitus fertur. De re. me. li. iij. trac. j. ca. j.

Apollo in consilio anceps & obscurus: in aduocando clarus & simplex reperitur. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. ix. A.

Apuleius Madaurensis platonice quod de Platone scripserit. Ibi. li. j. trac. ij. ca. xij. C.

Apuleius accepto ueneno in asinum transformatur. Contra medi. li. ij. ca. xvij. F.

Qui scripserit librum qui inscribitur Florido

Ap

Annotatio

- Aq** Epi. de re. fa. xxxv. A. in fi.
Aquis siue Aquisgrani sic conditur: & singulis theutonia ciuitatib⁹ præfertur. Epi. de re. fa. ij. C. D. E.
Aquila uolatu cunctas aues supgredit: tam dum alias fugat sequitur. de re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxxvij.
Trans aquilonem mōtesq; Rhiphæos exi gente cœli ratione non nisi unam toto anno diem atq; unam noctem ferunt. De uita soli. li. ij. trac. vj. ca. ij. A.
- Ar** **Aranea** cur in squalore & pauperum tugurijs habitat. Epi. de re. fa. xxxix. A. B. C.
De Arcadibus duobus: quorū unus uidit in somno alterū a caupone iugulari. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxxiij.
Archimedes nec cœlestium sed & terrenorū mirus artifex: geometriæ peritissim⁹. De re. me. li. j. trac. ij. ca. xij. A. B. C.
Quo suauius arseris: eo cautius ex incēdio fugiendū est. De re. for. li. j. Dial. lxix. B.
Argentū uilius est auro: uirtutibus aurum. Epi. de re. fa. xiiij. F. in fi.
Arion delphine uehitur. Ibi. Epi. xlvij. C. Et de reme. for. li. j. Dial. xxij. A.
Quā quisq; didicit artem hāc exerceat. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. lxij. C. Et Epi. de re. fa. lxij. G. in fi.
Artes liberales uia sunt non termini. Contra medi. li. ij. ca. xvij. A.
Ars uincit naturā. De reme. for. li. j. Dial. Artes liberales propter (lxxxj. B. in fi. animā: mœchanicæ propter corp⁹ inuentæ sunt. Cōtra medi. li. ij. ca. x. F.
Artium honestat; gloriosior est finis. Epi. Artes uariæ: studiū unū (de re. fa. vj. C. est. De re. me. li. j. trac. ij. ca. x. A.
Artes liberales: aut mœchanicæ: unde principiu habuere. Ep̄la de re. fa. lxxxvij. F.
Qui artium multarū titulis superbiūt: aut diuini homines sunt: aut impudētes: aut infani. Epi. de re. fa. lxij. G. Et de reme. for. li. j. Dial. xlvi. A. & xlviij. A.
Aristotelē propter sciētia ubertatē: dāmoniū quidam dicunt. De re. me. li. j. trac. ij. Aristoteles Platonis discipulus fuit. De re. me. li. j. trac. ij. ca. xv. B.
Q; Theodecto discipulo quosdā libros artis oratoriæ dono dederat: ut ille titulo librorū in se translato publicaret eos. Ibi. li. iij. trac. j. ca. xvj.
Eius documentū est ne de nobisipsis aut ut tuperando loquamur aut laudando. Ibi. li. iij. trac. ij. ca. xliij. A.
De Aristotelis ingenio nulla lis mouet: de eloquentia apud multos ambigitur. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. xvj. A.
Illius sapientia in morte claruit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xliij. D.
Q; uir ardētis ingenij erat: & uicissim de rebus altissimis disputabat & scribebat. Epi. de re. fa. vj. B.
Aristometron latine sonat modus. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxxiij.
Aristophanes comicus finxit Periclem ab inferis reuertentē. Ibi. li. iij. tra. ij. ca. lviij.
Artemisia Caria regina sic maritū defunctum condidit uiuo sepulchro. Epi. de re. Artorio medico Augusti: Mi (fa. xij. D. neruæ effigies obuersata ē: iubēs ne ærotum suum ob infirmitatē pateretur prælio deesse. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. ix. A
Arx non est receptaculū fortium: sed inertiū latibulū. De reme. for. li. j. Dial. xxxv. D
Arces pestiferā multis confidentiā præbue. Afinius pollio medius inter (re. Ibi. C. duos eloquentissimos latinorū constituif. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. vij.
Ago Marchio Aestensis a cōiuge sua suspecta de nato puero tale responsum accepit. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. xix.
Ascensus lentior: descensus præceps. De re. for. li. j. Dial. v. C.
Astyages rex medorum urina filia suæ cū ctes Asia populos inundantem cum dormiens uidisset: eam Cambyfi fortunæ mediocris homini uxorem dedit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxj.
Affuetum cœlestibus terrena non quatiūt. De reme. for. li. j. Dial. xlij. A.
Athanasius uanitates fugitans: canēdi usū in ecclesijs interdixit. De re. for. li. j. Dial. Atheniensibus in aduentu Xer (xxij. C. xis datur oraculum. De re. me. li. iij. tra. Actius Nauius puer cotem no (ij. ca. vij. uacula scidit. Ibi. li. iij. trac. v. ca. ij.
Auaricia nihil usq; ieiunius: nihilq; miser⁹. De reme. for. li. j. Dial. xxxvj. C.
Auaricia lites parit: & partas alit. De reme. for. li. ij. Dial. xc. L. in fi.
Auariciæ calcar est i libris quærendis sicut in cæteris rebus. Epi. de re. fa. xliij. B.
Auariciæ semper uicina est crudelitas. Ibi. Auaricia semper se fame (Epi. lxx. E. in fi. licā & ægenā sentit. Epi. de re. fa. lxxxvij.
Nulla re fruitur nisi curis aua (A. in fi. rissimis. Ibidem. B.
Q; iure sororū omniū pestilētissima dici potest. Ibidem in fi.
Contra clericos quibus nō sufficit sua aua

Af

Ae

Aua

Principalium sententiarum

ricia nisi Christum auarum faciant: templa & altaria eius auro & argento superflue exornando. Epi. de reb⁹ fami. lxxxvij. D. E. F.

In auaricia nihil est quod delectat: sed in ea est querendi labor & seruandi pauor. Ibidem.

Auaricia hoc habet proprii (Epi. lxxxix. N. um ac pessimum quod sit insatiabilis: & dum permittit absentia: presentibus uti uetat. Ibidem. Epi. cxvij. I. in fi.

Auarus semper eget. In Secre. Collo. ij. K.

Quod auarum nihil recte facit nisi cum moritur. De rebus me. li. iij. trac. ij. ca. lxij. B.

Semper auarus eget: quod ipsum uitium non men indicat. Epi. de rebus fa. lxxxvij. A. in fi. Et. cxvij. K.

Auaro tam deest quod habet quam quod non habet. Ibi. Epi. lxxxvij. B.

Auari quomodo se excusant propter filios: & uitio animi uelum pietatis obtenditur.

Aurum igne: auro animus (Ibidem. C. pbari solet. De re. for. li. j. Dial. lxxxiiij.

Quod aurum multis saepe suasit perperam. (B. Epi. de rebus fa. xxxij. C. in fi.

Sub auro latet calamitas. Ibi. Epi. lxy. B.

Aurum quid faciat in templo. Ibidem. Epi. lxxxvij. F. in fi.

In auro speciosa erumna: & splendida miseria. Ibi. Epi. xcviij. C.

Auro nihil grauius: nihilque tenacius. De uita soli. li. ij. trac. x. ca. iij. A.

Aurum non odit christus: sed cupidos quibus optandi querendique nullus est finis. Epistola de re. fa. lxxxvij. D.

In auro una spes salutis est: Auro placatur rex ferus: auro imane monstrum uincit: auro salutare lorum textitur: auro durum limen ostendit: auro uetes & saxa franguntur: auro caelum pandit: In auro christus uenditur. Epistola sine ti. xij.

Aurifodina spes opum: multis inopia: non nullis exitium causa fuit. De reme. for. li. j. Dial. liij. A.

Auctoritas saepe multum potest. In Secre. Auctoritas saepe pro ratio (Collo. ij. Q. ne suscipitur. Epi. de rebus fa. liij. A.

Aucupio delectari quam uanum sit. De re. fortu. li. j. Dial. xxxij. A.

Auditus saepe fallit: nec ullus in nobis pigrior sensus est. De re. me. li. iij. tra. vj. ca.

Auerrois attulit unitatem intellectus. (xvj. A. Contra medi. li. ij. ca. xvij. B.

Quod eius doctrina contra Christum catholicamque fidem latret. Epi. sine ti. xxij. I. in

Auiaria Lelius Strabo equester Romanus (filius) primus repperit. De reme. for. li. j.

Au

Dial. lxiij. B.

Auibus peior est inuitantis aucupis blanda modulatio: quam uillici sonitus deterrentis. Ibidem. Dial. xlix. B.

De auibus loquacibus. Ibi. li. j. Dial. lxiij.

A. Et de reb⁹ me. li. ij. trac. iij. ca. xlix. & I.

Auguribus nihil credendum est qui aures uerdis ditant alienas. De reb⁹ me. li. ij. trac. ij. ca. xvj. C. Et Epi. de rebus fa. xxxiiij. A.

Augurium unde initium habuerit: & qui praecipui augures fuerint. De re. me. li. iij. trac. v. ca. ij. A.

Quo tempore auguria primum obseruari coeperit. Ibi. ca. iij.

De auspicio: uana disciplina. De reb⁹ me. li. iij. trac. v. ca. xij. B.

Augustinum deus sancto Ambrosio malis erroribus infectum quasi aegrotum filium doctoro medico pius pater dedit. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca. v. A.

Augustinus ciuitate relicta solitudinem ruris appetijt. Ibidem.

Quod secretum horti angulum pro solitudine habuit. Ibidem.

Augustinus in monte Pisano heremitico habitu traxisse moras creditur. Ibidem.

Quod uerecunde se solius rhetoricae magistrum dicit. Contra medi. li. ij. ca. iij.

Quod ex libris Platonis & Ciceronis hortensio ad christianam religionem multa transtulit. Epi. de re. fa. xx. C.

An sit Hieronymo praferendus. Ibidem. Epi. lxiij. A. in fi. Et. lxiij. A. B.

Sol ecclesiae Augustinus. Ibi. Epi. lxiij. B.

Nihil tutius est quam Augustini uitam ac doctrinam semper imitari. Epi. sine ti. xxij. I.

Augustinus quomodo Petrarchae apparuit. In Praefa. Secreti. B. C.

Augustus Caesar diui Iulij Caesaris filius studia liberalia ab aetate prima cupide & gloriosissime exercuit. De rebus me. li. j. trac. ij. ca. iij. A. Itē in Augustali.

Quod scripsit librum epigramatum: & epistolarum ad amicos. Ibidem. B.

Quod affectauit iocos saluo tamen maiestatis pudoris respectu. Ibi. li. ij. tra. iij. ca. ij. A.

Augustus cum multa luderet aliorum (& xvj. quot interdum mordaciora pertulit. De rebus me. li. ij. trac. iij. ca. xxxij.

Quod cenam clandestinam magno sumptu studioque fecerat: qua ipse Apollinis habitu: caeteri conuiuiae singulorum deorum dearumque gesta discubuerant. Ibidem. li. ij. trac. iij. ca.

In Augusto Caesare adulteriorum (& xxxv. A. consuetudinem legimus. De rebus me.

Annotatio

li. iij. trac. j. ca. xij.

Q salūtabat a coruo: aue Caesar uictor Im-
perator. Ibi. li. ij. trac. iij. ca. xlix. cū sequē-
tibus. Et de reme. for. li. j. Dial. lxiiij. D.

In glorificandis ducibus antiquis exactissi-
mam diligentiam impendebat. De rebus
me. li. iij. trac. ij. ca. iij.

Q cædis paternæ monit^o magnific^o uīdex
nequaquē somniorū contēptor fuit. Ibi. li.
Eius magnitudinē (iij. trac. iij. ca. ix. A.

genitrix: claritatem genitor per quietem
uiderūt antequē nasceretur. Ibi. ca. x.

Augustus dum spiritus reliquias ageret: di-
grediente Tiberio cū quo longum sermo-
nem habuit: dixit: miserum populum Ro-
manū qui sub tam lentis maxillis erit. De
re. me. li. iij. trac. iij. ca. v. De quo uide
etiam: Contra medi. li. iij. ca. iij. B.

Q læuū p dextro calceo indui dūz omen:
rorē subingressum lōgioris uiaæ foelicis &
celeris uouitūq; reditus putabat. De reb^o
me. li. iij. trac. vj. ca. x.

Augusti omen de aquila. Ibi. ca. xj.

Ba

E in amœno occidua Babylonis. f.

d Gallia statū. Epi. Sine ti. x. A. B.

Babyloniam geminam in oriente le-
gimus: tertiam in occidente quæ Romā
significat: & quare. Ibidem. xij. A. Et. xvj
A. B. & xvij. B. & xix. B. & xx. A. B. &
A. xxj. A.

De Babylone mystice exponit illud Apo-
calypsis. Mulier circūdata purpura. Ibi.

De Baijs. Epi. de re (xx. C. circa fi. D. E.
b^o fa. lxxj. A. Et Ep̄sa sine ti. xvj. A.

Bartholomeus de Urbino heremita ex di-
ctis Augustini uolumen ingens per alpha-
beti litteras collegit quod milleloquiū in-
scribitur. Epi. de rebus fa. cxix. A.

Basilæa & octoginta eoq; amplius castella
funditus uno simul temporis momento
corruerunt. De reme. for. li. ij. Dial. xcj. B

Basilus librum paruū de uita solitariae lau-
dibus inscripsit. De uita soli. li. j. trac. j.

Be

Ad bea titudinē multi suspirāt (ca. ij. A.

pauci perueniunt. Epi. de rebus familia.
xlx. E. Et. l. B.

Britudo ī hac uita pmereri & spari potest:
amplecti non potest. Ibidem Epi. l. B.

Vt beatus quis iure uocetur expectand^o est
nouissimus dies. De re. memo. li. iij. trac.

Quis debeat dici beatus (ij. ca. xxxij. A.
uel non. Ibi. ca. l. j.

Quid beatam faciat animā aut impediāt.
Cōtra medi. li. iij. ca. iij. B. C.

Omnis beatus deus. Contra medi. li. iij.
Tunc beatus erit futur^o orbis (ca. vj. B.

terrarū cum aut regnū sapientib^o: aut sa-
pientia regnantib^o obuenerit: scd in pla-
tonem. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xlij. A.

Beati esse non possunt qui bona diuidūt tri-
partito. Epi. de re. fa. xxxij. A.

Bellum intus in anima est quā uitia obsi-
dent atq; oppugnant. De reme. for. li. j.

In omnibus bellis maior (Dial. xlvij. B.
ferme semp exercit^o succubuit: minor ui-
cit. Ibi. Dial. xcviij. C.

Bellerophon uniuerso generi humano odiū
indixit. Contra medi. li. iij. ca. ij. A.

Baluina prosperitas quā baluæ pepererūt.
De reme. for. li. j. Dial. lix. A.

De sancto Benedicto abbate & duce occidē-
taliū monachoz. De uita soli. li. ij. tra.

Beneficiū dando accepit qui (ij. ca. ix. A.
digno dedit. De re. me. li. iij. tra. ij. ca. lx.

Pars beneficij est qd petitur si cito (B.
neges. Ibidem.

Ad beniuolentiā duo hominū affectus ex-
citant. Epi. de re. fami. xv. E. in fi.

Bernardus abbas forma corporis clarus &
genere: in ipso adolecētia flore solitudinē
adijt. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca. xiiij. A.

Bonifacius papa octauus duobus fere lu-
stris domū Agapiti de Colūna uagā egit:

Bo

ac toto orbe dispersam. De re. me. li. ij. tra.

ij. ca. xx. Et Epi. de re. fa. xiiij. E.

Boni sibi displicēt seq; accusant. De reme.
for. li. j. Dial. xj. B.

Bon^o bonū raro sequit: malum peior: sæpe
peiolem pessimus. Ibi. Dial. lxxxv. E.

Boni uiri meritū nomēq; multis & magnis
uirtutibus constat: quarū aliq̄to facilius
fama q̄ effect^o quæritur. De re. me. li. iij.

Iam bon^o effect^o esses si &c. (trac. ij. ca. xj.
Ibi. ca. xv. Et Epi. de re. fa. xxj. B

Eo peruentū est ut bonus habeat quisquis
distat a pessimo. Ibi. li. iij. tra. ij. ca. xxxvj

Nec bona: nec nostra iudicāda sunt (A.
sed fortunæ quæcūq; extra animū sūt. Ibi

Quid bonū quid ue malum ī uita (dem.
dici possit. Epi. de re. fa. xv. D. in fi.

Q homines bonis meliorib^o postpositis de-
teriora curare student. Ibi. Epi. xxj. A.

Bonū summū qd quærim^o in animo ē: nec
corpori seruiēs nec fortunæ. Epi. de re. fa.

Bona multa uel nesciēdo uel ne (xxxij. A.
gligēdo perdunt. Ibi. Epi. xxxix. B. in. fi.

Vnū bonū hoīs non tria inter uere philoso-
phantes est. Ibi. Epi. lxxxv. A.

Bona corporis ac fortunæ non bona sed cō-
moda quædā ac leuia adminicula dici de-

Q bonū est: intempestiuū esse (bēt. Ibi.
non potest. Ibi. cxvij. D.

Principaliū sententiā rū

Bos humana uoce loquit̄. De re. me. li. iij. trac. vj. ca. xvij.

Br Brachmanarū gens continentia ac puritate mentis eximia est. De uita soli. li. ij. trac. vj. ca. j. B.

Brixienſis uir & morū & sanguinis nobilitate conſpiciuus hūc cū filijs morē gerebat. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lxxvij. A.

De Bruto primo Romanorū cōſule. In Epi. tomate. ca. v.

Ca Aius Marius ī mīnturnorū custodia deliteſcēs: aſellū cōſiderauit oblatū pabulū ſp̄nere & ad aquā p̄pera/ re ex hoc ſalutis ſibi uiam oſtenſam cōie/ cit. De re. me. li. iij. trac. vj. ca. ix.

Cal Raro ulla calamitas ſola uenit. Epi. de reb⁹ Calan⁹ indus: more pa (fa. xcf. B. in me. trio ſe incēdio pemit. Ibi. Epi. xciiij. C. Et de re. me. li. iij. trac. iij. ca. viij.

Calculis ludere puerorū eſt. De re. for. li. j.

Calphurnia uxor Iulij Cæ (Dial. xxvj. B. ſaris talem in ſomno uiſum habuit. De re bus me. li. iij. trac. ij. ca. viij.

Caluus orator p̄ eloquētiā principatu lon gēuū & nequiſſimū certamē habuit. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. iij. C. in fi.

Cam Cambyſes mediocriſ fortuna homo ſic fit gener regis medorū. li. iij. trac. iij. ca. xxj.

Camillus ſic Romā redijt. Epi. de rebus fa.

Can Cani lectū ſternere cur ſit labo/ (xiiij. D. rioſum. Epi. de re. fa. ciij. A.

Canis pauperē pegrinū ſemp̄ infeſtat. Ibi.

Canis in ægypto bibit & fu (Epi. xcij. A. git. De re. me. li. ij. trac. iij. ca. xxvij.

De Cane Veronenſi. Ibi. li. ij. trac. iij. ca. xlvi. & xlviij.

Ex cantu dulcedo aliqua ſape utilis ac ſan/ cta percipiē. De re. me. for. li. j. Dial. xxiiij. A. Et Dial. xxiiij. A.

Cap Caprarū mons q̄s ſit. Epi. de re. fa. xxiiij. A.

Car Carcer multis portus: multil̄ refugiū & arx fuit. De re. for. li. j. Dial. lxxxix. A.

Carmē amat q̄ſq̄s carmiē digna facit. Epi.

Carneades ſic uixit quaſi co/ (cx. C. in ſi. gitationib⁹ aleretur. De re. me. li. j. trac.

Q̄ diſputaturus cum Chry/ (ij. ca. xix. ſippo hellebori hauſtu ſe ante purgabat. Ibidem. Et li. ij. trac. ij. ca. xv.

Carneades in græcia quæ quis e bibliothecis uolumia educeret: in morem legentis memoriē reddebat. Ibi. li. ij. trac. j. ca. xij.

Q̄ ſtudio philoſophiæ cibi obliuiſciē. Epi/ ſtola Sine ri. xxij. C.

Carlomanus Romæ monaſtico habitu aſ ſumpto Silueſtri latibulū Soractis mon

tē petijt. De ui. ſoli. li. ij. trac. iij. ca. xv. A.

Charoli magni ſepulchrum in templo mar moreo uerendū cunctis barbaris in ciuitate Aquenſi. Epi. de re. fa. iij. B. i. fi.

De Charoli magni amore in quendam ſex minā etiam poſt mortē. Ibi. C. D. E. De ipſo uide etiam In Auguſtali.

Ad Charolum quartū Romanorū & Bohe/ miæ regem ſcribit: q̄ Italicis rebus tarde prouiderit. Vide in Epiſtola ad eundem per totum. De quo uide etiam In Augu/ Qui charus uult eſſe multis: (ſtali in ſi. multis inſeruiat neceſſe eſt. Epi. Sine titu.

Cal Caſtitas q̄to maior: tanto in eā (xiiij. A. uigilantiſ libido. De re. me. for. li. j. Dia.

Caſtitem uirgineam nulla (lxxiiij. A. arte melius q̄ maturo coniugio præfer/ uabis. Ibi. Dial. lxxxiiij. C.

Caſtitas & pulchritudo raro cohabitant. Ibi. Dial. lxxij. A.

Caſſius Parmenſis a Cæſare Auguſto capi te mulctatus eſt. De re. me. li. iij. trac. iij.

Cauſa periculoſior eſt ſemper (ca. xvij. ex alto. Epi. de re. fa. ciij. B.

Cato reipublicæ curis preſſū animū uino le uare ſolit⁹ ferē. de re. for. li. j. Dia. xxiiij. D

Cat Q̄ Cato apud Romanos præcipuū nomē obtinuit ſapiētis. De re. me. li. iij. trac. ij.

Q̄ latinas l̄ras ſeneſcēs: grācas (ca. x. A. iam ſenex didicit. Epi. Sine ti. xxij. B. i. fi.

Catonis maioris uel ſenioris fortitudo in morte filij ſui. Epi. de re. fa. xij. E. G.

Catonis Cenſorij aſperitas iocorū expers nō fuit. De reb⁹ me. li. ij. trac. iij. ca. xxix.

Cato Cenſori⁹ optim⁹ ſenator ſine amu/ lo optimus orator: optimus imperator ſine exemplo ſui t̄pis agricola fuit. De re/ me. for. li. j. Dial. lvij. A. De eo uide etiā In Supple. Epito. ca. viij. p̄ totū.

Catulus ſenator q̄b⁹ uerbis p̄cūctat⁹ ē iudi ces corruptos. De re. me. li. ij. trac. iij. ca.

Ce De Cecilij dicacitate. De re. me. li. (xxx. ij. trac. iij. ca. vij.

De Cecilio Metello macedonico. In Sup/ ple. Epito. ca. xij.

Cælibatū nihil foelicius. De uita ſoli. li. ij. trac. iij. ca. iij. A.

Cælibatui nil aptius q̄ ſolitudo. Ibi.

Cæleſtinus pontificatu maximo uelut mor tifero faſce depoſito ī ſolitudinem repeda/ uit. Ibidem. ca. xvij. A.

Ciceroni ſolitudo & reſceſſus prouincia fuit De uita ſolita. li. ij. trac. viij. ca. ij. D.

Ci Q̄ ualde urbē fugit multas ob cauſas. Ibi.

Cicero omnium iocator Pompeio ſuo non

Annotatio

- peperit: & Caesaris formā non expauit. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. xxxj. A. B.
- Cicero philosophica agit in libris: familia-
ria & res nouas ac uarios sacri rumores i
epistolis icludit. In Prefa. Epi. de re. fa. K.
- Ciceronis laudes plurimæ. Ibi. M.
- Ciceronē ab exilio Roma reuocauit diebus
paucis: egregij ciuis præsentia carere uix
potuit. Ibi. Epi. xiiij. C.
- Cicero libros innumerabiles uarijs de rebus
ædidit pulcherrimos: quos q se uel legisse
iactat uel uidisse: q̄ id uere p̄fiteat ipse ui-
derit: Mihi uix unq̄ lōgior pegrinatio su-
scepta ē ut nō icognitos Ciceronis ne dicā
libros sed iaudita librorū nomia cōpere-
rim. De re. me. li. j. trac. ij. ca. v. A. in fi.
- Ciceroni: ingenij & eloquentiæ monarchia
ascribit: ut p̄p̄o Romāo imp̄ij & gloriæ.
De ui. soli. li. ij. trac. viij. ca. ij. B.
- Cyneas Pyrrhi regis legat⁹ cū eo ipso auro
q̄ Romā aduexerat: ad stupentē regem
stupens ipse reuersus est. Epi. de reb⁹ fa.
- Q̄ Cyneas postera die q̄ urbē (xciiij. D.
Romanā ingressus est uniuersū senatū p̄-
prijs noibus salutauit. De re. me. li. ij. tra.
- Cyrus regum Persarū primus & (j. ca. x.
maximus omnē Asiam imperio pressit: de
iectoq̄ armis auro: medorum regnū tran-
stulit in Persas. Ibi. li. iij. trac. ij. ca. xxj.
- Q̄uis maximis exercitib⁹ præfesset: omniū
tamen militum noia meminerat. Ibi. li. ij.
- In Cyro rege morituro duo (trac. j. ca. xj.
erant miranda. De re. me. li. iij. trac. ij. ca.
- Claritas uera sine uirtutis ra- (xxviij. B.
dio nulla ē. De re. for. li. j. Dial. lxxxj. B.
- Claritas moderata oculos delectat: imode-
rata p̄stringit. Ibi. C. (xvj. D.
- Non nascēdo sed uiuēdo quærit. Ibi. Dial.
- Claudi⁹ August⁹ libertis ac spadonibus se
suaq̄ oia credidit eisq̄ miser paruit: cui la-
te Romanū imperiū parebat. De re. me.
li. ij. trac. ij. ca. xxxviij.
- Q̄ ei quædam diuinatrix Phemenoës ne
minas belli dubitaret possessurus in Eu-
bote cellā illusoria prædixit. De re. me. li.
- Q̄ paulo ante mortē cū (iij. trac. ij. ca. ij.
consules designaret: mensē illis quo mo-
riturū se præfagebat metham statuit. Ibi.
li. iij. trac. iij. ca. vj. De eodem uide etiā
- Cleantes diebus aduersus (In Augustali
ignorantiā: noctibus uero aduersus pau-
pertatem pugnauit. De re. me. li. j. trac. ij.
- Clemens papa sextus tam poten (ca. xxj.
tis & inuictæ memoriæ fuit ut quicq̄ uel
semel legerit obliuisci etiam si cupiat non
- possit. Ibi. li. ij. trac. j. ca. xiiij. A.
- Cleophas sophista & philosophus & pru-
dēs: sed pax læti successus homo irridēdo
cōsuluu Apollinē delphicū an esset equū
reptur⁹. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xv. A.
- Codri duo fuerūt. Epi. de re. fa. xij. D. i. fi.
- Inter cogitatus & actus: ut uulgus ait: ma-
gnus mons est. Epi. de re. fa. cvj. B.
- Cogitatio nulla acrior nullaq̄ altior q̄ no-
cturna. De reme. for. li. j. Dia. xxj. H.
- Coloniæ Agrippinæ descriptio & incolarū
mores: & quis eius fundador. Epi. de reb⁹
- Columbo uix est animal in- fa. iij. A. B.
quietius. De re. for. li. j. Dial. lxij. B. i. fi.
- Comes facundus in uia p̄ uehiculo est. De
re. me. li. iij. trac. ij. ca. lx. B.
- Cōparatiōes nō carēt odio. Ibi. ca. xliij. D
- Cōcordia paruæ res crescunt: discordia ma-
ximæ dilabuntur. De re. me. li. iij. trac. ij.
- Concordia etiam inter charos (ca. xij. A.
rara est. Epi. de re. fa. xlix. B.
- Confessio melior tutiorq̄ est q̄ professio.
De reme. for. li. j. Dial. xlvi. C.
- Verecunda confessio p̄p̄ij erroris: magnā
emendatoris uitæ spem præfert. Epi. De
- Coniugalis superbiæ duo (re. fa. lxxvj.
sunt stimuli. De re. for. li. j. Dial. lxxvij. A
- Cōiugio claro ornat⁹: speciosa uinctus est
catena: unde sola mors liberat. Ibi. Dial.
lxv. A.
- De Coniugio natoꝝ. Ibi. Dial. lxxvij. A.
- Coniugij iugū graue iuuenib⁹: senib⁹ gra-
uissimū. De reme. for. li. ij. Dial. xviij. B.
- Conscientia bonorum operum nihil est dul-
cius. De reme. for. li. j. Dial. lxxxj. C.
- Q̄ cōscia optima uirtutis interpretis est. In
- Cōsolatio ut mœsti (Secre. Collo. j. K.
auditoris animū penetret: multa uerboꝝ
maiestate eget: grauib⁹ animosisc̄ sen-
tentijs. Epi. de re. fami. xij. A.
- Sæpe consilio dissimilis est euentus. Ibi. E
Epi. lxij. A.
- Facilius quis consulit alijs q̄ sibi. De re.
me. li. iij. trac. ij. ca. xij.
- Iniquis consultoribus non sunt aures præ-
bendæ. Epi. de re. fa. xxxij. B. in fi.
- Constantia cum in omnibus rara sit: tamē
in foeminis nulla est. De re. for. li. j. Dial.
- Consuetudine mala nihil di- (lxxiiij. B.
ctū leuius: nil euentu grauius propiusq̄
exitio. De reme. for. li. j. Dial. xxvij. D.
- Consuetudo in rebus omnibus semper est
potentissima. De re. for. li. ij. Dial. xlj. C.
- Consuetudo longior rerum miracula exte-
nuat: dolores lenit: & minuit uoluptates.

Co

Cla

Cle

Principalium sententiarum

Epi. de re. fa. lxxix. A.
 Q longa consuetudine didicimus: longa
 dissuetudine dediscendum est. Ibi. lxxv. D.
 Consuetudo proximam uim habet (in fi.
 natura. De studioꝝ suozꝝ successibus. E.
 Contemplatio omnis amica silentio est. De
 uita soli. li. j. trac. iij. ca. iij. B.
 In conuiuio conuenit prudentem pauca loq̄.
 De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xlvi.
 Conuiuariū conditio delicata est & querula
 longeqꝫ difficilis. De reme. for. li. j. Dial.
 Conuiuia quæ dicuntur comesta (xix. D.
 tides: modestiæ & bonis moribꝫ semp̄ sūt
 inimicæ. De studioꝝ suozꝝ successibꝫ. B.
 Cor ungueto & uarijs odoribus delectatur
 De reme. for. li. j. Dial. xxij. E.
 Choreis nihil unqꝫ nisi libidinosum ac in/
 ane spectaculū percipi. Ibi. Dial. xxiiij. A.
 De Cornelio Scipione nascica. In Supple.
 Epitomatis. ca. ix.
 De Cornelio Scipioe Aemiliano Africano
 posteriore. Ibi. ca. xiiij.
 Cra
 Crastinū est refutandū quia nō habet. Ibi/
 dem li. iij. trac. ij. ca. lxxvi.
 Crassus Rhodijs cū simulachra cupide sub/
 traheret: petētibꝫ solem se relinquere ioc/
 catur. De re. me. li. iij. trac. vj. ca. vj.
 Cre
 Creatum omne creatoris amore diligendū
 est. In Secre. Collo. iij. R.
 Creator per creaturam mūdialē sic cogno/
 scitur. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xliij. C.
 Croesus opulentissimꝫ Lydorum rex: bellū
 in Persas moturus tali fertur responso illu/
 sus. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xj.
 Q summū studium adhibuit quo infaustæ
 uisionis minas effugeret filius quem re/
 gni successorem præelegerat: sed ferro per/
 emptum somnauit. li. iij. trac. iij. ca. xx.
 Cretes soli præ cæteris mortalium inimicis
 suis optant delectationē quæ ex mala cō/
 suetudine percipi. De re. me. li. iij. trac. ij.
 Cri
 Crispus Salustius nobilis ueri (ca. liij.
 tatis historicus fuit. De re. me. li. j. trac.
 Chrysippus tā mpta scripta ædi (ij. ca. vj.
 dit ut ad eozꝝ cognitionē cōmunis homi/
 nū uita non sufficiat. Ibi. li. j. tra. ij. ca. xx.
 Chrysippi acumen in seipso frangit qd̄ de
 uno dicto innumerabiles tangit. Ibi.
 Christus ipse locis omnibus atqꝫ tempori/
 bus est præsens non actuum sed & cogita/
 tuū omnium uerus testis. De uita soli. li. j.
 trac. iij. ca. viij. C.
 Critolai circūspecta & suauis eloquētia fuit.
 De re. me. li. ij. trac. ij. ca. xv.
 Cro
 Chronius monachus solitudinē ingressus

orauit ne unqꝫ inde discederet. De uita so/
 li. li. ij. trac. x. ca. viij. A.
 Cubili uacuo nihil mollius est: nihil durius
 occupato. De re. for. li. ij. Dial. xvij. C.
 Cupiditati nihil satis est. Epi. de rebus fa.
 Q nunqꝫ dicit sufficit. Ibi. (xxxij. B.
 Epi. cxvij. I. in fi.
 Cupiditas inexplebilis est quæ iudicat sibi
 tantū deesse q̄tum cupit: cupit autem om/
 nia. Ibi. Epi. lxxxvij. A. in fi.
 Homines curant supuacua & negligunt ne/
 cessaria. Epi. de re. fa. xxj. A. B.
 Curtius eques Romanus: turdum proter/
 uia iocandi per fenestram misit. De rebus
 me. li. ij. trac. iij. ca. xxxiiij.
 De duobus cursoribꝫ quorum unus p no/
 ctē æstimauit se quadrifugo uehi: alter in
 aquilam transformari. Ibi. li. iij. trac. iij.
 ca. xxxvj. & xxxvij.
 d Aritum serui sui astutia regem fecit.
 De re. me. li. iij. trac. j. ca. xvij.
 Dauid rex pro salute propria elon/
 gavit fugiens & mansit in solitudine. De
 uita soli. li. ij. trac. v. ca. iij. A.
 Decore nec gratius quicqꝫ nec breuius. De
 reme. for. li. j. Dial. ij. A. Et de re. me. li. iij
 trac. ij. ca. v. Et Epi. de re. fa. lxxxv. C.
 De
 Decor scemineus eo formidolosior funesti/
 orqꝫ quo blandior. De uita soli. li. ij. trac.
 Inter corporis amicqꝫ deco (iij. ca. iij. A.
 rem antiqua lis uertitur. De re. me. li. iij.
 trac. ij. ca. xlj. B.
 Decius consul in bello latino seipsum p le/
 gionibus & pro populi Romani uictoria
 deuouit. Epi. de re. fa. xc. C.
 Deformitas omnis in luce apparētiore. Epi.
 de re. fa. lxxij. A.
 Quæ defunctis exhibentur bñficia non de/
 perdunt. De rebꝫ memo. li. iij. trac. iij.
 Defūctozꝝ laus quadā dam (ca. xxxij.
 ni memoria lachrymas uiuentibꝫ excutit
 & inconsolabile gemitum parit irrepara/
 bilis iactura. Epi. de re. fa. xij. C.
 Delectio animozꝝ peior est q̄ muroꝝ. De
 reme. for. li. ij. Dial. lxxix. B.
 Delectari ueris ac mansuris bonis conue/
 nit: non falsis atqꝫ labentibus. De re. for.
 li. j. Dial. ij. A. in fi.
 Delectatio damnosa est undiqꝫ publice &
 priuatim nocens. Ibi. Dial. xxx. B.
 Delicati etiam iucūda fastidiūt. De re. for.
 li. ij. Dial. xc. G.
 Tam demens nemo est cui non interdū cō/
 ditio propriæ fragilitatis occurrat. In Sec/
 creto. Collo. j. N.

Cu

Da

De

Annotatio

- Demetrius aurum ab imperatore Romano oblatum ridendo contempsit.** Epi. de rebus fa. xciiij. C.
- Democritus sibi oculos eruit.** De uita sol. li. ij. trac. vij. ca. j. C. Et de re. me. li. j. tra. ij. ca. xvij. Et li. iij. trac. ij. ca. xvj. D.
- Democritus innumerabiles mundos facit.** Contra medi. li. ij. ca. xvij. B.
- Demosthenes cum rerum natura certamen habuit sed sic uictoria retulit.** De re. me. li. j. trac. ij. ca. xvij. Et li. ij. trac. ij. ca. xij.
- Demosthenes mulieri paupculæ dedit consilium restituendi depositum.** De re. me. li. iij. trac. j. ca. xxv.
- Demosthenem pleno lapillis ore porantem legimus.** Ibi. li. iij. trac. iij. ca. xxij. B. in
- Demosthenis defensio cur maior sit quam (si Aeschinis accusatio.** Cō. me. li. j. ca. xij.
- Denarius cecidit in cloacam.** Episto. sine ti.
- Desperatio nihil periculosius.** De (xij. C. reme. for. li. ij. Dia. cxxvj. A.
- Despatio ultimū malorum omnium est.** In Secreto. Collo. ij. A.
- Sicut desperantes odit deus: sic inconsulte sperantes irridet.** Ibi. Collo. iij. I.
- Ex desperatione quoniam sunt homines securiores.** In præfa. Epi. de re. fa. P.
- Ad desperandum nemo cogit.** Ibi. Epi. xiiij.
- Detractiones uerba sunt continen** (B. in si. da: & eorum præcipue qui post mortem in aliquem inuehunt. Epi. de re. fa. lxxvij.
- Deus quid sit.** Contra medi. li. (A. B. iij. ca. vij. C.
- Homines sunt dii non existendo sed participando illius unius qui uerus est deus.** Ibi. B.
- Quo de deo diutius cogito: eo mihi spes uidetur obscurior.** De re. me. li. iij. trac. ij.
- Deus nullius falsi auctor est.** De (ca. lvij. re. me. li. iij. trac. iij. ca. ij. B.
- Ab aspectu diuinitatis nihil magis abstractum quam ueneris usus.** De re. me. li. iij. trac.
- Diuinatio sæpe falsa sunt uati** (ij. ca. xx. cinia. Ibi. ca. xvj. A.
- Diuini quod est ante pedes non spectant & coeli scrutantur plagas.** Ibi. D.
- Diuinitas naturalis furore: hoc est oraculis a furente redditur & somnijs constare creditur.** De re. me. li. iij. trac. iij. ca. j. A.
- Sine diuinitatis inuocatione nihil grande est aggrediendum.** Ibi. li. iij. trac. ij. ca. xlij.
- Diuinitatem non solum non assequi sed etiam contemplari grande negotium est licet excellentibus ingenijs.** Contra medi. li. iij. ca.
- Diana ephesiae templum a quo (vj. C. dam incenditur: ut insueto facinore notus**
- esset.** Contra medi. li. iij. ca. xj. F.
- De diadematis contemptu.** De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lxij.
- In dialectica senescere: puerile est.** Contra me. li. ij. ca. xvij. A. C. Et Epi. de re. fa. vj. C.
- Contra dialecticorum inanem ac contentiosam petulantiam: & cur id hominum genus sit uitandum.** Epi. de re. fa. vj. A. B.
- Nihil dialectico sene ridiculosius.** Ibi. E. Et. ix.
- Dialectici gloria in strepitu & in conuitijs sita est.** Ibi. Epi. xj. A. (A. B.
- Dicæarchus magno uolumine conclusit nobis expedire futura omnino nescire.** De reb. me. li. iij. trac. ij. ca. xvj. C.
- Dici aliquid fortiter ab homine mollicie professo mirum est.** Ibi. ca. xlviij. A.
- Dies omnis gradus est ad mortem.** Epi. de Qz unus dies peritorum placidior est quam stultorum ætas. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lv. B.
- Dies nulla sine nostra discussione prætereunda est.** Epi. sine ti. xxij. E. in si. F.
- Diffinire sapientis est proprium.** De uita sol. li. li. ij. trac. x. ca. ix. B.
- Dindymus e cunctis muneribus ab Alexandro rege sibi allatis uilissima rerum sumpsit ne contemnere uideretur.** Epi. de reb. fa. De didymo cæco. De uita sol. (xciiij. D. li. ij. trac. j. F. in si.
- Diocletianus & Antonius pium uitam solitariam coluerunt.** De uita sol. li. ij. trac. ix.
- Diodorus stoicus post cæcitatem (ca. ij. A. multo quam prius diligenter philosophiam operam dedit & fidibus.** De re. me. li. j. trac.
- Diogenes prudens & iucunda (ij. ca. xxiiij. eloquentia fuit.** De re. me. li. ij. trac. ij. ca.
- Diogenes Cynicus famosissimus (xv. contemptor omnium quæ ab alijs optantur: a præceptore suo didicit latas ædes cum angusto & uolubili dolio permutare.** De re. me. li. ij. trac. iij. ca. xv. Et Epistola. de re. fa.
- Eius callida responsio dialecticæ (xciiij. C. interrogationi.** Epi. de re. fa. vj. C.
- Quod in portarum uestibulis & porticibus ciuitatum habitauit.** De uita sol. li. ij. tra.
- Dionysius syracusanus tyrannus tam delictis quam feritate notissimus solus de periculoso statu suo uerum testimonium dedit.** De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxiiij. A. Et li. iij. trac. iij. ca. xxvj. & xxvij.
- Deiotharus rex imprimis nihil unquam nisi auspicio gerere consuetus: bello tandem pharsalico uincitur ac fugatur.** De re. me. li. iij. trac. v. ca. xxj. A. B.
- Discentibus multa sunt onerosa: doctis pau**

Principaliū sententiā rū

ca. De reme. for. li. j. Dia. xliij. F.
 Quādam nullo modo q̄ contrariō discun-
 tur. Ep̄sa sine ti. xx. B. in fi.
 Ad discendū quā aetas ē aptior. Ibi. xxij. D
 Discipuli plures si sint cumulator sit conge-
 ries laboz. De re. for. li. j. Dia. lxxxj. A.
 Qualiter sint instituēdi. Epi. de re. fa. cxij.
 Disputari sine reprehensione: neccū (A. B.
 iracundia aut pertinacia recte potest. Cō-
 tra medi. li. iij. ca. xj. D. in fi.
 Diuitiā multis mortem attulere: requiem
 fere omnibus abstulerunt. De reme. for.
 li. j. Dia. liij. C.
 Diuitiā nullā certiores q̄ quā animo pos-
 sident. De uita soli. li. j. trac. vj. ca. iij. C.
 Qz nunq̄ solā ueniūt. Ibidē. li. ij. trac. x. ca.
 Diuitiā humanā mētis sunt sar/ (iij. A.
 cinā. Epi. de re. fami. l. A.
 Diuitiā uiroz placere possunt: uiri diuitia-
 rum penit^o nō placēt. Ibi. Epi. lxxxvij. F.
 Qz sint contēnendā: exemplis ostendit. Ibi.
 In diuitijs nihil magis appe/ (lxxxix. M.
 timus q̄ qd nocet: luxum scilicet & excē
 Diuitiarum duo sunt gra/ (sum. Ibi. N.
 dus: scilicet habere qd necesse est; & habe-
 re qd sat est. Ibidem.
 Cum diuitijs necessitas crescit. Epi. de reb^o
 Diuitiā plus malj q̄ bo/ (fami. xcviij. C.
 ni cupidis afferunt. Ibi. D.
 Ad diuitias compēdiaria philosophoz uia
 est. Ibi. Epi. cv. C.
 Nullā maiores diuitiā q̄ i potestate animū
 habere. Epi. de re. fa. cxiiij. F.
 Diuitem non rei precii: sed contēptus facit
 De reme. for. li. j. Dia. xxxvj. B.
 Diuitum miserrim^o est status. Epi. de re. fa/
 mi. xl. B. in fi.
 Qz eo sunt pauperiores quo pluribus indi-
 gent. Ibi. lxxxix. L.
 Vix diuitē inuenies qui non sibi melius fuis-
 se in mediocritate uel honesta etiam pau-
 pertate fateatur. De reme. for. li. j. Dial.
 Diuite delicato nihil importuni^o: (liij. A.
 mediocria cuncta fastidit. De re. me. li. ij.
 trac. iij. ca. xxxiij.
 Docilem doce: indocilem ne fatiges. De re.
 for. li. j. Dia. lxxxj. B.
 Doctozū hominū uerba prāgnantia sunt.
 Ibi. li. ij. Dia. cxiiij. O.
 Doctorem non facit clamor: sed meditatio.
 Epi. de re. fami. vij. F.
 Nemo doctoz spernendus est qui uiam salu-
 tis ostendit. Ibi. Epi. xx. D.
 In omni doctrina illa tibi prācipue cura sit
 non q̄ abdita q̄ obscura: sed q̄ uera: q̄

clara sint quibus animū intendis. Epi. sine
 ti. xxij. H. in fi.
 Docto uiro cogitare est uiuere. De re. me.
 li. j. trac. ij. ca. xix.
 Doctus fieri nō potest nisi q̄ se nouerit atqz
 oderit ignorantē. Contra medi. li. iij. ca.
 Dolor ois eo tolerabilior est: quo (viij. A.
 breuior. De reme. for. li. ij. Dia. xlix. A.
 In dolorib^o quid sit uiro forti agendū. Epi.
 de re. fami. lxxxix. P.
 Domitian^o princeps miserrimā esse condi-
 tionem principū dicebat. De re. me. li. iij.
 trac. ij. ca. v. Itē in Augustali.
 Nemo Domitiano fauoz: & nemo ab ho-
 nestarū artiū studio remotior: attamen ei
 agēte natura non nihil paterni leporis in-
 erat. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. vj.
 Qz certam diei partem solitudini deputare
 cōsueuerat: illic nihil q̄ muscas aucupa-
 ri solitus ac graphio acutissimo transfige-
 re. Ibi. li. ij. trac. iij. ca. xxxvij.
 Domitiano nō fungos: sed gladios esse me-
 tuendos prādicat. De re. me. li. iij. trac.
 Domitius urbis Romā clariss/ (j. ca. ix.
 mus grāmaticus. De re. me. li. iij. tra. ij.
 De domitij coniectura in nati/ (ca. xviij.
 uitate Neronis filij sui ex Agrippina cōiu-
 ge. Ibi. li. iij. trac. j. ca. viij.
 Dñs durū supbūqz & graue nomē est. De
 re. for. li. j. Dia. lxxxv. C.
 Dñm bonū & libertatem nemo uno tpe ha-
 Domus lutea coelestem ani/ (bet. Ibi. A.
 mū non angustat. Ibi. li. ij. Dia. lxij. A.
 Multū refert q̄ animo qd donat & a quo.
 Epi. de re. fa. xciiij. E.
 Donat^o Patauin^o poetarū princeps: quo-
 modo iudicē quendā oratione & ratione
 supauit. De re. me. li. ij. trac. iij. ca. xxv.
 Dormire mūdo tremēte morti similius est
 q̄ sopiri. Epi. de re. fa. xxxvj. F. in fi.
 Dos nō facit faustū coniugiū sed uirt^o. De
 reme. for. li. ij. Dia. xij. E.
 Dos unde ingrediē inde libertas egreditur.
 Ibi. li. j. Dia. lxvij. A.
 Duci magno nil magis cōuenit q̄ pro sub/
 ditis cogitare. De re. me. li. iij. trac. ij. ca.
 Dulcia quādā facit nō inisus sa/ (lix. B.
 por sed corrupt^o manducantiū gust^o. Epi.
 Durētā ciuitatis ety (de reb^o fa. xviij. D.
 mologia. Epi. sine ti. ij. A. in fi.
 Duricies amica uirtutibus. De reme. for. li.
 ij. Dia. x. A.
 Nter ebrietatem & iocos: ferij homi-
 nis ac sobrij consiliū est ut sileat.
 De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xlvj.

Do

Du

Eb

Annotatio

- Ebrietatis multa incōmoda.** Ep̄la de re. fam̄ilia. xxxv. A. B.
- Ec** **Ecclesia ad quid habeat aurum.** Ep̄la de re. familia. lxxxvij. D. E. F.
- Eg** **De ædium aut ædificiorū magnificētia.** De reme. for. li. j. Diaf. xxxiiij.
- Eg** **Nihil egere deorum est.** Ep̄la de reb⁹ fami. Ager si ad sanitatē puenire cu. (xciiij. A. pit fidē medico præstare debet. Ibi. Ep̄la Aegritudo præsens sæpe profuit: (xv. A. dum debilitatis uiribus corpis animæ sanitatem peperit. De reme. for. li. j. Diaf.
- Ele** **Elephas animal enorme: sæpe suis** (iiiij. B. exitio fuit: aspectu & stridore terribile: effectu iutile: pcuratiōe difficile. De reme. for. li. j. Diaf. lx. A.
- Christus cur non elegit ad prædicandū literatos: potentes: reges oratoresq; & philosophos: sed piscatores: rusticos: inopes & indoctos:** Epi. de re. fa. xcviij. E. F
- Elo** **Electio tuta est.** Epi. de re. fa. lxiij. B.
- Curandū est q̄ optime eloquamur: dicendum tamen pro facultate.** Epi. de re. fam̄ilia. vij. D. in fi. E.
- Eloquiū præclarū: magnū instrumentū gloria: sed anceps cuspe gemina.** De reme. for. li. j. Diaf. ix. A.
- Eloquētia ingens bonū est iūcta modestiæ: magnū aliqd supraq; cōmunem hominū mensuram.** Ibidem.
- Eloquiū multis salutifera: auctori suo pestilens ac funestum fuit.** De re. me. li. ij. trac.
- Inter eloquentē & loquacē** (ij. ca. iij. C. quid intersit. Epi. de re. fa. xciiij.
- Eloquē: infrequēs atq; insolēs uerbū tanq; scopulū fugiat.** De re. me. li. ij. trac. ij. ca.
- Eloquētiæ magister nisi uir bon⁹** (iiiij. B. esse nō potest. De re. for. li. j. Dia. ix. B.
- Eloquentia nihil aliud est nisi copiose loquēs sapiā.** Ibidem.
- Si eloquētiæ uerā laudē quæris: uirtuti & sapientiæ primū stude.** Ibidem. in fi.
- Eloquētiæ quattuor sūt genera.** De re. me. li. ij. trac. ij. ca. ij. & iij. D.
- Eloquētiæ ars pulcherrima est & una de septem liberalib⁹.** Ibidē. li. ij. tra. iij. ca. j. B.
- Eloquētia magna & uaria res ē: nec adhuc ulli sic se indulsit ut tota contingeret.** Ibidem. li. ij. trac. ij. ca. xiiij. B.
- Mirum & inauditū & natura ipsa ualentius eloquētiæ gen⁹ qd̄ & uitæ odiū & desiderium mortis ingerit.** Ibidē. ca. xiiij.
- Eloquentiā animiq; æquitatē rebus cæteris esse antepōndā.** Ep̄la de re. fa. viij. A. B.
- Eloquentia q̄tum ad informationē humanæ uitæ possit quotidiana experientia agnoscitur.** Ibidem. C.
- Ennius & Stati⁹ quo tempore fuerint.** Epi. de re. fa. lxiij. E. & lxiij. E.
- Epaminūdæ thebano litterarū studiū ac philosophiæ doctrina tanta inerat ut mirabile uideretur.** De re. me. li. j. trac. j. ca. vj.
- De Epiphanio quē famosū pri⁹ heremicolā solitudo episcopū Cypro dedit.** De uita soli. li. ij. trac. j. ca. j. F.
- Epicurus p̄fessor uoluptatis tenuē uictū q̄st unicū suæ p̄fessionis auxiliū & laudauit & coluit.** De re. for. li. j. Dia. xviij. F.
- Q̄ summū bonū in uoluptatib⁹ posuit.** De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xlviij. A.
- Aiebat se nunq; uoluisse pp̄lo placere.** Ibi. Q̄ initiū salutis noticiā peccati (dem. B. esse dicebat. Ibidem. C.
- Epicurū uis bonū & cōmunē & hūanū uis se nemo negat: bonū tñ philosophū nullus affirmat: nisi in eadem nutritus officina.** Ibidem. E.
- Epicurus philosophus uulgo infamis: sed maiorū iudicio magnus: ep̄las suas duobus aut tribus inscripsit.** In præfa. Epi. de Quid sit epistolæ p̄priū. Ibi. N. (re. fa. F. Epistolæ officū est non ut scribentem nobilitet: sed ut certificet legentē. Epi. de re. fa.
- Equo feruenti rapi non mī** (iiiij. B. in finus tolerabile est q̄ mari turbido. De re. for. li. j. Dia. xxxj. A.
- Errores magni raro nisi ex magnis ingenij p̄diere.** De reme. fort. li. j. Diaf. vij. C. &
- Errori nihil detrahit errantium** (xv. C. magnitudo. Ibidem. Diaf. xl. B.
- Errando discit: & sæpe error un⁹ multis obstat erroribus.** De re. for. li. ij. Diaf. xxviij.
- Si erroribus semel aditū dederis: frustra deinceps obluctaberis.** De re. me. li.
- Omnis error non contentus suis finibus facile serpit latiusq; se fundit.** Ibidem. ca. vij.
- Error ī sene desperatior est.** Epi. de re. fami.
- An meli⁹ sit de errore infidum** (lxiij. A. gaudere: q̄ semp de ueritate dolere: in dubio est. Ibidem. E.
- Eruditorū diem unū plus placere q̄ stultorū longissimā uitā.** De reb⁹ me. li. iij. trac. ij.
- De Aeschinis faciūdia.** De re. (ca. lv. A. me. li. ij. trac. ij. ca. xij.
- De Aesopo histrione.** Ibi. li. j. trac. ij. ca. xj.
- Aetas florida: prima mortalium uana spes quæ multa hominū milia & fefellit & fallit.** De reme. for. li. j. Dia. j. A.
- Aetas illa periculosior uitæ ps: quā securi**

Principalium sententiarum

En
Ep

Ex

Eq
Er

Fa
Fe

tas nimia reddit incautam. Ibi. B.
 Mentitur qui nescio quam aetatem stabile
 dicunt: quia aetatum omnium uehiculum tem
 Aetas prima stimulos habet (pus est. Ibi. E.
 bet: frenos ultima. De re. fortu. li. j. Dial.
 Ut bona in melius: sic mala in peius (vj. C.
 atas puehit. Ibi. Dial. xl. A.
 Omnis aetas ut bona bonis: sic male uiuen
 tibus mala. Ibi. li. ij. Dial. lxxxij. F.
 Aetas una Apellen & Pyrgotele & Lysip
 pum habuit. li. j. Dial. xij. A.
 Aetas uolat. Epi. de re. fa. ij. A.
 Nihil mali est quod non secum afferat aetas lon
 ga. Ibi. Epi. cxiiij. C.
 Omne exemplum malum tunc fit pessimum: quoniam illi
 uel auctorum pondus adiungitur uel anno
 rum. De reme. for. li. j. Dial. xl. A.
 Exempla clarissimorum uiuorum cur sint saepe me
 moranda. Epi. de re. fa. xc. A. B.
 Quid exempla possint: exemplis ostenditur.
 Exilium unde dicatur: & quod non nisi (Ibi. C.
 si inuito accidat. Epi. de re. fa. xiiij. A.
 Exulare & pegrinari differunt. Ibi.
 Exilium quid sit. Ibi. B.
 Quod sit leuiter ferendum: exemplis ostenditur.
 Ab exilio multos fortuna restituit. (Ibi. C.
 tuit. Epi. de re. fa. xiiij. D. E. F.
 Satius est pauperem in exilio mori: quam liberta
 te turbata nolentibus imperare. Ibi. D. Et
 de re. me. li. iij. trac. ij. ca. lxvj. A.
 Exilium multos honestauit. De reme. for. li.
 ij. Dial. lxvj. A. B.
 Licet in exilium ferre uirtutes: imo expedit &
 necessarium est & oportet. Epi. de rebus fa.
 Exilium forte ideo ceterum (xiiij. F. in fi. G.
 nendum est. Ibi. Epi. xv. D. E.
 Expectatio de futuris amputanda est ut quies
 te uiuatur. Epi. de re. fa. xviij. A. B.
 Maior pars hominum expectatio moris. Ibi. B.
 Vna omnium expectantium conditio est. Ibi. D.
 Nulla re magis quam expectatio mortales tor
 queri. Ibi. Epi. xxxiiij. A. in fi.
 Experientia uix ei contingit qui multa non
 uiderit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lvij.
 A deo pertinax est mortalium spes aduersus
 infeliciter expta: ut uix interitus ab ince
 pto deterreat. Epi. de re. fa. xl v. A.
 E fabis albis nigrisque cur non nisi uni
 d us coloris efficit pulmentum. De re.
 me. li. ij. trac. iij. ca. xij.
 De Fabricio Lucio. In Epitomate illustri
 uirorum. ca. xiiij.
 Facetiae quae & quot nominibus appellantur. De
 re. me. li. ij. trac. iij. ca. j. A.
 Fallere alios malum est: pessimum autem seip

sum. De reme. for. li. j. Dial. xj. C.
 Falli multis profuit. Ibi. li. ij. Dial. lxxij. B.
 Fallenti semel non facile rursus fides est ad
 hibenda. In Secre. Collo. iij. O.
 Fama clarior est cui nec uerum crimine obij
 cere quisquam potest: nec falsum audet. de re
 me. for. li. j. Dial. xxiiij. D.
 Fama status est. Ibi. li. ij. Dial. xxv. A.
 Famae fulgor abscondi non potest. Ibi.
 Dial. lxxxviij. C.
 Quod fama rarior est quam meritum. Ibi. Dial. c. B.
 Fama nihil aliud est quam sermo de aliquo uul
 gatus ac sparsus per ora multorum. In Sec
 cre. Collo. iij. f.
 Nihil fama leuius: nihil mobilius: nihil ini
 quius uulgari iudicio: super quo fama fun
 data est. Epi. de re. fa. j. F.
 Fama uentus est: fumus est: umbra est: ni
 hil est. Ibi. G. in fi.
 Virtutem cole dum uiuis: famam inuenies
 in sepulchro. Ibi.
 Famae inimica semper praesentia est. Ibi. A. in fi.
 Custodia fama magna: magnus labor est.
 Epi. de re. fa. cij. B.
 Quod non sine uirtute quaeritur: non sine litteris
 seruatur. Ibi. Epi. cx. C.
 Infamia graues saepe leuibus ex causis con
 trahuntur. De reme. for. li. j. Dial. xlij. B.
 Fames nil nisi dulce ac sapidum gustat. Ibidem
 De famulatu numeroso. (Dial. xviij. F.
 Ibidem. Dial. xxxij. A.
 Fastidiosis etiam dulcia amarescunt. De re.
 for. li. j. Dial. xvij. F. Et li. ij. Dial. xxxj.
 Contra fastidia uitae remedia. Dere. (A.
 me. for. li. ij. Dial. lxxxvj. C. in fi.
 Fatigatum saepe leuis motus impulit: quod uiribus
 integrum non mouisset. In Secre. Col. iij. X.
 Fati nomen in ore catholici suspectum est. Epi.
 Fata ducunt uolentem: (dere. fa. xcj. A.
 nolentem trahunt. Ibi. Epi. xv. I. in fi.
 Fauor humanus a morte incipit. Ibi. Epi. j. A.
 De Fauorini philosophi agili ingenio & elo
 quentia iucunda. De re. me. li. iij. tra. ij. ca.
 Febres grauissimae quae sint. De (xvj. A.
 reme. for. li. j. Dial. iij. A.
 De foelicitate mortali sola mors iudicat.
 de re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxxij. B. Et Epi.
 de re. fa. cxiiij. C.
 Foelices dici non possumus in quocumque libet rerum
 affluetia: quia de futuro incerti sumus. Ibi.
 Foelicitas non exterius (dem. A.
 sed introrsus & in ipso aetate sita est. Ibi. li.
 iij. trac. ij. ca. x. B.
 Quod te foelicem aut miserum facit intus in aetate est.
 Contra medi. li. iij. ca. iij. B.

Annotatio

- Nō solū nulla fœlicitas sed extrema miseria est quæ i uoluptate consistit. Epi. de rebus familia. xxxij. A. in fi.
- Nemo usq̄ uere fœlix est in hac uita aut uoluntatum plene compos. Ibi. Epi. xcj. B. i fi.
- Fœlicitas cum mediocritate fugit. Ibi. Epi. Nihil omni ex parte fœlix aut (xcviij. C. dulce dū uiuimus. Ibi. Epi. cxv. A.
- Fe** Fœminæ proprium superbia est. De reme. for. li. ij. Dial. xlj. A.
- Fœminæ præsentia: umbra nocens ē. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca. iij. A.
- Propter fœminas potentissima olim regna & ualidissima urbes corruerūt. De rebus me. li. iij. trac. ij. ca. xlj. B.
- Fœmina uarium & semper mutabile animal. De reme. for. li. j. Dial. lxxiij. B.
- Optima fœmia nulla ē: alia licet alia peior sit. Epi. de re. fa. lxxvij.
- Fœnerator q̄to ditior t̄to est nequior. De reme. for. li. j. Dial. lvj. B.
- Feras: non culpes q̄ mutari nō potest. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lx. B.
- Fertilitas præsens: sæpe uenturæ sterilitatis arra est. De reme. for. li. j. Dial. lvj. B.
- Fessis nil gratius hospitio. Ibidē li. ij. Dial.
- Fi** Fictio & mendaciū nō durāt. (lxxxij. B. In prolo. li. j. de uita soli. A.
- Q̄ raro fidei uendū sit pro alio. De rebus me. li. iij. trac. ij. ca. xxxv.
- Filij nō labor sed requies sūt parentū: & lenimē laborē. De re. for. li. ij. Dial. xij. A.
- Filiorū ortus geminatū malū est parētum pondusq̄ domesticū. Ibi. li. j. Dial. lxx.
- Fili⁹ infans q̄ tibi lætior fuerit uide (A. ne mœstior digressus sit. Ibi. Dial. lxxj. A.
- De filijs adoptiuis. Ibi. Dial. lxxix. A.
- Filiam habere sollicitudo ē laborq̄: formā adijce metus sit. De reme. for. li. j. Dial.
- Filia casta iucūditas magna sed (lxxij. B. sollicita. Ibi. Dial. lxxiij. A.
- Q̄ pot⁹ sit danda filia uiro sine pecunia: q̄ pecuniæ sine uiro. De reb⁹ me. li. iij. trac.
- Fl** Flagitia plura in magnis urbibus q̄ in solitudine perpetrant. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lxij. B.
- In flumen idem bis descendim⁹ & non descendimus scđm heraclidem. Ibi. ca. l. A.
- Forma multos ad honesta pergētes detinuit detorsitq̄ contrariā in partem. li. j. de re. me. for. Dial. ij. B. Et. lxxij. A.
- For** Nulla res ardent⁹ appetitur q̄ forma: nulla animū mouere potentior: ac ideo nulla suspectior. Ibi. Dial. ij. B.
- Forma multos fecit adulteros: castum nul-
- lum. Ibi. li. ij. Dial. j. B.
- Formosam solam difficile est caste uiuere. Ibi. Dial. cxxviij. B.
- Formosis pudicitia seruare & si libeat uix licet. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xlj. B.
- Forma uui hois q̄ti sit mors ostendit. li. j. De reme. for. Dial. ij. A.
- Forma corporis ut multa alia solet paritate gaudere: imparitatē ac dissimilitudinē aspernari. Ibi. Dial. lxxvj. A.
- Nil forma fugatius & præsertim fœminea. Forma sua gloriari uanū est (Ibi. B. in fi. sed uulgare. Ibi. Dial. lxxij. C.
- Fortitudo pulcherrima uirtus est: sed comitata casib⁹. De re. for. li. j. Dial. lxxiij. A.
- Fortes fortuna adiunat. De reb⁹ me. li. iij. trac. ij. ca. lxij. A. in fi.
- Fortuna blāda insidiosior est q̄ minax. In præfa. li. j. de re. for. F.
- Fortunæ prosperæ regimen difficilius est q̄ utraq̄ fortunæ facies metu (aduersæ. Ibi. enda: uerūtamē utraq̄ tolerāda. Ibi. H. I.
- Fortuna magna: magna est tempestas: consilijs magnis indigens: & uiribus. De re. for. li. j. Dial. xviij. A.
- Fortuna nō mutat gen⁹. Ibi. Dial. xliij. D.
- Sæpe quem fortuna seruū: uirtus liber⁹ fecit. Ibi. li. ij. Dial. vij. A.
- Fortuna omniū rerū hūanarū excepta uirtute dñā est: illā sæpe oppugnare: sed nunq̄ expugnare pmittitur. Epi. de re. fa. j. F.
- Hæc nō nisi in uiuos regimen habet: mors hominē eximit ab imperio fortunæ. Ibi.
- Fortuna omnia rotat ad libitum. Ibi. Epi. Omnis fortūa suas habet mo (xxxvj. F. lestias. Ibi. Epi. xl. B. in fi.
- Magna fortunæ uis neq̄ minor celeritas. Hæc fortunæ fides ē: res (Ibi. Epi. xliij. A. humanas uertit parit & euertit. Ibi. Epi.
- Q̄ neminē euexit nisi ut alti. (lxx. C. in fi. or casus esset. Ibi. Ep̄la. lxxxiiij. E.
- Fortuna omnipotēs & ineluctabile fatum est: nō cum uulgo solū: sed maximis atq̄ doctissimis. Epi. de re. fa. xcj. A.
- Fortunæ munerib⁹ est utendum non fidendum. Ibi. Epi. ciij. A. in fi.
- Q̄ sit mēdax: uaria: leuis: infida: priora ei⁹ blanda & mitia: posteriora acerbissima. Ibi. Epi. cvij. A.
- Quo plus sc̄uit: eo minus metuēda est. Ibi.
- Quisquis primū fortunæ impetum (cvij. E. tum pertulerit uictor erit: plures terrore q̄ ui superat. Epi. de re. fa. cxiiij. L.
- Q̄ uoluet cōtinuo motu rotā suā instabilis fortūa: & de gente in gentē uolubilia re

Principaliū sententiarū

Fra

gna uersabit. Epi. sine ti. iij. G. in fi.
 Fortunatus quis sit. Epi. de re. fa. xxx vij. C
 Franciscus sanctus: magnus amator solitu/
 dinis heremicę sectator fuit. De uita soli.
 li. ij. trac. iij. ca. xj. A.
 Franciscus Petrarcha scripsit: de illustribus
 uiris. Contra medi. li. ij. ca. xj.
 Contra amulū quendam suū in iuuentute
 lege carminis quattuor adidit ep̄las. Ibi.
 Quo āno adidit libros (li. iij. ca. xj. B.
 ep̄larū. In Præfa. Epi. de re. fa. A. Et cur
 sic intitulauerit. Ibi. N.
 Q̄ mille & eo amplius seu omnis generis
 sparsa poemata seu familiares ep̄las Vul/
 cano tradidit corrigēdos. Ibi. C.
 Q̄ scripsit libros rerū memorādarū. Epi.
 de re. fa. lxxiij. B.
 Q̄ scripsit librū exhortationū ad Nicola/
 um urbis Romæ tribunū. Ibi. Epi. cij. A.
 Scripsit Comœdiā sub philologia nomine
 in tenera adhuc ætate. Epi. de re. fa. cxj.
 Quædā sua opa quæ adidit cō. (B. in fi.
 memorat. Ibi. Epi. cxvj. D. E. Et Ep̄la de
 studioꝝ suoꝝ successib⁹. G.
 Q̄ adidit Bucolicū carmē seu Pastorium.
 In Præfa. Epi. Sine ti. A. Et Epi. de re. fa.
 cxvj. D.
 Aedidit librū Heroico carmine de Scipio/
 ne Africano. Epi. de studioꝝ su. suc. G.
 Q̄ adidit elegos uers⁹ & hexametros i lau/
 dē sancti Augustini. Epi. de re. fa. cxix. B.
 Francisci Petrarchæ uita sub cōpendio nar/
 ratur. Epi. de stu. suo. suc. per totū.
 Narrat fere oīs uitæ suæ miseras. In Præfa.
 Epi. de re. fa. F. in fi. G.
 De laurea sua: sunt eius carmina & ep̄la so/
 luta oratione. Epi. de stu. suo. suc. K.
 Quid de laurea sua senserit. Epi. de reb⁹ fa.
 Q̄ uno tpe accersit (xx. E. & Epi. I. E.
 Iris Romæ & Parisij accipe laureā. Ibi.
 Epi. liij. A. B. Et. liij. C. Et de stu. suo. suc.
 Cuius consiliū sequitur de assumen/ (H.
 da laurea. Epi. de re. fa. liij. A.
 Ostendit quo die Romæ i Capitolio sit lau/
 ream adepturus. Ibi. Epi. liij. per totū.
 Gratias refert Roberto regi Siciliae uel Nea/
 politano: q̄ eum laurea dignū estimaue/
 rit: ac quo ritu eam Romæ susceperit. Ibi.
 Epi. lv. per totū.
 Quo tempe laureā Romæ suscepit cū ma/
 gno populi fauore. Ibi. Epi. lvj. A. Et. lvij.
 Cur studiū iuris Bononiāq̄ (A. & lxj. B.
 dimiserit & ad poesim se contulerit. Ibidē
 Epi. lxiiij. E. in fi. & Epi. de stu. suo. suc. D
 i fi. E. Et de re. me. li. ij. tra. ij. ca. lxviij. B.

Franciscus fuit canonicus aliquarū ecclesia/
 rū. Epi. de re. fa. lx. L. Et Epi. de stu. suo.
 Q̄ nunq̄ ambiuit honores sed (suc. M.
 poti⁹ oblatos spreuit. Cō. me. li. ij. ca. iij.
 Cur optabat charus esse illustrib⁹ & uulgo
 ignotus. Ibi. li. iij. ca. viij. B. in fi.
 Se fatetur solitudinis amicū. Ibi. li. iij. ca.
 Q̄ natura eū fecerit silentij ac soli (j. A.
 tudinis amatorē: fori hostē: pecuniæ con/
 temptorē. In præfa. Epi. de re. fa. E.
 Designat locū ubi suā egit solitudinem Ibi.
 Epi. lxxxix. Y. &. xcvi. D.
 De eius amore ad fontem Sorgiæ. Ibi. Epi.
 cxvj. A. B. Et Epi. de stu. suo. suc. G.
 Q̄ rustico apparatu & agrestib⁹ cibus de/
 lectetur. Epi. de re. fa. cxvij. A.
 Magnū se opinatorē testat. De uita soli. li.
 ij. trac. x. ca. ix. B.
 Q̄ ex somnio de iuento thesauro animatē
 ad solitudinis amorē. Epi. de re. fa. cxviij.
 Fraus nulla capitalior est q̄ qua (per totū
 propriū fallit auctorem. Contra medi. li.
 ij. ca. xvij. E.
 Frugalitas quid sit. Ep̄la de re. fa. xxxix. D
 Frugalitas bonæ ualitudinis soror est. Ibi.
 Q̄ potius frugalitas (Epi. ix. A.
 animi q̄ corpis glia sit appetēda Ibi. Epi.
 Frugalitas inserta est rumo. (lxv. A. B.
 ris boni. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. lx. B.
 Fures priuatoꝝ furtoꝝ in neruo ac compe/
 dibus agunt ætatem: fures publici in au/
 ro atq̄ in purpura. De re. me. li. ij. tra. ij.
 Furius camillus uehios (ca. x. A. &. lvj.
 expugnat. Ibi. li. iij. trac. vj. ca. viij.
 Furiosos qui præsentū noticiā & præteri/
 torum memoriā pdiderūt: futuroꝝ præ/
 scientiā inuenire nemo san⁹ existimat. Ibi
 dem. li. iij. trac. iij. ca. j.
 De furioso remige qui futurā Graciæ stra/
 gem prædixit. Ibi. ca. ij.
 Bellum Thessalicum a furente uidebatur.
 Futuri semper incerta con (Ibi. ca. iij.
 ditio. De uita soli. li. j. trac. iij. ca. iij. B.
 Aius Gracchus ex familia eloquen/
 g ti & seditiosa genitus: in utroq̄ ma/
 iorū suoꝝ uestigijs inhaesit. De re.
 me. li. ij. trac. ij. ca. x.
 Gaius gracchus per somniū uidit Tiberiū
 germanū suū gladio pcussum sibi dicen/
 tem. &c. Ibi. li. iij. trac. iij. ca. v.
 Gaius gracchus ab hospite pditus insidijs
 Carthaginensiu incautus oppetit. Ibidē
 li. iij. trac. v. ca. xij.
 Gaius Domitius anobarbus: homo durus
 seditiosusq̄ & arrogans fuit. De re. me.
 B

Fru

Fu

Ga

Annotatio

- It. ij. trac. iij. ca. xl.
 Gaio Caligula nullus servus melior: & nul-
 lus peior dñs. Ibi. li. iij. tra. j. ca. vij. A. Et
 in Augustali. in princi.
 De illuforio responfo qđ accepit in templo
 fortunarū ut caueret a Caffio a quo fuit
 postmodū interfect⁹. Ibi. li. iij. trac. ij. ca.
 Gaius flāmini⁹ ad Crotonā aduerfus (v.
 Hannibalē pugnans eius calliditate pro-
 stermit. Ibi. li. iij. trac. v. ca. xij.
 De Gaio Mario. In Supple. Epito. ca. xv.
 De Gaio Iulio Cafare. Ibi. ca. xvij.
 Galbæ principis astutia super iumēti iudi-
 cio. Dere. me. li. iij. trac. j. ca. xiiij.
 Qđ pro imperio subeūdo tale omē habuit.
 Ibi. li. iij. trac. vj. ca. xiiij. Et in Augustali
 Galba paucis dieb⁹ interiectis (in princi.
 uita & imperio spoliatus: abeuntē tenere
 non potuit fortunā. Ibi. li. iij. trac. ij. ca.
 xv. Et trac. v. ca. vij.
 Galli brachas deposuerūt: latū clauū sum-
 pferunt. Ibi. ij. trac. iij. ca. xxxj. C. in fi.
 Gandauū Flandriæ a Iulio Cafare condit⁹.
 Epi. de re. fa. ij. B.
 De Gargano monte. Ibi. Epi. lxxj. A.
 Gaudio plures qđ tristitia perierunt. Dere.
 for. li. j. Dial. xxij. B.
 Ge Gemmas cauari ad pocula uetus luxuria ē.
 Dere. for. li. j. Dia. xxxvij. A. & xxxvij.
 In generū electione sūt fidei in- (& xxxix.
 signis & pfidiæ exēpla. Ibi. Dial. lxxv. A.
 De generosa origine. Ibi. Dial. xvj. A.
 Germania nil aliud studet qđ stipendiarios
 latrones in reipublica exitiū armare. De
 uita soli. li. ij. trac. iij. ca. ij. B.
 Gi De responfo Gygi regis Lydoꝝ dato. Dere
 bus me. li. iij. trac. ij. ca. x. B.
 Gla Contra gladiatorū insaniam. Epi. de re. fa.
 Glo Gloria uera nisi bonis artib⁹ (lxxij. A. B.
 non quæriē. Dere. for. li. j. Dial. xcij. B.
 Nulla gloria sine difficultatib⁹ est. Ibidē. li.
 Gloria umbra quædā est (ij. Dial. lvj. A.
 uirtutis. In Secre. Collo. iij. m.
 Qđ gloria imensum calcar habet. de re. me.
 li. iij. trac. ij. ca. xliij.
 Nō est sperāda ex bonis alienis. Ibidē. li. ij.
 Alieno gloriari ridiculosa (trac. ij. ca. xij.
 iactantia est. Dere. for. li. j. Dial. xvj. A.
 Qđ te faciat gloriosum necesse est qđ sit in-
 tra te. Ibi. Dial. lxxx. A.
 Gloriari de seipso ac prædicare uanū est &
 superbū. Contra medi. li. iij. ca. xj. A.
 Principiū gloriæ est uitæ finis. Epi. de re. fa.
 Gloria uera nō ex dictis sed ex fa- (j. A.
 ctis oritur. Ibi. Epi. lxxxiiij. A.
- Ventosa gloria est de solo uerboꝝ splendo-
 re famā quærare. Epi. de stu. suo. suc. C. i
 De Gneio magno Pompeio. In Sup/ (fi.
 ple. Epito. ca. xvj. Gn
 Qđ homies sunt sollicitiores ad impetrāda
 quæ cupiūt qđ ad referendā gratiā p me/
 ritis. Epi. de re. fa. xliij. A. Gra
 Gracia uel suis erroribus uel nostris auersa
 supbijs ouile pristinū & pascua nostra cō-
 temnit. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca. iij. B
 Gregorius Romanæ sedis magnus antistes
 magnificas ac frequētes domos in solita-
 ria templa cōuertit. De uita soli. li. ij. trac.
 Adrian⁹ impator (ij. ca. viij. A. Ha
 b tam uahementer musis intendebat
 ut ne uicina morte lentesceret de ani-
 mæ discessu uersiculos ædidit. Epi. de re.
 fami. cx. B.
 Hamilchar dux Carthaginensis syracusas
 obsidens: in compedibus cœnans intelle-
 xit qđ falsus interpres ueri somnij fuisset.
 De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxiiij.
 De Hānibale duce pœnoꝝ. In supple. Epi/
 Qđ inter multas uictorias me/ (to. ca. iij.
 retricio amore subact⁹ est. Dere. me. for.
 li. j. Dial. lxxix. C.
 Eius iocus contra Antiochū regem Syriæ:
 cum bello uictus a Romanis fugeret. De
 re. me. li. ij. tra. ij. ca. xliij. De quo uide
 etiam. li. iij. trac. j. ca. vij. & viij.
 Eius astutia ut icrepari nō posset a Cartha-
 ginensib⁹ de perduto prælio. Ibi. ca. xxiiij.
 Hannibali duci Carthaginensi monoculo
 Iunonis species in somno adesse uisa est: sī
 repertā in templo columnā aureā aspor-
 raret: reb⁹ eum spoliandū: & altero lumi-
 ne priuandū. Ibi. li. iij. trac. ij. ca. xxv. A
 Idē uicto Sagūto: Romana bella iam me/
 ditans: inter quietem uisus est imperio Io-
 uis in deorū consiliū admissus de inferen-
 do Italiæ bello. Ibi. B.
 Hannibal deridet Phormionem secta peri-
 pateticum de bello copiose differentem
 qđ nunqđ castra uiderat. Contra medi. li.
 j. ca. viij. B.
 De Hānonis Carthaginēsis cōsilio ut Hā-
 nibal ab exercitu abstraheret. Dere. me.
 li. iij. trac. j. ca. xij.
 De haruspicij origine narratur fabula. Ibi.
 li. iij. trac. v. ca. j. A.
 Quid agant haruspices. Ibidē. li. iij. trac.
 Hector moriēs instantem (vj. ca. j. A. He
 obitū uaticinat⁹ interfectori suo. Dere.
 me. li. iij. trac. iij. ca. iij. B.
 Helias de solitudine ad cœlū flammāte uer-

Principaliū sententiā rū

- hiculo rapt^o est. De uita soli. li. ij. trac. ij.
Heliseus ferrū cōtra naturā & (ca. vij. B.
 cōsuetudinē suā natās flenti restituit ami/
Heinrici septimi impatoris tpe (co. Ibi.
 quæ portēta sint uisa. De rebus me. li. iij.
 trac. vj. ca. xvij.
Herculis exēplo indicis cognomē additur.
 Ibidem. trac. iij. ca. xxxij.
Herēni^o cōsulit Romanū exercitū captū uel
 p̄sus liberari cū honorificētia uel ex toto
 interimi. Ibi. trac. j. ca. xj.
Hæredis flet^o sub p̄sona ri^o ē. Ibi. li. iij. tra.
Herodis regis Iudæorū meli^o (ij. ca. lx. B.
 est porcū esse q̄p̄ filiū. Ibi. li. ij. trac. iij. ca.
Herodotū patrē historiae Cicero (ij. D.
 uocat. Ibidē. li. iij. trac. ij. ca. xj. B. Et de
 æ. for. li. j. Dial. xxij. A.
Hegestas Cyrenaticus penetrabilis ac potē
 tis eloquij erat. Ibi. li. ij. tra. ij. ca. xiiij.
Hi Hieronym^o urbe Romana dimissa Roma
 nisq̄ opib^o contēptis in uastā solitudinē
 sese abdidit. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca.
 De Hieronymo & Augustino qs (vj. A.
 alteri præferatur. Epi. de re. fa. lxiij. A. in
 fi. B. & lxiij. A. in fi. B.
Historici oēs sæculares a Nino rege initium
 scribēdi faciūt. Ibi. Epi. lxxxix. E.
Histrionica pestis ab ethruscis orta Roma
 creuit. De re. for. li. j. Dial. xxvij. B.
Ho Homelia græcæ originis nomē est: qd̄ lati
 ne dici pōt sermo plat^o ad pplm. Cō. me.
Homer^o poeta; pater dicif. (li. iij. ca. ix.
 De uita soli. li. ij. trac. vij. ca. ij. A.
Qz Homer^o apud græcos soliū possidet in/
 genij. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. xj. A.
Homer^o q̄uis corpe cæc^o memoret: fuit tñ
 aīo p̄spicaci atq̄ luminoso. Ibi.
Homo id primū inq̄rere debet qd̄ sit. De ue
 ra sapia. Dial. j. G.
Qz homo sit aīal rōnale mortale. Ibi.
Homo uitæ acōmodat^o ē nō donat^o. Ibi. H
Hō piculosum: uariū & infidū & anceps &
 ferox & cruentū aīal ē. In plo. li. j. de uita
Homine nihil imbecilli^o nihilq̄ (soli. G.
 supbi^o. De re. for. li. j. Dial. lxxij. C.
Homo fusca & ambigua merx est. Ibi. Dia.
Pessimū hoīm gen^o est qb^o stul (lxxix. C.
 ticiæ mixta calliditas est. Cō. me. li. ij. ca.
Hoīes in hoc bestijs præstant: qa (xiiij. A.
 loqui possunt. Epi. de re. fa. vij. B. in fi.
De homine bicorpore nato in agro Floren/
 tino. De re. me. li. iij. tra. vj. ca. xxj.
Homo nihil humani a se alienū putet. Epi.
 de re. fa. lxxxix. A. in me.
Homini nihil tā cōtrariū est q̄p̄ inhūanitas.
 De re. for. li. ij. Dial. xxxij. B.
Honestas & utilitas non uocabulorum splē/
 dore sed rerum ponderib^o extimanda sūt.
 De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xlv.
Honor oīs est in honorāte. Con. me. li. iij.
Honos alit artes: omnesq̄ incen (ca. ij. B.
 dimur ad studia gloria laudis. De re. me.
 li. iij. trac. ij. ca. xliij.
De Horatio cocle. In Epito. ca. vj.
Hostes qd̄a nullo meli^o modo q̄p̄ fuga uin/
 cutē & latebris. De re. for. li. ij. Dia. xxxv
Nullus infestior hostis fratre impio. (C.
 Ibidem. Dial. lj. A.
Hi p̄ hostib^o habēdi sunt &c. De re. me. li.
 iij. trac. ij. ca. xliij. B.
Hoste inexpectato nil nocēti^o. Epi. de re. fa.
Hostili^o mantin^o male pugna (v. D. in fi.
 uit: fœdū fœdus iniuit: & turpiter se dedi/
 dit. De re. me. li. iij. trac. v. ca. xv. B.
Humanū nil min^o ē q̄p̄ sæuitia & feritas. Ibi
 dem. De re. for. li. j. Dial. cj. A.
Humanitatis p̄priū est gaudere bonis reb^o
 & dolere cōtrarijs. De re. me. li. iij. trac. j.
Humilitate oposa nihil alti^o ascē (ca. xix.
 dit. De re. for. li. j. Dial. xij. D. in fi.
Qz sæpe in humilitatis discretiōe fallimur.
 Epi. de re. fa. xcviij. A.
Humilitas stirpis redēptoris nostri. Ibi. A.
 Acobi de Colūna laudes. (in fi. B
 i Epi. de re. fa. lxj. A.
 Iactātia semp oposa & periculosa.
Apus uenetas phibeē (Ibi. Epi. lxiij. G.
 quidā fuisse qui p̄ quadraginta dies āni/
 uersaliē ieiunauit: Et apud germanos mu
 llier quæ trigessimū atatis ānum trāsegit
 nihil unq̄ cibi sumēs. de re. me. li. iij. tra.
Iesus Christ^o in solitudine tē (vj. ca. xxij.
 ptantē uicit aduersariū. De uita soli. li. ij.
Ignorātia futuroꝝ malo (trac. v. ca. ij. A.
 rū an utilior sit q̄p̄ sciētia. De re. me. li. iij.
 trac. ij. ca. xvj. B.
Ignorātia supboꝝ calcāda ē & humiliū sub
 leuāda. Contra. me. li. ij. ca. xiiij. C.
Ignorantia oīs male tegit nisi int̄ indoctos.
 Ibi. li. iij. ca. v. A.
Ignorātia cæcitas est mentis. Epi. de re. fa.
Ignota oīa licet asperiora (xxxix. B. in fi.
 pmulcēt. In Præfa. Epi. sine ti. A.
Ad illecebras hui^o uitæ cōtēnēdas nihil effi/
 caci^o reperitur q̄p̄ memoria p̄pria mise/
 ria &c. In Secre. Collo. j. A.
Imaginib^o sacris delectari quæ spectātes be
 neficij cœlestis admoneāt: piū sæpe excitā
 disq̄ animis utile ē. De re. for. li. j. Dial.
 Imitatio plārūq̄ nos p̄ducit q̄ uel (xlj. E.
 B 2

Annotatio

- nunq̄ uel seri⁹ ingeniu⁹ pduxisset. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. xij. B.
- Impatiētia res cūctas exasperat. De re. for. li. ij. Dial. cxvij. G.
- Impatores uagi esse possunt: stabile semp si xumq̄ est impiū. Epi. sine ti. iij. D.
- Impiū in uirtute nō in decore cōsistit. De re. me. for. li. j. Dial. xcvi. C.
- Imperium donis corruptibile diuturnū esse nō pōt. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. xxij.
- Impiū immēsū difficile quariē: difficulti/ me custodiē. Epi. de re. fa. xxxij. C. in fi.
- Imper⁹ cūcta male ministrat. Ibidem. Epi. lxxxij. A. Et de re. for. li. ij. Dial. lxx. B.
- In** Indigētia est initiū summoꝝ dolorē: De ui/ ta soli. li. j. trac. vj. ca. ij. B.
- Industria nil patiē perire: nil minui. De re. for. li. ij. Dial. cj. A.
- Infantia caduca ē & saepe ante alias aetates i ipso flore praecidiē. Ibi. li. j. Dial. lxxj. A.
- Ingenij nō acumē sed aq̄bilitas atq̄ cōstan/ tia uerā laudē ac ppetuā merent. De re. for. li. j. Dial. vij. A.
- Vt mucronis: sic igenij acies sit: nō penetret modo sed subsistat. Ibi. B.
- Ingeniū magnū saepe magnorē initiū malorū fuit. Ibi. C. Et Dial. xv. C.
- Acutiora ingenia q̄nq̄ dū penetrare uolunt supuacua nimitū: illud acumē in medio co/ namine retundiē: atq̄ ita necessaria non attingūt. Con. me. li. ij. ca. v. F.
- Vbi intēderis ingenium ualet. Epi. de re. fa. Acutis ingenijs nunq̄ iter obstruiē (lij. B ad nouaꝝ rez indaginē. Ibi. Epi. viij. C. i Nihil magis cauēdū esse q̄ ne ingeniu⁹ (fi. ignauia cōsenescat. Ibi. Epi. vij. B.
- Cui ingeniu⁹ deest: non desit aq̄nimitas: cui adest: assit & moderatrix rez omnium di/ Ingeniū studio adiuuādū (cretio. Ibi. C. est & meditatiōib⁹ subleuādū: sed mīme cogendū q̄ nō possit ascēdere. Ibi. D.
- Ingenia nobilia duob⁹ suffocantē: scz libidi/ num cōsuetudine & opinionū pueritate Vni ingenio satis ē (uulgariū. Ibi. F. in fi. uni⁹ studiū gloriā mereri. Ibi. Epi. lxiij. G.
- Ingeniosi q̄ dicantē. De re. me. li. ij. trac. ij. Nō solū hodie sed semp raros in (ca. j. A. geniosos: rarissimos sapiētes fuisse nemo dubitet. Contra. me. li. ij. ca. xiiij. A.
- Ingratius hoīe nullū est aīal. De re. for. li. j. Ingrati inexpectato uitio (Dial. xcij. D. nil tristius. Epi. de re. fa. xliij. A.
- Iniuria muliebres cōtēptu meli⁹ q̄ ultiōne plectunt. De re. for. li. ij. Dial. xliij. C.
- Veterē ferēdo iniuriā iuitas nouā. De reb⁹ me. li. ij. trac. ij. ca. lx. B.
- Inopiam semper inopia copiamq̄ comitat⁹ copia. De re. for. li. j. Dial. l. F.
- Intellect⁹ omnis appetit esse. De uera sapiē/ Qz habet uitā suā ab aeter (tia. Dial. ij. D na sapiētia. Ibidem. E.
- Intelligena in rerū praesentiū cognitiōe sita est: & subdistinguit. de. re. me. li. ij. tra. ij.
- Interrogatio cōfusa ubi praeser (ca. j. A. serit certū respondētis testimoniū uix esse potest. In Secre. Collo. j. N.
- Inuidia lippa est: longinqua non uidet. De re. for. li. ij. Dial. cvj. B.
- Qz inuidia gloriosa moliētes absq̄ intermis/ sione psequitur. In Secre. Collo. iij. l.
- Qui misero inuidet necesse est ut ipse sit mi/ ferrimus. Contra. me. li. j. ca. iij. B.
- Inuidia pestis infœlix est. Epi. de rebus fa. Inter inuidiā & auariciā quid (lxxxvij. A intersit. Ibidem.
- Inuidia cum corpore moritur. Ibi. Epi. j. A.
- Io** Ioannes baptista non se tutum credidit nisi deserti antra tenera aetate subijisset. De ui/ ta soli. li. ij. trac. v. ca. j. A.
- Ioannes papa uigelimussecūsus duab⁹ uis religiosis multis de diuitijs prouidit. De re. me. li. ij. trac. iij. ca. liij.
- Iosephus prauidit Vespasianū bellū agen/ tem post Neronem futurū esse Caesarem. Ibi. li. iij. trac. j. ca. x.
- Ir** Ira nihil amarius. De re. for. li. j. Dial. cj. A.
- Ira furor breuis. Ibi. li. ij. Dial. cvij. A.
- Irradiatio seu imissio in sanctā animam est motus desideriosus in excitatione. De ue/ ra sapiētia. Dial. ij. E.
- Ii** Isocrates graec⁹ orator: quarto & nonagesi/ mo aetatis anno libz scripsit iuuenilis ro/ boris atq̄ animi testē: hic primū oīa uer/ ba soluta & uaga sub numeros artauit. de re. me. li. j. trac. ij. ca. xxij. De quo uide etiam li. ij. trac. ij. ca. xvij. Et in eplis sine
- It** Italiae terminus uariis est. (ti. xxij. C. Epi. de re. fa. xvij. A.
- Diciē clarius esse italicū q̄ graecū. Ibi. Epi.
- Iu** Iudex unus est omniū: unū tribunal (ij. A incorruptū. De re. for. li. j. Dial. xlviij. C.
- Sub iudice iniusto iustam causam fouere pe/ riculosissimū est. Epi. de re. fa. lxx. E. in fi.
- Iudiciū ueri triplex uenenū. Ibi. In Prafa. E
- Iudiciū humanū tenera res est: facile flectiē. De re. for. li. j. Dial. l. j. B.
- Iudicio populari nihil iniquius: pro libito/ crassa inexorabiliq̄ diffinit. De re. me. li. ij. trac. iij. ca. xxxvj. B.
- In iudicio iudicans alieno iam non ipse iu/

Principaliū sententiā rū

dicat sed iudicata cōmemorat. In Præfa. li. j. de re. for. E. in fi.

Sic iudica quasi mox ab alio iudicādus. Ibi dem. Dial. lxxvij. C.

Iugū qui fert uolens lene efficit. De re. for. Iulia Augusti filia inter (li. ij. Dial. vij. A. multas ac uarias naturæ dotes humanita tē mox comitatēq; sermonis habuit: ca/ uillatrix imprimis iucūdiſſima. De rebus me. li. ij. trac. iij. ca. xiiij.

Iulius & August⁹ Cæsares solitudinē opta bant & amabāt. De uita soli. li. ij. trac. ix.

Iulius Cæsar scripsit Anticato/ (ca. j. A. nes duos: & de Analogia auspicioꝝ: & li/ bros rerum gestaꝝ ædidit. De re. me. li. j. trac. ij. ca. ij. A. Et Epi. de re. fa. cx. A. in fi.

Iulius Cæsar memoria eximia polluit. De re. me. li. ij. trac. j. ca. ij.

Q; elegantē: splēdidā atq; magnificā & ge/ nerosam dicēdi rationem tenuit. Ibi. li. ij.

Q; Amyclam piscatorē (trac. ij. ca. iij. B. leniter fando cōpit. Epi. de re. fa. xlviij. A.

Iuli⁹ in iuuētute bellādī semp cupidissim⁹: nō ex destinato tm̄: sed ex occasiōe foit: in extremo aut ætatis: nō uoluptate sed aut necessitate aut euidēti utilitate certamē su/ scepit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. iij. A.

Cū adhuc eques Roman⁹ esset uisus est p/ quiretē cū matre misceri. De re. me. li. iij.

Q; nocte quā dies uitæ no (tra. iij. ca. vj. uissim⁹ insecut⁹ est uidit se a terris ablatū supra nubes uolitare. Ibi. ca. vij. & ca. xij. A. Et trac. v. ca. iij. Et i Augustali. in pri.

Q; in medio multarū uictoriaꝝ ab amore regio apud Alexandria uictus est. De re. for. li. j. Dial. lxxix. C.

Iulius florū i eloquētia galliaꝝ princeps. Epi. de re. fa. vij. D.

Iuuetā nihil mobili⁹. De re. for. li. j. Dial. j.

Cur iuuenes præclaros qñq; uidem⁹ (B. & obscuros senes. De re. me. li. ij. trac. ij.

Iuuenē pigro nihil turpius: ni/ (ca. lv. A. hil inexcusabilius: nihil desperatius. Epi. sine ti. xxij. C. in fi.

Iuuenib⁹ nō est expectandū dū qd p̄mpte faciunt lente faciant: sed in iuuētute p̄pe/ randū unde senes gaudeant: mortui cele/ brentur: & sepulti uiuant. Ibi. D.

Iuuenes qualiter sint instituēdi. Epi. de re. Ius summū: summa iniuria (fa. cxij. A. B. est. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lxxij. B.

Vt iusticia iniustos: sic iniusticia iustos præ/ mit. De re. for. li. ij. Dial. lxxvj. A.

La **1** Aberius inter eos qui mimos scripti tarūt diu clarissim⁹: uictus est tandē

a Publio. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lxxj.

Omnes laborat hodie spe crastina quietis. Epi. de re. fa. xxvij. A.

Labor ē materia uirtutē & gloria: hūc q re/ iſcit illas reſcit. de re. for. li. j. Dial. xxj. C.

Labor area est y tutū. Ibi. li. ij. Dial. lxx. A.

Qui laborem fugit: fugit gloriam & uirtu/ tem. Ep̄la ad Charolū regem. E.

Labor multos extulit: sopor nullum. De re me. for. li. ij. Dial. lxx. C.

Labores eosdē faciliores esse in principe q̄ in milite. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lxxij.

De labyrinthis quattuor. Epi. sine ti. x. A.

De quinto labyrintho Gal/ (& xij. B. lia. Ibi. Epi. xij. B. & xij. E.

Lacedæmonijs nō de uictoria sed de salute cogitādū ex sumia molossorū regis quæ for tes sparsit respōsum ē. De reb⁹ me. li. iij.

Lachrymas i morte ami (tra. v. ca. xxiiij. ci fundere humanū esse: sapientis uiri. illis modū imponere. Epi. de re. fa. xij. A. in fi.

Lachrymæ sunt arma mulierū: uiros nō de/ cēt nisi moderatissimæ forsan & rarissimæ

Honestiores sunt lachry/ (Ibi. E. post me. mæ in alienis calamitatib⁹ q̄ in nostris. Ibi. Epi. lxxxix. A.

Lachrymæ & risus uno de fonte procedunt.

Lambas dux Ianuensū cū Ve/ (Ibi. in fi. netis i mari pugnās: hoc memorabile fer/ tur fecisse. Epi. de re. fa. xij. C.

Licet laudare seipsum qñq; sine arrogātia. Contra medi. li. ij. ca. ix. A. B.

Concessum est ignoranti se laudare. Ibi. li.

Laudem uerā nisi de proprio (ij. ca. x. A. sumpseris ab alio nō expectes. De re. for.

Laus sapiētī utilis est: (li. j. Dial. xvj. A. stulto nocet. Ibi. Dial. xcij. D.

Laus stultoꝝ apud doctos infamia est. Ibi.

Laudatio inaniter effusa (Dial. xciiij. B. turpiē sonat: nisi eam natura reꝝ & quæ/ dam quasi ueri necessitas extorserit. Con/ tra medi. li. ij. ca. vij. B. Et li. iij. ca. iij. B.

Plus solidæ laudis esse i auctorib⁹ q̄ in uer/ bis. In Præfa. Epi. de re. fa. B. in fi.

Laudes hominū mors i choat. Ibi. Epi. j. A.

Si uis laudari morere. Ibi.

Non omniū qui laudanē: laude digna sunt omnia. De re. me. for. li. j. Dial. xxvj. A.

Lautus uict⁹ uoluptatis cōuiuia sunt furo/ ris. Ibi. Dial. xix. A.

Ita legēdū esse nō ut eloquētior aut arguti/ or sed ut qs melior fiat. Epi. de re. fa. ij. C.

Lector debet flosculos maiorum exemplo apū capere. Ibidem. B. D. & vij. A. E. F. Et. lxxij. F.

Le

Annotatio

- Quæ legendi meditandiq; studio repereris in fauū stilo redigenda suadeo.** Ibi. Epi.
- Rara lectio ē quæ periculo uacet:** (vñ. G. nisi legenti lux diuinæ ueritatis affulserit: quid sequendū declinandū ue docēs. Ibi.
- Leges urbium aranearū telis** (Epi. xx. D. cōparādas esse. De re. me. li. iij. tra. ij. ca.
- Legum auctoritas utiq; magna est** (lvj. sed earum usus nequitia hominū deprauatur. Epi. de studioꝝ suoꝝ. suc. E.
- Leo cur non sit educandus in ciuitate.** De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lvij.
- Leonides gloriosissime moriēs Lacedæmonijs patriam reliquit incolumē.** Ibi. li. iij. trac. ij. ca. viij.
- Leporem saepe unus mouet: alter capit.** De reme. for. li. j. Dial. liij. C.
- Læta omnia raro sine infœlici re aliqua eueniunt.** Epi. de rebus fa. cij. A.
- Læticia inimica est consilio.** Ibi. Epi. liij. B.
- Læticia curarumq; uacuitas cautioni semper aduersa est.** De reme. for. li. j. Dial.
- Libri quosdā ad scientiā: quosdā ad infantiā deduxerunt.** De reme. for. li. j. Dial. xliij. B.
- Non est cuiusuis ingenij libros scribere: magna quidem res est & singularis & difficilis & paucorū hominū.** De reb^o me. li. iij. trac. ij. ca. lxij. C.
- Libros suos ipsi legant cum suis: nec quisq; attingit præter eos qui eandem licentiam scribendi sibi p̄mitti uolunt.** Ibi. E.
- Libros ædere ineptum est indocto.** Contra medi. li. ij. ca. j. B. C.
- Libri medullitus delectant: colloquunt & consulunt.** Epi. de re. fa. xliij. B.
- Sunt qui libros ut cætera non utēdi studio sed habendi libidine cumulent: neq; tam ut ingenij præsidium q̄ ut thalami ornamentum.** Ibidem. D. & Epi. lxxxvij. E.
- Libertas omnis superbo supbia uidetur.** Contra medi. li. ij. ca. v.
- Libertas quo loco quarēda sit.** Epi. de reb^o fa. xv. G. in fi.
- Libertas iram peperit: ueritas odium: admonitio fastidium.** Ibi. Epi. lxiij. A.
- Libertas expugnat urbes munitissimas: armatos fundit exercit^o: potētissima regna subuertit.** De reme. for. li. j. Dial. xliij. A.
- Non qui nasci liber: sed qui moritur liber Liberum non facit fortuna sed (est. Ibi. uirtus. Ibidem. B.**
- Non ex liberis modo: sed ex regibus subito serui fiunt.** Ibidem.
- Vt nemo unq; libertati: nemo imperio suo fidat: exempla.** Ibi. C.
- Libertas bellicosa melior est utris fortibus q̄ pacifica seruitus.** Ibi. Dial. cv. D.
- Liberalitas uera non est dura: non lenta: nō difficilis.** Epi. de re. fa. cij. B. in fi.
- Immodicus libertatis usus seruitutis occasio est.** De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxx.
- Cui plus licet q̄ par est: plus uult q̄ licet.** De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lx. B.
- Licinius libertus Augusti: sic Augusti iocofam fraudē urbana dicacitate phibuit.** De re. me. li. ij. trac. iij. ca. xxxiiij.
- Licinius Cæsar uir rusticanae originis ita litteras oderat ut eas uirus ac pestem publicam appellaret.** Epi. de re. fa. cx. B. in fi.
- Lycurgus populos principib^o: principes iusticiæ subegit.** De re. me. li. iij. trac. ij. ca.
- Lycurgi leges datæ Lacedæmonijs quæ sint** Ibi. De eodem uide etiā li. iij. trac. ij. ca. x. A.
- Lingua animi sera est. Cōtra medi. li. ij. ca. j. A. Et Epi. de re. fa. viij. A.**
- Lippus est liuor: longinqua nō aspicit.** De re. for. li. ij. Dial. xxxj. B.
- Litterati sunt aliqui uere licet pauci: sapientes autem pene nulli.** De re. for. li. j. Dial.
- Litteris nihil stabilius inter mortaliū inuenta: quisquis illas non metuit oportet ut diligat.** Epi. de re. fa. cx. C.
- Liua nondum augusta Tiberium alio gestiens quem sexum paritura esset sic didicit.** De re. me. li. iij. trac. vj. ca. xij. & xliij.
- De Liuiο salinatore. In Suppl. Epito. ca. vj**
- Liuior modestia lenitur.** De reme. for. li. ij. Dial. xxxvj. C.
- Locus ingenium excitat & ad pœnitentiā quosdā: alios ad incontinentiā & lasciuā exhortatur.** De re. for. li. j. Dial. lvij. A.
- Nō locis sed aīo gaudendū ē: si talis obtigit qui bene locis omnib^o uti norit.** Ibidem.
- Loca delectabilia saepe isidij oportuna sūt** Ibidem. B.
- Locorū mutatio laborem cumulat: non tribuit sanitatem.** In Secre. Collo. iij. T.
- Locum salubrem non tantū corpori sed etiam moribus eligere debemus.** De uita fo. li. li. j. trac. iij. ca. ij. D.
- Locus saepe ingenio stimulos admouet.** Ibi. li. ij. trac. vñ. ca. j. C.
- Logica ad quid homini necessaria est.** Contra medi. li. ij. ca. xvij. A.
- Logicum conclusiunculas meditantem: raptim mors improuisa concludit.** Ibi. C.
- Logicæ utilitas & cōmendatio.** Epi. de re. fa. vj. C. in fi. D.
- Longū nihil ē in ulla ætate.** In Præfa. Epi. de re. fa. F. in fi.

Principaliū sententiarū

Nihil longe deo. Ibidem. xij. D.
 Loquacitate nihil deformius. Epi. de re. fa.
 Paucis bene loqui: bene uiuere (v. B
 omnibus datum est: tamen plures illud
 amplectunt: hoc fugiunt. Ibi. Epi. ij. C.
 Curandū est q̄ optime loquamur: dicendū
 tamen pro facultate. Ibi. vij. E.
 Ad loquendum multa nō magis dolore q̄
 gaudio præpedimur. Ibi. Epi. xx. H. in fi.
 Cum alijs omniū: secum loqui paucorū est.
 Ibi. Epi. cxliij. F.
 Ita ferme quisq̄ loquitur: ut impellit nō ue/
 ritas sed uoluptas. Epi. de studioꝝ suorū
 Locutū me aliquñ pœni/ (successibus. A.
 tuit: tacuisse nunq̄: Xenocratis dictū. De
 re. me. li. iij. trac. ij. ca. xlix.
Lu Lucifer his olim merib⁹ cœlo cecidit quib⁹
 nos cœlum hodie speramus ascendere. De
 uita soli. li. ij. trac. iij. ca. ij. A.
 De lucina aue. De re. for. li. j. Dial. lxxij. F.
 Lucius Scipio populo Romano noīa red/
 didit. De re. me. li. ij. trac. j. ca. v. De quo
 in Supple. Epito. ca. xj.
 Lucius Cecilius Caio Casari pila ludenti
 respondit: Vna ne tantū manu ludor. Ibi.
 trac. iij. ca. viij.
 Luci⁹ Apuleius Madaurensis scripsit libꝝ
 qui de Platone inscribitur. Ibi. li. j. trac. ij.
 Lucius Lucullus imperator (ca. xliij. C.
 simul & philosophus fuit. Ibi. li. ij. trac. j.
 Lucius Crassus quotiens perora/ (ca. iij.
 uit: totiens solito alti⁹ ac sine exemplo lo/
 cutus uidere. Ibidem. li. ij. tra. ij. ca. viij.
 Lucius crassus mores Casaris ita luisse fer/
 tur. li. ij. trac. ij. ca. xl.
 Lucius Mallius pictor egregius cur filios de/
 formes se habere dicebat. Ibi. li. ij. trac. iij.
 ca. xij. Et Ep̄sa. lxxxliij. B.
 Lucij Syllæ prudentia cōtra Iuliū Casarē
 adhuc inopem adolescētem. Ibidē. li. iij.
 Q̄ primus omniū contra (trac. j. ca. iij.
 familiæ suæ morē corpus suū cremari uo/
 luit. Epi. de re. fa. xij. D. (vj.
 De Lucio Quintio Cincinato. In Epito. ca.
 De Lucio papyrio cursore. Ibidē. ca. xij.
 Lucretia insignis fœmina ob stuprum per/
 uim perpeffa propria se peremit manu.
 In Epito. ca. v. A.
 Non omne lucrum est homini utile. Epi. de
 rebus familia. xxxij. C. in fi.
 Ludicrum & turpe simul esse non possunt.
 De reme. for. li. j. Dial. lxx. B.
 Ludus turpis: damnosa uictoria: gaudium
 inane. Ibi. Dial. xxvij. E.
 De ludis uarijs. Ibi. Dial. xxv. & xxvj.
 Ludos scænicos Plato cēsuit ab urbe pellē

dos. Contra. me. li. iij. ca. v. E.
 Lugdunū Romanorū Colonia. Epi. de re.
 Luxuriā spectata corpis spēs (fa. iij. C.
 accendit. In Secre. Collo. iij. X. circa fi.
 Adolescēs luxuriosus peccat: senex luxurio/
 sus insanit. Epi. de re. fa. lxxvj. A. Exēplū
 Epi. sine ti. xx. H. I.
 Luxuria iuuenilis senectuti p̄xima: senilis
 aut sepulchro cōtigua. Epi. de re. fa. lxxvj
 Luxus ut rarus in syluis: sic in urbib⁹ (B.
 prara modestia ē. de uita soli. li. ij. tra. v.
 Agister ut digne sis: nō (ca. iij. B
 m nisi discipul⁹ meruisti. De re. for. li.
 Rudi magisterio & (j. Dia. xlv. A.
 indisciplinato nihil ē turpius. Ibidem.
 Multis ne magistri ueri essent magisterij fal/
 sum nomē obstitit. Ibi. B.
 Magnanimitas recta: hominū est paucorū.
 Ibi. Dial. lxxij. C.
 Malo malū arcebitur. De re. for. li. ij. Dial. Mal
 Plures mali: paꝝ abest q̄n me/ (xxxij. A.
 lius fuisse uideat: Oēs mali. De re. me. li.
 iij. trac. ij. ca. xxxvj. A.
 Mala tūc sunt periculosissima cū delectant.
 De re. for. li. j. Dial. lxx. B.
 Marcus Varro tam multa scripsit q̄ multa Mar
 uix quēq̄ legere potuisse credam⁹. De re.
 me. li. j. trac. ij. ca. iij. A.
 Q̄ Marc⁹ Varro sub Pōpeio magno mili/
 tauit: & ab eodē bello piratico naualē p/
 meruit coronā: celeberrimi princeps trū/
 phi. Ibidem. B.
 Marcus Tulli⁹ libros innumerabiles uarijs
 de rebus adidit pulcherrimos. Ibidē. ca.
 Qui fatū suum declinare nō ua/ (v. A.
 luit: in tēpestate tutus: in portu naufragiū
 passus ē. Ibi. li. j. trac. j. ca. iij. De quo ui/
 de etiā li. iij. trac. iij. ca. xij.
 Marcus Cato talis erat: ut si arma sumpsis/
 set natū in armis crederes: si se ad studium
 uertisset inē lras educatū. Ibi. li. j. trac. ij.
 Q̄ scripsit libros reꝝ ua/ (ca. ix. A.
 riarum. Ibidem.
 Q̄ se a capitali sententia & hispaniā puin/
 ciā quā iuuenis armata manu uicerat: ier/
 mis senex lingua defensusiuit. Ibi. B.
 Marc⁹ Claudi⁹ Marcell⁹ uictoriarū suarū
 elat⁹: & exagitat⁹ cupiditate sapi⁹ uincēdi
 ab exercitu pœnorū opprimē. De re. me.
 li. iij. tra. v. ca. xliij. De q̄ uide etiā in Sup
 Marcus Marcell⁹ cum (ple. Epito. ca. v.
 esset Imperator & augur optim⁹: totū au/
 guriū omisit. de re. me. li. iij. tra. v. ca. xix
 Marcus crassus bello parthico ne manū cū
 hoste consereret multis pdigijs reuocatur
 Ibi. li. iij. trac. v. ca. xvj. A.

Annotatio

- Marcus Antoni⁹ non ambitione sed meritis ad imperiū ascendēs: uet⁹ philosophiæ nomē tenuit: nouum spreuit. Epi. de reb⁹ fa. cx. B.
- De Marco Furio Camillo. In Epito. ca. De Marco Valerio Corui. (viij. per totū. no. In Epitomate. ca. ix.
- De Marco Curio dentato. Ibi. xij.
- De Marco portio. In Supple. Epito. ca. viij
- Mare si semp esset turbidū nullus hominū nauigaret. De re. for. li. j. Dia. lxxxvij. A.
- De Maria puteolana. Epi. de re. fa. lxxj. D.
- Marius primus solut⁹ sectus est sed (E. F. post eū plurimi. Ibi. Epi. xc. C.
- Marius Cæsar licet uir rustican⁹ esset & natura uel occupatio ad litterarū studia tardiorē fecerit: litteratos tñ hoīes amabat: maxime poetas. Ibi. Epi. cx. C.
- De Mario Gaio. In Supple. Epito. ca. xv.
- De margaritis & gēmis. De reme. for. li. j. Dial. xxxvij. & xxxvij. & xxxix. p totū.
- Martinus sanctus in urbe Mediolanēsi monasteriū cōstruxit. De uita soli. li. ij. trac.
- Mat** Mathematicis nō esse credē. (iij. ca. iij. B. dum auctoritatib⁹ probat. Epi. de re. fa. Dictum Augusti cōtra mathematicos. Ibi. C.
- Maph** Maphæus uice comes Mediolanēsis p sapiētiam recuperat pditā patriā. De re. me. li. ij. tra. ij. ca. lxxvj. A. Et Epi. de re. fa. xiiij.
- Mpti q̄s natura mœchanicos fecerat: (D. illa obliuctate philosophanē. De re. for. li. j. Dial. xliij. C.
- Me** Medici discordāt de industria dū pudet noui nihil afferētē alteri⁹ ihāuisse uestigijs. Epi. de re. fa. lxxxvj. A. in fi. Idē habet in Ep̄la quæ præponit libris Inuectiuarū. Cō. me. Medico tñ hoīem occidisse impunitas summa est. Epi. de re. fa. lxxxvj. B.
- Medicus unus de multis eligendus est non eloquētia sed sciētia & fide cōspicuis. Ibi. Et contra me. li. j. ca. iij. B. Et. iij. E
- Medicū nō consilio sed eloquio pollentem uelut insidiatorē uitæ siccariū: aut ueneficū uitare debes. Epi. de re. fa. lxxxvj. C.
- In medicū cur inuehat. In præfa. li. j. Con. Medicus mercēnarius est & infamis artifex. Ibi. li. j. ca. j.
- Medici cū sanitatis fructū pollicentē nil nisi intempestiuos flosculos inutiliū uerborū ingerunt. Ibi. li. j. ca. ij.
- Non medicorū artificii sed artifices: nō oēs sed p̄caces Frācisē improbat. Ibi. ca. iij.
- Medic⁹ tutissime arti cerebrū addixit: q̄sq̄s euaserit sibi uitā det: q̄sq̄s obierit nihil illi præ expiētā debet. Ibi. li. j. ca. iij. E. i fi.
- De comparatione medicinæ ad agriculturam. ca. v. B.
- Medicorū effectus utq̄ sint mirabiles. Ibidē Q̄ medici de oī materia etiā sibi (ca. vj. incognita loq̄ uolūt. Ibi. ca. viij. B. in fi.
- De medicorū mendacio & uanitate. Ibi. ca. Q̄ p̄pter medicos malos nolit (xj. & xij. bonis detraxisse. Con. me. li. ij. ca. xij. A.
- Medicorū bonorū paucī (Et li. iij. ca. v. I. tas nō est ad artis infamiā sed gloriā. Ibi. Quō medic⁹ imperit⁹ hoī (li. ij. ca. xiiij. A. mines ut de⁹ a mortuis suscitet: & cur populus illi credat. Ibi. ca. xvj. A.
- Medicus indoctus upupæ comparat. Ibidem Medici cur sint pallidi & (ca. xvij. E. F. crocei coloris. Ibi. li. j. ca. vj. Et li. ij. ca. Medicus indoct⁹ fax ē mœchanicorū. Con. me. li. iij. ca. v. H.
- Medicinæ nihil est cōmune cum ethica. Ibi. Q̄ medicus neq̄ rhetor: neq̄ (ca. x. A. B. orator aut poeta ē sed parabolan⁹. Ibi. G
- Medicus q̄ poetas ignorat de⁹ esse pōt. Ibi. Q̄ aliquñ nō suā sed alte (li. iij. ca. vij. A. ri⁹ potest ægritudinē curare. Epi. de re. fa. Medicina repens uetustā ægri (xix. C. i fi. tudinē nō curat. Ibi. Epi. lxxv. D. in fi.
- Mediocritas in oī statu expetēda est. In Se/ In meditatioē tota docti (cre. Collo. ij. I. hoīs uita cōsistit: quia meditatio totum: De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxxvij.
- Meditatio animū armat. Epi. de re. fa. cxiiij
- Memoria duplex est: una rebus: altera (K. uerborū. De re. me. li. ij. trac. j. ca. iij.
- Q̄ una est ex agilitate consequēdi facultatem dimittendi: altera ex retinēdi diuturne: quæ capiēdi segnicie annexam habere
- Tenacitas memoriæ (cōsueuit. Ibi. ca. vj. laus est: celeritas ingenij. Ibi. ca. ij.
- Inter raras naturæ dotes mirāda uis memoriæ. De re. me. li. ij. trac. j. ca. viij.
- Sicut nulla copiosior aut ditior ē animi suppellex memoria: sic nulla fragilior: nulla fugacior. Exēpla. li. ij. tra. j. ca. xiiij. A. i fi.
- Facilius memoranē semel uisa q̄ scriptas audita. Ibi. li. iij. trac. ij. ca. xvij.
- Memoria ingens: ampla dom⁹ tædij & atrium fumosarū imaginū ubi multa displiceant. De re. for. li. j. Dial. viij. A.
- Themistocles ait: Malle se obliuiois artē q̄ Tristis memoria (memoriæ discere. Ibi. C. præteritorū & anxia sollicitudo futurorū sūt abijcienda. Epi. de re. fa. xx xiiij. A.
- Memoria hominū fluxa est: picturæ labiles & caducæ statuarū. Ibi. Epi. cx. C.

Principaliū sententiarū

Memēto peccati tui ut doleas: mortis ut de-
 sinas: diuinā iusticiā ut timēas: misericor-
 diā ne despēs. De re. for. li. j. Dia. viij. D.
 Q̄ mendacium iam q̄tidianū & uulgare sit
 peccatū cōsuetudine pessima effectum est.
 Epi. de re. fa. c. ij. C. in fi.
 Mens uaga m̄ta cōplecti: pauca stringit.
 De re. me. li. ij. trac. j. ca. xij. A.
 Mercurius deus sermonis uocaf. Con. me.
 Metellus eodē uultu fuit (li. j. ca. iij. G.
 in exilium missus & reuocatus. Epi. de re.
 Nihil est metuēdū q̄ affert (fa. xij. C.
 necessitas naturā. de re. for. li. ij. Dial.
 Midas phryx infans dormiēs (cxvij. B.
 inuēt⁹ est formicis in os eius tritici grana
 congerētibus. De re. me. li. iij. trac. v. ca.
 Migrantiū cōsuetudo quā sit. In (xxij.
 Præfa. Epi. de rebus familia. A.
 Militia una ē. De re. for. li. j. Dial. xlviij. A.
 Minerua dāa sapientiā ē. Cō. me. li. iij. ca.
 Minos ex antro Iouis leges uelut (viij. B.
 ipsi⁹ Iouis de manib⁹ acceptas efferebat.
 De re. me. li. ij. trac. j. ca. iij.
 Mirabile non est q̄ fieri pōt. De re. me. li.
 iij. trac. vj. ca. j. B.
 Nihil miraculosum nisi quia rarū. Ibi. D.
 Mirabile nihil esse præter animum. Epi. de
 re. fa. xlix. K. in fi.
 Nihil mirabil⁹ hoīe de⁹ fecit in terris. Ibi.
 Miser est q̄sq̄s foelicitatē spe (Epi. lxxj. D.
 rat a miseris. Contra. me. li. iij. ca. iij. B.
 Nemo miser sit sine peccato. In Secre. Col.
 Nemo miser ē nisi q̄ se miserē (lo. j. F. in fi.
 fecit. Epi. de re. fa. xij. A.
 Nemo tam obstinate miser ē ut nō interdū
 oculos apiat miseriasq̄ suas dū uidet ode-
 rit. Ibi. Epi. lxxv. A.
 Miseria crescit cū foelicitate. Ibi. Epi. xxviij.
 Mithridates Ponti: rex Cappa/ (B. in fi.
 docū mox sanguine nepotis respergēd⁹ io-
 catur. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. xvij.
 Q̄ uiginti q̄q̄ linguas gentiū quā sub im-
 perio suo erāt nouerat: & ut iura cui libet
 patrio sermone redderet: interpretē nō re-
 q̄siuit. Ibi. li. ij. trac. j. ca. xj.
 Modestia sanitati multū cōfert. De uita so/
 li. li. j. trac. ij. ca. viij. B.
 Modestia cultores uoluptatē fugiūt. Ibi. li.
 j. trac. ij. ca. ij. B.
 Modestia assit cūctis in reb⁹. Epi. de re. fa.
 Modus in cūctis est seruādus. De (viij. C.
 re. me. li. ij. trac. ij. ca. xxxiij.
 Molestiā præsentē uenturæ spes gloriæ sola/
 tur aut minuit. Ibidē. ca. xliij. (Dia. x. A.
 Mollicies amica uoluptati. De re. for. li. ij.

Moyles quidam æthiops de latrone factus
 est presbyter solitari⁹. Christi seruus. De
 uita soli. li. ij. trac. j. ca. j. B.
 De monte caprarū & Soracte. Epi. de re. fa.
 De monte uentoso i Gallijs. (xxij. A.
 Ibi. Epi. xlix. per totum.
 De mōstro q̄drupede cū humano capite in
 agro Veronēsi nato. De re. me. li. iij. trac.
 Morbus oīs eo funestior q̄ sta (vj. ca. xx.
 biliore materia subnixus. De re. for. li. j.
 Morbi animi oēs curari pos/ (Dial. xij. A.
 sunt: nisi æger obluēt. In Secre. Collo.
 Morb⁹ ingens nō facile occultat. (ij. V.
 In Præfa. Epi. de re. fa. O.
 Mors nulla misera: quā mors animā nō ser-
 que. De re. for. li. ij. Dial. xlix. A.
 Mors repētina in oētib⁹ optāda: nocētibus
 Mors bona initiū est uitæ. (metuēda. Ibi.
 Ibi. Dial. cxix. F.
 Mori i peccatis nec naturā nec fortunā sed
 hoīs ppria culpa ē. Ibi. Dial. cxxvj. A.
 Mors inter tremēda principatū possidet. In
 Secre. Collo. j. Q.
 Nil morte certi⁹: nil hora mortis incertius.
 Ibi. Et Epi. de re. fa. xxxiij. B.
 Mors sola fatei q̄tula sint hominū corpu/
 scula. In Secre. Collo. ij. B. in fi.
 Quodcūq̄ mors intulerit imedicabile uul/
 nus est. In Præfa. Epi. de re. fa. A.
 Nihil morte sequacius. Ibi. B. in fi.
 Mortis nullū præfinitū est tempus: sine ter/
 mino debitores sum⁹. Ibi. Epi. xij. B.
 Licet nulla mors inhonesta possit uiro hor/
 nesto contingere poterat tñ durius mori.
 Mors sape labores uitæ præsentis (Ibi.
 intercipit: sape præoccupat. Ibidem.
 Vulgariter errāt q̄ moriētes dicūt uitā cō/
 modis abduci. Ibi. in fi.
 Mors malorū lugēda sed bonorū gaudio p/
 Morientiū nihil interest (sequēda. Ibi. C.
 ubi potissimū moriant. Ibi. in fi.
 Exēpla illoz q̄ suoz mortē fortiter tulisse
 memorantur. Epi. de re. fa. xij. F. G. H. &
 De nulli⁹ morte ē dolēdū nisi tur/ (xij. C.
 piē & ignaue moriētis. Ibi. Epi. xij. G. i fi.
 Nō sit morte miser: uita est quā miseris fa/
 cit & beatos. Ibi. Epi. xij. A. & Epi. lx. M.
 Mors exilio simillima est. Epi. de re. fa. xij.
 Mortis malū nō tam necessariū (A. in fi.
 q̄ spontaneū est. Ibi.
 Q̄ moriē quisq̄ conquerit. Ibi. Epi. xix.
 Mors ultima poena est nec metuē/ (B. i fi.
 da uirjs. Ibi. xxxvj. B.
 Mors ultimū terribiliū. Ibi. (Ibi. C.
 Mors dilata multis iminuit uitæ gloriā.

MI

MO

Annotatio

- Mors bona optanda est in qua falli neminē posse cōstat: neminē poenitere. Ibi. D. i. fi.
- Mors omnes inueniet: & tributū suū inexorabilis repetet. Ibidem. E.
- Qz nō caret solatio. Epi. lx. E. in fi.
- Inē mortis pericla sæpe sūt tutiores qb⁹ uilior ē uita: exemplū. Ibi. Epi. lxxij. F.
- Mors neclachrymis redimiē: nec lamentis uincit: uitari nō potest: sperni potest. Epi.
- Nihil magis nostrū est (de re. fa. cvij. F.
- q̄ moriēdi cōditio. Ibi. Epi. cxiiij. K.
- Sciūt hoīes q̄ moriēnt: sed quia nō p̄pe: nihil curāt. Ibi. Epi. cxvij. E.
- Nemo nō senex moriē: & nemo nō iuuenis. Cū mortuis nō nisi laruæ luctāt. (Ibi. G.
- In Præfa. Epi. sine ti. C.
- Si morituro præfagiū aliq̄ posteritatis occurrat ideo tolerabile uidet. De re. me. li. iij. trac. iij. ca. iij. A.
- Mortalib⁹ nihil tutū ē. Epi. de re. fa. cvij. A.
- Mortale nihil efficit imortale. De re. for. li.
- Oēs mores boni breuis (j. Dial. xliij. C.
- æui sūt: mali aut̄ imortales. De uita soli. li. j. trac. vj. ca. vj. A.
- Mores hoīm sic ad exēplar facillime corrigūt: sicut uult⁹ ad speculū. de re. me. li. iij.
- Mores decursu tempore (tra. ij. ca. xij. B.
- mutati: opinionones hominū alternāt. Epi. de re. fa. xij. E.
- Mot⁹ corpis ī apto sunt: aīorū inuisibiles & occulti. Ibi. Epi. xlix. E.
- Mu Mucro hostilis loricā penetrat non animū. De re. for. li. ij. Dial. lxxvij. A.
- Mulier quē fallere uult delinit. Ibidem. li. j.
- Mulier mala citi⁹ centum (Dial. xxij. A.
- sui similes q̄ unā bonā reperiet. Ibi. li. ij.
- Mulierulaz omniū una (Dial. xvij. A.
- lex est. Epi. de re. fa. l. A. in fi.
- Mulieres duas peiores esse q̄ unā. Ibi. Epi.
- Mūdicias mulierib⁹: labores uiris (lxvj.
- conuenire. De re. for. li. j. Dial. xx. A. Et
- Epi. de re. fa. xxxvj. B.
- Mūdi cursus flumini in idē reuertēti comparatur. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. l. A.
- Mūdi insult⁹ & pericula sic præcauent. Ibi.
- Munera oblata qui spreuer (ca. liij. A.
- rūt. Epi. de re. fa. xciiij. B. C. D.
- Musæ sunt poetaz. Cōtra me. li. iij. ca. v. B.
- Muscæ boues macres stimulat. Epi. de reb⁹
- Qz musica dulcedine etiā pisces tangunt. De re. for. li. j. Dial. xxij. A.
- Magna mutantur & minima. De re. me. li.
- Muti⁹ scæuola diuini (ij. trac. ij. ca. l. B.
- pariter & hūani iuris: ætate sua cōsultissimus fuit. Ibi. li. j. trac. j. ca. v.
- Asci cur christus uoluit de p̄genie humili: & in loco despecto. Epi. de re. fa. xcviij. A. in fi. B. C. D.
- In alto nasci nec tranquillū nec tutū est. De re. for. li. j. Dial. xvij. B.
- Natura rerum humana arte non uincitur. Ibi. Dial. xx. C. Et Epi. de rebus fa. xlix. E.
- Naturæ frustra repugnat. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lxxvij. B.
- Contra naturā nihil fit licet aliqua uideant̄ ignorātib⁹ causas rez & nouitate percussis. Ibi. li. iij. trac. vj. ca. j. A.
- An naturæ semp sit obsequēdū an uero nō nunq̄ ualde resistendū. Cōtra me. li. iij.
- Natura hoc habet ut multo melius: multoq̄ facili⁹ factorū q̄ uerborū stimulis excitemur. Epi. de re. fa. viij. B. in
- Natura non est accusanda cum qd mali nobis acciderit. Ibi. Epi. xix. A. circa
- Naturæ suū ius eripe difficile (fi. B. C. est. Ibi. Epi. cxiiij. K. in fi.
- Sæpe prospere nauigāt sacrilegi: & uiri sancti naufragantur. De re. for. li. j. Dial. lxxxvij. D. Exempla habes. Epi. de re. fa.
- Neapolis ingenti tēpestate periclitat. Ibi. Epi. lxxij. p totū.
- Neapolitani mores detestādi. Ibidem. Epi.
- Necessitudo nulla ē quæ nō odijs esse possit infecta. De re. for. li. ij. Dial.
- Negligentia torpor est animi. (xxvij. B. Epi. de re. fa. xxxix. B. in fi.
- De nepotib⁹. De re. for. li. j. Dial. lxxvij. A.
- Neptunū improbe accusat q̄ itez naufragum facit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lx. B.
- Nero puez quēdā cui⁹ infami amore deperibat dempta uirilitate in sexū foemineū transformare nisus: nō sine dote & ornamento exquisitissimo nuptiarum: q̄lis cōiugib⁹ Cæsaris esse cōsueuerat: in domū suā publice euocatū uxoris loco habuit. Ibidē. li. ij. trac. ij. ca. xxxix.
- Nero percōtator mathematicorum & idolorum responsis fallacibus sæpe in uita & in morte fuit delusus. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. iij. A. Et tra. vj. ca. xij. & xiiij.
- Nero Gaiō Caligulæ tam similis euasit ut non alter sed ille idem quodāmodo ab inferis reuersus uideretur. Ibidem. trac. iij.
- De Nerone Claudio: Vide in (ca. xij. Supple. Epi. to. ca. vj.
- Nihilo detrahi nihil potest. Con. me. li. ij.
- Ne quid nimis. De re. me. li. (ca. xij. A. ij. trac. ij. ca. xxxiiij.
- Niti in id ad qd pueniri non potest demensissimi animi est. Epi. de re. fa. ij. C.

Principaliū sententiarū

No Nobilis uertus non nascitur sed fit. De re. for. li. j. Dial. xvj. G.
 Nobilitas nō est sine uirtute. Ibi. D.
 Posse nocere nō est uera magnitudo nec uerum robur. Epi. sine ti. ij. F.
 Ibi nocēdi feruētior est libido ubi defensionis est minus. Epi. de re. fa. xcij. A.
 Noctua cur Mineruæ cōsecrē. Cōtra medi. li. iij. ca. viij. B.
 Nosce teipsum. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. Nesciēti seipsum impossibile est (xxxij. A. noscere deū. De uera sapiētia. Dial. j. G.
 Noctib⁹ bis terq³ surgendū est. De re. for. Nouum nihil sub sole (li. j. Dial. xxj. H. Epi. de re. fa. xxx. A.
 Nouum nihil aut stupendū senibus: præsertim eruditis euenire solet aut inopinatum Ibi. Epi. xix. A.

Nu De Numa Pompilio sc̄p̄o Romanoꝝ rege De re. me. li. iij. trac. j. ca. iij. Et in Epito. Nūmius corinthū armis capit & (ca. ij. uasa ei⁹ diripit. De re. for. li. j. Dial. xlij. A. Nūci⁹ principū nō sunt male tractādi. Epi. sine ti. ij. per totum.
 Nuptiæ multis anxix & inſcelicis uitæ principū fuerūt. de re. for. li. j. Dial. lxxvij. B. Nuptias primas nec secundas celebrare si nosceres ad liq³ qd sit fœmina: qd ue de illa scribāt magni uiri. Ibi. Dial. lxxvj. A. An cōsulti⁹ sit nuptias cōtrahere: an in cælibatu pmanere. De re. me. li. iij. tra. ij. ca. Nurū imissa grauior est q̄ filia (xlj. D. emissa. De re. for. li. j. Dial. lxxvij. C.

Ob Bsequiū parit amicos ueritas odiū o In Secre. Collo. ij. F. Et de re. me. li. iij. trac. ij. ca. lxij. A. in fi. Et Contra medi. li. j. ca. iij. D.

Oc Occasio facit furē. De re. for. li. ij. Dial. lx. Plures occidit cœna q̄ gladius. Epi. (A. de re. fa. xxxvj. E.
 Oci⁹ duæ spēs sūt. De re. for. li. j. Dial. xxj. Ociū sine l̄is mors ē & uiui hois se/ (A. pultura. De uita soli. li. j. trac. iij. ca. j. A. Et Contra. medi. li. iij. ca. iij. A.
 Ociū timet quisq³ nil agit. Ibi. Con. medi. Oci⁹ solitarij duo sūt genera. de re. me. li. j. Nunq³ se min⁹ ociosū esse (trac. j. ca. j. B. q̄ cū ociosus: nec min⁹ solū q̄ cū sol⁹ esset Scipio African⁹ dicere cōsueuit. Ibi. ca. ij. De ocio & solitudine q̄rūdā clarissimoz uiroz. Ibi. ca. ij. & sequenti.
 Oci⁹ dulcedo negocioz curis si facultas securitasq³ cū ocio cōtingat præferē. Ibi. li. Octauiano Augusto pri⁹ q̄ (iij. tra. j. ca. j. ex aluo matris exiret p̄digio prænūciatā

magnitudinē affirmant. Ibi. trac. v. ca. v. De Octauiani Augusti ingenio & eloquētia. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. vj.
 Q³ Octauiano Augusto mors prænūciata est cū tabula in qua nomen ei⁹ inscriptum fuerat de cœlo tacta & prima nois l̄a delecta. Ibi. li. iij. trac. v. ca. v.
 De Octauiano Augusto: Vide in Supple. Epito. ca. xvij. Et in Augustali.
 Q³ anim⁹ habeat oculos suos. Epi. de re. fa. Occulta nō debēt cōdicari (xxxvj. A. in fi. oib⁹: quia eis absōna uident De sapiētia Ois occupat⁹ miser: occupa/ (Dial. ij. B. tusc³ sub alio bis miser. De uita soli. li. j. Odiū uulgi graue. De (trac. iij. ca. ij. A. re. for. li. ij. Dial. xxxiij. A.
 Odiū obsequio leniē. Ibi. Dial. xxxvj. C. Odorum ali⁹ gulam ali⁹ libidinem irritant. Ibi. li. j. Dial. xxij. A.
 Odor leuis cōfortat tabescētē sp̄m. Ibi. B. De Ominib⁹. li. iij. tra. vj. ca. j. cū sequētī. Omen qd sit & quō omina primo ad hoies & deiceps ad act⁹ gestuscq³ uenerūt. De re. me. li. iij. tra. vj. ca. j. & vij. cū sequētib⁹. Ominis uanitas a qb⁹ ortū habuit. Ibi. ca. Opes nimix nō modo singuloꝝ ho/ (x. minū sed ppli Romani corruerunt mo/ res. De re. for. li. j. Dial. liij. C.
 Q³ nō satiāt desiderū sed accēdūt. Ibi. lv. Multo plures ppter opes q̄ ppter (A. inopiā perierūt. Ibi. li. ij. Dial. xij. F.
 Opes contēne & te dignū finge deo. Epi. de rebus fa. lxxxix. M.
 Opinio rem nō mutat. De re. for. li. j. Dia. Nihil ē qd nō sibi fingere possit (xj. A. Nō si te cūcti mortales bonū (opinio. Ibi. dixerint bonus fies. Ibi.
 Nō refert qd de te ali⁹ sentiant: sed quid tu. Ibidem. B.
 Opinio ambigua nomen est rei: certissima Sæpe cuius rei dulcis (res est uire⁹. Ibi. fuerat opinio: amax fuit experimentum. De re. for. li. j. Dial. l. D.
 Opinio rem quocūq³ uoluerit trahit. Ibi. li. Falsum opinari ignorātis (ij. Dial. xc. D. est. In Secre. Collo. iij. I.
 Ab opinionib⁹ iueteratis durum est auelli. Epi. de re. fa. xxxij. B.
 Optare uanū est qd haberi neq³ nocuitq³ habitū. De re. for. li. ij. Dial. lxxxij. H.
 Frustra optat⁹ qd in manu nostra positū ē. Epi. de re. fa. lix. A.
 Oraculum quid sit. De re. me. li. iij. trac. ij. Orandū nihil est a deo nisi ut no/ (ca. j. A. bis benefaciat. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. xlj. A.

Od

Om

Op

Or

Annotatio

- Sine oratione nihil grande inchoandū est. Orator quæ sint proprie. (Ibi. ca. xliij. B. Contra medi. li. iij. ca. x. D. Et Epi. de re. Oratoris linguæ eruditio (fa. viij. A. in fi. est ppria. Epi. de re. fa. viij. A. Oratoris propriū est de omni re copiose ornateq; posse dicere. De re. for. li. j. Dial. Orator est uir bonus dicendi peritus. (xlvi. E. ritus. Ibi. Dial. ix. B. Origo cunctorū una est: un⁹ parens humani generis: unus fons uniuersorū. Ibi. Dial. Orodī parthorū regi triginta fuerunt filij. (xvi. E. re filij. Ibi. li. ij. Dial. xij. C. Orpheus: bæluas imanes cantu quocunq; uellet pduxisse phibeat. Epi. de re. fa. viij. Orta oīa occidunt & aucta senescūt. (C. Dereme. for. li. j. Dial. xvj. D. Et Epi. de re. fa. lxxxix. D. in fi. Et Epi. sine ti. iij. G. Inter os & offam sæpe multa inuenire possunt. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. x. B.
- Ot Ottho septimus ab Augusto: Romani imperij frena corripuit. De re. me. li. iij. trac. j. ca. xij. Et in Augustali.
- Pal Otthonis Impatoris uisio. Ibi. li. iij. trac. Alladi iuisam finxere (iij. ca. xvj. p ueteres araneā. De re. for. li. j. Dial. Palæstra spectator uan⁹ ē (vij. B. & luctator insanus. Ibi. Dial. xxix. A. Pallore amantib⁹ magister amorū tribuit. Contra medi. li. ij. ca. xvij. A.
- Par Parentes sæpe de filijs uera ignorātes uaticinant. Epi. de re. fa. cxiiij. l. Inter parentes & filios pulchrum de amore ac pietate certamē. De reme. for. li. j. Dial. Pariseorū ciuitas regni Galliæ (lxxxiiij. A. caput: a Iulio Casare condita est. Epi. de Parmenides & atlas: nomia (re. fa. iij. B. propria his in quibus habitauerunt mōtib⁹ relinquere. De uita soli. li. ij. tra. vij. ca. j. C. Contra parasitū periphraſis. Epi. de re. fa. Pastoris boni est tondere pecus (x. A. B. non deglutire. De re. me. li. iij. trac. vij. Nulla passionū humanarū est (ca. ij. in fi. perpetua. Epi. de re. fa. cxiiij. L.
- Pat Rara patientia est quam non penetret acutum conuitium. Cōtra medi. li. iij. ca. xj. Alia sunt quæ patimur nolentes (E. in fi. alia quæ uolētes. Ep̄la sine ti. xj. i. princi. Patiētia gaudet duris. Epi. de re. fa. xxxvj. Impatientis animi est breuissimā expectatione torqueri. Ibi. Epi. j. E. Patientia criminū sæpe consensui proxima est. Ep̄la. de re. fa. xcj. D. in fi. Patris seueritas fructuosior filio esse solet q̄ comitas. De reme. for. li. ij. Dial. xliij. B.
- Patrum mores non sunt arguendi sed ferē. Pater senex fugitiua iucūditas (di. Ibi. C. Ibi. li. j. Dial. lxxxij. A. Patriæ summa laus: sola uirtus est ciuium. De reme. for. li. j. Dial. xv. A. Patria nobilis quæ uulgo dicaat. Ibi. Malim per te patria: q̄ tu propter patriam notus sis. Ibi. B. Quid prodest patriam fugisse si seipsū non effugiat. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xli. E. Qui patriam cōseruauerint: au xerint: adiu uerint: certum est in cœlo definitum locū habere: ubi beati auro sempiterno fruuntur. Epi. de re. fa. xxxviij. B. Paula sancta pia & illustris ut ad præsepe dñicum mori posset ubi & qualiter orta esset oblita est. De uita soli. li. ij. tra. iij. ca. Pauli Aemilij cōstātia. Epi. de re. (vij. A. familia. xij. F. De Paulo Aemilio macedonico. In Supple. Ep̄to. ca. xij. Pauperem non rerum paucitas: sed cupiditas facit. Epi. de re. fa. xiiij. A. Qui cum paupertate bene conuenit diues est Ibi. Epi. cv. C. in fi. Quis nō est pauper nisi qui nihil cupit. Ibi dem. Epi. lxxxix. L. Pauper non est qui parum habet: sed q̄ multum cupit. Ibi. Epi. lxxxvij. A. in fi. Paupertas dura quidem sed tutissima & expeditissima est. Ibi. Epi. xl. C. De laude paupertatis. Ibi. Epi. xxxix. D. Paupertas aliquanto difficilius contemnitur re q̄ uerbo. Ibi. Epi. lxxxix. L. Paupertas quid boni habeat: qd quietis ac fœlicitatis adducat: exemplis ostēdit. Ibi. Qz sæpe multis utilis fuit ad salutem: nulli unq̄ inutilis nisi his q̄ eam lamentis & impatiētia exasperāt. Ibi. O. Qui in paupertate fœlicissimi fuerint & in diuitijs infœlices: exēpla. Ibi. Epi. xcviij. C. Paupertas habet ingenij suū: habet & cogitationes alias. De rebus me. li. ij. trac. iij. ca. xlvij. Exemplū. ca. xlix. cū sequē. Nemo tam paup̄ uixit ut moriēs nollet uixisse pauperior. De re. for. li. ij. Dial. ix. l. Pauonis pulchritudo mltō aurium tædio pensanda est. Ibi. li. j. Dial. lxij. A. Pacē seruare meli⁹ est q̄ sperare. De re. for. li. j. Dial. cv. A. Pax punica Romanæ urbis excidiū fuit. Ibi Pax magna sæpe si paup̄ (dē. Dial. cvj. A. xillū auri adhibeas lis erit. Ibidem Dial. Peccare miser⁹ est: miser⁹ de (lxxxiiij. B. lectari: miserimū excusare atq; amare pec

Principalium sententiarum

- catu. De re. for. li. j. Dial. lxxix. F.
- Peccati delectatio peior est q̄ ipsum peccatu. Ibi. Dial. xxvij. B.
- Ex alieno peccato damnū dolorq̄ nasci potest non infamia. Ibi. li. ij. Dial. xxj. E.
- Si peccatū omne nihil est: eo magis est nihil quo peccatum maius. Epi. sine ti. ij. F. in Peccatū ibi debet corrigi ubi est cō (me. missum. Ibi. Epi. vj. L.
- Pctm̄ miserū facit. In Secre. Collo. j. F. in fi.
- Peccator quo maiorē uoluptatem & titillationē p̄cipit ex sceleribus suis: eo inferior calamitosiorq̄ est iudicandus. Ibi. T.
- Pecunia non te habeat dñm nec comitem. Epi. de re. fa. xl. A.
- Crescit amor nūmi q̄tū pecunia crescit. Ibi dem. Epi. lxxxvij. B.
- Pecunia neminē diuitē facit. Ibi.
- Cū pecunia sollicitudo & cupiditas crescūt P̄dere nunq̄ desinet (Ibi. Epi. xcviij. A q̄ in crastinum pendebit. De uita soli. li. j. trac. vj. ca. v. A.
- Pœnitenti deus ueniā spondit sed diē erastinū nō p̄misit. De uera sap. Dial. j. H.
- Peregrinari qd̄ sit. Epi. de re. fa. xiiij. A.
- In p̄grinatōe optimū tibi uaticū ex uirtutibus constabit. Ibi. G.
- Periclis Atheniensis constantia in morte filioꝝ. Epi. de re. fa. xij. F.
- Q̄ ei sola lingua sufficit ad imperiū: Inermis ipse attamē ita armatus eloquētia ut cū aduers⁹ oīm salutē diceret: cū delectatione ab oib⁹ audiret. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. xix. De quo & li. iij. tra. j. ca. xiiij. A.
- Periculū nunq̄ sine periculo uincit. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. lx. B. Et Epi. sine ti. xxj. A.
- In periculis uirtutis splendor facillime apparet. Epi. de re. fa. xv. H. in fi.
- Pernicitas inaudita illo p̄perat ubi tarditas multa erit. De re. for. li. j. Dial. vj. A.
- Pernicitas sūma eo tendit: ubi desinat. Ibi.
- Apud Persas fidem & taciturnitatē esse integerrimam. Epi. de re. fa. v. B.
- Persecutionum duo sunt genera. Epi. sine Pestes quas fugare nō possum⁹ (ti. xj. A. fugiam⁹. De ui. soli. li. j. tra. vj. ca. vj. D.
- Petrus Damian⁹ Romanū cardinē nō sine laude possederat: illū t̄m̄ linquens quietissimā solitudinē pituris honorib⁹ p̄ferēdā duxit. De ui. so. li. ij. tra. ij. ca. xvij. B.
- Petrus heremita in territorio Ambianensi solitariā uitam duxit. Ibi. trac. iij. ca. j. A.
- Petrus abaelardi inuidiā cedēs solitudinis trecensis abdita penetrauit. Ibi. trac. vij. Paphnucius tres dei amicos (ca. j. D.
- ex urbibus ad deserta p̄duxit. De uita so. li. li. ij. trac. j. ca. j. C.
- Phalaridis agrigentini mater uidit in sōnis ex patera mercurij sanguinē humi spargere pauimētoq̄ illisum rebullire: qd̄ uerū fecit cruēta nati s̄uitia. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxvij.
- De Phalerno monte. Epi. de re. fa. lxxj. B.
- Phraates rex parthorū p̄rē parricidia in patrem simul ac filium admitta: triginta insup proprios fratres trucidasse legit. De re. for. li. j. Dial. lxxxiiij. A.
- Phoenix auis unica q̄ngentesimo anno renascit. Epi. de re. fa. lxxj. B. Et de re. for. li. j. Dial. lxxij. G.
- Phillades histrio primo uetustū & in conditum saltandi morem p̄decora nouitate p̄mutasse traditur. De re. me. li. iij. tra. ij.
- Philippus rex macedonū ioco (ca. lix. A. sior etiam inter seria fuisse tradit q̄ decesset regem. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. xlij.
- Vt fatalē sibi quadrigā declinaret: oppidū Boetiæ cui quadriga nomē erat iussit eueri. Ibi. li. iij. trac. ij. ca. xij. Et Con. medi.
- Sic philosophemur ut qd̄ (li. iij. ca. xj. F. philosophiæ nomē importat sapiētā amemus. Epi. de re. fa. lxxxviij. B.
- Philosophāti nihil molesti⁹ q̄ sophista. De re. for. li. j. Dia. vj. B.
- Philosophia non sapientiā sed amorē sapientiæ pollicet. Ibi. Dial. xl vj. B.
- Philosophādi principiū fuit admiratio. De re. me. li. j. trac. ij. ca. xvij. in fi.
- Philosophiæ nomen dulce est doctis. Cōtra me. li. ij. ca. xvij. A.
- Philosophiā quidā nil aliud q̄ meditatio nem mortis esse dixerūt. Epi. de rebus fa. xxxviij. C. Contra medi. li. ij. ca. xvij. C.
- Philosophia uendi nō potest. Contra me. Ad philosophiā nihil habet⁹ cor (Ibi. D. poris & color. Ibi. ca. xvij. B.
- Philosophiæ pars nobilior in reb⁹ ē. Ibi. C.
- Philosophus uerus amator est dei. Ibi. Et Epi. sine ti. xxj. H. in fi.
- Laudatur philosophia sed non omnis. Laudatur uerax: fallax carpit. Ibi. li. iij. ca. v.
- Philosophorum ingenia in fallis bellis conerunt. De re. me. li. iij. trac. ij.
- Philosophi nō sunt expectādi (ca. xxxv. ex singulis uocib⁹ sed ex perpetuitate atq̄ constantia. Ibi. trac. vj. ca. j.
- Philosophū quatit animi cura. Epi. de reb⁹ familia. viij. A.
- Philosophi q̄tum humana inq̄sitione fieri potuit & noticia reg⁹ docti & eloquio clari

Pha

Phr

Phe

Phi

Pen

Per

Pes

Pet

Paph

Annotatio

- ri & naturali ingenio foelices: sed supni & ineffabilis obiecti priuatiōe miserabiles. Ibi. Epi. lxxxviiij. A. in fi.
- Sic philosophorū cōpatiamur erroribus ut nostrā gratiā gratulemur. Ibi. B.
- Quā ad philosophicā poeticāq̄ uitā necessaria sint. Ibi. Epi. cxvj. B. in fi. C.
- Pi** Pica loquax certa dñm teuoce saluto: Si me nō uideas esse negabis auē. De re. for. Viuacior sculptoris q̄ (li. j. Dial. lxiij. E. pictoris est opa. Epi. de re. fa. lxxxiiij. B. Et contra me. li. iij. ca. x. B.
- Pictor deformis sēpe pulchrā imaginē depingit. Ibi. Epi. lxxxiiij. B.
- De picturā delectatiōe. De re. for. li. j. Dia. Pyrrhus rex epirotarū bellū (xl. A. & xij. Romanis illatur⁹ dū delphos cōsulit hoc responsum accepit. De re. me. li. iij. trac. De Pyrrho rege: Vide in (ij. ca. xij. A. Supple. Epitomatis. ca. ij.
- Piscinas ac uiuaria ostrearū prim⁹ iustituit Sergi⁹ Orata baiano in littore. de re. for. li. j. Dial. lxiij. C.
- Pisistrat⁹ nulla re alia Atheniēsb⁹ impauit q̄ rara q̄dā eloquentia: quia doctrina & ingenio clar⁹ prim⁹ Homeri libros antea cōfusos sic disposuit ut nūc habem⁹. de rebus me. li. ij. trac. ij. ca. xvij.
- Pythagoras philosoph⁹ philosophici noīs inuētōr. De re. me. li. j. trac. ij. ca. xij. A. B. Et li. ij. trac. ij. ca. xl. A.
- Pythagoras sapiētissimus orator pro affectuū uarietate. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. xl. B.
- Q̄ credebatur e corpe in corpus aīas migrare. De re. for. li. j. Dial. xv. C.
- Pittacus tps agnoscere praecepit. De reb⁹ me. li. iij. trac. ij. ca. xxxvij.
- Pius homo neq̄ damoni pessimoneq̄ fato subiacer: quia de⁹ piū hoīem ab omni malo liberat. De re. for. li. j. Dial. xij. C.
- Pla** Quā placēt uulgo uitanda sunt. Epi. de re. Plaga animi q̄talibet (fa. xcviij. A. tpe mitigat. Ibi. Epi. lxxxiiij. B.
- Plato naturā grās agebat ppter q̄nq̄. De re. for. li. j. Dial. xv. C.
- Platoni nō placet bis in die saturā fieri. De uita soli. li. j. trac. ij. ca. vij. A.
- Q̄ scripsit diuina poti⁹ q̄ humana facundia libros multos. De re. me. li. j. trac. ij.
- Plato prim⁹ omniū tripertitā (ca. xiiij. A. philosophiā copulauit. Ibidem.
- Eius eloquentia anteq̄ loq̄ posset emicuit. De re. me. li. ij. trac. ij. ca. xij. A. Et li. iij. trac. v. ca. xxxij.
- Plato q̄s praeceptores habuit. Ibi. li. j. trac. ij. ca. xiiij. A. Et li. ij. trac. ij. ca. xlij. A.
- Platonē in aegypto praef astrologia: ppheta rū rit⁹ ac doctrinā didicisse fama est. Ibi. li. j. trac. ij. ca. xiiij. C. in fi.
- An prius Platonis philosophia q̄ Christi euāgeliū fuerit ex Augustini & Ambrosij bis ostendit. Ibi. D. E.
- Platonē in oibus fere quā de uerbo dei dicunt a nostris cōsentire: praeterq̄ in susceptiōe hūanā carnis: ubi nō cōtradicit sed file: dicit Augustinus. Ibidem. F.
- Platonis oratio quā pro Socrate scripta ē: nec p̄ono: nec reo digna est. Ibidem. li. ij.
- Plato maximorū hoīm (trac. ij. ca. xij. A. cōsensu philosophiā meruit principatum
- Q̄ toto pene orbe (Epi. de re. fa. lxiij. C. pegrinās die ultio Sophronis mimos sub capite habens uel scribens moritur. Epi.
- Plato obiit ānis aetatis (sine ti. xxxij. C. suā uno & octoginta exactis ipso suo natali die. De re. me. li. j. trac. ij. ca. xiiij. F.
- Q̄ eo die q̄ Plato reb⁹ humanis excessit sol cōelo cecidisse uisus est. Epi. de re. fa. lxxvij.
- Pli** Plini⁹ Veronēsis trigintaseptē Roma (A. nā totidēq̄ naturalis historiā libros ad Vespasianū principē descripsit. De rebus me. li. j. trac. ij. ca. viij. A.
- An Plini⁹ q̄qd ueri habeat ab antiq̄s medicis accepit. Con. me. li. j. ca. vij.
- Po** Podagra cur inē delitias habitat. Epi. de re. fa. xxxix. A. B. C. Et. Ep. lxxxix. P. Et de re. for. li. ij. Dial. lxxxiiij. A.
- Podagrā nulla meli⁹ resistit ope q̄ uigilijs labore & ieiunio. Ibi. Epi. xxxix. C.
- Si pellere uis podagrā pelle delitias. Ibi. D.
- Podagrici morbi remedia. Ibi. Epi. lxxxix.
- Poemata uetusta uiuo ueteri (P. compaī. Epi. de re. fa. j. G.
- Poetā nō facit una oīo sed p̄seuerātia. Ibi.
- De cōpatiōe poeticā ad (Epi. lxiij. E. medicinā. Contra me. li. j. ca. v. A.
- De poetarū imortali gloria scdm Ciceronē
- De intellectu cōtra q̄s poe (Ibi. ca. viij. A. tas Boeti⁹ loq̄ uelit. Ibi. ca. ix. Et li. ij. ca.
- De Poetarū officio. Contra (v. A. D. medi. li. j. ca. x.
- Poetarū studiū est: ueritatē reb⁹ pulchris uel laminibus ornare. Ibi. ca. xj.
- Poetarū rari sunt & clari. Ibi. ca. xij.
- Q̄ poetarū ab oīb⁹ catholicis scriptorib⁹ recepti sint. li. iij. Cō. me. ca. j. A. in fi. B.
- Quā sit poetarū utilitas & q̄s finis. Ibi. C.
- Q̄ poesis sit necessaria. Ibi. li. ij. ca. ij. per totū. Et Epi. de re. fa. xj. A. in fi. B.
- Q̄ sit inē artes liberales licet in eay⁹ numer

Principalium sententiarum

ro nō exprimat. Con. me. li. iij. ca. iij.
 Nō ideo a cōfortio sciētiarū aut artiū exclu/
 denda ē quia metris & nois⁹ quæ p tpe
 uariant uti. Ibi. ca. iij. A.
 Qz poesi præstantissimi uiri uacauerunt. li.
 iij. ca. v. B.
 Quid in scānicam & heroicam poetriam
 interfit. Ibi. C. D.
 Cur rari sint boni poetæ & boni philoso/
 Inter poetas nō est iuidia. Cō. (phi. Ibi. G.
 tra medi. li. iij. ca. vj. A.
 Ideo apud poetas est stili obscuritas. Ibidē
 Non ob aliam causam indoctis (C. D.
 odiosa est poetica: nisi quia eis inaccessi/
 bilis & ignota est. Ibi. E.
 De poetarum antiquitate: & cur non palā
 deorum pluralitatem redarguerint. li. iij.
 Contra medi. ca. vij. A. B. C.
 Qz poetarum error cōmunis sit cum philo/
 sophis. Ibi. li. iij. ca. v. E. F. Et ca. vij. D.
 Poetarum lectio iuuenibus est fructuosa:
 senibus superuacua. Ibi. ca. viij. B.
 De Pompeio magno. In Supple. Epito. ca.
 Qz aduersus rerum dñm Iulium (xvj.
 Cæsarem conficitur euentum prælij eui/
 dentissimis prodigijs prænotatū ferunt.
 De re. me. li. iij. trac. v. ca. xvij. A.
 Pontificat⁹ summi sarcina difficillimum &
 gloriosū miseriæ gen⁹ est. Ibi. li. iij. trac. ij.
 Pontifices nrī nil aliud nisi diui (ca. lxiiij.
 tias amant. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca.
 j. C. Et Epi. de re. fa. lxxxvij. D. E. F.
 Populus odiosus leniēdus est aut linquen/
 dus. De re. for. li. ij. Dial. xxxiiij. B.
 Portentū multis & diuersis uerbis nomina
 tur. De re. me. li. iij. trac. vj. ca. j. A.
 Neqz sola ignorantia causarū uideri porten/
 tum cogit. Ibi. B.
 Portentum dicitur qd raro contingit. Ibi.
 Et Contra medi. li. ij. ca. j. C.
 Sine portentis uix est historia. De re. me. li.
 iij. trac. vj. ca. xvj. A.
 De horribili portento homis uisi sup equo
 apud Mediolanū. Ibi. ca. xix.
 Portenta monent interdū animas. Epi. de
 Portius latro memoriter ser (re. fa. xix. A.
 uabat quæcunqz dicebat. De re. me. li. ij.
 In portu multi perierunt. (trac. j. ca. vij.
 Dere. for. li. j. Dial. lxxxvij. A.
 Quæ rite poscunt deus negare nō solet. In
 Possidonij Panætij di (Secre. Col. ij. Q.
 scipuli prudens sentētia. De re. me. li. iij.
 trac. ij. ca. lv. A.
 Qui potenti minora negat: maiora permit/
 tit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxx.

Potentia uera & firma in uirtute fundata ē.
 De re. for. li. j. Dial. xcj. B.
 Potentia nulla potens est & stabilis. Ibi. C.
 Potentia multorum non in pprijs uiribus
 sed in aliena debilitate fundata ē. Epi. sine
 ti. ij. C. in me.
 Præceptoris tui excellētia nihil ad te. de re. Pre
 for. li. j. Dial. lxxx. A. Et li. ij. Dial. xl.
 Præceptoris scientia discipulo utilis esse po
 test: gloriosa esse non potest. De re. for. li. j.
 Præsidentiū amara & tur (Dial. lxxx. B.
 bida fors est. Ibi. Dial. xlviij. E.
 Præuignus raro bonus: rarior est uitricus.
 Ibi. Dial. lxxx. C.
 Princeps iustus pater est patriæ. De re. for. Pri
 li. j. Dial. xcvi. D.
 Principes nostri ac duces elatissimi hominū:
 in thalamo leonibus fortiorib⁹: in campo
 ceruis timidiores. De uita soli. li. ij. trac.
 Ad nihil aliud sunt aniv (iij. ca. vj. A.
 mosi q̄ ad luxuriæ studiū uirtutisqz odi/
 um. Ibidem.
 Principem cōmunitatis difficilium est a pri/
 mo in secundū ordinem q̄ a secundo i no
 uissimū detrudi. De re. me. li. iij. trac. ij.
 Qz principū miserrima est con/ (ca. iij. B.
 ditio: quibus de coniuratione aperta non
 creditur nisi occisis. De re. me. li. iij. trac.
 ij. ca. v. Exempla habes ca. xxij.
 Princeps qui delatores non castigat irritat.
 Principib⁹ quomodo sit assi/ (Ibi. ca. v.
 stendum sine periculo. Ibi. ca. xliij. A.
 Principes olim uirtute & litteris claruerūt:
 modo ignauia & ignorātia torpent. Epi.
 de re. fa. cx. per totum.
 Principatus unitas cōmendatur. Epi. sine
 Principijs in omni nisu (ti. iij. C. D.
 obsistam⁹. De re. me. li. iij. tra. ij. ca. iij. B.
 Procurator regis hostis ē populi. De reme. Pro
 for. li. j. Dia. xlviij. A.
 Proditore nihil scelestius. Ibidē. li. ij. Dial.
 Proditorem patriæ nullius æui (lxxx. B.
 licentia: nulla consuetudo: nulla libertas
 criminū excusat. Epi. de re. fa. cjj. D. De
 quo li. ij. De reme. for. lxxx.
 Profectui nil tam aduersum q̄ pfectionis
 opinio. De reme. for. li. j. Dial. x. B.
 Profectus principū est noticia defectus p/
 prij cum dolore. Contra medi. li. iij. ca.
 Si quod profitent homines id (viij. A.
 essent: bene irent res humanæ. De re. for.
 li. j. Dial. xlvi. G.
 Promittentib⁹ multa nihil credendum esse.
 Ibi. li. ij. Dial. xxxviij. B.
 Prosperitas præsens sæpe futura calamita/

Pli

Po

Annotatio

- tis auspiciū fuit. Ibi. li. j. Dial. xxvij. A.
 Prosperitas magna magnæ uiam facit ad/
 uersitati. Ibi. Dial. xcj. A.
 Proteritiæ noīs æquocatio. De re. me. li. ij.
 De puerbīs uulgarib⁹ (trac. ij. ca. xxix.
 & ipsoꝝ cōmēdatiōe. Ibi. li. ij. trac. ij. ca.
Pru Prudentia nihil aliud est scđm (lxij. A.
 Tulliu nisi regē bonarum & malarum sciē/
 tia. De re. me. li. ij. trac. j. ca. j.
 Sine prudentia ne haberi nec intelligi peni/
 tus ulla uirtus potest. Ibi.
 Prudentis est nō tam quid delectet q̄ quid
 expediat aduertere: in q̄ hoc ipso nō prin/
 cipia rerum sed exitus contemplare. Epi.
 de re. fa. xxxij. B.
Pf Pfitacus saluator magn⁹ & præsertim prin/
 cipum: sed quasi adulatorem illum fecit
 natura. De reme. for. li. j. Dial. lxxij. E.
 De publico Decio. In Epito. ca. xj.
 Publius Decius bello latino consul se pro
 republica deuouit: & in medias inimicoꝝ
 acies inuectus: tanta gloria oppetit ut na/
 tū ad simile mortis hæreditariæ desideriu
 excitaret. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. iij.
Pu De publico Scipioe. In Supple. Epito. ca. vij
 Publius Syrus a primis annis dicacitati de/
 ditus libertatē cōsecu⁹ est: & præter fauo/
 rē populoz Iulij Cæsaris ingentē gratiā
 p̄meruit. Is & mimos scriptitauit. De re.
 me. li. ij. trac. ij. ca. xvij. Et li. iij. trac. ij.
 Publius Clodius: ubi condem/ (ca. lx. A.
 natio sperabat summa cū populi Roma/
 ni & illius sæculi infamia absolutus: nocē/
 tior absolutiōe q̄ crimine. Ibi. li. ij. trac.
 Pudicitia insignis impiofas (ij. ca. xxx.
 efficit matronas. De reme. for. li. ij. Dial.
 Pudor & poenitētia & dolor sca/ (xxj. A.
 læ sunt & gradus quidam ad resipiscenti/
 am & salutem. Ibi. Dial. xxvj. C.
 Pueroz est ad omnia quæ uiderint obstu/
 pescere: quia eis omnia noua sunt & admi/
 randa. Epi. de re. fa. xix. A.
 Pulchritudo & castitas raro cohabitāt. De
 reme. for. li. j. Dial. lxxij. A.
 Purpura conspecta in alterius tergo ambi/
 tionē renouat. In Secre. Collo. ij. X.
 Puteolana mulier. Epi. de re. fa. lxxj. D. in
Qu d E Qu into Fabio maximo (fi. E.
 cunctatore. De rebus me. li. ij. trac.
 j. ca. iij. Et in Supple. Epito. ca. iij.
Ra R rapinis. De re. me. for. li. ij. Dial.
Re d Rex uerus est qui iusticia (lxj. A.
 regit & regitur. De reme. for. li. j.
 Dial. lxxxv. D.
 Ille uere rex dicendus est qui non subditos
 modo sed seipsum regit. Epi. de re. fa. l. C.
 Regem a tyranno sola iusticia discernit. Ibi/
 dem. Epi. xxxij. A. in fi. Et de reme. for.
 li. j. Dial. lxxxv. D.
 Rex bonus seruus est publicus. De re. for.
 li. j. Dial. xcvj. A.
 Quid faciat regem scđm Senecam. Epi. de
 Regibus inimicit⁹ nihil est q̄ (re. fa. l. D.
 uirtus & litteræ. De reme. for. li. j. Dial.
 Q reges nostri temporis litteris (xlix. B.
 bellum indixerūt. Epi. de re. fa. cx. B.
 Regale dedec⁹: iam uidemus plebem doctā
 regesq̄ a sinos coronatos. Ibi. D.
 Q reges nostri de saporibus epulaz & uo/
 latu auium iudicare possunt: de ingenijs
 hominū non possunt. Ibi. Epi. j. B.
 Q reges nostri nil nisi delicias amant. De
 uira soli. li. ij. trac. iij. ca. j. C.
 Magnū est regem esse: pexiguum regem di/
 ci: quia rariores sunt reges q̄ uulgus exi/
 stimat. Epi. de re. fa. l. C.
 Q regibus tam boni q̄ mali suspecti sint.
 De reme. for. li. j. Dial. xlix. A.
 Regum amicitijs præter regna ipsa nil usq̄
 inquietius nilq̄ periculolius. Ibi. C.
 Regum uita: tristis: occupata: difficilis. Ibi/
 Regis regniq̄ salus nō in specio (dem. D.
 so cognomine sed in uera iusticia sita est.
 Ibi. Dial. xcvj. A.
 Regiū nomen apud alias gentes uenerabi/
 le: apud Romanos odiosū & importabi/
 le semper fuit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca.
 Regnorum ac rerum temporaliū (j. E.
 dñatores crebri sunt: rarissimi contempto
 res. Ibi. li. iij. trac. ij. ca. lxij.
 Regnū Romanū clarissimū habet nomē sed
 officium diuissimū. De re. for. li. j. Dial.
 xcvj. D.
 Regnum nō est nisi iusta & gloriosa dñatio.
 Epi. de re. fa. iij. D.
 Religio optima ac pfecta una ē supra Chris/
 ti nomen supraq̄ petram firmissimā fun/
 data. De reme. for. li. j. Dial. xij. A.
 Religio uera est quæ te deo & deum tibi reli/
 gat: humilitatem pijs mentibus inserit: in/
 toleantiam extirpat. Ibi. B.
 Remigius pontifex francoꝝ & regem & gen/
 tem ad Christi fidem primus conuertit.
 De uita soli. li. ij. trac. iij. ca. xij. A.
 Q coelitus missio christame francoꝝ regē
 unxit: unde in ungenoz illic regum nata
 solennitas in sæcalum nostrū durat. Ibi.
 De repulsis. De re. for. li. ij. Dial. xxxvij.
 Rei multum cōcupitæ difficilis solet esse cu/
 stodia. De reme. for. li. j. Dial. lxxij. A.

Principalium sententiarum

- Rhe** Rhetorica extra fines suos impiū nō habet. Con. me. li. j. ca. iij. F.
- Rhetoricæ facultatis officiū hoc est. Ibi. li. ij.
- Rhetorica nō est serua medicinæ. (ca. j. D. Ibidem li. iij. ca. x. A.)
- Rom** De Romulo primo Romanorū rege ac conditore. In Epito. ca. j. A. B.
- Romulus prius Quirin⁹ dicebat. Con. me. Romuli uersutū atq̄ sol⁹ (li. iij. ca. iij. B. Iers cōsiliū ad fundandā incolēdāq̄ nouā urbē. De re. me. li. iij. trac. j. ca. ij.)
- Romulus pastorū adhuc quiddā tedolens augur optim⁹ fuisse tradit. Ibi. li. iij. trac. Pudor est cogitare urbē Romā (v. ca. ij. A. omnium urbium caput auspicio cōditā & florentē prapotentis populi fortunam auib⁹ debere maluisse q̄ deo. Ibidem.)
- Nō Romulus Romæ cōditor sed deus cœli cui⁹ unū est imperiū Romanis imperiū sine fine dedit. Epi. sine ti. iij. E.
- Roma caput ē urbium. De uita soli. li. ij. trac. Roma a qb⁹ cōdita incertū est (j. ca. j. H. sed a qbus habitata notissimū. Epi. sine Romanū impiū ab humili prin (ti. xij. A. cipio ad magnū claritatis & gloriæ statū euasit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. viij.)
- Romanæ urbis opinionem ingens & singularis gloria conflauit. Ibidem. ca. l. v. B.
- Romam nullus in totum diruit sed senect⁹ attriuit. Dere. for. li. ij. Dial. l. xix. A.
- Romani cum dona accipe cœpissent: regnare diutius nō potuerunt. De re. me. li. iij.
- Romani mores euersi sūt (trac. ij. ca. xxij. simul cum uictorijs regū ac gentium irrumpeute urbem auaricia. Ibi. ca. xxiiij.)
- Romanā uirtutem negocis ali: seignicieq; marcescere. Ibi. li. iij. trac. j. ca. j.
- Romanorū uarij triūphi. Epi. de re. fa. xv. I. Et Epi. ad Charolū. G. H. I.
- Romanæ urbis laudes plurimæ. Ibi. Epi. Romana res plus sub mult⁹ (xx. G. H. toꝝ q̄ sub unius imperio creuit. Ibidem.)
- Romani nō tam aurū habere uoluerūt q̄ impare aurū habētibus. Ibi. C. & xciij. B. D.
- Roma ipsa nō solū libera sed dñā gentium suoz primū ciuiū: post etiā uilissimoz hominū serua facta est. De re. for. li. j. Dial.
- Roman⁹ pp̄s nunq̄ clarior san⁹ (xiiij. C. ctiorq; fuit q̄ dū multis ac grauib⁹ bellis occupabat. Ibi. li. ij. Dial. xxxij. B.)
- Romanæ urbis loca memoratu digna. Epi. de re. fa. lxxxvij. B. circa. fi. C. D.
- Qui hodiē magis ignari sunt Romanarū rerum q̄ Romani ciues. Ibi. E.
- Nusq̄ Roma min⁹ cognoscit q̄ Romæ. Ibi Vtrū expediat orbi terraz Roma (dē. E. nam urbē & Italiā esse unanimes. Epi. si Vtrū Romanū imperiū (ne ti. iij. p totū. nūc etiā Romæ & penes populū Romanū sit. Ibi. Epi. iij. p totū. Et. v. K.)
- Romanis q̄ iura gentib⁹ tradiderūt ius cōmune nō eripit. Epi. sine ti. vj. A.
- Nunq̄ plus animoz patrib⁹ Romanis fuit q̄ dū Romana paupertas diues uirtutū uiguit. Ibi. O.
- Nil min⁹ Romanū q̄ timor. Ibidem.
- Quicqd̄ ipietat⁹ & moꝝ pessimoz sparsim habet orbis terraz: totum Romæ cumulatim acruatimq; iuenies. Epi. sine ti. xix.
- Roma: tibi fuerunt serui dñi (B. C. D. dñoz: seruoꝝ serui nūc tibi sūt dñi. Ibi. E)
- Romā si Iudas triginta illos argēteos precium sanguinis attulerit admitte⁹ & paup a limine Christ⁹ arcebit. Ibi. K.
- Oē bonū ibi pdit: sed primū omnium libertas: mox ex ordine quiet. Ibi. Epi. xx. A.
- De Roma illud Apocalypsis expōit. Mulier circūdata purpura &c. Ibi. C. i. fi. D. E.
- Quidā Romā quasi alterā Babylonē prop̄ pportionē impioꝝ & climatū statuerūt.
- Romualdus in ipso atā (Ibi. Epi. xij. A. tis flore gloriā: uoluptates: opes: patrē & patriā fugiēs totū ad heremiticā uitā studiū se conuertit. De uita soli. li. ij. trac. iij.)
- Robertus rex Sicilia: rex (ca. xvj. A. anteq̄ natus: uariante tamē fortuna maximis periculis circūuenit. De re. me. li. j. De e⁹ mltiplici laude. (tra. ij. ca. xxvj. B. Ibi. li. j. trac. j. ca. ix. p totū. Et li. iij. trac. ij. ca. l. xv. p totū. Epi. de re. fa. j. B. i. fi. & l. C. D. & l. j. A. & l. v. A. B. D. & l. vj. A. & l. x. C. Et Epi. de stu. suo. suc. H. I.)
- De obitu regis Roberti & de morte filij ei⁹: Epi. querulosæ: de reb⁹ fami. lxxvij. A. B.
- Roscus rex histriōnū & (Et. xcj. C. D. E. ludicræ artis magister famosissim⁹ tāto illam studio exercuit ut nullū populo nisi domi pri⁹ examiatū actū exprimeret. De re. me. li. j. trac. ij. ca. x. A.)
- Roscus scripsit libꝝ q̄ eloquētā cū histriōnia compararet. Ibi. B.
- Qz adhuc in cunis ab angue circūflexus inuenit. Ibi. li. iij. trac. v. ca. xx. De q̄ uide etiā Con. me. li. ij. ca. j. C. Et de re. for. li. j. Dial. xxvij. B.)
- Rumorē latū saepe mœsta clades sequitur. Dere. for. li. j. Dial. cxij. B.
- Abinus diues ineptissim⁹ & hebes: q̄ q̄ obliuioꝝ: gloriæ tñ auidissim⁹

Annotatio

- quam ex litterarū noticia sic procurabat. De re. me. li. ij. trac. iij. ca. xij.
- Sagaces uel sollertes qui dicant. Ibi. li. ij.
- Salutis initium est cognitio peccati. Ibi. li. iij. trac. ij. ca. xlvij. C.
- Sanitas multis periculosa & pestilens fuit qui tutius ægrotassent. De reme. for. li. j.
- Nusq̄ peius q̄ sano in corpo (Dial. iij. B. re æger anm^o habitat. Ibi.
- Nihil ita sanitatem impedit: q̄ remediorū crebra mutatio. In Secre. Collo. iij. a.
- De sanitate restituta si sit gaudendū. De re. me. for. li. j. Dial. iij. A.
- Sancti & deuoti uiri omnē spem in deo habent: iusti ac politici in virtute: fortes & bellicosi in armis: timidi & ignaui in muris atq̄ arcib^o. De re. for. li. j. Dial. xxxv. D.
- Facetia Santij regis Castellæ fratris contra papam: Quādo audiuit se Aegypti regē ab eo pronūciatum: interpreti ait: Surge & diuū papam pronūcia Calliphum de Baladacho. de re. me. li. ij. trac. iij. ca. xxij.
- Sapientia cœleste donū est. De reme. for. li. j. Dia. xij. A. in fi.
- Vt pecuniæ rerumq̄ multarum mala: sic sapientiæ cupiditas bona est. Ibi. B. Et de sapientia. Dial. j. C.
- Sapientiā ueram nō nisi purgatæ piæq̄ animæ uel intelligere possunt uel amare. De reme. for. li. j. Dial. xlvi. B.
- Sapientia titulus non egit: per seipsam clara Inter sapientiā ac fortunā rara (est. Ibi. C. est pax. Ibi. Dial. xlix. B.
- Sapientia habitat in altissimis. De sapientia. Dial. ij. A.
- Sapientia æterna in omni gustabili gustatur. Ibi. E.
- Sapientia æterna cibus est saporosissim^o q̄ satiando desideriu sumēdi nō minuit. Ibi.
- Æterna sapientia non uult (dem. E. in fi. haberi nisi ibi ubi habens nihil de suo tenuit ut eam haberet. Ibi. F.
- Sapientia æterna a nullo capi potest uti est. Sapientia in quibus inueniatur. Ibi. circa me. niatur. Ibidem. G.
- Quæ non in libris tantū ac disciplinis moralibus consistit: sed in experiētia rerum omnium magistra: accedente fidei eorū quæ quis uiderit memoria. De re. me. li. iij. trac. ca. xvij.
- Sapientia filia est memoriæ. Ibi.
- Vix fieri potest ut aut sapientia cōtingat in experito: aut experiētia ei qui mltā nō uidet. Contra eos qui sapientiā (rit. Ibi. ca. lvij. habent in ore & in uerbis & non in factis. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xix.
- Sapiēs q̄tum est qd̄ sibi desit intelligit: nō gloriatur sed suspirat. De reme. for. li. j. Dial. xij. A.
- Si tot essent sapientes quot sapientiæ professores bene res irent. Ibi. Et de sapientia Sapientem se credere primus (Dial. j. B. ad stulticiam gradus est: proximus profiteri. Ibi. De reme. for. Dial. xij. A.
- Sapientis propriū est imperfectionē suam nosse ac fateri. Ibi. B.
- Sapiens non copiam sed sufficientiam rerū uult. Ibi. Dial. xliij. B.
- Sapiētis est periculosa seponere anteq̄ nocent. De reme. for. li. ij. Dial. xliij. C.
- Sapientes regibus sunt rariores. Ibi. Dial. Sapientem ut in actibus utq̄ (lxxxij. G. in uerbis: sic in incessu grauitas decet atq̄ modestia. Ibi. Dial. xcix. A.
- Sapiens nunq̄ solus esse potest. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca. vij. A.
- Sapientem nemo nisi deus facit. De rebus me. li. iij. trac. ij. ca. lxvii. A.
- Sapienti nihil est inopinabile: stulto omnia impræmeditata. Epi. de rebus fa. cxiiij. G.
- Sapientis est dura in leuiorem partem fluctere. Ibi. Epi. cxv. B.
- Ille sapiens iudicatur cui res sapiunt prout sunt. De uera sapientia. Dial. j. F.
- Sapiens non est qui sibi non est sapiens. Ibi.
- Satellij Quadrati dicacitas cōtra Sabinum. De rebus me. li. ij. trac. iij. De scabie. li. ij. De reme. for. (ca. xij. Dial. lxxxv. A.
- Scientia una est de deo cui bonæ omēs aliæ obsequunt: sicut unus est deus cui subsunt omnia. Epi. sine ti. xxij. H.
- Scientia uera humiliat. De sapientia. Dial.
- Scientia firma est & imutabilis. Cōtra medi. li. iij. ca. iij. A.
- Scire licet aliquid sine clamoris alercationibus. Epi. de re. fa. vij. F.
- Scientia litterarū magna res est: sed maior est uirtus animi. Ibi. Epi. cxij. D. in fi.
- Fastidiosior est scientia q̄ uirtus. Ibi.
- Scholares qualiter sint instituendi in disciplina. Epi. de re. fa. cxij. A.
- Nullæ sunt certiores scholæ q̄ in quibus experientia magistra est. Ibi. Epi. cxiiij. M.
- Scipiones Africani singulares solitudinis amatores fuere. De uita soli. li. ij. trac. ix.
- Scipionis Africani sapientia (ca. v. A. circa erudiendos homines indomitof. De rebus me. li. iij. trac. ij. ca. ij.
- De Scipionis primi Africani fiducia & sui ipsius laude. Cōtra medi. li. ij. ca. vij. A. B.

Principalium sententiarum

De Scipionis Africani dignitate. Epi. de re.
 De Scipione Africano maiore. (fa. j. E. G.
 In Supple. Epito. ca. vij.
 De Scipione nasica. Ibi. ca. ix.
 Scri Non est facile in eum scribere qui potest p/ scribere. Dere. me. li. ij. trac. iij. ca. xxxij.
 Et Epi. de re. fa. cx. B. in fi.
 Scripturae sacrae obscuritas utilis est. Contra medi. li. iij. ca. vj. B. C.
 Scribendi officium quod paucorum est omnes sibi usurpant. De reme. for. li. j. Dial.
 Scribentis cura quae esse debeat (xliij. A.
 In Praefa. Epi. de re. fa. H. in fi. I.
 Vix supstite qui scripserat cuiusq; scripta uel gesta placuerunt. Ibi. Epi. j. A. Exempla.
 Scriptores sancti uix integri (B. & Iv. D. fama praconium nisi ab ipso die mortis acceperunt. Ibi. Epi. j. C. in fi.
 De scriptoribus antiquis qui sint praferendi. Ibi. Epi. vj. A. B. Et. lxiiij. A. B.
 Quid opus est amplius scriptis elaborare si omnia quae ad utilitates hominum spectant iam ante mille annos tam multis uoluminibus & diuinis ingenijs scripta manent. Ibi. Epi. viij. C. in fi.
 Scriptorum chorus omnis amat nemus: & fugit urbes. De uita soli. li. ij. trac. vij. ca.
 Seneca ciuis Romanus ac senator (ij. B. fuit. De uita soli. li. ij. trac. viij. ca. j. A.
 Licet Cordubensis originis Romanae tamen uirtutis hanc diuinam sibi memoriae ubertatem usq; ad miraculum contigisse uideatur. Derebus me. li. ij. trac. j. ca. vj.
 Quia Seneca a Claudio principe ad magistrum Neronis adhuc pueri assumptus: nocte proxima haec somniasse dicitur &c. Ibidem. li. iij. trac. iij. ca. xij.
 Seneca quicquid moralitatis in omnibus fere libris suis habet: in epistolis congegit. In Praefa. Epi. de re. fa. K.
 Ut mortem uitaret omnibus suis bonis cessit: quam tamen uitare non potuit. Ibi. Epi. lxxxix. H. Et de rebus me. li. iij. trac. ij. ca.
 Senectus est uenerabilis si ab honestis progressa primordij gloriosum habet aliquid praeter rugas. Contra medi. li. ij.
 Nemo tam senex qui non possit annum uiuere. De reme. for. li. j. Dial.
 Laudanda est senectus quae fundamentis adolescentiae constituta sit. Contra me. li. ij. ca. xij. A.
 Senectute nihil inuidiosius. De reme. fortu. li. j. Dial. j. B.
 Senectutis plura sunt incommoda: sed secundum Tullium quattuor. Epi. de re. fa. lxxxix. K. in me.
 Senectus est nostra ubi uis debilitas corpore

ris affuerit. Ibi. in fi.
 Senectus in comitata non uenit. De reme. for. li. ij. Dial. lxxxij.
 Nemo hominum unquam uixit qui non uiuendo senuerit. Epi. de re. fa. lxxxix. B. in fi.
 Nemo se senem fieri aegererat qui maximos uiros senes factos meminert. Ibi. C. usq;.
 Homines solito citius senescunt & citius canescunt. Ibidem. K.
 Senes delirare saepe solent: non omnes sed quorum iuuenilis aetas uilibus curis & obscuro artificio acta est. Contra medi. li.
 Senum stultorum ingens copia est: quia sapientum iuuenum immensa penuria. Ibidem.
 Senes turpi & stulto nihil molestum: cui & stulticia puerilis superest: & senilis accessisse uideatur auctoritas. Ibi. C.
 Senium uirtus sola non metuit. De reme. for. li. j. Dial. vj. C.
 Nihil refert ubi quis moriatur aut sepeliatur. Epi. de re. fa. xij. C. in fi. D. & xij. A. in fi.
 Dilige sepulchrum ut uiuentem (B. xvij. C. dilexisti. Ibi. Epi. xij. E. ante me.
 Sepulchri facilis iactura. Ibi. Epi. xij. A. Et de reme. for. li. ij. Dial. cxxxij.
 Multiplices hominum ritus in sepulchris & ab usu nostro multipliciter abhorrentes. Epi. de re. fa. xij. D.
 Sepeliri manibus suorum dulce est. Ibi. Epi.
 Non omne serenum statim oportet timere. De reme. for. li. j. Dial. lxxxvj. B.
 Sermo animi iudex est: & sermonis moderator animus: alter pendet ex altero. Epi. de re. fami. viij. A.
 In sermone generali persona loquentis excipitur. Ibi. Epi. lxiiij. A. in fi.
 Seruitutis occasio est immodicus libertatis usus. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxx.
 De seruitute. De reme. for. li. ij. Dial. vij.
 De seruis malis & fugitiuis. Ibi. Dial. xxix.
 Seruorum mores maligni. Epi. (& xxx. de re. fa. lxxxj. C.
 Eo quisque miserior seruus est quo foelicior liber fuit. De reme. for. li. j. Dial. xiiij. B.
 Seruus domesticus sapienter quo uilior eo magis necessarius. Contra medi. li. iij. ca. ij. C.
 Seruorum filios in solio: & regum filios in ergastulis saepe uidemus. De reme. for. li. j. Dial. xvij. C.
 Serui multi lites multae: multaeque discordiae. Ibi. Dial. xxxij. A.
 Serui multi multus strepitus pauca seruitia & secretum nullum. Ibi. B.
 Sibyllae quadam diuinitatis familiaritate ad intimum ueri fontem propius uidentur

Scri

Sen

Sep

Ser

Annotatio

- Sib** accedere. De re. me. li. iij. trac. iij. ca. j. A. Sibyllæ quattuor celebrantur: Delphica: Erythraea: Cumana & Tyburtina: & quo tempore quæq; fuerit. Ibi. B. C. D. De alijs sex Sibyllis auctor suam non uult præcipitare sententiã: quia nõ est ipossibile deo quicq; nec difficile licuisse secretũ suũ credere cui libuit. Ibi. D.
- Sid** Sidonij temeritas in Ciceronẽ. In Præfa.
- Sil** Silentio nihil tutius. (Epi. de re. fa. K. In Prologo. li. j. de uita soli. D. Silentio nihil pulchri⁹. Epi. de re. fa. v. B. Sylua placet musis: urbs est inimica poetis. De uita soli. li. ij. trac. vij. ca. ij. B. Siluester papa latuit i Soractis monte. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca. j. A.
- Sim** Simia foedũ aial aspectu: triste effectu. De re. for. li. j. Dial. lxj. A. Qui similis paucorũ fieri studet: multis fiet inuisus. Epi. de re. fa. v. B. in fi. Simonides poeta suauis & uir doctus Hieronico Siculo quærẽti de deo: respõdit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lvij. De q̃ uide etiã Epi. de re. fami. lxxxix. F. Et Epi. sine ti.
- Soc** Socrates cũ iam senior foret ualere (xxij. C. care fidib⁹ cœpit. De re. me. li. j. trac. j. ca. viij. Et Epi. sine ti. xxij. C. Socrates prim⁹ omniũ humanã doctrinã singulari studio cõplex⁹ est. De re. me. li. Socratis sapiẽtissima (j. trac. ij. ca. xvj. doctrina circa diuinã oronẽ. Ibi. li. iij. tra. De Socratis laude multiplici (ij. ca. xlj. A. Ibi. Et li. iij. trac. ij. ca. ix. A. B. Socrates dũ carcere clauderẽt tertia se luce moriendũ præuidit. Ibi. li. iij. trac. ij. ca. Q̃ oblatã ueneni potionẽ nec aĩo (xxx. nec frõte cõmot⁹ accepit. Ibi. li. iij. tra. ij. ca. xlj. F. Et Epi. de re. fa. xij. C. Et lxxxix Q̃ eo aĩo ibat ad mortẽ q̃ steterat (F. semp in uita. Epi. de re. fa. xij. C. Inter sochrũ & nurũ uet⁹ est bellũ. De re. for. li. j. Dial. lxx vij. C.
- Sol** Soles duos simul uisus ac tres lunas: solem etiã p noctẽ & ardẽtes coelo faces legim⁹. De re. me. li. iij. trac. vj. ca. xvj. A. Solitari⁹ terrã amat calcare nõ purpuram. De uita soli. li. j. trac. ij. ca. ij. D. Q̃ nihil metuit: nihil cupit. Ibi. E. Solitarioꝝ uita est cœlestis & p̃rsus angeli/ ca. Ibi. trac. iij. ca. vj. A. Solitarioꝝ duo sũt genera. De re. me. li. j. Solitariũ uirũ plus cõfer/ (trac. j. ca. j. B. re reipublicæ comp̃tũ est q̃ cõtũ in publi/ co obuersantes. Con. me. li. iij. ca. ij. A. Solitarij sicut bonis urbium: ita urbanis ca/ rent malis. Ibi. ca. ij. A.
- Q̃ solitari⁹ trãquillitatẽ & libertatẽ men/ tis quæ locis solitarijs dũtaxat inueniunt quærat. Ibi. ca. vj. A. B. Solitudo sine lris exiliũ e: carcer e & ecule⁹: Deui. soli. li. j. trac. iij. ca. j. A. Solitudo lris patria est: libertas & delecta Solitudo sancta: simplex: icorru (tio. Ibi. pta uereq; purissima rez e omniũ huma/ narũ. Ibi. ca. iij. A. Solitudo nihil simulat aut dissimulat: nihil ornat: nihil palliat: nihil fingit. Ibi. Multũ pdest secretior habitatio & solitaria cõuersatio. Ibi. li. ij. trac. j. ca. j. D. Solitudo diuinis bñficijs atq; colloquijs & angelicis e amica congressib⁹. Ibi. trac. ij. Q̃ uita sit salutaris: hoib⁹ for/ (ca. vj. B. midabilis & iuisa dãmõib⁹. Ibi. ca. ix. A. Solitudo triplex e: loci: tps & animi. De ui/ ta soli. li. ij. trac. ij. ca. xij. A. Solitudinis inges laus e: & ad imitãdũ fit/ mulus exẽplũ q; Ibi. trac. v. ca. iij. A. Q̃ sit amãda & in familiaritatẽ admittẽda Nulla solitudo tã p̃funda: nulla tã (Ibi. pua dom⁹ ut non pateat amico. Ibi. trac. Solitudo an bona sit & lau/ (ix. ca. vj. B. dabilis. Cõ. me. li. iij. ca. j. C. Illa solitudo laudat quæ ab hominũ uitijs nõ ab humanitate semota e. Ibi. ca. ij. A. Solitudinis amatores etiã in urbibus chari Solitudinẽ studiosam p̃desse (sunt. Ibi. B. posse q̃ plurimos nõ negat. Ibi. ca. j. C. & Q̃ multis uulgi uoluptatibus (ij. B. caret sed abũdat suis. Ibi. ca. iij. A. Solitudinẽ nõ amat nisi q̃ secũ esse non no/ uit: odit solitudinẽ q̃sq; in solitudine sol⁹ Solitudinẽ odisse moechani (est. Ibi. in fi. ci est. Ibi. C. in fi. D. In solitudine habitãs an de⁹ sit an bestia. Ibi. Cur optãdũ sit in solitudi/ (dẽ. ca. vij. A. ne inẽ syluas & colles habitare. Ibi. ca. ix. Solitudinis dulcedo non audiẽdo (A. B. nõ legẽdo sed expiẽdo disciẽ. Epi. de re. fa. Q̃ ad scribẽdũ libros soli/ (mi. xxxj. A. taria quiete dulciq; ocio & magno nec in/ terrupto silẽtio op⁹ est. Ibi. Epi. lxxx viij. Optabili⁹ est solũ saluari q̃ p̃ire (G. in fi. cũ multis. Con. me. li. iij. ca. ij. B. in fi. Solus nõ est cum q̃ uirt⁹ est. De re. for. li. ij. Solon e numero septẽ sapiẽtũ (Dial. lj. D. prim⁹ Atheniẽsb⁹ leges cõdidit. De reb⁹ me. li. j. trac. ij. ca. xxv. A. De q̃ uide etiã li. ij. trac. ij. ca. xvij. Et Epi. sine ti. xxij. Solon in hoc uiuebat ut disceret: nec (C. discere potuit nisi dũ uixit: nec uiuere uo/ luit nisi ut disceret: & utrũq; pari sine con/ clusit. De re. me. li. j. trac. ij. ca. xxv. A. ifi.

Principalium sententiarum

B. De q̄ etiam li. iij. trac. ij. ca. xxxij. A. Et
Epi. de re. fa. lxxxix. E.
Solon finxit se stultū q̄ liberi⁹ posset loq̄ le/
gem p̄niciosam. De re. me. li. iij. tra. j. ca.
Solū omne uiro forti patria ē. Epi. (xxj.
de re. fa. xij. C. & lx. K.
Som De somnio ruricolæ Romani. De re. me. li.
iij. trac. iij. ca. iij. A.
Q̄ somniorū interpretes in se sint uarij &
Quæ de somnijs (discordes. Ibi. ca. ij. C.
Petrarcha dixerit quō intelligi uelit. Ibi.
Nihil ē q̄ nō possit & soleat som/ (D.
niātib⁹ occurrere: & quæ nunq̄ cogitarūt
& quæ cogitatu horrida. Ibidem. ca. vj.
Nihil nō facile sōniant. Ibi. ca. xxij. B. in fi.
Vnde effectum sit ut etiā doctos homies in
terdū somnia cōturbēt. Ibi. ca. xxij. A.
Ut omnib⁹ somnijs crederet paucis uerbis
psuasum ē: cū poti⁹ ex multis falsis psua/
deri debuierit ne cui fides esset. Ibi. B.
Q̄ somnijs temere nō sit adhibenda fides.
Epi. de re. fa. xvj. A.
De somnijs q̄ scripserint docti uiri. Ibidē.
De somnijs inq̄titudine. (Epi. lxxiij. A.
De re. for. li. ij. Dial. lxxxvij.
Somno nō laudatos sed inflatos cernimus
Ibi. li. j. Dial. xxj. C.
Somnus habet suos abditos dolores uisio/
nūq̄ ac phantasmātū turbidos tumultus
atq̄ horribiles. Ibidem. B.
De somnijs interpretū arte nihil certū sen/
tiendū sperādūq̄ ē. De re. me. li. iij. trac.
In somnū & mortē quæ (iij. ca. xxxvij.
dam uidet esse cognatio. Ibi. trac. iij. ca.
Somnū & somnia sola mors dis/ (iij. B.
cutit. Epi. de re. fa. cxxj. B. in fi.
Somn⁹ Petrarchæ de inuēto thesauro. Ibi.
Epi. xcviij. p̄ totum.
De eo q̄ somniavit ouum ex lecto p̄dere:
& repperit thesaurū. De re. me. li. iij. trac.
Q̄ ea quæ somniat⁹ s̄a/ (iij. ca. xxxv.
pe eueniūt. Epi. de re. fa. lxxiij. C. D. Exē
Soph Sophocles iuxta cētēsīmū ætat⁹ suæ (pla.
ānū tragœdiā scripsit Edipoden. De reb⁹
me. li. j. trac. ij. ca. xxij. Et Epi. sine titu.
Q̄ ab Hercule edocet q̄s paterā (xxij. C.
aureā furto de tēplo abstulisset. De re. me.
li. iij. trac. iij. ca. xxxij. Et Epi. de re. fa.
Sop Sopor nīmī⁹ uitij & infamiæ (lxxxix. E.
materia ē: q̄ multos ad p̄petuū soporē ur/
get atq̄ præcipitat. De re. for. li. j. Dial.
Sor Soracte mons. Epi. de rebus fa/ (xxj. C.
milia. xxij. A.
Spe Ad speculādū nō ē natura p̄ se sufficiēs sed
oportet corp⁹ sanū esse & cibū & reliquū
famulatū existere. Epi. de re. fa. cxvj. C.

Spectacula bonis morib⁹ sp̄ aduersa : q̄ q̄/
qs mal⁹ ierit redibit pessim⁹. de re. for. li. j.
Spernere seipsū tutissimū ē: (Dial. xxx. A
alios uero piculissimū. In Secre. Col. ij. E
Nemo tā deploratū exitū rez suaz uidit ut
phibere sperare meliora. Epi. de re. fa.
Spes ab iuito eripi nō p̄t. Ibi. B. (xiiij. C
Spes mortaliū fallax. Ibi. Epi. cvij. A.
Qui spem pdidit nihil pdit: multū uero lu/
craē. Ibi. Epi. cv. B. in me.
De spe bona. De re. for. li. j. Dial. cix. A.
Sponsam leui⁹ ē amisisse q̄ cōiugē. De re.
for. li. ij. Dial. xvij. B.
Spurina notissim⁹ haruspex nō repto corde
in extis optimi bouis: prædixit Iulū Cæ/
sarē ultra Idus Marcias esse nō posse. De
re. me. li. iij. trac. v. ca. iij.
De statua Siciliae ī q̄ lris uetustissimis scul/
ptū erat: kalēdas Maijs habebo caput au/
reū: & de ei⁹ inēpretatiōe. De re. me. li. iij.
Statuæ accedūt p̄pī⁹ ad (trac. j. ca. xxx.
naturā q̄ picturæ. De re. for. li. j. Dia. xlij.
Stephani de Colūna ciuis Romani (A.
cōstantia in p̄secutiōe: & de laude ei⁹ pluri
ma. Epi. de re. fa. xiiij. E. F. & Epi. cxiiij. A
Et de re. me. li. ij. trac. iij. ca. xx.
De sterilitate annua. De re. for. li. ij. Dial.
Stilbon incēsa patria pfug⁹ sua (Iviij. A.
secū ferre gloriaē. Epi. de re. fa. xv. D. Et
de re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxxvj. B.
Stratagemata græcæ quæ dicant. De rebus
me. li. ij. trac. ij. ca. j. A.
Studiū est uāhemēs animi applicatio cum
summa uoluptate. Ibi. li. j. trac. ij. ca. j. A.
Q̄ aliqui nō tam studiosi q̄ mercenarij di/
cēdi sint: & eo deteriores quo pulchriore
parte hoīs seruiūt. Ibi. ca. xxvj. A.
De studio quorūdam clarissimoz uiroꝝ.
Ibi. li. j. trac. ij. ca. j. cum sequentib⁹.
Studiū tuū ambitione careat ac pompa:
saluti inuigilet non gloria. Ibidem. li. iij.
trac. ij. ca. lxij. D.
Cōtra eos qui obtentu studij theologicini/
tunē ingeniosos a noticia litterarū scho/
lariū dehortari. Epi. sine ti. xxij. H.
Studeas talis esse qualis uis uideri. Ibi. I.
Stulti omnes sc̄m se alios estimāt. De re.
for. li. ij. Dial. cxxv. G.
Stultus tacendo latere potest loquendo nō
potest. Contra medi. li. ij. ca. j. A.
Incipies non esse stultus si desieris tibi sapi/
ens uideri. Ibi. li. iij. ca. viij. A.
De supellectili preciosa. De reme. for. li. j.
Sumpr⁹ p̄ facultatibus (Dial. xxxvj. A.
sunt temperandi. Epi. de re. fa. lxx. A. B.
Superbia frenum nescit. Ibi. Epi. lxx. B.

Spo
Spu
Sta
Ste
Sti
Stra
Stu
Su

Annotatio

- Superbia dum se aliquid magnū putat falsa opinione delectat. Ibi. Epi. lxxxvij. A.
- Dum se attollit nec desce nsum cogitat nec ruinam. De reme. for. li. j. Dia. xxxvij. B
- Sola superbia nō quiescit q̄ diu aliquid supra se uidet. Ibidem. C.
- Superbia hostis est ingenij. Ibi. li. ij. Dial.
- Q̄ supbia nulla re melius uincit̄ (xlj. B. q̄ humilitate. Ibi. Dial. xlj. B.
- Multo importunius superbiæ genus est alios deprimere q̄ eipsum debito magis at tollere. In Secre. Collo. ij. E.
- Inter superbiam fiduciamq̄ discernit sapiens. Contra medi. li. ij. ca. v.
- Inter superbiam fiduciamq̄ aliē uulgus iudicat. Ibidem. ca. vj.
- Superbo ignorante quid miser⁹. Ibi. li. iij.
- Superi non semper placitura sed (ca. x. A. profutura donant. De re. for. li. ij. Dial.
- Superstitionibus humanis (xvij. C. celestis patientia fauet. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xv. A.
- Superstitionibus ineptis & anilib⁹ non de- cet philosophū aut prudentem hominem aurem accōmodare: sed ridiculum opinari. Ibi. trac. iij. ca. ij. A.
- Sutriū Hetruriæ ciuitas Saturni colonia. Epi. de re. fa. xxij. A.
- Tar** Arquinus superb⁹ tale somniū uidi- dit. De re. me. li. iij. trac. iij. ca. iij.
- Tax** Taxillorum nullus euent⁹ prosper: mali omnes & miseri. De reme. for. li. j. Dial. xxvij. A.
- Taxillorum ludus turpis: dānosa uictoria: gaudium inane. Ibidem. E.
- Ted** De tædijs uariarum rerū. De reme. for. li. ij. Dial. xcviij. A.
- Tædia quibus ppellenda sint. Ibi. A.
- Tem** Temeritatis similitudo. In Præfa. Epi. de Tempestas nulla durat. (re. fa. N. in fi. De re. for. li. ij. Dial. xc. I.
- De tempestate marina qua Neapolis periclitabat. Epi. de re. fa. lxxij. A. B.
- Tempus uitæ huius nihil aliud est q̄ cursus ad mortem. Epi. de re. fa. ij. A.
- Omnia temporib⁹ suis congruūt. Ibi. Epi. vj. D. in fi. E.
- Tempus & necessarium & prorsus irrep- arabile est. De reme. for. li. ij. Dial. xv. A.
- Non fit ante tempus qd̄ in omni tempore fieri potest. Ibi. Dial. xlviij. B.
- Tempus irremeabile est. Ibi. Dial. lxxxij.
- Q̄ sit utiliter expendendum. (A. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxxvij.
- Sic ius tēporis qd̄ amico obsequēs pdidi- sti duodecimā partē obsequijs dei dedi-
- castes: iā illi amicissim⁹ fores. Ibi. ca. xv.
- Temporis fuga fluuiō comparat. Ibidem. li. iij. trac. ij. ca. l. A.
- Nullum tam breue temporis momentum ē quod nō aliquid uitæ detrahat. Ibi.
- Tempus omnia secum trahit: omnia absorbet: omnia circūuoluit ac miscet: nihil sta- re permittit. Ibi. B.
- Non temp⁹ metiendū est qd̄ fœnerates so- lent: sed uirtus & gestarum rerum gloria: quibus nihil est cōmune cum tempe. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. lv. A.
- De temporū malignitate. Epi. sine ti. viij. & ix. per totum.
- Tempus nullum est infructuose transeundū Ibi. Epi. xxij. E. in fi.
- Terra nihil miserius nutrit homine. De re. for. li. ij. Dial. cxi. A.
- Terrena omnia hominis ad obsequia facta sunt. Ibi. Dial. xc. C.
- De terremoto nō metuēdo. Ibi. Dial. xcj. A
- Thebanorum auguriū ex cantu galloꝝ gal- linacioꝝ. De re. me. li. iij. tra. v. ca. xxij.
- Themistocles afflictis Atheniensū fortunis non armis modo sed argutis sæpe consi- lijs opem tulit. De re. me. li. iij. trac. j. ca. xxij. Et li. iij. trac. ij. ca. vj.
- Q̄ nō splendori patriæ sed uirtuti propriæ fidebat. De reme. for. li. j. Dial. xv. C.
- Themistocles inter grauissimas occupatio- nes: cūctorum conciuū suorum nomina memoria tenebat. Idē indigno exilio co- actus cū ad Xerxem regē persarū se cōferre decreuisset: breui tēporis spacio Persicū idioma perdidit. De re. me. li. j. trac. j.
- Theologo expedit præ theologiā (ca. ix. etiā multa nosse. Epi. sine ti. xxij. H.
- Theophrastus ex lesbo insula: sic Aristote- li successit in auditorio scholæ. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xliij. D. & xl v.
- Theramenes Atheniensis uenenū in carce- re bibens iocatur simul & uaticinat. Ibi- dem. li. iij. trac. iij. ca. vij.
- Thesaurus multis mors fuit. De re. for. li. j.
- Theaur⁹ repositus in bella: (Dial. lv. A. res mala in usus pessimos. Ibidem. Dial.
- Thucydides scriptor historiarū po- (c. A. pulo Atheniensis præfuit. De rebus me. li. ij. trac. ij. ca. xvij.
- Tiberius Cæsar animo ferox actisq̄ metuē- dus ultra millesimū annū iocandi materi- am quæsiuit. De re. me. li. ij. trac. iij. ca. v.
- Q̄ curiam impatoris dimiserit. Ibidem. li. iij. trac. j. ca. xv.
- Tiberium magister suo lutum sanguine ma- ceratū uocitabat. Ibi. li. iij. trac. j. ca. vj.

Principaliū sententiārum

- Tiberij de Caio successore prouidētia. Ibi.
De laude Tiberij Cæsaris in (ca. vij. A.
ter multa flagitia. Ibi. li. iij. trac. vij. ca. ij.
Item in Augustali.
- Tiberius Cæsar non concursu populi ut ha-
ruspices prædixerāt: sed tacita & pene am-
bigua morte perijt. Ibi. li. iij. tra. v. ca. vj
Callida Tiberij responsio legatis Illiēsis.
Epi. de re. fa. lx. A.
- Tibiarum ægritudo non aliunde q̄ ex no-
bis est. De reme. for. li. ij. Dial. xc. A.
- De Tile insula uariæ opinionēs. Epi. de re.
Timon quia omnem amicitia (fa. xxvij. A.
am sperneret nullūq; diligeret ab Athe-
nienſibus lapidatur. Contra medi. li. iij.
- Noua timem⁹: usitata cōtemni (ca. ij. A.
mus. Epi. de re. fa. xij. B. in fi.
- Non timentur quæ longe ualde. Ibidē. Epi.
Timor modestus cautionē: uā (cxvij. E.
hemens autē desperationem parit. De
reme. for. li. ij. Dial. lxx. A.
- Tyrannus raro absq; culpa ciuium surrexit
in populo. Ibi. Dial. xxxix. D.
- Si tyrannidem arripuisti abstulisti alijs li-
bertatem: securitatē tibi: requiem utrisq;
Ibi. li. j. Dial. xc. A.
- De tyrannide amissa. Ibi. li. ij. Dial. lxxxj.
- Tiro libertus Tullij de iocis patro- (A. B.
ni sui libros ædidit. De re. me. li. j. trac. ij.
- Titus imperator Hierosolymā ui- (ca. vj.
ctōr ingrediens: uere inquit deo iuuante
pugnauimus. De re. me. li. iij. trac. ij. ca.
vij. Item in Augustali.
- Titus iuius omnem Romanam historiam
ab urbe condita ad Cæsarem Augustum
centum quadragintaduobus uolumini-
bus scripsit. Ibi. li. j. trac. ij. ca. vij. A.
- Eius eloquentiæ fama de ultimis mundi re-
gionibus admirantes claros uiros Romā
usq; perduxit. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. v.
- De Tito Manlio Torquato. In Epito. ca. x.
De Tito quinto flāminio. In Supple. Epi.
De Tito flauio Cæsare. Ibi. ca. (to. ca. x.
xx. Itē in Augustali.
- Non opus est titulis quibus aut labor inſit
aut dedecus. De reme. for. li. j. Dial. xlvi.
A. De quo etiam Epi. de rebus fa. lxij. G
- Ex titulis negociorum non est gaudendum
De reme. for. li. j. Dial. xlvi. A.
- To Tolerabilia esse debent omnia breuia etiā
si magna sint. Epi. de re. fa. xij. E. in fi.
- Torpor animi ex imperfecta uoluntate ori-
tur: mox ut bonū uelle cōperis ardor erit
atq; imper⁹. De re. for. li. ij. Dial. cix. A.
- De tormentis. Ibi. Dial. lxx. A.
- De Traiano Vlpio imperatore. In Supple. Tra
Epitomatis. ca. xxxj.
- Mors Traiani in uindemijs p̄ximis p̄ lras
uacuas clausas: & frustra uitis sectæ Apol-
linis oraculo prædicitur. De rebus me. li.
iij. trac. ij. ca. iij. A.
- De tranquillo statu. De reme. for. li. j. Dia. Tri
Refert qua ex causa tristis aut læt⁹ sis. (xc.
Ibi. li. ij. Dial. xcij. A.
- Per Troianū excidium non iēpte humanæ
uitæ status intelligitur. De rebus me. li. iij
trac. ij. ca. xx. Tro
- Tullium latini eloquiū principem philoso-
phi: oratores: historici & poetæ testantur.
De re. me. li. ij. trac. ij. ca. iij. A. Tul
- Qz primus parens patriæ appellat⁹: prim⁹
in toga triumphū: linguāq; lauream me-
ruit. Ibidem. B.
- Qz corda hominū in manibus habuit: re-
gnum inter audientes exercuit: quicquid
usq; eloquiū per latinorum fuit alueos: ex
hoc fonte processit. Ibi. C.
- Tullius cum aduersus effrenatam libidinē
Marci Antonij triumuii plurima liberi⁹
dixisset scriptisq; mandasset: iussu eius oc-
ciscus trūcata qua scripserat manu capite
q̄ illa dictauerat amputato. At philippi-
ca grauissimis uulnerib⁹ reperiētis An-
tonium & famam eius interemit & mor-
tem Ciceronis ulciscitur. Ibi. C.
- De Tullo hostilio tertio Romanorū rege.
In Epitoma. ca. iij.
- Turpitudine obiectu lucis conspectior fit. De Tur
reme. for. li. j. Dial. xvi. D.
- Tuscia a ture & sacrificijs appellata: inuen-
trix errorū & portentorū ac fulgurū inter-
pres. De re. me. li. iij. trac. v. ca. j. C.
- E uadimonio. De re. for. li. ij. Dial. Va
d xij. A.
- De ualitudine aduersa. Ibi. Dial. iij
- Contra ualitudinem corporis uolu (A.
ptas militat. Ibi. li. j. Dial. iij. A.
- Varietatem pariunt raritas & frequētia. De
rebus me. li. iij. trac. vj. ca. j. B.
- Qz sint miræ uarietates rerū ac uicissitudi-
nes temporum quas occurrens natura fa-
stidio uigilantissimo artificio meditata ē.
Epi. de re. fa. vj. D. in fi. E.
- Varietate satiā qui qualitate rerū nō pōt.
De reme. for. li. j. Dial. lxxxvj. C. in fi.
- De uasis preciosis siue Corinthijs. De re.
for. li. j. Dial. xlij. A.
- Mala uaticinetur qui uates ueridicus fieri
uoluerit. Epi. de re. fa. xcj. B. in me.
- Qui uaticinijs furētū fidē præbent q̄si fures

Annotatio

- Veh** re uident. Dere. me. li. iij. trac. iij. ca. j.
Veh Vehioꝝ ciuitas sic a Romanis capi. Dere.
 me. li. iij. trac. v. ca. x. Et trac. vj. ca. viij.
Vel Velocitas multos in exitiū tulit. De re. for.
Ven De uenatorib⁹. De re. (li. j. Dial. vj. A.
 for. li. j. Dial. xxxij.
Veneratio uetustatē: præsentia comitat in/
 uidia. Epi. de reb⁹. fa. lv. D. Et concordat
Veneri metū discussit (Epi. j. B. C. i. fi.
 quisqꝫ paup fuerit. De re. for. li. ij. Dia.
Veneris us⁹ impedit ab aspectu (cxvj. B.
 diuinitatis. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xx.
 Sine libero & cerere friget uenus. Ibidē. ca.
 lxiij. A. in fi.
Ver Verba nihil aliud sunt q̄ animoꝝ & passio/
 nū quæ in eis habitāt notæ. Epi. de re. fa.
 Nullū tam aspeꝝ ingeniū qd̄ (xlviij. A.
 nō moꝝ uerborūqꝫ dulcedine mitigetur.
 Ibi. Epi. xlvij. A.
Verbū unū multarū ac magnarū rerū sape
 fuit indicatiū. Epi. sine ti. iij. A.
Verū omne a ueritate uerū est. Con. medi.
 li. iij. ca. v. F. Et Epi. dere. fa. xlj. A.
Veritas nō corporeis oculis sed pura mēte
 cernit. Con. me. li. iij. ca. iij. B.
Tanta est ueri uis ut linguas sape hostiū ad
 se trahat. De re. for. li. j. Dial. xij. C.
Veritati simplicitas oīs amica est: calliditas
 inimica. In Secre. Collo. j. G.
Qz sit immortalis. In Prolo. li. j. De uita soli.
Veritatē solidā uulgaris aura nō con (A.
 cutit. Ibi. li. ij. trac. ij. ca. vij. A.
Veritas amittit nemiū altercādo. De rebus
 me. li. iij. trac. ij. ca. lx. B. Et Epi. de re. fa.
Non oportet ueritatē rerū fictis (vj. A.
 adūbrare colorib⁹. Epi. de re. fa. xij. A.
Verz: nō seclā sūt amādæ. Ibi. Epi. lxxxviij
Ves Vespasiani flauij principat⁹ ab ipso (A.
 uitæ limine prænuiciatus est. De re. me. li.
 iij. trac. v. ca. viij.
Vespasiano aliq̄t principat⁹ signa cōtigisse
 ferunt. Ibi. trac. vj. ca. xv.
Quis primus Vespasiano ad impiū gradus
 fuit. Ibi. ij. ca. xiiij.
Vespasiani principis quædam facetitas. De
 re. me. li. ij. trac. ij. ca. iij.
Vespasian⁹ auarissimos quosqꝫ ad amplas
 pcuratiōes pmouebat ut publicis dam/
 nis ditatos plurimis cōdēnaret & ad ino/
 piam reduceret. Ibidē. ca. xxxvj. A.
De responso quod accepat circa mōtē Car
 meli. Ibi. li. iij. trac. ij. ca. vj.
Qz se sublato aut filios suos impiū habitu/
 ros aut neminē prædixit. Ibi. trac. j. ca. ix.
Vespasian⁹ alteri⁹ natoꝝ mortis gen⁹: am/
 borūqꝫ prænuiciatit imperiū. Epi. de re/
 bus familia. cxiiij. I.
Qz iocando morit. Ibi. Epi. lxxxix. R. in fi.
Vespasiani actus magnifici. In Supple. Epi
Qz Vespasianū etiā defunctū (to. ca. xix.
 sequebat infamia. De re. me. li. ij. trac. iij.
 ca. xxxvj. B. De q̄ etiā li. iij. trac. ij. ca. vj.
Vestitus insignis ac mol (Et in Augustali.
 lis: supbia uexillū nidusqꝫ luxuriæ ē. De
 reme. for. li. j. Dial. xx. A.
Vetustas nimia claritatē rebus eripit & pa/
 rit obliuionē. Ibi. Dial. xvj. D. Vet
Viatoris insani est uia ppter amœnitatē ob
 liuisci. Epi. de re. fa. vj. D. Via
Viatorib⁹ solet esse uotū ante noctē hospi/
 tari. Ibi. Epi. cxviij. L. in me.
Viator ascendendo descēdit. Ibi. Epi. v. D.
Vitiū siue pctm omē eo mai⁹: q̄ & maior q
 peccat & minor causa peccādi. De re. for. Vic
 Sine uitijs nemo nascit (li. j. Dial. xlij. B.
 optim⁹ ille q̄ minimis urget. Epi. de re. fa.
Dū uitia stulti uitāt in cōtraria cur (xlj. B
 rūt. Ibi. Epi. ix. B. in fi.
Vitia in extremis habitāt: uirt⁹ in medio si/
 Qz se sub spē uirtutū pallient (ta est. Ibi.
 Ibi. Epi. xx. A. circa fi. B.
Quædā uitia annis cedūt atqꝫ diminuunt:
 alia ingrauescūt augenturqꝫ: hoꝝ e nume/
 ro segnities est. Epi. sine ti. xxij. C. i. fi.
Vitio nulli frenum placet. De uita soli. li. j.
Vitiū uxoris aut corrigē (trac. ij. ca. v. A.
 dū aut ferendū. De re. for. li. ij. Dial. xix.
 De uicinis importunis. Ibidem. (B.
 Dial. xxxj.
Victoria nescienti uti frustra esse q̄ uicerit.
 Exemplū. Epi. de re. fa. xxix. A.
Victoria humana est instabilis. De re. me.
 li. iij. trac. ij. ca. lxj.
De uictoria & spe uincendi. De re. for. li. j.
Victus tenuis siccos & (Dial. cij. & cij.
 ualidos & aspectu placidos facit. Ibidem
 Dial. xvij. F. Et li. ij. Dial. x. A.
Vict⁹ nō est nisi q̄ se uictū credit. Ibidē. li. ij.
 Deus nō min⁹ abdita (Dial. lxxiij. B.
 mentinm uidet q̄ exteriora corpoꝝ. De Vid
 re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxxv.
Cur sapius uideant præteritorū q̄ futuro/
 rum uates. Ibidem. ca. xvj. A.
Vidisse multa hærenti in uno terrarum an/
 gulo uix potest euenire. Ibi. ca. lvij.
Visoz tenacior esse solet q̄ auditoroz recor/
 datio. In Secre. Collo. j. Q.
Qz uisa quib⁹ sopor hominū abūdat natu/
 raliē eueniūt sine ulla significatiōe rez fu/
 turaz. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. ij. B.

Principalium sententiarum

- Vig** De uigilia. Dereme. for. li. ij. Dial. lxxxvj.
- Vil** Villicus nisi pessimus bonus est. Ibi. Dial. Villicum mutare non potest. Ibi. B. (lix. A. Vindicta nobilissimum genus est parcere. Ibi. De uindicta facultate. (li. j. Dial. cj. B. Ibi. li. ij. Dial. xxxij.
- Vin** Nihil uolentium diuturnum. Epi. de re. fa. xxxij
- Vir** Viro nihil breue difficile. Dere. (C. in fi. for. li. ij. Dial. xlviij. A. De uiribus corporis non esse gloriandum. De re. for. li. j. Dial. v. A. Omnis uis ut unita crescit sic dispersa minuitur. In Secre. Collo. iij. R. Virgilius fugiens urbem Romam solitariam libertatem petijt. De uita soli. li. ij. tra. vij. ca. Si quis diligenter Virgilij opera inspexerit: fatebitur doctrina posse aliquos excellere: ingenio fortasse neminem. Dere. me. li. ij. trac. ij. ca. ij. Virgilius quattuor eloquentiae generibus emicuit. Ibi. ca. iij. D. Virgilio maior non habuit latina lingua: repperit tamen qui non poetam sed raptorem alienarum inuentionum & transfatorem dicerent. Virgilium Augustinum ac (Epi. de re. fa. j. B. cusat & excusat. Epi. sine ti. iij. E. F. Virgineam castitatem nulla arte melius quam maturo coniugio praeseruabis. De re. fortu. li. j. Dial. lxxxiiij. C. in fi. Viridaria habet iterdum aliquid honestae uoluptatis: nonnunquam etiam inhonestae. Ibidem. Virtus hoc habet proprium ut (Dial. viij. A. in amore sui bonos erigat: in stuporem malos. In praefa. li. j. de re. for. L. in fi. Praestantissima res uirtus mole corporea non eget in animis habitas. Ibi. Dial. v. A. Virtutis proprium est non quod actum sed quod agendum sit: nec quod adsit sibi sed quod desit attendere. Ibi. Dial. x. A. Verae uirtutis fundamentum humilitas: nec tanta claritas ulla est quam elatio non obscuret. Vir non solet esse iactatrix aut miratrix sui sed imitatrix alieni. Ibi. B. Virtus perfecta accusatorem exterret: mediocris irritat. Ibi. Dial. xxiiij. D. Nulla uirtus tam laudata est quam uituperatores inueniat. Ibi. li. ij. Dial. xxviij. B. Virtus uera fortunae minas calcat ac despicit. Ibi. Dial. xxxij. A. Vir non nisi clarior eminet quam suo admotum contrario. Ibi. Dial. lxxj. A. Virtute nihil securius. Ibi. Dial. lxxxij. B. Virtutis desiderium prope est magna uirtutis. In Secre. Collo. j. K. circa fi. (m Virtute cole: gloriam negligere. Ibi. Collo. iij.
- Vix ulla uirtus tam uel abdita uel alta est ut inuidiae iaculis non tangatur. De uita soli. li. ij. trac. iij. ca. vij. A. Vir in homine spectanda est potius quam fortuna. Dere. me. li. iij. trac. ij. ca. xxix. Virtuti testimonium simplex & incultum sufficit. Epi. de re. fa. xij. A. Sola uirtus animos in aduersis armat. Ibi. Epi. xiiij. C. in me. Virtutes laboriose quaeruntur: sed paratae facile circumferuntur. Ibi. G. Quae ex usu pullulant & in medijs difficultatibus crescunt: donec possessorem suum ad supremam felicitatis culmen euexerint. Ibi. Virtute nihil amabilius. Epi. de re. fa. xv. E. Gradatim uirtus & nequitia subeunt: (in fi. & nemo uel optimus uel pessimus fit repente Ibi. Epi. xxxv. B. in fi. Quare ad uirtutes quam ad uitia difficilius sit Gaudet enim uirtus: sibi (uia. Ibi. Epi. l. B. testes iungere causas. Ibi. Epi. cx. C. in fi. Vix inuenies quae non uirtute abiecta longae uitae spem arripiat. Ibi. Epi. cxvij. E. in fi. De uirtutis opinione. De re. for. li. j. Dial. xj. Virtutis inopia uergetur: dandum est & iustus (A. dolor. Ibi. li. ij. Dial. ciiij. A. Vita mortalium nihil fragilius: nihil inquietius. Vit In Praefa. li. j. de re. for. A. Methum uitae statuere non qui accipit sed qui illam dat deus potest. Ibi. Dial. j. A. Vita omnia a fine describitur: & finem plane senties quae principium non sensisti. Ibi. Dial. xvij. C. Vita hominum breuis: regum breuior: pontificumque breuissima. Ibi. Dial. cvij. C. Tota hominum uita quae uolubet extendatur diei unius instar habet: eiusque uix integri. In Secre. Collo. iij. n. Tota philosophorum uita est commemoratio Vita laudabilis morte spernit. (mortis. Ibi. nit. De re. for. li. ij. Dial. cxvij. G. Diu uiuere nihil aliud est quam diu torqueri. De sapientia. Dial. j. H. Tota docti hominis uita in meditatione consistit. De re. me. li. iij. trac. ij. ca. xxxviij. In uitam istam quam degimus uelut in mercatum maximam conuenisse omnem hominum genus uideamus. Ibi. li. j. trac. ij. ca. xiiij. B. Vita longior peccatis ac calamitatibus inumeris expolita est. Ibi. li. ij. tra. ij. ca. xlj. B. cir. fi. Si uiues ad naturam nunquam pauper: si ad opinionem nunquam diues eris. Ibi. ca. xlviij. B. Non uiuit qui optimam rem sensu eget: pessimam passionibus abundat. Con. me. li. ij. Haec nostra quae dicitur uita mors (ca. ix. B. est. Ibi. ca. xvj. C.

Annotatio

- Nihil uita fugatius.** In Præfa. Epi. de re. fa.
Idem uita spaciu oib⁹ mortifc⁹ (B. infi.
 æqualē terminū esse. Ibi. Epi. ij. A.
Vita flosculis compaf. Ibi. D.
Vixiffe multis nocuit. Ibi. Epi. xxxvj. C.
Vita lōgior raro coæquauā foelicitatem ha
Actuofa uita Marthæ nō sper (bet. Ibi. D.
 nitur q̄uis fublimior fit contēplatio Ma
 riæ. Epi. de re. fa. xxxviij. C.
Vita hæc uia est in coelū: habet tñ interdum
mortalis illi æternæ quiddā simillimum
Vita humanæ uarij (Ibi. Epi. l. B.
 fluctus. Ibi. Epi. lx. H. in fi. I.
De longa uita q̄rundā ex facris q̄ ex gentiū
historijs. Ibi. Epi. lxxxix. C. D. E. F.
Illi uiuūt q̄ cū yute & gloria diem obierūt
Quifqs male uiuit nuda læ (Ibi. Epi. xc. B.
 ditur ueritate. Epi. de re. fa. cx. B. circa fi.
Multorum annoꝝ uita est ut longa nauiga
tio. Ibi. Epi. cxiiij. C.
De partibus uite cogitare omnes: neminē
de tota. Ibi. Epi. cxvi. C.
Vita hoīs nō est nisi flat⁹ exiguus & tenuis
fumi uapor. Ibi. Epi. cxvij. E.
Vita summa breuis: spem nos uetat incho
are longā. Ibi. K.
Vita qua degim⁹ somn⁹ est: & q̄cqd i ea ger
itur somno simillimū est. Epi. de reb⁹ fa.
De uita præfenti plurimæ (cxxxj. B. in fi.
 opinionēs: & quid fit. Ibi. Epi. cxxij. A.
Q̄ uita hæc breuiffima fimul & fu (B. C.
 gaciffimā ē: & utrū magis incertū fit ex æq̄
 contēdit cum breuitate celeritas. Epi. sine
Vita folitaria uita foelix & ad (ci. xxij. D.
 oē opus bonū aptiffima. De uita foli. li. ij.
Q̄ fit reformatrix ani (trac. ij. ca. ix. A.
 mæ: repatrix moꝝ: lotrix fordiū. Ibi.
De uita folitaria Petrarcha duos libros fcri
psit: & ad quem. Contra me. li. ij. ca. j. A.
 Et Epi. de ftu. fuo. fuc. G.
Vulg⁹ q̄cqd cogitat uanū est: q̄cqd loquit
falfum ē: q̄cqd improbat bonū est: q̄cqd
approbat malū ē: q̄cqd prædicat infame
est & q̄cqd agit ftultum est. De re. for. li. j.
Vulg⁹ infanos sapien (Dial. xj. D. in fi.
 tes dicere & sapiētes infanos iure fuo didi
 cit. Ibi. Dial. xij. B. Et de fapia. Dia. j. C.
Vulgus q̄ tenuit non reliqt. De re. me. li.
 iij. trac. ij. ca. xxxviij.
Vulgi mos in primo reꝝ congressu est. Epi.
Nunq̄ lætus eris fi uulgo (de re. fa. xv. B.
 te regedū tradideris. Ibi. E.
Vulgi mores sunt odiffe præfentia uentura
cupe: præterita celebrare. De re. for. li. j.
Vlyxes ut militiā fubcfu (Dial. xcvi. B.
 geret & regnaret amentia fimulauit. De
 re. me. li. iij. trac. j. ca. xxij.
De uulnerib⁹ acceptis. De re. for. li. ij. Dia.
Vltionis momētanea de (lxxvij. A. p. to.
 lectatio est: mifericordiæ fempiēna. Ibi. li.
Vulpes pilū mutāt sed nō (j. Dial. cj. B.
 mores. De re. me. li. ij. tra. ij. ca. xxxvj. A.
Vocabula rerum uera iam pridem amifim⁹
 Epi. de re. fa. xcviij. A.
Voluptatis magifter unus in magno popu
lo fatis est. Ibi. Epi. lxx. B.
Voluptas blādis ac dulcib⁹ plena ē laqueis.
 De uita foli. li. j. trac. j. ca. j. A.
Qui uoluptati reꝝ fuaz terminū cōftituit:
nihil gloriofi aut magnifici opis: illa fem
animū retorquentē fufcipiet. De re. me. li.
Voluptas efca maloz (iij. trac. ij. ca. xxj.
 uocat a Platone. Ibidem ca. xlij. A.
Oēs uoluptates q̄cūq̄ fensu corporeo imo
dice fufceptæ foedæ fūt: & fugiēdæ fapiēti
Nihil hoī tam inimicū est (Ibi. ca. xliij. B.
 q̄ corpis uoluptas. Con. me. li. iij. ca. iij.
Vpupa uolucris est galeata criftatiq̄ (C.
 uerticis impuriffima uictusq̄ foediffimi.
 Contra me. li. ij. ca. xvij. E.
Vrbis amplæ multa funt incōmoda: diftat
templū: diftat foꝝ: illud animo: hoc corpi
nocet. De re. for. li. j. Dial. xv. D.
In parua urbe moleftia ceffant oēs: q̄cquid
quæri iuxta est. Ibi. E.
Vfus plus potest q̄ ratio. Epi. dere. fa. xij.
Vxor deformis facile faftidiē: (C. in fi.
 formofa difficile cuftodiē. De re. for. li. j.
Vxor formofa uenenū dul (Dial. lxx. A.
 ce est. Ibi. Dial. lxxvj. B.
Qui uxore ppter formam diligit cito illam
Vxore multū dotata nihil im (oderit. Ibi.
 portunius: nihil intractabilius. Ibi. Dial.
De uxoris amiffiōe. Ibi. li. ij. (lxviij. A.
 Dial. xvij.
De uxoris raptu. Ibi. xx.
De uxore impudica. Ibi. xxj.
De uxore fterili. Ibi. Dia. xxij.
 Enocrates philofoph⁹ dū testimoni
 x um dicitur iurare fcd⁹ m leges tenere
 tur: ea fibi ab Atheniēfibus fpectatæ
 fidei credētibus remiffa neceffitas fuit. Epi.
 de re. fa. lxxix. B.
Q̄ spreuit mun⁹ regum fibi oblatū. Idem.
Xenophontis constantia in (Epi. xciiij. B.
 morte filij fui. Ibidem. Epi. xij. G.
Zoroaftres magica artis prim⁹ repertor.
 Epfa de re. fa. xx. F.
 Finis.

VI

Vo

Vp

Vr

Vf

Vx

Xe

Zo

Ranome Jimenez

liber p^a petrarde finit feliciter Qui
valde

Plorat lachrymis amissa pecunia veris
P multos impitare. malum est. rex vicus esto
P mala est pluralitas principum. Vnig^o princeps
P minor le malum nulla selet morte
P sicca plor^t musis. Vrbis est inimica poetis
P scripturae diorum ois amat nemus et fugit vrbes
P magni. n. labor est magne custodiae ferre

Placidus Menbragus

no.	populi tot sunt fere mediana quot Xba / ronalenti q var pado n	282
	legedi diuina lux afflueret qui sequens quid declinat dres / aug.	283
	ambiero magis ptonig et aceromiam / ille no admonit / s'omig	
	gaudiu et odor eq ingediuit multiloqui volere	
	ppolera cura mreby corporis et aie: cui malo semp vr adri	283
no baco	adiuz miz n adesto fine optato quiescere: hinc colore here potuit	284
	opinio seu error dres dias bta dultore carere usq ad v'is corp'p	
	magnis noibz semp inimica p'sentia	284
	q mathemat' et quid mirale in h'om'z iudicio erga illis	287
	et in modis et v'iet q	
vitaloga	ulti' n'v' luy mors: no maxi cosulto. dix' avisto. loga vita raro	288
	felicitas seqr: multy oblect' qd.	
	rava curia et int' clares. / n' am' avelghu no ingenio cufferi no	293
nos no.	posse / inas'essione moty medita' et v'udito. / long exang forte	294
	ditat. / et d'uy exp'culo / ut am'ario ex euagelio / ita est opti'	
	venerati' vetus' s. inuidia p'sentia comittit'	297
mors	in morte qz absentia certiora solamina / max' in g'ayrov qd	298
	no libere nos et nra sed comittim' / g'elato de morte opti'	299
aug'.	opato' viror' d'ot'oy: aug' sol' sed. ceteris sidera: / qui multoz	300.
	actiu' finis sup'biit aut diuini h'oz aut impudens aut isani	301.
no.	q' h'oc' mult' multoz magis peccat imita' / s'it' am'ico	301
	si mulier sum' q' sep exant' lachrimas q' talis iori fueret	302
	seym' spata qz form' data p'ue niit: hoc est in rety ferevily	304
sonia	navrat' l'ornu' te p'egtes. / et de sonis	305/306.
	pp'iuenu' luxuria senectuti p'xi: senis sepulchro conzua	307
	ofaceta v'nalij p'itoris reg'p'is. / co' d'ig'ior' d'ias p'it'p'ig' s' for	
	tuna' nihil' coe h'oz / de med'is bona	309/310
qua	peca' no d'it' s'fat' qz qui plus h'it: plus posse h'ere inisp' q'	310
vita	inducvita' p'ot'fici' et fauor' v'it' opti' inuetv: et q' q'	314
no.	faciut' quaru' q'	
no...	p' d'ioyene' ait ee qui semp flebat de macritu' qui sep ridebat	313/314
ET	g'elato' q' senectute' p'up'ie' et p'ud'ig'ra' / itas' virny illuz	318
	triu' an' / q' ve p'iculis / tota' opti' opti'	
et	pax' q' v'et'at' et quati' vale' ex' / p'og'ilig' au'is' h'umevu' de	310.
	m'ost'erie' cuero' a'ere' o' reliquit' q'	
no.	mal' d'at'icinet' qui h'idi' d'ig'vates h'eri' vult. / pati' am'ini' p'	316
	x' co'se'ui' / bona' s'la' mala' s'ona' veniut' q' ve q'	317
muneva	muneva quo a'io' m'ite' q' quo suscipie' da aut no' p'ax' d'elant'	317
	h' p'hoz' magna' vegu' muneva' q' t'eneri' q'	318

hūilitas	comēdat hūilitē aē p̄pue / tēp̄m̄t v̄m̄ulū et 700.	319
xj.	am̄ / m̄t̄ tallū et 70. am̄.	
pubiū	m̄agn̄ labor est m̄agnē custodia fame. / letū can̄ sternere	321
	m̄agn̄ labor / p̄bū agreste ē elegas	
	nō est tutū scribere in eū qui p̄t̄ scribere	324
	p̄taggiū seu p̄ueri v̄m̄itū	325
	700 filijs hūit / alijs. iis. / cōsolati d̄ morte filior̄	326/327
	historiar̄ scriptor̄ iam ab augusto cesare. et h̄m̄i a julio cesare	351
	cesare historias scribere incipiūt.	
vitali	de morte / et inuitat ad solitaria vitā r̄p̄tē	328/329
	p̄logat h̄m̄ vite diffinitū p̄ m̄m̄m̄era ep̄thema mala. v̄ b̄.	332
cesar	cesar am̄ilitibz seu exercitu: augusti a senatu	352
	q̄m̄ diuisū fuit impiū et in romanor̄ et ḡoz r̄m̄p̄a	354
	quā tēpore impator̄ p̄ electōz et nō p̄ p̄s̄cessione fuit	355
	romā impiū semp̄ et romē v̄biūq̄ sit cesar / x̄ḡiliū d̄m̄	338
	int̄dur̄ jōis loquetē p̄petui. In ip̄e loq̄ tēp̄o far̄ impiū	336.
	piuitas pessima infern̄ v̄ictū / dupliē p̄sentūq̄ et quas v̄ictes	337
	et quas v̄ictes patim̄ hec p̄p̄t̄ et cause alior̄	
	p̄ceit̄ senarij in doct̄ p̄bū / utinēbis in v̄a m̄ḡ tua q̄z	338
	v̄na v̄a multē m̄ḡ soi. / ob solū p̄a v̄a.	
nō.	oīss̄ia de gusturei m̄ḡ gustare vana et vacua et n̄ gustat̄	
	gat. si oīss̄ia in puro m̄t̄ absq̄ aī gustū et si sit in ore et	191.
	linguis m̄ech̄z insipida est sine fructu. / apoc. 2. v̄m̄ech̄ d̄bo	
	m̄ana abs̄ d̄iti et d̄bo v̄bi calculū cadidū. et in calculo nō	
	v̄ū nōmē scrip̄m̄ quod nemo sit n̄ qui accip̄	
	liberales art̄ p̄t̄ aīz mechanicē p̄t̄ corpus m̄uch̄ et	258.
	ut corpus aīz sit mechanicē liberalibz finit̄ / liberali est	
	theōa ut aīz v̄būm̄.	
	si m̄uch̄ f̄m̄ q̄ semp̄ equit̄ h̄m̄m̄is am̄m̄ / v̄m̄ d̄m̄ et aīz	302
	m̄aḡ f̄m̄ iō v̄bi qui semp̄ liget̄	
	adiuvandū studio inq̄ em̄z est. / d̄ meditacionibz sub l̄t̄a	
ingem̄z.	Et d̄uz; sed m̄m̄m̄e cogendūz q̄o nō possit aē cadere.	273

19
21
4
5
137
21
132
2
2
4
5
8
6
87
8
11
8
73

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]

Handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and difficult to decipher but appears to contain several lines of script.

Handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and difficult to decipher but appears to contain several lines of script.

T
Francisci Petrarcae
Opera

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, including the word "Liber".

Handwritten text in the center of the page, likely a main title or chapter heading, including the word "Liber".

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a page number or a reference mark.